

Vzdělávací program

**Na cestě od autora ke čtenáři
v knihovně
pro věkovou kategorii žáků
z 3. – 5. ročníku ZŠ**



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**MS
MT**
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OBSAH

1	Vzdělávací program a jeho pojetí	6
1.1	Základní údaje	6
1.2	Anotace programu	8
1.3	Cíl programu	8
1.4	Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu	8
1.5	Forma	10
1.6	Hodinová dotace	11
1.7	Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny	11
1.8	Metody a způsoby realizace	11
1.9	Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace	12
1.10	Materiální a technické zabezpečení	15
1.11	Plánované místo konání	15
1.12	Způsob vyhodnocení realizace programu v období po ukončení projektu	15
1.13	Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu	16
1.14	Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití	17
2	Podrobně rozpracovaný obsah programu	18
2.1	Tematický blok č. 1	18
	Téma: Vytvoř si svoji knihu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	18
2.2	Tematický blok č. 2	22
	Téma: Jak putovala moudrost časem – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	22
2.3	Tematický blok č. 3	27
	Téma: Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	27
2.4	Tematický blok č. 4	31
	Téma: Autoři knih – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	31
2.5	Tematický blok č. 5	34
	Téma: Jak se rodí knížka – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	34
2.6	Tematický blok č. 6	38
	Téma: Knihovna od sklepa až po půdu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	38
2.7	Tematický blok č. 7	42
	Téma: Cesta knihy knihovnou – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	42
2.8	Tematický blok č. 8	46
	Téma: Žánrohrátky – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	46
2.9	Tematický blok č. 9	50
	Téma: Z pohádky do pověsti a zpět – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	50



2.10 Tematický blok č. 10	53
Téma: Znáte místní pověsti, tradice a zvyky? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	53
2.11 Tematický blok č. 11	56
Téma: Poezie není nuda aneb Rýmy, to jsou dobré šprýmy – 1x 45 minut (1 hodina).....	56
2.12 Tematický blok č. 12	62
Téma: Jak se mluví za humny? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	62
2.13 Tematický blok č. 13	66
Téma: Žůžo dobrodružo – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina).....	66
2.14 Tematický blok č. 14	70
Téma: Přeskakujeme v žánrech – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	70
2.15 Tematický blok č. 15	72
Téma: Od kroniky k internetu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)	72
2.16 Tematický blok č. 16	75
Téma: Knihovna budoucnosti – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina).....	75
3 Metodická část.....	79
3.1 Metodická část vzdělávacího programu Od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. - 5. ročníku ZŠ, 16 vyučovacích hodin.....	79
3.1.1 Metodický blok tematického bloku č. 1.....	81
3.1.2 Metodický blok tematického bloku č. 2.....	85
3.1.3 Metodický blok tematického bloku č. 3.....	87
3.1.4 Metodický blok tematického bloku č. 4.....	89
3.1.5 Metodický blok tematického bloku č. 5.....	91
3.1.6 Metodický blok tematického bloku č. 6.....	93
3.1.7 Metodický blok tematického bloku č. 7.....	95
3.1.8 Metodický blok tematického bloku č. 8.....	97
3.1.9 Metodický blok tematického bloku č. 9.....	99
3.1.10 Metodický blok tematického bloku č. 10	101
3.1.11 Metodický blok tematického bloku č. 11	104
3.1.12 Metodický blok tematického bloku č. 12	106
3.1.13 Metodický blok tematického bloku č. 13	108
3.1.14 Metodický blok tematického bloku č. 14	110
3.1.15 Metodický blok tematického bloku č. 15	111
3.1.16 Metodický blok tematického bloku č. 16	113
3.2 Metodická část vzdělávacího programu Od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ se speciálními vzdělávacími potřebami, 16 vyučovacích hodin	115
3.2.1 Práce s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP).....	116
3.2.2 Tematický blok č. 1.....	126



3.2.3 Tematický blok č. 2	128
3.2.4 Tematický blok č. 3	130
3.2.5 Tematický blok č. 4	131
3.2.6 Tematický blok č. 5	132
3.2.7 Tematický blok č. 6	133
3.2.8 Tematický blok č. 7	135
3.2.9 Tematický blok č. 8	137
3.2.10 Tematický blok č. 9	138
3.2.11 Tematický blok č. 10	140
3.2.12 Tematický blok č. 11	142
3.2.13 Tematický blok č. 12	144
3.2.14 Tematický blok č. 13	146
3.2.15 Tematický blok č. 14	148
3.2.16 Tematický blok č. 15	149
3.2.17 Tematický blok č. 16	151
3.2.18 Práce s žáky se sluchovým postižením	153
4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu	156
4.1 Tematický blok č. 1	156
4.2 Tematický blok č. 2	156
4.3 Tematický blok č. 3	156
4.4 Tematický blok č. 4	156
4.5 Tematický blok č. 5	156
4.6 Tematický blok č. 6	156
4.7 Tematický blok č. 7	157
4.8 Tematický blok č. 8	157
4.9 Tematický blok č. 9	157
4.10 Tematický blok č. 10	157
4.11 Tematický blok č. 11	157
4.12 Tematický blok č. 12	157
4.13 Tematický blok č. 13	157
4.14 Tematický blok č. 14	158
4.15 Tematický blok č. 15	158
4.16 Tematický blok č. 16	158
5 Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů	159
5.1 Tematický blok č. 1	159
5.2 Tematický blok č. 2	159



5.3 Tematický blok č. 3.....	159
5.4 Tematický blok č. 4.....	159
5.5 Tematický blok č. 5.....	160
5.6 Tematický blok č. 6.....	160
5.7 Tematický blok č. 7.....	160
5.8 Tematický blok č. 8.....	160
5.9 Tematický blok č. 9.....	160
5.10 Tematický blok č. 10	160
5.11 Tematický blok č. 11	161
5.12 Tematický blok č. 12	161
5.13 Tematický blok č. 13	161
5.14 Tematický blok č. 14	161
5.15 Tematický blok č. 15	161
5.16 Tematický blok č. 16	161
6 Příloha č. 3 – Zpráva o ověření programu v praxi – průběžná /závěrečná	162
7 Příloha č. 4 - Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu.....	166
8 Nepovinné přílohy – Souhrnná evaluace vzdělávacího programu Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ	168
8.1 Evaluace účasti pracovníků formálního a neformálního vzdělávání v CKP	168
8.2 Evaluace proškolení pracovníků potřebných pro ověření programů pro žáky.....	168
8.3 Spolupráce expertních týmů v rámci tvorby vzdělávacího programu	168
8.4 Evaluace vzdělávacího programu	169
8.4.1 Evaluační nástroje.....	169
8.4.2 Průběh ověřování vzdělávacího programu	169
8.4.3 Cílová skupina ověřovaného vzdělávacího programu	169
8.4.4 Hodnocení nově vytvořeného programu – účastníci žáci	170
8.4.5 Hodnocení nově vytvořeného programu – neověřovatelé	171
8.4.6 Hodnocení nově vytvořeného programu – ověřovatelé (realizátoři)	171
8.5 Evaluace ověřování vzdělávacího programu	172
8.6 Ukázky evaluačních nástrojů	173
9 Portfolio pro žáky.....	176



1 Vzdělávací program a jeho pojetí

1.1 Základní údaje

Výzva	Budování kapacit pro rozvoj škol II
Název a reg. číslo projektu	Co nebylo v učebnici – spolupráce knihoven a škol ve vzdělávání žáků 21. století; reg. č.: CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008278
Název programu	Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ
Název vzdělávací instituce	Centrum rozvojových aktivit Unie zaměstnavatelských svazů, z. s.
Adresa vzdělávací instituce a webová stránka	Na Pankráci 1618/30, 140 00 Praha 4
Kontaktní osoba	Mgr. Pavlína Dobruská
Datum vzniku finální verze programu	31. 5. 2019
Číslo povinně volitelné aktivity výzvy	4
Forma programu	Prezenční
Cílová skupina	Žáci 3. – 5. ročníku ZŠ (včetně žáků se SVP)
Délka programu	16 vyučovacích hodin
Zaměření programu (tematická oblast, obor apod.)	<p>Ve vzdělávacím programu <i>Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. 5. ročníku ZŠ</i> jsou naplňovány především následující tematické oblasti strategických cílů (SC) dle dokumentace výzvy OP VVV: –</p> <p>2. Spolupráce škol, školských zařízení a ostatních organizací a institucí jako center vzdělanosti a kulturně-společenského zázemí v obci, spolupráce škol a školských zařízení s knihovnami, muzei a dalšími organizacemi a institucemi, vytváření atraktivní nabídky akcí a programů zacílených na děti a mládež kulturními a pamětěvými institucemi na venkově a v menších obcích, využívání potenciálu sítě</p>

	<p>knihoven a případně i jiných kulturních institucí jako přirozených komunitních center v obcích.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Poznávání tradic a kultur a uchování si vztahu k vlastní identitě, kultuře, tradicím a jazyku a podpora zájmu dětí a mládeže o specifika vlastního regionu, včetně tradic a zvyků většinové společnosti i sociálních, etnických a kulturních menšin, podpora vzdělávacích projektů zaměřených na poznávání historie, tradic a kultury. 4. Rozvoj talentu dětí a žáků v rámci formálního, zájmového a neformálního vzdělávání, podpora dlouhodobé a systematické práce s talentovanými dětmi a mládeží. 5. Využívání kreativního a inovativního potenciálu dětí a mládeže. 6. Spolupráce škol a školských zařízení s organizacemi a institucemi, které se zabývají pomocí dětem a mládeží s omezenými příležitostmi. <p>Vzdělávací program spoluprací formálního a neformálního vzdělávání, ve shodě s dokumenty výzvy OP VVV, významně rozvíjí kompetenci k objevování a orientaci v informacích – informační gramotnost.</p>
<p>Tvůrci programu</p> <p>Odborný garant programu</p>	<p>Mgr. Dagmar Chytková, Bc. Marta Zonková + tým ET 02: Mgr. Bartošová Zdenka, Mgr. Halamová Ivana, Hezká Iveta, Mgr. Koudelková Petra, Mgr. Lidmilová Irena, Mgr. Orlichová Milena, Panovcová Pavlína, Bc. Podsedníková Tamara, Pospíšil Roman, Mgr. Ptáčková Anna, Mgr. Salajková Ilona, Mgr. Štěpánová Jarmila</p> <p>Mgr. Pavlína Mazáčová, Ph.D.</p>
Odborní posuzovatelé	
Specifický program pro žáky se SVP (ano x ne)	ano



1.2 Anotace programu

Společný vzdělávací program knihovníků a učitelů reflektující tematický modul č. 1 *Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. 5. ročníku ZŠ* dává nahlédnout na fenomén knihy z různých a pro žáky mladšího školního věku dosud neznámých úhlů pohledu. Jedna část vzdělávacího obsahu je zaměřena na seznámení s funkcemi knihovny v současné znalostní společnosti, vše v konkretizaci k lokalitě, v níž se daná knihovna nachází. Žáci získají mj. poznání profesí, které zaměstnanci knihovny vykonávají nejen pro to, aby žáci našli v knihovně vždy to, za čím do ní přišli. Ve vzdělávacím obsahu programu je dále historie knihovny v zrcadle důležitých událostí našich dějin i v kontextu místně zakotveného vzdělávání a propojení činnosti knihovny a školy. Pro edukační cíle jsou využity autentické dobové publikace a archivní materiály knihovny. Třetí část programu je věnována tomu, že knihovna není jen místem půjčování knih a časopisů, ale prostorem, kde lze zažít zajímavá setkání s texty, spisovateli, obrázky, hudbou či mluveným slovem. Tato část programu navazuje na předchozí části a je zaměřena na tematiku vzniku textu a jeho cesty od autora přes (překladatale) vydavatelství a tiskárnu až do skladu, regálu, katalogu či archivu knihovny. Součástí vzdělávacího obsahu programu je tematika písma, knižní kultury, ilustrací, žánrovosti textů, elektronických knih, hudebních nosičů, audioknih apod. Je využito kritické práce s textem, herních a zábavných činností s včetně práce s ICT. Program reflektuje aktivizační principy výuky s cílem využít optimálního potenciálu každého žáka daného stupně vzdělávání (včetně talentovaných žáků). Vzdělávací obsah programu je provázán s RVP pro základní vzdělávání včetně průřezových témat a s konkrétními ŠVP dle tvůrců-učitelů.

1.3 Cíl programu

Stěžejním cílem vzdělávacího programu je to, aby si žáci mladšího školního věku získali pozitivní vztah ke čtení, čtenářství a informačním zdrojům, které jsou uloženy v knihovně jako místě, které poskytuje zajímavé setkání s příběhem, autorem, s ilustrací, se světem čtení, naslouchání a tvorby. Cílem je tedy to, aby žák prostřednictvím edukačních aktivit reflektoval knihovnu jako prostor pro celoživotní učení. Dalším důležitým cílem vzdělávacího programu je to, aby žáci získali schopnost se na dané úrovni, přiměřeně svému věku a individuálním vzdělávacím podmínkám pracovat s informacemi, s odbornými i žánrově různorodými informačními zdroji offline i online. Důležitým cílem je rovněž to, aby žáci aktivizačními metodami výuky byli vedeni k rozvíjení měkkých kompetencí, kritického myšlení a kreativity.

1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu

Ve vzdělávacím programu jsou rozvíjeny klíčové kompetence pro formální vzdělávání dle RVP ZV – především kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální i kompetence občanské (dále viz kompetence 1-6 a). Dále jsou vzdělávacím programem rozvíjeny kompetence pro neformální vzdělávání (dle publikace *Kompetence v neformálním vzdělávání*) – komunikace v mateřském jazyce, schopnost práce s digitálními technologiemi, schopnost učit se, sociální a občanské schopnosti, kulturní povědomí a vyjádření. V neposlední řadě jsou rozvíjeny tzv. měkké kompetence pro neformální vzdělávání (dle publikace *Metodika pro neformální vzdělávání*) – kompetence k objevování a orientaci v informacích, k efektivní komunikaci, ke kooperaci, k celoživotnímu učení, k aktivnímu přístupu, k samostatnosti, k řešení problémů, k plánování a organizování práce (dále viz kompetence 1-6 b).

Konkrétní způsob rozvoje klíčových kompetencí ve vzdělávacím programu:

1a) **Klíčová kompetence k učení**

1b) Schopnost učit se / kompetence k celoživotnímu učení / k aktivnímu přístupu / k samostatnosti / komunikace v mateřském jazyce

- žák zpracuje s porozuměním textu pod vedením učitele nebo knihovníka přiměřeně dlouhé poznámky z informačních zdrojů k tématu vzdělávacího programu a správně je strukturuje,
- žák používá odborné termíny, s nimiž se ve vzdělávacím programu seznámil, a propojuje je se svými prekoncepty; uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí (český jazyk, literatura, vlastivěda, dějepis, průřezové téma mediální výchova apod.),
- žák se přizpůsobí různým výukovým aktivitám (individuální zkoumání, kooperativní činnosti, projektové činnosti apod.) dle zadání učitele či knihovníka; ve spolupráci s učitelem či knihovníkem navrhuje svůj způsob učení (včetně práce s žáky s podpůrnými opatřeními),
- žák je schopen autoevaluace a sebereflexe na úrovni svých schopností – jednoduše popíše, jak pracoval na konkrétním úkolu, co ho bavilo, co se mu dařilo, co se mu nedařilo, nebo v čem udělal chybu; nevyhýbá se přiznání chyby, v případě nezvládnutí úkolu je schopen přijmout negativní zpětnou vazbu,
- žák vypracuje jednoduchý úkol s využitím nabídnutých informačních zdrojů; vyhledá informace na internetu, vypůjčí si v knihovně odbornou knihu, časopis, pracuje s encyklopediemi; osloví vhodné osoby, které mu mohou být informačním zdrojem.

2a) Klíčová kompetence k řešení problémů

2b) Smysl pro iniciativu a kulturní vyjádření / schopnost práce s ICT / kompetence k aktivnímu přístupu / k samostatnosti / k řešení problému / k ČŽU / sociální schopnosti

- žák při řešení jednoduchého problému předvídá, jaké situace by mohly nastat (potřebuji na druhý den do školy knihu k povinné četbě – v knihovně ji nemusejí mít, knihovna má zavřeno apod.),
- žák vytváří a využívá vizuální znázornění jednoduché/známé situace, související s tématem vzdělávacího programu (linka příběhu knihy, schéma prostoru knihovny, plán cesty ze školy do knihovny a domů apod.),
- žák formuluje jednoduchou hypotézu (je možno využít všelijaké jednoduché záhady, zdrojem mohou být i knihy.),
- žák posoudí/zjistí, zda může jednoduchý/známý problém vyřešit s tím, co ví; pozná, že mu chybí informace nutné k vyřešení a alespoň jednu informaci identifikuje – nezná autora, nezná hlavního hrdinu, neví, na jakém místě se děj odehrává, nedokončí příběh; potřebné informace vyhledá s pomocí ICT,
- žák vybírá vhodnější řešení z navržených možností, experimentuje na úrovni svých schopností,
- žák rozpozná a uvědomí si s menší pomocí spolužáka nebo učitele chybu v řešení a opraví ji.

3a) Klíčová kompetence komunikativní

3b) Schopnost práce s ICT / schopnost učit se / komunikace v mateřském jazyce / kompetence k samostatnosti / k řešení problémů / kulturní povědomí a vyjádření / kompetence k objevování a orientaci v informacích

- žák rozlišuje, zda mluví se svým vrstevníkem, nebo s dospělým, se známým nebo neznámým člověkem a přizpůsobí tomu svou mluvu v průběhu vzdělávacího programu i mimo něj,
- žák v různých zdrojích, které má k dispozici, najde informace, které souvisejí s tématem, o němž s učitelem a spolužáky diskutuje; informace, které sdělení rozšiřují, žák doplňuje s využitím různých médií (psaní, kreslení, foto apod.); dokáže pojmenovat totéž jinými slovy apod. – využívá ICT,
- žák pod vedením učitele či knihovníka pozná, které informace v textu si protirečí (např. zda všechny postavy tvrdí totéž o další postavě v ději apod.),
- žák používá správné termíny a výstižné výrazy, které souvisejí s daným tématem; vysvětlí ostatním použitý termín, i když je hovorový nebo slangový, např. dokončí větu: „Stáhl jsem si do mobilu novou apku – apka je aplikace, třeba ta na kreslení postaviček“,
- žák se zřetelně vyjadřuje ústně i písemně (v kontextu svých individuálních možností).



4a) Klíčová kompetence sociální a personální

4b) schopnost učit se / sociální a občanské schopnosti / kompetence ke kooperaci / k aktivnímu přístupu / k ČŽU / k samostatnosti

- žák dodržuje termín splnění úkolu, plní mezitermíny dohodnuté s učitelem,
- žák se spolupodílí na vytvoření pravidel spolupráce; domluvená pravidla dodržuje, upozorní na jejich porušení,
- žák si z nabídky úkolů vybere takové, které dokáže splnit; dotahuje je do konce; rozpozná, že jednoduchý úkol (jeho část) je hotov (dle individuálních schopností),
- v případě potřeby nabízí svou pomoc – ochotně vyhoví při žádosti o pomoc.

5a) Klíčová kompetence občanská

5b) sociální a občanské schopnosti / kompetence k ČŽU / k aktivnímu přístupu / k efektivní komunikaci / kooperaci / objevování a orientaci v informacích/ sociální a občanské schopnosti

- žák respektuje základní jednoduchá pravidla trvale udržitelného života – zhasíná, neplýtvá vodou, bere si ze společné svačiny v knihovně jen tolik, co sní,
- žák se neposmívá emocím druhých, žák nedělá opovržlivé poznámky,
- žák za pomoci učitele ve skupině posuzuje, zda má dost informací k tomu, aby se mohl rozhodnout (např. učitel či knihovník se doptávají „Nezapomněli jste taky na...?“, „Formulovali jste zatím pět věcí proti, ale jen jednu pro...“ – informace dohledává i s pomocí ICT,
- žák zná telefonní čísla, místa nebo osoby pro přivolání pomoci; ví, jak přivolá pomoc, případně ji poskytnout,
- žák ke spolupráci i hře přijímá ostatní a neodmítá nikoho.

6a) Klíčová kompetence pracovní

6b) kompetence k aktivnímu přístupu / sociální a občanské schopnosti / kompetence k objevování a orientaci v informacích / k samostatnosti

- žák naplánuje s pomocí učitele dílčí činnosti nutné ke splnění úkolu a s pomocí učitele stanoví čas na jejich realizaci; (žáci s pomocí učitele připraví záznamový arch pro dlouhodobé sledování změn),
- žák reflektuje, zda měl dost nebo málo času na práci a jak čas využil,
- žák pro danou činnost zvolí a připraví vhodné pracovní místo,
- žák pod vedením učitele dodržuje bezpečnostní pravidla při práci; pracuje tak, aby chránil zdraví své i ostatních,
- žák na základě kontextu odhaduje realisticky čas nutný ke splnění daného úkolu,
- žák si uvědomuje, jaké pracovní činnosti vzdělávání ho těší, jaké mu jdou dobře, lépe než jiné,
- poznává různé obory lidského konání; vysvětlí, v čem spočívá jejich význam.

1.5 Forma

Vzdělávací program je realizován v plném rozsahu 16 vyučovacích hodin v prezenční formě vzdělávání. Každý tematický blok je jednou vyučovací hodinou, trvá tedy 45 minut. Každý tematický blok využívá metody konstruktivistického učení. Jednotlivé lekce jsou rozděleny podle třífázového modelu učení na fázi evokace, uvědomění si významu informace a reflexe (E-U-R). Uplatňuje se skupinová i individuální práce a množství aktivizujících metod, které rozvíjí klíčové kompetence, kompetence k informační gramotnosti i čtenářské gramotnosti. Vyučující lekcí dodržují zásady BOZP, psychohygieny a pracují podle znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, tedy školy i knihovny.



1.6 Hodinová dotace

Vzdělávací program je realizován v rozsahu 16 vyučovacích hodin. Jeden tematický blok je jednou vyučovací hodinou, tedy 45 minut. Celý program je koncipován tak, aby na sebe jednotlivé výukové části navazovaly. Realizátor tak může projít celým programem, ale může si vybrat i jednotlivé vyučovací hodiny, které lze učit samostatně bez závislosti na celé koncepci vzdělávacího programu.

U žáků 3. až 5. třídy je doporučeno v jednom dni absolvovat maximálně 3 výukové části (vyučovací hodiny) programu s přestávkami obvyklými v dané škole mezi jednotlivými hodinami. Celý vzdělávací program lze také rozvrstvit do všech tří ročníků a s žáky ho absolvovat v knihovně v delším časovém období.

1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny

Vzdělávací program je připraven pro běžnou školní třídu, tedy pro 25 žáků, maximálně 30 žáků. Všechny vyučovací hodiny lze přizpůsobit i menšímu počtu žáků, realizátor je však musí pečlivě připravit a upravit dílčí aktivity, které vyžadují práci ve skupinách. Z hlediska individuálního přístupu k výuce je vzdělávací program určen pro heterogenní třídu, tedy pro žáky intaktní i pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a podpůrnými opatřeními podle platné školské legislativy. Vzdělávací program je určen pro žáky 3. až 5. ročníků ZŠ.

1.8 Metody a způsoby realizace

Vzdělávací program ve všech výukových blocích využívá konstruktivistického pedagogického paradigmatu. V jednotlivých vyučovacích hodinách je vhodně využíváno neformální edukační prostředí knihovny a jsou aplikovány aktivizační výukové metody. Tyto metody se zaměřují jednak na rozvoj samostatné práce žáků, sebepoznávání, tvorbu hodnotového žebříčku, upevňování postojů, růst sebevědomí a vůle k aktivitě – dle individuálních podmínek každého žáka. Aktivizační metody výuky v neformálním prostředí knihovny rozvíjejí také kompetence spolupráce, strategií učení, řešení problémů, komplexní práci s informacemi v offline i online prostředí. Významné místo ve vzdělávacím programu mají proinkluzivní metody kritického myšlení z programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení (RWCT¹), které lze velmi vhodně využívat v neformálním vzdělávacím prostředí knihovny, neboť umožňují naplňování vzdělávacích cílů v rovině znalostí, dovedností i postojů a také v oblasti reflexe a sebereflexe. Vzdělávací program využívá také metod heuristických, problémových a situačních. Při průchodu vzdělávacím programem žák v práci s informacemi rozvíjí také digitální kompetence dle platné Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020.

Žáci v průběhu realizace vzdělávacího programu pracují jak ve skupinách, tak ve dvojicích, v určité fázi programu také individuálně, přičemž každá forma výuky má v dané fázi programu účel a funkční zařazení. Celkové edukační pojetí vzdělávacího programu vychází z konstruktivistické pedagogiky ve snaze podpořit to, aby se žák sám co nejvíce posouval v dovednostech, znalostech i postojích, aby měl dostatek podnětů pro rozvoj takových kompetencí, které mu umožní kvalitní a smysluplný život ve znalostní společnosti a pomohou mu v motivaci k celoživotnímu učení.

¹ Principy programu. *Čtením a psaním ke kritickému myšlení* [online]. 2001, [cit. 2019-05-18]. Dostupné z: <http://www.kritickemysleni.cz/oprogramu.php>.

1.9 Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace

Vzdělávací program: Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ

Počet hodin: 16 vyučovacích hodin

Většina výukových částí se může odehrávat v libovolném prostředí. V programu jsou však i témata, která pracují s prostředím knihovny. Takto tematicky koncipované vyučovací hodiny je doporučeno realizovat přímo v knihovně. Pokud to však není možné, jako variantu lze zvolit jiné prostředí a knihovní prostředí simulovat.

Všechna výuková témata mají uvedenou i časovou dotaci jednotlivých bloků v rámci vyučovací hodiny. Tato časová dotace je jen orientační. Realizátor tak může výuku přizpůsobit svým potřebám a časovým možnostem. Doporučená časová dotace na vyučovací blok odpovídá jedné vyučovací hodině – 45 minutám.

Výukový obsah vzdělávacího programu je provázán s RVP ZV a díky tomu využitelný také v aplikovaných školních vzdělávacích programech. Převážně je výukový obsah programu *Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ* ukotven ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura (v rámci vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace), a to ve všech jeho složkách: Komunikační a slohové výchově, Jazykové výchově a Literární výchově. Dále je program ukotven ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie, konkrétně v aspektech porozumění toku informací, zpracování, vyhledávání a praktické využití, porovnávání informací a poznatků z většího množství alternativních informačních zdrojů, dosahování větší věrohodnosti vyhledaných informací. V dílčích tématech je program provázán se vzdělávací oblastí Umění a kultura, především s jeho Výtvarným oborem. Jednotlivě jsou výuková témata součástí učiva vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, a to v tematických okruzích Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás a Lidé a čas. V konkrétní škole a jejím ŠVP je potom výukový obsah jednotlivých hodin realizován v předmětech jako Český jazyk a literatura, Prvouka, Vlastivěda nebo Informační a komunikační technologie tak, aby v něm byla vždy přítomna jak složka znalostní, tak složka kompetenční, zastoupená oblastmi rozvoje informační gramotnosti.

Tematický blok č. 1

Téma: Vytvoř si svoji knihu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok pojednává o výrobě knihy, jejím vzniku. Žáci se naučí, jak se kniha vyrábí a co vše je s výrobou knihy spojené. Tento blok výuky je úvodní, vzniklá kniha žáky může provázet následujícími výukovými bloky, kdy do ní vpisují, vlepují, malují, zakládají jednotlivé pracovní listy. Žáci v ní následně mohou listovat, orientovat se, vyhledávat informace, které si z jednotlivých lekcí odnesou.

Tematický blok č. 2

Téma: Jak putovala moudrost časem – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok je založen na základním poznání zdrojů, z kterých lidé vychází při učení a poznávání světa. Žáci si v něm uvědomí, co jsou zdroje našeho poznání, jaké dostupné zdroje poznání znají a jakým způsobem s nimi mohou pracovat. Seznámí se s předchůdci písma a poznají historii své nebo Národní knihovny.

Tematický blok č. 3

Téma: Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)



Výukový blok je zaměřen na představení procesu výroby knihy, zejména jejich jednotlivých částí, kam spadá volba obálky, vazba knihy, ilustrace. Žáci se také dovědí, jak vznikala kniha v historii písemnictví a jaké změny nastaly v současné době.

Tematický blok č. 4

Téma: Autoři knih – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

V tomto bloku se žáci při skupinové práci seznamují s profesemi spisovatel, ilustrátor, překladatel. Metodou simulační hry s vlastním objevováním se žáci vžijí do práce spisovatele, ilustrátora a překladatele. Žáci získávají zkušenosti a rozvíjejí své dovednosti při práci podle částečně zpracovaného scénáře, který ve své tvůrčí činnosti dotvářejí. Vyzkoušejí si vlastní tvůrčí činnost a prověří své schopnosti při prezentaci vzniklých textů, ilustrací a překladů. V závěrečné společné diskusi žáci posoudí úroveň vzniklých literárních ukázek, kladou autorům doplňující otázky a hodnotí nápaditost, originalitu, jazykovou správnost a porovnávají úroveň jednotlivých scénářů

Tematický blok č. 5

Téma: Jak se rodí knížka – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok pojednává o tom, jakým způsobem vzniká kniha od jejího počátku, kdy se rodí nápad v autorově mysli až po část, kdy se kniha dostává do knihovny či knihkupectví. Žáci pracují s grafickým schématem, které jim pomáhá názorně vidět celou cestu knihy. Realizátor žáky postupně provede zjednodušenou formou procesem vzniku knihy a vysvětlí jim význam některých povolání spjatých s touto činností.

Tematický blok č. 6

Téma: Knihovna od sklepa až po půdu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok se zabývá seznámením žáků s budovou knihovny, jejími odděleními a službami. Cílem je seznámit žáky s tím, že knihovna je instituce sloužící primárně ke zpřístupnění knihovních i jiných jednotek (tj. jakýchkoli samostatně evidovaných jednotek) veřejnosti. Žáci poznají knihovnu jako instituci, která neslouží jen pro půjčování knih, ale jako instituci s rozmanitými službami. Žáci poznají také stručnou historii knihovnictví a knih.

Tematický blok č. 7

Téma: Cesta knihy knihovnou – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok pojednává o tom, co se děje s knihou od jejího nákupu knihovnou do vyřazení z fondu, pochopení činnosti různých oddělení v knihovně (resp. různých pracovníků). V programu se žáci formou detektivního pátrání po vzkazu umístěném v knize seznámí s tím, jak probíhá cesta knihy knihovnou od okamžiku, kdy si knihovna knihu koupí a převezme, do doby, než se ocitne v regále volného výběru fondu knihovny.

Tematický blok č. 8

Téma: Žánrohrátky – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Ve vzdělávacím bloku se žáci zamýšlejí nad základním tříděním žánrů dětské literatury, hledají vhodná kritéria pro třídění žánrů a poznatky aplikují na daný text. Žáci se v knihovně formou skládankového učení seznamují s běžnými názvy žánrů dětské literatury, jejich popisem a úryvky. Při práci vyhledávají a třídí informace z různých zdrojů. Navrhují strategie při řešení jednotlivých úkolů, prezentují výsledky práce své i skupiny a obhajují své názory.



Tematický blok č. 9

Téma: Z pohádky do pověsti a zpět – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok se zaměřuje na dva žánry, pohádku a pověst, u kterých objasňuje žákům rozdíly mezi těmito dvěma žánry. Pomocí vybraných metod si žáci ujasňují typické znaky pro oba žánry a dokáží tyto prvky identifikovat ve vybrané pohádce a pověsti. Obsah výuky jim tak umožňuje získat znalosti pro rozlišení těchto žánrů.

Tematický blok č. 10

Téma: Znáte místní pověsti, tradice a zvyky? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Žáci se seznámí s regionální kulturou, literaturou, uměním, s místními zvyky a tradicemi. Žákům je vysvětleno, že tyto prvky měly pro lidstvo významnou úlohu a pomáhali jim k přežití. Žáci si uvědomují, které tradice a zvyky dodržují v současné době, které již zanikly a které třeba ani neznají. Blok seznamuje s prvky pověr a kouzelných prvků, kterým lidé věřili. Žáci seznámí s místní pověstí.

Tematický blok č. 11

Téma: Poezie není nuda aneb Rýmy, to jsou dobré šprýmy – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok je zaměřen na poezii jako na jeden ze základních druhů literatury. Obsah hodiny žákům přibližuje tento pojem a hravou či prožitkovou formou učí poznávat verš a rým a rozeznávat rozdíl mezi prózou a poezií. Blok je strukturován do dvou oblastí – první je především poslechová a seznamuje žáky s různorodostí básní, druhá část zapojuje žáky aktivně do přednesu.

Tematický blok č. 12

Téma: Jak se mluví za humny? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

V učebním bloku se žáci při samostatné a individualizované práci pomocí slovní i písemné instruktáže seznamují s různými vrstvami jazyka. Při integrované samostatné práci s textem člení slovní zásobu podle určitých hledisek na jazyk spisovný, nespisovný, seznamují s pojmem nářečí, mapou nářečí a s tím, jak a kde se v ČR mluví. Při individualizovaném učení z textu o slangu a argotu žáci přebírají odpovědnost za porozumění a získané znalosti o těchto vrstvách českého jazyka.

Tematický blok č. 13

Téma: Žůžo dobrodružo – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok seznamuje žáky s dvěma žánry – dobrodružnou a detektivní literaturou. Během výuky se žáci naučí rozlišovat mezi oběma typy literatury. Analýzou textu se žáci naučí poznávat opakující se znaky žánrů. Pomocí indicií a typických prvků budou žáci hravou formou rozlišovat jednotlivé texty a zařazovat je do daných žánrů.

Tematický blok č. 14

Téma: Přeskakujeme v žánrech – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok se zaměřuje na připomenutí rozdílů mezi literárními žánry – pohádkou, pověstí, detektivní povídkou, fantasy a hororem, se kterými se žáci již seznámili v předchozích lekcích. Žáci se pokusí ve skupinkách upravit krátký příběh, který dostanou v komiksové formě. Každá skupina musí dodržet znaky žánru, který si vylosovala a s nímž se již dříve seznámila. Postupnou prezentací výsledku práce jednotlivých skupin si žáci mohou ověřit své znalosti a ohodnotit práci svých spolužáků.



Tematický blok č. 15

Téma: Od kroniky k internetu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok seznamuje žáky s místem, kde se knihovna nachází, žáci se naučí pracovat se zdroji, které informace o místě poskytují. Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Ve fázi evokace se žáci zamýšlí nad zdroji, z kterých lze čerpat informace o lokalitě, kde žijí. Ve fázi uvědomění s vybranými zdroji pracují – hledají informace v kronikách, místním tisku a na internetu, určují stavby, porovnávají staré a současné fotografie. Ve fázi reflexe své výsledky práce prezentují ostatním. Společně se také seznámí s tvorbou rodokmenu.

Tematický blok č. 16

Téma: Knihovna budoucnosti – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok žákům představuje knihovnu jako místo, které využívají všechny věkové kategorie, místo společenské, kulturní, sociální. Obsah ukazuje, že knihovna není jen prostorem půjčování knih, ale i místem, kde relaxujeme, tvoříme, hrajeme si, komunikujeme a kde se také na chvíli můžeme stát samotnými tvůrci, architekty, správci, řediteli, kteří rozhodují o tom, co se v knihovně bude dělat a čím budou knihovny v budoucnosti.

1.10 Materiální a technické zabezpečení

V průběhu realizace celého vzdělávacího programu se pracuje s informačními zdroji z fondu veřejné knihovny či školy. Dále jsou pro jednotlivé výukové bloky – vždy dle tématu – potřebné kancelářské a výtvarné potřeby, tiskárna, IT vybavení (projektor, interaktivní tabule, tablety, počítače apod.), flipchart či magnetická tabule a další materiály specifické vždy pro daný tematický blok.

1.11 Plánované místo konání

Dle obsahového zaměření jednotlivých vyučovacích hodin je plánovaným místem realizace buď prostředí školy – běžná třída nebo počítačová učebna, nebo prostředí veřejné knihovny. Doporučeno je preferovat pro realizaci vzdělávacího programu neformální prostředí knihovny, některé vyučovací bloky je možné realizovat v prostředí školy v běžné třídě.

1.12 Způsob vyhodnocení realizace programu v období po ukončení projektu

Jednotlivé tematické bloky vzdělávacího programu obsahují v jeho realizaci dílčí evaluační nástroje. Jsou jimi především evaluační dotazníky žáků, ověřovatelů-realizátorů i doprovázejících vzdělavatelů, dále také reflektivní zprávy realizátorů o průběhu edukace všech jednotlivých výukových tematických bloků; jedná se o povinnou součást pilotního i finálního ověřování vzdělávacího programu v průběhu realizace projektu. Po skončení projektu jsou zmíněné evaluační nástroje, zařazené do jednotlivých tematických bloků, pevnou součástí struktury i didaktické realizace jednotlivých tematických výukových bloků programu a také pevnou součástí vyhodnocení celého realizovaného programu.

Jednotlivé tematické bloky mohou být realizovány samostatně v rámci klasické výuky či při návštěvě knihovny, stejně tak mohou být využity v družině, zájmových kroužcích apod. jako samostatné bloky či jako celý souvislý blok 16 výukových částí. V případě využití v zájmových kroužcích a jiných mimoškolních příležitostech dbá realizátor na to, aby i zde proběhla závěrečná reflexe.

V rámci formálního vzdělávání lze pomůcky pro hodnocení žáků využít. Z principu celého vzdělávacího programu je však důležité, aby byl i ve školním prostředí kladen důraz na kvalitní formativní hodnocení žáků, které jim pomůže porozumět smyslu jednotlivých vzdělávacích aktivit a činností a pochopit význam



práce s informacemi i důležitost této dovednosti v jejich životním kontextu. Ve školním prostředí se tak tato forma výuky uplatní především v mezipředmětových výukových aktivitách, ve výuce průřezových témat, v rámci projektové výuky či projektových dnů, kde je dostatek prostoru i času pro individuální přístup.

1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu

Počet realizátorů/lektorů: 1

Položka		Předpokládané náklady
Celkové náklady na realizátory/lektory		22 000,00
<i>z toho</i>	<i>Hodinová odměna pro 1 realizátora/ lektora včetně odvodů</i>	16 x 500,00 = 8 000,00
	<i>Ubytování realizátorů/lektorů</i>	*6 400,00
	<i>Stravování a doprava realizátorů/lektorů</i>	*7 600,00
Náklady na zajištění prostor		0,00
Ubytování, stravování a doprava účastníků		6 600,00
<i>z toho</i>	<i>Doprava účastníků</i>	*6 000,00
	<i>Stravování a ubytování účastníků</i>	600,00
Náklady na učební texty		24 180,00
<i>z toho</i>	<i>Příprava, překlad, autorská práva apod.</i>	500,00
	<i>Rozmnožení textů – počet stran:</i>	23 680,00
Režijní náklady		30 000,00
<i>z toho</i>	<i>Stravné a doprava organizátorů</i>	*7 600,00

	<i>Ubytování organizátorů</i>	*6 400,00
	<i>Poštovné, telefony</i>	300,00
	<i>Doprava a pronájem techniky</i>	*8 000,00
	<i>Propagace</i>	500,00
	<i>Ostatní náklady</i>	4 000,00
	<i>Odměna organizátorům</i>	3 200,00
Náklady celkem	min. 15 žáků, max. 20 žáků; cena se přizpůsobí místu realizace, v případě konání v místě odpadají náklady na ubytování a dopravu	82 780,00
Poplatek za 1 účastníka		4 139,00

*proměnlivé položky, s ohledem na inflaci

1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití

Vzdělávací program „Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ“ a všechny jeho součásti jsou přístupné k volnému využití prostřednictvím odkazu na metodickém portálu po učitele (<https://rvp.cz/>) v rámci modulu EMA, či přímo na projektovém webu www.conebylovucebnici/vp2.html.

Výukový program a obsah všech souvisejících výukových, metodických a podpůrných materiálů textového, grafického a audiovizuálního charakteru je vytvořen pod licencí Creative Commons CC BY- SA 4.0.

2 Podrobně rozpracovaný obsah programu

Vzdělávací program: Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ

Počet hodin: 16 vyučovacích hodin

K zpracované části 2 je jako samostatná příloha vytvořen portfoliový soubor aktivit pro žáky. Jedná se o soubor všech materiálů (pracovní listy, zadání, kvízy, křížovky apod.), s nimiž budou žáci v jednotlivých výukových blocích pracovat. Materiály jsou v souboru uspořádány dle struktury VP a harmonogramu plánovaných výukových aktivit v části 2 a 3. V tomto VP, obsahujícím 16 výukových témat, se jedná o soubor portfolioů ze všech 16 tematických bloků, pro každý tematický výukový blok tedy existuje jedno portfolio, které může být složené z jedné či více stran či pracovních listů. Struktura a uspořádání portfoliového souboru umožňuje realizátorovi využít ho jako celek, tedy všechny v něm soustředěné materiály pro 16hodinový VP, nebo může realizátor vybrat z VP např. dva výukové bloky a k nim z portfoliového celku využije konkrétní dílčí portfolio. Portfolio aktivit je připraveno k individuální práci realizátora se žáky - lze s ním tedy pracovat také velmi výběrově.

2.1 Tematický blok č. 1

Téma: Vytvoř si svoji knihu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Blok pojednává o výrobě knihy, jejím vzniku. Žáci se naučí, jak se kniha vyrábí a co vše je s výrobou knihy spojené. Tento blok je v rámci vzdělávacího programu úvodní, vzniklá kniha žáky může provázet následujícími výukovými částmi, podle libosti nebo výzvy realizátora do ní vpisují, vlepují, malují, zakládají jednotlivé pracovní listy z jiných bloků. Žáci v ní následně mohou listovat, orientovat se, vyhledávat informace, které si z jednotlivých tematických bloků odnesou.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). V rámci evokace je žákům představeno rozličné množství knih s různými přebaly a vazbou, které mají sloužit jako inspirace pro vlastní tvorbu. Žáci si knihy mohou prohlížet a vybírat ty, které je zaujmou. Realizátor pomocí otázek zjišťuje zájem žáků o knihy. Ve fázi uvědomění realizátor s žáky tvoří knihu. Realizátor si může zvolit, jaký druh knihy se bude vyrábět, případně je možné vyrábět několik typů knih. Ve fázi reflexe představí žáci svoje výrobky ostatním, a pokud to prostor umožňuje, vyrobené exponáty se vystaví.

Kompetenční cíle:

- Žák rozvíjí kompetence k učení, sociální a personální a kompetence k řešení problémů
- Z pohledu informační gramotnosti žák rozvíjí zejména tyto kompetence: posouzení relevance a úplnosti informací, analýza získaných informací, identifikace a nasazení vhodných prostředků pro řešení, plánování postupu řešení a komunikaci informací.

Znalostní cíle:

- Žák rozumí procesu jednoduché vazby knihy.
- Žák umí navrhnout a zhotovit jednoduchou knihu.



Metody

V tematickém bloku jsou použity metody a přístupy rozvíjející vedle znalostní také kompetenční a postojovou složku: diskuze, kladení otázek, prezentace, práce ve skupinách, individuální výtvarná práce, práce s textem: rozlišení jednotlivých zdrojů.

Pomůcky

- 5.1.1 – seznam možných knih k prezentaci ve fázi evokace s charakteristikou a hodnocením knihy
- 5.1.2 – příklady vyrobených knih (fotografie)
- Pomůcky na tvorbu knihy, např.: papíry A4, barevné kartony a papíry, pastelky, fixy, nůžky, raznice, lepidla, flitry, odstřížky, tiskátka, drátky, barevné papíry, fotografie, laminovací fólie, provázky, šňůrky, zbytkové materiály, vyřazené časopisy (žáci si mohou přinést různé vlastní materiály)

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová náročnost: 15 minut

Před začátkem lekce je třeba si připravit 10 dětských knih, přičemž každá by měla mít jiný přebal – vhodné knihy lze čerpat z přílohy 5.1.1. Realizátor by měl vybírat knihy starší nebo ne příliš populární, aby žáci nevolili oblíbenou knihu podle názvu či obsahu. Tyto knihy by již měly být předem připraveny a vystaveny na stole či místě vhodném k prezentaci.

Dále je k průběhu aktivity potřeba připravit si flipchart či tabuli, kam realizátor bude zaznamenávat jednotlivé odpovědi žáků na jimi vybrané knihy.

Fáze (1) Evokace – časová náročnost: 8 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Pravidla a povinnosti realizátor připomene. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC, práci s mobilními telefony a problémy s nimi spojené.

Motivace k tématu: časová náročnost: 2 minuty

Blok je praktický – žáci budou vyrábět vlastní knihu. Realizátor klade žákům několik otázek, pomocí kterých se snaží zjistit, jak si žáci představují výrobu knihy a o čem si myslí, že výuková aktivita bude.

Tip: Na samotný úvod realizátor položí několik málo otázek. Otázky volí tak, aby žáci byli jasně uvedeni do dané problematiky, chápali smysl tvorby a následně mohli třídit informace získané k tvorbě, správně je využít a pracovat s nimi.

Příklady otázek:

- *O čem myslíte, že by mohla být dnešní hodina?*
- *Co vše si představujete pod pojmem výroba knihy?*
- *Co byste chtěli vědět, naučit se?*

Realizátor v úvodu žákům ukáže vystavené knihy, které si ke své prezentaci vybral. Je důležité, aby knihy byly přebalem i vazbou rozmanité svým vzhledem, použitými prvky, titulní ilustrací i volbou písma. Jako kontrast k novým knihám je vhodné dát k dispozici staré knihy, roztrhané, s nevýraznou obálkou, poškozené, aby měli žáci srovnání a uvědomili si tak důležitost vzhledu obálky a hlavně ochrany knihy před poškozením.



Pečlivost při vybírání knih ovlivní kvalitní průběh aktivity. Žáci s různými SPU mohou mít problémy při výběru knih. Některé knihy by měly mít velká písmena či tučně zvýrazněná písmena, bohatě barevné ilustrace.

Aktivita – časová náročnost: 6 minut

Cílem aktivity je představit žákům důležitost vzhledu obálek knih a na co vše by měl autor a tvůrce knihy při výběru obálky myslet.

Realizátor žáky pobídne, aby se posadili do kruhu či na židle tak, aby celá skupina byla co nejbližší k realizátorovi a měla dobrý výhled na vystavené knihy. Realizátor žáky podle celkového počtu rozdělí (nejlépe do dvojic či trojic) a vysvětlí jim průběh aktivity. Žáci mají za úkol vybrat z vystavených knih jednu knihu, která je pro ně nejvíce přitažlivá, a jednu, která se jim nejméně líbí. Aktivitu realizátor více nespécifikuje ani nevysvětluje, aby zjistil, co vše ovlivňuje čtenáře při výběru knih. Realizátor žákům sdělí, že následující 3 minuty nechá žáky ve skupinkách diskutovat, jejich cílem bude vybrat jednu společnou knihu. Žáci by se měli ve skupinkách formou hlasování domluvit na výběru knih, vzájemně si sdělovat důvody výběru.

Poté realizátor diskuzi ukončí a přechází k řízené diskuzi. Pokládáním otázek jednotlivým skupinám zjišťuje důvody výběru. Žáci po vybídnutí realizátora vysvětlují, jakou knihu by si vybrali a kterou by nezvolili. Svůj názor zdůvodňují. Realizátor na připravený flipchart či tabuli jednotlivé odpovědi k vybraným knihám zaznamenává přehledně a heslovitě.

Žáci vhodně formulují odpovědi na otázky pokládané realizátorem:

- *Proč vám připadá vaše vybraná kniha pěkná?*
- *Proč byste si tu druhou jako nejméně atraktivní nevybrali?*
- *Čím vás tato kniha zaujala/nezaujala?*

Metodická poznámka: Realizátor by měl cílit a zaměřovat se pomocí otázek hlavně na obal knihy. Je vhodné žákům zdůraznit, že pokud autoři chtějí, aby kniha byla úspěšná, je třeba vytvořit originální a nápaditý obal knihy. Čtenáři si knihu často vybírají v knihkupectví nebo v knihovně mj. podle atraktivního obalu.

Ze zjištěných odpovědí realizátor s žáky shrne prvky, které se nejvíce na knihách líbily a které nejméně zaujaly. Možné odpovědi: hezký obal, pěkné ilustrace, nápaditý název, pěkný obrázek na obale.

Teoretická část úvodní hodiny je důležitá pro pochopení následné praktické části. Žáci tak při samotné tvorbě knihy budou znát, že se mají zaměřit nejen na přesný postup tvorby, ale i na hezký design jejich knihy. K praktické části je z hlediska heterogenní třídy možné využít další osobu (pedagoga, asistenta, knihovníka) pro lepší průběh aktivity.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová náročnost: cca 30 minut

Vlastní výroba knihy

Každý žák by měl mít na konci tematického bloku vyrobenou vlastní jednoduchou knihu. Tyto vyrobené knihy si žáci mohou nechat v knihovně, budou si do nich zakládat pracovní listy v případě využití celého programu (absolvování všech 16 bloků). Volbu knihy realizátor volí na základě zkušeností a zručností žáků i časových možností výukového bloku.

Metodická poznámka: Realizátor by si měl výrobu knihy předem vyzkoušet, aby znal přesný postup a možnosti tvorby.



Níže lze nalézt několik pracovních postupů pro výrobu knihy. Je možné zvolit výrobu jednoho typu knihy nebo umožnit tvorbu různých typů knih a nechat žáky využít jejich vlastní fantazii. Je doporučeno dát žákům prostor a důvěřovat jim, že tvorbu zvládnou. Pokud realizátor třídu nezná, je lepší tvořit společně jeden druh knihy.

Vizuální podoba v příkladech je k nalezení v příloze 5.1.2.

Žáci pracují jednotlivě, ale je žádoucí, aby si vzájemně pomáhali s výrobou, půjčovali si materiál a radili při tvorbě.

Výroba záložky (15-20 min)

Kromě výroby knihy se může realizátor věnovat výrobě záložek. Buď nevyrábět knihu, nebo nabídnout výrobu záložek žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Žáci nadaní mohou vyrábět jak knihu, tak záložku. Žáci se specifickými poruchami učení nemusí vyrábět knihu a zaměří se jen na tvorbu záložky.

Realizátor žákům vysvětlí, k čemu slouží záložka. Je vhodné ukázat knihy, které v sobě mají integrovanou záložku již při výrobě (vlepované a všité záložky). Realizátor žákům vysvětlí, jak si mohou vyrobit vlastní záložku.

Fáze (3) Reflexe – časová náročnost: 7 minut

Žáci-dobrovolníci mohou prezentovat svůj výtvar. Je vhodné všechny výtvary ponechat na jednom stole a nechat žáky, aby si výtvary ostatních prohlédli. Je doporučeno nehlasovat o nejhezčí knihu či záložku, naopak všem žákům poděkovat a pochválit je za práci na krásných knihách či záložkách.

Na závěr realizátor připomene úvodní část bloku, při které se žáci soustředili na výběr knih. Žáků se zeptá, na co kladli při výrobě největší důraz (kresba obrázku, vazba, barevnost). Na konci vyučovací hodiny je možné výrobky vystavit.

Pokud budou žáci absolvovat více výukových bloků, ve kterých budou do své knihy vkládat pracovní listy, je vhodné ponechat vyrobené knihy na místě, kde budou bloky probíhat (například v prostorách knihovny), aby si knihy nezapomněli na další setkání přinést. Žáci by si měli své knihy podepsat.



2.2 Tematický blok č. 2

Téma: Jak putovala moudrost časem – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Blok je založen na základním poznání zdrojů, z kterých lidé vychází při učení a poznávání světa. Žáci si uvědomí, co jsou zdroje našeho poznání, jaké dostupné zdroje poznání znají a jakým způsobem s nimi mohou pracovat. Seznámí se s předchůdci písma a poznají historii své nebo Národní knihovny.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). V průběhu evokace klade realizátor otázky, které pomáhají žákům uvědomit si, odkud se k nim dostávají informace.

V části uvědomění pracují žáci ve skupinách. Poznávají jednotlivé zdroje a snaží se je dobře určit. Žáci také formou šifry hledají odpovědi na zadané úkoly. Ve fázi reflexe žáci ohodnotí, jak se jim výukový blok líbil, pomocí palcové metody. Realizátor může také klást dodatečné otázky.

Kompetenční cíle:

- Žák si osvojuje kompetence k učení, komunikativní, sociální a personální.
- Žák si osvojuje a rozvíjí informační gramotnost – umí určit typ informace, získává informace, je schopen posoudit relevanci a úplnost informací, je schopen analýzy získaných informací, umí hodnotit získané řešení a použitý postup, dokáže prezentovat informace.

Znalostní cíle:

- Žák se přizpůsobuje situaci, ve které je třeba řešit problémový úkol „Rozluštit zašifrovanou zprávu“.
- Formuluje otázky a hledá odpovědi. Organizuje práci svou i práci skupiny. Při své práci je samostatný i ochotný spolupracovat na řešení daného problému v rámci skupiny.
- Žák analyzuje získané informace – přiřadí a uspořádá informace.
- Žák posoudí úplnost informací – analyzuje, porovná a posoudí výsledky své práce. Obhájí své názory.
- Žák nalezne a formuluje algoritmus pro řešení šifry.
- Žák získá informace – pozoruje, ptá se a použije nabídnuté zdroje.
- Žák hodnotí získané řešení a použitý postup. Ocení práci svou i druhých, kriticky hodnotí výsledky práce a poučí se z chyb.
- Žák prezentuje výsledky své práce v pracovní skupině i před třídním kolektivem.

Metody

V tematickém bloku jsou použity tyto metody:

- práce s textem
- řízená diskuze
- instruktáž
- myšlenková mapa (dobrovolně)
- brainstorming

Pomůcky

Přílohy:

4.2.1 Pracovní list – obrázkové písmo – 1 ks do skupiny (vhodné vytvořit 5 skupin)



4.2.2 Pracovní list – stará písma – 1 ks do skupiny (vhodné vytvořit 5 skupin)

4.2.3 Pracovní list pro doplňkovou aktivitu, materiály, na které se psalo – 1 ks do skupiny (vhodné vytvořit 5 skupin) – roztržít do 5 obálek

4.2.4 Pracovní list – test – pro každého žáka, pokud realizátor bude pracovat s aktivitou přílohy 4.2.3

4.2.5 Šifra – 1x pro všechny žáky společně

5.2.1 Možná řešení k prac. listu 4.2.1

5.2.2 Správné řešení pro prac. list 4.2.2

5.2.3 Správné řešení a zdroje k prac. listu 4.2.3

5.2.4 Správné řešení k prac. listu 4.2.4

5.2.5 Správné řešení k aktivitě 4.2.5

5.2.6 – inspirace pro realizátora: výsledek šifry pro žáky – připravit 1x pro všechny žáky společně

5.2.7 – myšlenková mapa jako inspirace pro realizátora

Další pomůcky: tužky, gumy, čisté papíry pro každého žáka, flipchart, magnety, 5 obálek

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová náročnost: 15 minut

Realizátor si nachystá všechny pracovní listy a materiály z příloh. Dále si může připravit individualizovanou šifru o místní knihovně. Je možné se inspirovat přílohou 5.2.6 připravenou pro Národní knihovnu.

Realizátor nachystá 5 pracovních míst pro 5 skupin žáků. Na každé pracovní místo nachystá jednu či více tužek a čisté papíry.

Realizátor dále uschová text o knihovně, který budou žáci hledat v šifře. Text je nutné umístit podle toho, jaký text si realizátor zvolí. V bloku je použita hádanka, text umístěný na “trůny královny knihy”, tedy židle paní knihovnice nebo pana knihovníka. Realizátor musí šifru přizpůsobit prostředí a možnostem a podle toho pak i šifru ukrýt.

Fáze (1) Evokace – časová náročnost: 8-10 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Pravidla a povinnosti realizátor připomene. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Úvod do tématu bloku:

Realizátor pokládá otázky, u kterých si žáci uvědomí, odkud k nim přicházejí různé informace: *Víte, kde jsme?* (Pokud jsou žáci přímo v knihovně.) *Co všechno můžete v knihovně najít?* – Žáci odpovídají např.: knihy, počítače, hry, časopisy...



Jaké knihy si můžete z knihovny půjčit? – Knihy s příběhy, s básničkami, s pohádkami, encyklopedie apod.

Co to jsou encyklopedie? Co v nich nalezneme? – Encyklopedie je druh slovníku, ve kterém najdeme seřazené informace o nejrůznějších tématech.

Kde ještě můžeme najít informace?

Nápady žáků může realizátor zapisovat na flipchart formou myšlenkové mapy. Jako podklad pro práci a otázky použije přílohu 5.2.7.

Realizátor pokládá žákům další otázky (řízená diskuze):

Kde čerpali informace o světě naši předci? Myslíte, že vaše praprababička nebo prapradědeček chodili do knihovny? Když se ponoříme ještě hlouběji do historie, tak jakým způsobem lidé v minulosti například v pravěku zaznamenávali své myšlenky a informace o své době? Kam je zaznamenávali? Určitě jste o pravěku už něco slyšeli. Znali v té době lidé písmo – uměli vůbec psát? Ne. Důležité věci, např. o lovu zvěře kreslili na stěny jeskyní. Používali k tomu obrázky.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová náročnost: 30 minut

Rozdělení do skupin:

Realizátor rozdělí žáky do 5 skupin. Je důležité předem znát počet žáků ve skupině. Rozdělení může proběhnout pomocí barevných lístků: Realizátor si předem připraví množství lístků 5 barev. Celkový počet lístků odpovídá celkovému počtu žáků. Počet lístků téže barvy by měl být rovnoměrný. Každý žák si vybere jeden lístek, realizátor následně vybídne žáky, aby se rozdělili do skupin podle barev – všichni žáci jedné barvy vytvoří vždy jednu skupinu.

Úkol 1:

Z předchozí aktivity je vytvořeno 5 skupin. Realizátor rozdává do každé skupiny jednu obrázkovou zprávu z přílohy 4.2.1. Realizátor pokládá žákům otázku: *Co nám chce autor této zprávy sdělit? Pokuste se tuto zprávu přepsat slovy.* Žáci se pokusí interpretovat obrazovou zprávu a následně výsledek přečíst.

Úkol 2:

Realizátor vyzve žáky, aby si nyní každý sám za sebe nakreslil na čistý papír jednoduchou zprávu o tom, co bude dělat dnes odpoledne po škole. Žáci nesmí ve zprávě použít žádná písmena či slova, nesmí nahlas komentovat svoji práci. Po ukončení si všichni ve skupině vymění obrázky mezi sebou tak, aby měl každý žák obrázek někoho jiného ze skupiny. Žáci se pokusí obrázek rozluštit a napsat pod něj, jak jej pochopili. Nakonec si svoje poznatky a dojmy navzájem sdělují.

Aktivita:

Realizátor uvede další aktivitu: *Jak jste si sami vyzkoušeli – obrázkové zprávy jsou náročnější na porozumění i na zapisování, než psané zprávy. Proto lidstvo během dlouhého času vynalezlo písmo, kterým se dorozumíváme dodnes.*

Realizátor může také přečíst úryvek z knihy: Proč mluvíme česky²:

² KROLUPEROVÁ, Daniela. *Proč mluvíme česky*. Praha: Mladá fronta, 2011. Str. 21. ISBN 978-80-204-2500-3.



„K tomu, aby si lidé mohli předávat údaje o tom, na co kdo přišel, co kdo objevil, aby se všechno znovu nezapomnělo, je nutné tyto informace zaznamenat, zapsat. A k tomu, aby lidé mohli své myšlenky zaznamenávat, si museli vymyslet způsob, jak to udělat. A vymysleli písmo. Právě písmo nám pomáhá poznávat historii. Díky psaným čili písemným dokladům můžeme poznat život a myšlení lidí, kteří žili dávno, dávno před námi.“

Realizátor rozdává do skupin obrázky (příloha 4.2.2) a vyzve žáky, aby zkusili přiřadit jednotlivé obrázky starých textů k místům, odkud pocházejí.

Realizátor může žáky podle potřeby navádět. Např. k písmu pocházejícímu z Indie mohou být nápovědou postavičky se sepnutými dlaněmi. Klínové písmo se většinou vytlačovalo do hliněného povrchu různými nástroji s hroty – Mezopotámie. V Egyptě se stěny chrámů a pyramid zdobily znaky – hieroglyfy. Čína – čínské znaky se v podobném tvaru zachovaly dodnes apod.

V této aktivitě jde spíše o základní seznámení s různými druhy prvního písma. Realizátor následně žákům sdělí správné řešení – příloha 5.2.2.

Aktivita dobrovolná:

V případě, že má realizátor v harmonogramu více času, může zařadit i práci s materiály, na které se dříve psalo. Každá skupina dostane od realizátora jednu obálku s číslem od 1 do 5 (příloha 4.2.3) a každý žák dostane jeden pracovní list (příloha 4.2.4). Realizátor žákům vysvětlí, že uvnitř obálky jsou obrázky, krátké texty a názvy předchůdců knih označené čísly. Podle čísla na obálce si skupina bude mít za úkol najít správný název a k němu přiřadit obrázek a text. (Např. skupina dostane obálku s číslem 3. V obálce si tato skupina najde název se stejným číslem, tedy s číslem 3.)

Plnění úkolu:

Každá skupina bude mít za úkol ke „svému“ názvu najít příslušný obrázek a text. Ve skupině se domluví a připraví krátkou prezentaci svého tématu. Během celé této činnosti realizátor postupně obchází jednotlivé skupiny a koriguje správnost výsledků jejich práce.

Prezentace výsledků a společné označování správných otázek v pracovním listě:

Realizátor vyzve jednotlivé skupiny, aby 3 větami krátce (tedy asi 1 minutu) prezentovaly své výsledky, a vysvětlí žákům, že ostatní si podle toho ve svých pracovních listech budou kroužkovat správné odpovědi. Na závěr realizátor přečte správné odpovědi v pracovním listu. Žáci si samostatně opravují případné chyby.

Aktivita:

Realizátor pokládá otázky, kterými motivuje žáky na další činnost: *První dokumenty a knihy se psaly ručně. Kde máme dnes tyto knihy uschované? V knihovnách, v archivech... Víte, jakou nejstarší knihu vlastní vaše knihovna, jak je kniha stará, je psaná ručně nebo je tištěná? Kde byste tyto informace mohli získat?*

Víte, která je nejstarší a největší česká knihovna? A kde se nachází? Jaké vzácné knihy vlastní? Tyto informace si musíte teď sami zjistit pomocí šifry, kterou vám teď dám do skupin. Tuto variantu volí realizátor v případě, že využije připravené přílohy o Národní knihovně. Pokud si připraví vlastní texty o jiné knihovně, musí motivaci žáků změnit.

Realizátor rozdává do každé skupiny část šifry (příloha 4.2.5), nechá žáky chvíli přemýšlet a prozradí nápovědu: „První a poslední písmeno“. Podle potřeby nápovědu upřesní (např. „Zakroužkujte první a poslední písmeno mezi lomítky. Jednotlivá písmena přepište zvlášť pod šifru.“).

V příloze lze najít několik variant šifry. Šifra A počítá s prací žáků ve skupinách, kdy každá skupina dostane část šifry a na konci celou šifru dohromady složí z jednotlivých slov. Realizátor kontroluje a koriguje

správnost jejich počínání. Varianta B a C je připravena pro možnost, kde všichni dostanou jednu stejnou šifru a měli by dojít ke stejnému výsledku.

Jakmile mají všichni šifru správně, vyzve realizátor všechny žáky, aby se pokusili nalézt to místo, na které je šifra navádí, a přinesli věc, kterou zde najdou. Tam se bude nacházet text o knihovně (příloha 5.2.6), kterou realizátor před začátkem hodiny schoval.

Fáze (3) Reflexe – časová náročnost: 5-7 minut

Realizátor zhodnotí lekci otázkami, např.:

Co se vám dnes v lekci líbilo nejvíc a proč?

Bylo v dnešní lekci něco, co vás překvapilo?

Co jste si z dnešní lekce zapamatovali?

Žáci mohou lekci hodnotit ukázáním svého palce: palec nahoru = lekce se mi líbila, palec vodorovně = neutrální postoj, palec dolů = lekce mě nezaujala.



2.3 Tematický blok č. 3

Téma: Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Blok je zaměřen na představení procesu výroby knihy, zejména jejích jednotlivých částí (volba obálky, vazba knihy). Žáci se také dovědí, jak vznikala kniha v historii a jaké změny nastaly v současné době.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Ve fázi evokace navádí realizátor pomocí otázek žáky k tématu bloku (především vazba a tisk knihy). Ve fázi uvědomění se žáci dozvídají informace o tom, z čeho je kniha složená a jak je vázaná. Druhá část hodiny je věnovaná tisku. Žáci si sami vyzkouší sazbu písma a tisk pomocí různých metod. Ve fázi reflexe realizátor ověří metodou teploměru, jak žáky téma bavilo. Pomocí závěrečné aktivity si ověří, zda si žáci zapamatovali nové informace.

Kompetenční cíle:

- Žák posiluje svou kompetenci k učení (žák umí pracovat s textem a orientovat se v něm).
- Žák rozvíjí informační gramotnost (je schopen získávat informace a pracovat s nimi).
- Žák si osvojuje kompetenci k řešení problému (žák je schopen diskutovat o problému, žák uplatňuje vlastní nápady), kompetenci komunikativní, kompetenci sociální a personální.

Znalostní cíle:

- Žák zná jednotlivé části knihy.
- Žák chápe proces výroby knihy.
- Žák dokáže získat informace o možnostech výroby knihy.
- Žák rozumí významu ochrany knih.

Metody

instruktáž, přednáška, brainstorming, ověření znalosti a pochopení nových pojmů, vyvozování, práce s materiálem a textem, praktické činnosti

Pomůcky

4.3.1 – ukázka rozdílnosti fontů – pracovní list pro žáky, při kterém hledají rozdíly ve fontech

5.3.1 – řešení k pracovnímu listu 4.3.1

5.3.2 – ukázka práce s fontem – není řešením pracovního listu, ale ukázkou a inspirací pro realizátora, žáci nepracují s pracovním listem, ale je jim ponechána samostatná tvorba rozvíjející kreativitu

5.3.3 – ukázka práce s fontem – není řešením pracovního listu, ale ukázkou a inspirací pro realizátora, žáci nepracují s pracovním listem, ale je jim ponechána samostatná tvorba rozvíjející kreativitu

Knihy s mnoha typy vazeb, různé druhy obalů, poškozené knihy, nové knihy, razítka různých druhů, barva na razítko, papíry, tužky, pastelky.



Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová náročnost: 10 minut

Realizátor nachystá do prostoru místnosti (na stůl, na zem) větší množství knih (cca 15-20) podle celkového počtu žáků tak, aby jedna kniha byla přítomna u jedné dvojice.

Pro aktivitu 1 je potřeba, aby si realizátor napsal na tabuli vybrané pojmy, s kterými chce pracovat, např.:

- 1) přebal knihy
- 2) potah
- 3) hřbet
- 4) knižní blok
- 5) záložka

Fáze (1) Evokace – časová náročnost: 5 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Téma hodiny žákům realizátor neprozrazuje, měli by to sami vyvodit ze zadaných otázek.

Realizátor pokládá otázky, dotazuje se žáků, co by mohlo být tématem. Pokud žáci nevědí nebo déle přemýšlejí, je možné pokládat žákům doplňující návodné otázky.

- *K čemu zde máme knihy?*
- *Jak ty knihy podle vás vypadají? Jak vznikají?*
- *O čem si v souvislosti s knihami budeme dnes povídat?*

Na konci evokace realizátor žákům prozradí obsah výukového bloku, který se týká vazby a tisku.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová náročnost: 35 minut

Aktivita 1

Realizátor žáky vyzve, aby si vybrali jakoukoliv knihu z předem připravených. Knihy mohou mít žáci ve dvojici nebo každý žák svoji. Realizátor následně představuje žákům jednotlivé části knihy. Žáci jednotlivé části knihy hledají na svých knihách a realizátor kontroluje, zda danou část našli.

Je vhodné žákům představit minimálně různé druhy vazeb, hřbetů, obálek. Pojmy knižní blok, předsádka a další velmi specifické pojmy je vhodné žákům vysvětlovat jen v případě zájmu z jejich strany.



Podrobněji se realizátor zaměří na typy vazeb a obálek a na různých knihách je žákům ukáže – vazba šitá, lepená; obálka tvrdá, měkká, brožovaná kniha, leporela apod. Pokud žáci absolvovali již blok 2.1 (Vytvoř si svoji knihu), může je realizátor upozornit na to, aby si vzpomněli, jakou vazbu použili.

Žákům realizátor dále rozdá různé druhy knih s odlišnou vazbou, obálkou, barevným provedením, staré knihy, paperbacky, zdobené flitry, s maňásky, mluvící, hrající, sešité, lepené atd.

Žáci vytvoří čtveřice, vyberou si jednu knihu, prohlédnou a dostanou za úkol ji personifikovat (představí ji jako oživenou a mluvící). Realizátor žákům uvede příklad: “Dobrý den! Já jsem velká barevná kniha plná obrázků. Jsem nová a krásná, která byla sešitá, obálku mám ozdobenou třpytkami a věřím, že se líbím všem.” Další příklad: “Já jsem nebohá roztrhaná chudá kniha, která byla slepená, ale už jsem počmáraná a roztrhaná.” Nemusí prezentovat každá čtveřice.

Aktivita 2

Na začátku další aktivity realizátor položí několik otázek. Formou otázek zjišťuje, co žáci o tématu již vědí.

Možné otázky:

- *Viděli jste někdy tiskárnu (pravděpodobně doma, ve škole, na úřadě)?*
- *Co je zajímavého na tiskárnu, razítku? (Žáci by měli přijít na to, že je zrcadlově obrácené, příp. jim to realizátor ukáže.)*
- *Co je to denní tisk?*
- *Kde se tiskne kniha?*

Realizátor za použití razítek žákům vysvětlí princip tisku – co je to litera a jak se používala (např. že dříve to byla kovová písmová kuželka, kovový hranol se zrcadlově obráceným reliéfem písmena či znaku, že se v minulosti odlévaly, sazeči text ručně sázeli z jednotlivých liter, na sazbu se nanášela tiskařská barva a v lisu otiskla na papír). Pokud to prostor umožňuje, může realizátor pustit ukázkové video³.

Následně si žáci budou moci vytvořit razítko nebo s razítky pracovat. Tvůrčí aktivita nabízí několik možností, jak žáky s tiskem seznámit. Realizátor si může vybrat podle podmínek a vybavení školy/knihovny.

Aktivita 3

Žáci si mohou vyzkoušet práci s písmem a rozličnými fonty. Aktivitu realizátor může zařadit, pokud je dostatek času. Žáci si zkusí aktivity, které jim předvádí realizátor (podle vzoru z přílohy 5.3.2 a 5.3.3).

V příkladu 5.3.2 je znázorněna práce s vlastním jménem. Příkladem může být např. psaní jména na přeložený list, následné vystřížení jména a rozložení papíru, z kterého pak vznikne tvar připomínající bytost, hmyz apod.

V příkladu z 5.3.3 si realizátor vybere jeden příklad a žákům ukáže na tabuli, jak lze písmo výtvarně ztvárnit takovým způsobem, že připomíná to, o čem samotné slovo pojednává.

Realizátor také může žákům rozdat list 4.3.1 a ukázat jim, jak různorodá jsou písma v knihách. Žáci mohou přemýšlet, jaké písmo by zvolili do jaké knihy (písmo vhodné pro začínající čtenáře, písmo vhodné pro horory apod.).

³ Knihtisk. Youtube [online] 12. 12. 2016 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8NjVIFNoN3s>. Kanál uživatele PETRUF.



Fáze (3) Reflexe – časová náročnost: 5 minut

Realizátor žáky vyzve, aby na papír či do své vyrobené knihy (pokud absolvovali blok 2.1) napsali 1 slovo, které si zapamatovali a před lekcí jej neznali. „Řekni, co jsi před hodinou nevěděl a nyní si to již pamatuješ.“

Realizátor pomocí metody teploměru zjišťuje, která část hodiny žáky bavila nejvíce. Postupně připomene jednotlivé části bloku a žáci na každou část reagují rukama.

Metoda teploměr:

Žáci pomocí obou rukou znázorňují určitou škálu. Realizátor vždy musí určit, jaké jsou krajní body. Př.: pokud chceme, aby žáci ukázali, jak se jim něco líbilo, realizátor vysvětlí, že ruce zdvižené úplně nahoře znamenají, že se jim to líbilo velmi, ruce zcela dole ukazují, že se jim něco velmi nelíbilo. Vše mezi tím pak ukazuje určitou míru. Např. ruce zdvižené na úroveň prsou mohou znamenat mírné nadšení s výhradami.



2.4 Tematický blok č. 4

Téma: Autoři knih – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

V učební jednotce se žáci při skupinové práci seznamují s profesemi spisovatel, ilustrátor, překladatel. Metodou simulační hry s vlastním objevováním se žáci vžijí do práce spisovatele, ilustrátora a překladatele. Žáci získávají zkušenosti a rozvíjejí své dovednosti při práci podle částečně zpracovaného scénáře, který ve své tvůrčí činnosti dotvářejí. Vyzkoušejí si vlastní tvůrčí činnost a prověří své schopnosti při prezentaci vzniklých textů, ilustrací a překladů. V závěrečné společné diskusi žáci posoudí úroveň vzniklých literárních ukázek, kladou autorům doplňující otázky a hodnotí nápaditost, originalitu, jazykovou správnost a porovnávají úroveň jednotlivých scénářů.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Evokace a reflexe probíhá frontálně, ostatní činnosti ve fázi uvědomění probíhají ve skupině či individuálně.

Kompetenční cíle:

- Žák má rozvinuté kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní kompetence, sociální a personální, zčásti také pracovní.
- Žák umí formulovat otázky, posuzovat výsledky své práce a sdílet je s ostatními.
- Žák rozvíjí informační gramotnost – třídí informace, tvoří informace nové a prezentuje je ostatním žákům.

Znalostní cíle:

- Žák se rozhoduje na základě přečteného textu.
- Žák čte s porozuměním.
- Žák posuzuje formální stránku textu a jeho výstavby.
- Žák analyzuje text a kriticky posoudí jeho obsah.
- Žák se učí rozpoznat literární fikci od skutečnosti.
- Žák se učí vnímat specifické znaky literárního díla.
- Žák se učí postihovat umělecké záměry autora.
- Žák se učí formulovat vlastní názory o literárním díle.

Metody

motivační metody (práce s videem a obrazovým materiálem), práce s textem, vysvětlování, řízená diskuze, scénář s instruktáží, didaktická hra (pohybová), simulační hra, kolektivní a samostatná tvorba, tvůrčí psaní, heuristická metoda, skupinová výuka, prezentace

Pomůcky

4.4.1 – pracovní listy – do skupiny vždy 1 list spisovatele, 1 list překladatele a 1 list ilustrátora

5.4.1 – lístky k rozřazení žáků do skupin

5.4.2 – návod na práci

Další pomůcky doporučené: slovenský a český úryvek z knihy Harry Potter a Kámen mudrců (je možné zvolit



jakoukoliv ukázkou, ale v českém a slovenském jazyce by měla být o stejném obsahu), obrázky z téže knihy, triangel (minutka, ozvučné hůlky apod. pro hlídání času a oznámení začátků a konců jednotlivých aktivit), označení pracovních míst jednotlivých skupin (modří, červení, zelení, žlutí, fialoví), psací potřeby pro všechny žáky, výtvarné potřeby – pastelky (fixy, voskovky...) do každé skupiny, podložky na psaní, papíry.

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová náročnost: 20 minut

Realizátor nachystá pracovní místa pro jednotlivé týmy a označí je barvou. Vytiskne pracovní listy (každá skupina dostane papír se zadáním pro spisovatele, ilustrátora a překladatele, každá skupina má svoji barvu) a nachystá psací potřeby.

Na tabuli či podobné místo napíše krátce zadání: „Napište krátké literární dílo, doplňte jej ilustrací a překladem tak, aby byly splněny podmínky zadané ve scénáři. Scénář si dobře prostudujte.“

Fáze (1) Evokace – časová náročnost: 3 minuty

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Motivace:

Dramatická četba – ukáзка: Realizátor v úvodní frontální části bloku přečte ukázkou z knihy J. K. Rowlingové Harry Potter a Kámen mudrců ve slovenštině, následně stejný obsah v českém jazyce a doplní vše ukázkou ilustrací. Realizátor žákům položí otázku, proč si vyslechli právě tyto dvě čtené ukázky. Co by je mohlo v lekci čekat? Tajemným hlasem jim oznámí, že dnes se z některých stanou spisovatelé, z některých ilustrátoři a z některých překladatelé.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová náročnost: 25 minut

Aktivita 1: Rozdělení žáků do skupin

Realizátor musí předem znát počet žáků ve třídě a podle toho zvolit strategii pro vytvoření pracovních skupin. Každá pracovní skupina musí mít nejméně 3 členy (spisovatel, ilustrátor, překladatel), nejvíce 6 členů (2 spisovatelé, 2 ilustrátoři, 2 překladatelé, je možné i lichý počet rolí, např. 2 spisovatelé, 2 ilustrátoři a 1 překladatel). V prostoru učebny realizátor rozmístí lístečky s názvy rolí (příloha 5.4.1). Počet lístečků odpovídá počtu žáků ve třídě, počet barev odpovídá počtu skupin.

Realizátor položí žákům otázku, jaká pravidla je třeba dodržovat při skupinové práci, a navrhne zapsat hlavní z nich: triangel oznámí začátek a konec každé aktivity, nekřičí se, neruší se ostatní v práci. Realizátor vysvětlí první pohybovou aktivitu. Upozorní žáky, že v místnosti jsou rozmístěny lístečky, na kterých jsou uvedeny role spisovatel, ilustrátor, překladatel. Každý žák si jednu z rolí musí vybrat. Na výzvu realizátora žáci vybíhají a vybírají si lístečky. Pokud na žáky zbyde role, kterou nechtěli, realizátor je ujistí, že si ve skupině mohou role prohodit nebo si jich vyzkoušet více. Žáci dostanou pokyn, aby vytvořili skupiny podle barvy. Tím se vytvoří pracovní skupiny. Každá skupina se posadí na připravené místo podle barvy, kde nalezne pracovní listy (příloha 4.4.1).

Aktivita 2: Simulační hra s vlastním objevováním: Bzučící skupiny (Buzz group)

Každá skupina se rychle seznámí se scénářem, členové si kladou otázky, jak se scénářem pracovat. Plánují vlastní tvůrčí činnost, zvolí společnou strategii plnění úkolu. Realizátor přeruší práci všech skupin a jasně a



stručně definuje hlavní úkol. "Napište krátké literární dílo, doplňte jej 1 ilustrací a překladem tak, aby byly splněny podmínky zadané ve scénáři. Scénář si dobře prostudujte."

Tvůrčí činnost

Realizátor dá pokyn k tvůrčí činnosti. Této části by mělo být ve fázi uvědomění věnováno nejvíce času z vyhrazených 25 minut. Motivace: nakladatelství chce vydat knihu a potřebuje rychle krátký příběh. Zvládnou skupiny rychle příběh vytvořit? Realizátor vyzve žáky k úzké spolupráci při práci celé skupiny. Členové skupiny spolu tvoří, diskutují o výsledcích tvůrčí práce, kontrolují správnost, obhajují své názory, opravují chyby, navzájem si pomáhají. Realizátor žáky motivuje, aby pracovali pilně, termín vydání knihy nakladatelstvím se blíží.

Fáze (3) Reflexe – časová náročnost: 17 minut

Aktivita 3 (několik minut na přípravu, cca 15 minut na prezentaci – 5 skupin x 3 minuty):

Příprava prezentace a vlastní prezentování

Realizátor dá dohodnutý signál k ukončení předešlé aktivity (např. triangl) a vyzve skupiny, aby členové celé skupiny navzájem diskutovali o výsledcích své práce a společně připravili prezentaci práce skupiny. Skupina si rozdělí úkoly a role pro hodnocení práce, pro přípravu prezentace i pro vlastní prezentaci. Hlavní body prezentace každá skupina obdržela napsány ve scénáři. Časový limit prezentace je 90 sekund. Uplynutí času bude oznámeno dohodnutým signálem. Pokud skupina splní zadání, bude kniha přijata k vydání do nakladatelství.

Prezentace všech skupin

Hlavní body prezentace a hodnocení jsou napsány ve scénáři. Do scénáře také skupiny, které právě sledují prezentaci, zaznamenají, zda byly splněny podmínky pro tvůrčí činnost spisovatele, ilustrátora i překladatele. Rozhodčí (knihovník, pedagog...) okomentuje vzniklá díla, pochválí to, co se podařilo, upozorní na případné nedostatky.

Realizátor žákům řekne hlavní zadání: "Postupně v pořadí spisovatel, překladatel, ilustrátor přečtete vždy jednu větu vzniklého díla, její překlad a ukažte k ní ilustraci. Ostatní žáci, kteří neprezentujete, zaznamenávejte do archu body podle daných kritérií, zda byla splněna."

Realizátor klade žákům doplňující otázky, např.:

Do jakého žánru dětské literatury zařadíte vaše dílko? Jakou má váš příběh atmosféru? Nastaly při práci nějaké problémy? Jak jste je vyřešili?

Celková reflexe

Metoda hodnocení "Palec"

Žáci frontálně hodnotí palcem nahoru, dolů, vodorovně. Možné interpretace polohy palce: Palec nahoru = líbilo se/vše se povedlo. Palec uprostřed = ok, ale mám výhrady/něco bylo špatně, něco dobře. Palec dolů = nelíbilo/téměř nic se nepovedlo/udělal(a) bych to příště jinak.

Žáci hodnotí následně položené otázky:

- *Jak pracovali členové tvé skupiny?*
- *Jak ses bavil při tvůrčí činnosti?*
- *Jak tě pobavila prezentovaná díla? Postupně uvádíme jednotlivé skupiny.*
- *Jsi spokojen s tím, co ses dnes naučil(a)?*
- *Má pro tebe smysl se učit tak jako dnes nebo podobně?*



2.5 Tematický blok č. 5

Téma: Jak se rodí knížka – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Blok pojednává o tom, jakým způsobem vzniká kniha od jejího počátku, kdy se rodí nápad v autorově mysli, až po část, kdy se kniha dostává do knihovny či knihkupectví. Žáci pracují s grafickým schématem, které jim pomáhá názorně vidět celou cestu knihy. Realizátor žáky postupně provede zjednodušenou formou procesem vzniku knihy a vysvětlí jim význam některých povolání spjatých s touto činností.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Ve fázi evokace realizátor s žáky provede řízenou diskuzi, díky které žáci pochopí, že se budou bavit o tom, jak vzniká kniha. Ve fázi uvědomění pracují žáci s pracovním listem (prac. list 4.5.1) a postupně jej zaplňují informacemi získanými v průběhu výuky bloku a plní zadané úkoly. Ve fázi reflexe shrnují žáci vlastními slovy podle pracovního listu, jak vzniká kniha.

Kompetenční cíle:

- Žák si osvojuje kompetenci k učení a k řešení problémů – žák se učí v souvislostech.
- Žák získá kompetence komunikativní a sociální – žák diskutuje, učí se naslouchat názorům jiných, učí se argumentovat a vyjadřovat své myšlenky v logickém sledu.
- Žák získá kompetence v informační gramotnosti – interpretuje a prezentuje různé texty, obrazové materiály; žák posuzuje relevantnost a úplnost informací, analyzuje získané informace a hledá algoritmus pro řešení problému.

Znalostní cíle:

- Žáci umí popsat, jakým způsobem vzniká kniha.
- Žáci umí pojmenovat osoby, které se podílejí na výrobě knihy.
- Žáci odhadují, které činnosti se vykonávají v nakladatelství, případně která povolání se v nakladatelství vykonávají a odhadují co je náplní těchto profesí.
- Žáci diskutují o vnější podobě knihy.
- Žáci rozvíjejí kreativní kompetence, navrhují ilustraci do knihy.
- Žáci se pokoušejí shrnout vědomosti o vzniku knihy a podle grafického schématu ji krátce popsat.
- Žáci rozhodují, které povolání je jim nejbližší a svůj názor zdůvodňují.

Metody

metoda rozhovoru, práce s obrazem, práce s textem, práce ve skupině

Pomůcky

4.5.1 – pracovní list (obrázkové schéma) pro každého žáka

4.5.2 – pracovní aktivita, 1x pro každou skupinu

4.5.3 – pracovní aktivita, 1x pro celou třídu

5.5.1 – třídění žáků do skupin 1x k rozstříhání

5.5.2 – správné řešení k příloze 4.5.2

5.5.3 – správné řešení k aktivitě 4.5.3



Další pomůcky: tužky, pastelky – 4 sady, flipchart, knihy s ilustracemi známých ilustrátorů (5 autorů, počet knih podle počtu žáků – do dvojice či každému jednu knihu), příklady knih se zajímavými obálkami

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová náročnost: 20 minut

Realizátor připraví pracovní listy a podklady pro roztřídění žáků do skupiny. Nachystá si knihy, s kterými bude pracovat.

Fáze (1) Evokace – časová náročnost: 5 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Realizátor pomocí řízené diskuze klade žákům otázky s cílem poukázat na to, že je hodina zaměřená na téma vzniku knihy. Příklad otázek: „Máte svoji oblíbenou knihu? Dnes si budeme povídat o tom, co všechno se musí stát, abyste si mohli přečíst knihu. Jak si myslíme, že se knížka narodí?“

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová náročnost: 35 minut

Aktivita: Práce s pracovním listem 4.5.1

U této aktivity pracují žáci ve skupině po 4-6 žácích. Žáky realizátor rozdělí do 4 skupin pomocí přílohy 5.5.1. Žáci si losují lístečky s názvy spisovatel, nakladatelství, tiskárna, knihkupectví. Spolu budou pracovat ti, kteří mají stejné názvy – tj. skupina spisovatelů, nakladatelství atd. Názvy skupin nesouvisí s tím, co budou žáci dělat, jde jen o pojmenování skupin. Je vhodné dělení využít ve fázi reflexe při závěrečném opakování. Realizátor žákům do skupin rozdává pracovní listy 4.5.1, pro každého žáka jeden, do skupiny sadu pastelek. Žáci během bloku postupně vyplňují pracovní list a dozvídají se, jak vzniká kniha. Některé činnosti vyžadují spolupráci, jiné jsou individuální. Realizátor řídí činnost a postupně žákům objasňuje, co na pracovním listě mají dělat. Realizátor žáky předem upozorní, aby pracovali vždy jen v té části pracovního listu, o kterém bude realizátor mluvit.

Začíná se pracovat u nápisu **START**. Realizátor klade žákům otázky:

„*Kdo píše knihy?*“ Žáci mohou odpovídat: spisovatel, spisovatelka, autor, autorka. V případě nevědomosti sdělí realizátor fakta sám.

„*Znáte jméno některého spisovatele?*“ Žáci mohou jmenovat své oblíbené autory. Pokud žádné neznají, realizátor jim slíbí, že jim některé autory představí.

Realizátor instruuje žáky, aby se přesunuli na pracovním listě do prvního domečku s názvem **SPISOVATEL**.

Dále žákům sdělí, že spisovatel, aby napsal knihu, musí mít nápad, musí vymyslet, o čem bude příběh, kdo v něm bude vystupovat, píše **rukopis** – to je text psaný původně rukou či na psacím stroji, ale dnes hlavně na počítači. Realizátor ukáže příklady populární knihy (např. knihy, která se v knihovně velmi půjčuje ve věkové kategorii žáků) a ukáže jim, kdo knihu napsal.

Realizátor žáky dále pobídne: „*Dopiš do pracovního listu údaje o knize, kterou bys chtěl číst: název knihy, hlavní postavu a žánr. Pokud nevíš, napiš název knihy, kterou jsi už četl.*“

Jakmile žáci mají napsáno, realizátor vybere několik žáků, aby přečetli své zpracované informace.



Od spisovatele putuje rukopis do **NAKLADATELSTVÍ**. Realizátor žákům sdělí, aby se přesunuli do dalšího domečku.

Varianta pro žáky 3. ročníku

Realizátor rozdá žákům lístečky s popisy činností (příloha 4.5.3) a ptá se jich, zda si myslí, že tato činnost se děje v nakladatelství či nikoli. Na flipchart se lístečky řadí do dvou sloupců.

Pomocí řízeného rozhovoru a vysvětlování se realizátor dostane k charakteristice toho, co je to nakladatelství. Realizátor žákům vysvětlí např. takto: *“Nakladatelství je budova, ve které pracují lidé s různými profesemi. Cílem nakladatelství je vydávání knih. Knihy se zde zpracovávají do podoby, jakou pak můžete vidět např. v knihkupectvích.”*

Žáci si minimálně jednu činnost/profesi zapíší do pracovního listu.

Varianta aktivity pro 4. – 5. ročníku:

Lidé v nakladatelství

Žáci dostanou do skupiny lístečky s názvy profesí a jiné s charakteristikou profese a pokoušejí se je k sobě správně přiřadit (příloha 4.5.2). Žáci si minimálně jednu činnost/profesi zapíší do pracovního listu. Po ukončení práce se prozradí správné řešení všem skupinám, aby si žáci mohli výsledek opravit.

Orientace v knize

Další aktivita je zaměřena na naučení žáků orientovat se v knize. Realizátor se žáků ptá: “Kde najdeš napsané všechno, co jsme si o knize řekli?”. Realizátor žákům prozradí, že se tomuto místu říká **tiráž**. Realizátor žákům vysvětlí, kde se informace hledají, a rozdá jim do skupiny či do dvojice knihy. Žáci mají za úkol najít, kdo knihu ilustroval (maloval), které nakladatelství ji vydalo, kdo ji napsal, příp. kolik kusů knihy bylo vydáno. Knihu si žáci nechají i do další aktivity. Realizátor se žáků ptá, co v knihách dohledali, žáci odpovídají podle údajů v knize. Realizátor se střídavě doptává všech skupin.

Úkol k pracovnímu listu: Vymysli svému nakladatelství pěkný název a napiš ho k domečku.

Realizátor se s žáky přesune do pole **ILUSTRÁTORA**. Zeptá se žáků, zda nějakého ilustrátora znají (lze použít pojem kreslíř, malíř).

Následně realizátor žákům zadá úkol, aby si do skupiny vybrali z nabízených knih tu, která se jim líbí nejvíce podle ilustrací. Následně se žáků ptá, čím je ilustrace zaujala. Vede krátkou diskuzi o jednotlivých prvcích: písmo, barevnost, obrázek, efekty – třpytivá kniha atd. Žáci si v této aktivitě uvědomí různorodost ilustrací a jejich význam v knize.

Shrnutí realizátora:

V nakladatelství se z rukopisu stane kniha. Ilustrátor ji vybaví obrázky, redaktoři opraví chyby v příběhu i pravopisné chyby, grafik navrhne obálku, technický redaktor vybere druh písma a knihu upraví do odstavců, rozmístí obrázky na stránky. Toto se děje v počítači. To vše má na starost nakladatelství. Potom putuje kniha do tiskárny, která ji vytiskne na papír a sváže do podoby knihy, kterou znáte.

V případě, že je na lekci více času než 45 minut, je možné zadat žákům další úkol: „Do pracovního listu nakreslete ilustraci knihy. Snažte se, aby byla něčím zajímavá.“

Z tiskárny se kniha dostane do **KNIHKUPECTVÍ**. Realizátor se zeptá žáků, co se děje v knihkupectví. Cílem je, aby žáci pochopili, že v knihkupectví se knihy prodávají, ale nepůjčují.

V případě, že je na blok více času než 45 minut, je možné zadat žákům další úkol: „Domalujte do výlohy knihkupectví knihy. “

Fáze (3) Reflexe – časová náročnost: 5 minut

Realizátor se žáků zeptá: “Jsme u cíle. Dokážete podle svého pracovního listu sami vyprávět, jak vzniká knížka?”

Na výzvu realizátora mohou vyprávět dobrovolníci. Pokud dobrovolníci nejsou, vypráví na pokračování každá skupina – začíná skupina s označením spisovatel, následuje skupina nakladatelství, dále tiskárna a končí skupina knihkupectví.



2.6 Tematický blok č. 6

Téma: Knihovna od sklepa až po půdu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Cílem bloku je seznámit žáky s budovou knihovny, jejími odděleními a službami. Cílem je to, aby žáci poznali, že knihovna je instituce sloužící primárně ke zpřístupnění knihovních i jiných jednotek (tj. jakýchkoli samostatně evidovaných jednotek) veřejnosti. Žáci poznají knihovnu jako instituci, která neslouží jen pro půjčování knih, ale jako instituci s rozmanitými službami. Žáci se seznámí také se stručnou historií knihovnictví a knih.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R).

Kompetenční cíle:

- Žák si osvojil kompetence k učení, sociální a personální, občanské.
- Žák má schopnost získávání informací, jejich posuzování (relevantnost, úplnost a pravdivost), analyzování informací.

Znalostní cíle:

- Žák umí vyhledávat v katalogu knihovny a orientuje se v knihovním fondu.
- Žák se umí orientovat v knihovně a zná postup pro vyhledání knihy a její vypůjčení.
- Žák zná typy knihoven.

Metody

výklad, brainstorming, diskuze, samostatná práce

Pomůcky

4.6.1 – pracovní list – typy knihoven – pro každého žáka

4.6.2 – pracovní list – oddělení knihoven – do skupin (realizátor si určí počet skupin nejlépe podle počtu oddělení v knihovně)

4.6.3 – pracovní list – cvičení na téma jednotlivé druhy knihoven pro žáky SVP

5.6.1 – řešení k pracovnímu listu 4.6.1

5.6.2 – možné řešení k pracovnímu listu 4.6.2

5.6.3 – možné řešení k pracovními listu 4.6.3 (SVP)

5.6.4 – role v knihovně, které si může realizátor vytisknout a použít v aktivitách

Další materiály: podložky na psaní, tužky, počítače nebo výuková tabule s připojením k internetu, flipchart, naučné knihy a zábavné knihy, přístup ke katalogu knihovny



Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová náročnost: 15 minut

Realizátor vytiskne pro každého žáka pracovní listy 4.6.1 a 4.6.2 a nachystá pomůcky. Připraví si prezentaci k historii knihoven (viz aktivita ve fázi uvědomění). Pokud realizátor plánuje aktivitu z přílohy 4.6.2 tak, že žáci budou chodit po knihovně, je vhodné, aby realizátor upozornil knihovníky na pohyb žáků a možnost, že se jich budou žáci na něco ptát.

Fáze (1) Evokace – časová náročnost: 15 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Motivace:

Realizátor položí otázky: „Co víte o knihovně?“, „Jaký je rozdíl mezi knihovnou a knihkupectvím?“.

Žáci různě odpovídají, realizátor je neopravuje. Přejde k aktivitě, která pomůže žákům ujasnit si rozdíly mezi knihovnou a knihkupectvím.

Aktivita Knihovna, nebo knihkupectví?

Realizátor si může vybrat ze dvou verzí:

1. verze – sehrání scénky

Realizátor vyzve 4 dobrovolníky, aby se pokusili zahrát, jak to chodí v knihovně a v knihkupectví. (Potřebují stůl a několik knih – role: 1. knihovník, 2. čtenář, 3. prodavač, 4. nakupující.)

Realizátor scénku komentuje a příp. upravuje.

2. verze – hra na družstva

Celou třídu realizátor rozdělí na 4 družstva. Každé se usadí v rozích místnosti a budou simulovat role knihovníka, čtenáře, prodejce knih a nákupčího. Realizátor čte postupně věty a žáci dostanou za úkol vstát pokaždé, když se domnívají, že by to mohl pronést zástupce jejich role (může vstát i více skupin podle typu otázky).

Možné otázky a tvrzení:

„Tuto knihu máte půjčenou na měsíc.“

„Děkuji.“

„Syn si k Vánocům přeje knihu o vlacích.“

„Tady vracím průkazku.“

„Slyšela jsem, že tento román je moc pěkný.
Ráda bych si ho přečetla.“

„Tady máte peníze zpátky.“

„Dobrý den.“

„Kde najdu knížky pro děti?“

„Kolik stojí?“

„Jak vám mohu pomoci?“

„Máte Babičku drsňačku, nebo je půjčená?“

„Zapomněla jsi tu knihu vrátit.“

„Nashledanou.“



Při poslední větě by měli vstát všichni žáci. Pokud se tak nestane, realizátor je vyzve, aby se postavili, neboť pozdravit musí každý. Žáky vyzveme, aby se přesunuli blíže k flipchartu či projektoru (podle toho, jak má realizátor připravenou další aktivitu).

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová náročnost: 25 minut

Tato část je frontálním výkladem doplněným o prezentaci. Jedná se o velice stručný popis historie a druhu knihoven. Obrázky a výklad je vhodné volit podle věku a znalostí žáků, časová dotace pro prezentaci by neměla překročit 5 minut.

Realizátor si připraví prezentaci obrázků historických i současných knihoven (elektronicky či tištěně) a v krátkosti žákům ukáže historii knihoven a rozdělení typů knihoven.

Výklad (doporučený průběh):

1. (obrázek hliněné tabulky)

Historie knihoven sahá skutečně daleko, již ve starověku byly známy knihovny, které měly spíše archivní charakter, tedy knihy se tam ukládaly, aby se neztratily a mohl je najít kdokoli, kdo je potřeboval.

Jednou z nejstarších je Aššurbanipalova knihovna (ze 7. stol. př. n. l.), jejíž obsah se z velké části zachoval. Jedná se o 5000 hliněných tabulek s literárními texty. Ano, tehdy neexistoval papír a psalo se na tabulky vyrobené z hlíny.

2. (obrázek klášterní knihovny nebo mnicha přepisujícího knihu)

Knihovny byly zakládány při chrámech, kostelích, klášterech a to především církví. Pokud jste v dřívější době potřebovali, aby k jedné knize existovalo více kopií, museli jste knihu ručně opisovat, neexistovaly tiskárny a kopírky. Knihovníci a písaři byli velice vážené osoby.

3. (obrázek knihtisku)

Po vynálezu knihtisku v r. 1447 začalo vznikat i více knihoven a knihy se začaly tisknout ve velkém počtu.

4. (obrázek zámecké knihovny)

Knihovny se zakládaly při školách a univerzitách, ale vznikaly i soukromé knihovny, které můžete vidět na zámcích. Máte u vás ve škole také knihovnu?

5. (obrázek Národní knihovny)

Nejstarší českou knihovnou je Karlova univerzitní knihovna založená roku 1366.

6. (obrázky všech typů knihoven)

V dnešní době můžeme rozlišovat několik typů knihoven (realizátor zároveň se seznámením s novým typem knihovny může přilepit na flipchart lístek s pojmem nebo pojem napsat na tabuli):

- školní, univerzitní, vysokoškolské – měla by ji mít každá škola
- odborné – specializace na obor např. Národní lékařská knihovna nebo Národní technická knihovna
- vědecké – jsou většinou velké univerzální knihovny, které mají poskytovat vědeckou, odbornou ale i populárně naučnou literaturu univerzálního zaměření
- veřejné – jsou určené pro nejširší veřejnost včetně dětí a důchodců, kromě půjčování knih zajišťují i vzdělávání (besedy, přednášky atd.)
- soukromé – jedná se o veřejnosti přístupné či nepřístupné knihovny soukromé osoby

Žáci následně zpracují otázky v pracovním listě 4.6.1, bod 1, které směřují na předchozí prezentaci. Následně s realizátorem společně zkontrolují správné odpovědi.

Vyhledávání knih, orientace v knižním fondu

Nyní mají žáci poznání toho, jaké knihovny existují. V následující aktivitě se naučí orientovat v knižním fondu a vyhledat knihy v knihovně. Realizátor názorně na interaktivní tabuli nebo promítacím plátně ukáže, jak vypadá katalog knihovny. Vysvětlí, že slouží k vyhledávání požadované knihy buď z domu přes web knihovny, nebo na počítačích přímo v knihovně. Lze na něm vyhledávat pomocí:

- a) názvu knihy
- b) autora knihy
- c) klíčových slov (je vhodné pojem "klíčové slovo" vysvětlit nebo použít opis, synonymum, např. slova o tom, o čem kniha je").

Podle vyhledávání žáci zjistí, že jsou knihy různě zařazeny. Navážeme tedy vysvětlením, že v knihovně jsou knihy rozděleny na naučnou a zábavnou literaturu. Realizátor vysvětlí rozdíl – naučná literatura nás má něco naučit, autor/autoři by si neměli vymýšlet. Zábavná literatura nás má pobavit. Autor si může vymýšlet.

Realizátor žákům ukáže příklady naučných a zábavných knih, např.:

- a) naučná lit.: např. o dinosaurech, matematice, zvířatech
- b) zábavná lit.: Harry Potter, Hraničářův učeň (nejlépe knihy, které žáci znají a jejichž příběh je jasně smyšlený)

Následně realizátor vysvětlí, jak jsou knihy v knihovně řazeny. Realizátor musí přizpůsobit výklad podle typu místní knihovny.

Realizátor žáky vyzve, aby splnili bod 2 v pracovním listu přílohy 4.6.1. Výsledkem aktivity je nový pojem – bibliotéka. Realizátor žáky nechá hádat, co tento pojem znamená. Pokud nebudou vědět, realizátor vysvětlí (bibliotéka je starší název pro knihovnu).

Seznámení s odděleními a službami, které knihovna nabízí:

Žáci jsou rozděleni do skupin nejlépe podle počtu oddělení knihovny. Každá skupina dostane pracovní list – příloha 4.6.2 – a tužku a dostanou za úkol odpovědět na otázky uvedené v pracovním listu. Skupiny pošleme do jednotlivých oddělení, kde zapisují, co zjistili.

Pokud se výuka odehrává v knihovně o mnoha odděleních, ve velké budově, nebo naopak je knihovna malá a nerozlišuje množství oddělení, je možné aktivitu upravit - pracovat s žáky na místě a pozvat si k aktivitě knihovníky, kteří mají jednotlivé práce v knihovně na starost, aby se jich žáci mohli ptát.

Následuje představení jednotlivých oddělení – skupina si vybere jednoho, kdo čte z pracovního listu. Zároveň realizátor píše základní údaje na flipchart (název oddělení a pod to údaje – vznikají sloupce).

Fáze (3) Reflexe – časová náročnost: 5 minut

Realizátor žákům klade otázky a diskutuje s žáky nad nimi:

- *Překvapilo tě něco na dnešní hodině?*
- *Dozvěděl ses něco, co jsi předtím o knihovně nevěděl?*
- *Co sis nejvíce zapamatoval?*
- *Je něco z dnešní hodiny, o čem by ses chtěl dozvědět víc?*

2.7 Tematický blok č. 7

Téma: Cesta knihy knihovnou – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Cílem výukového bloku je představit žákům, co se děje s knihou od jejího nákupu knihovnou do vyřazení z fondu, pochopení činnosti různých oddělení v knihovně (resp. různých pracovníků). V programu se žáci formou detektivního pátrání po vzkazu umístěném v knize seznámí s tím, jak probíhá cesta knihy knihovnou od okamžiku, kdy ji knihovna koupí a převezme, do doby, než se ocitne v regále volného výběru fondu knihovny.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). V úvodu jsou žáci motivováni příběhem ztraceného vzkazu a úvahou nad tím, kde se ztracený vzkaz nachází. Během výuky žáci prochází fáze zpracování knihy v knihovně (od nákupu, přes katalogizaci až po zařazení na regál) a vzkaz hledají. Učí se rozdílu mezi naučnou a zábavnou literaturou, literaturou pro dospělé a děti, poznávají, jaké dokumenty knihovna do knihovny nakupuje. V závěru bloku hledají pomocí šifry vzkaz a opakují si, co se naučili.

Kompetenční cíle

- Kompetence k učení: žák pracuje ve skupině
- Kompetence komunikativní: žák navštěvuje knihovnu s besedou o literatuře
- Kompetence občanská: žák se seznamuje s naším slovesným dědictvím a vysvětluje jeho význam
- Kompetence pracovní
- Formulace problému: žák je schopen formulovat vlastní otázky a na příslušné úrovni hledat odpovědi
- Získání informací: žák použije předem vybrané zdroje, které nabízejí potřebnou informaci
- Analýza získaných informací: žák nachází mezi informacemi souvislosti a vyvozuje z nich logicky platné závěry
- Nalezení a formulace algoritmu pro řešení problému: žák hledá a aplikuje postup řešení problému příslušné úrovně; postup umí v případě potřeby zaznamenat a zopakovat (obalování knihy)

Znalostní cíle

- Žáci se naučí vysvětlit, jak fungují oddělení na zpracování knihy v knihovně nebo (u malé knihovny) jaké činnosti knihovna vykonává.
- Žáci odhadují, které dokumenty knihovna nakupuje, a některé definují.
- Prakticky si vyzkouší princip abecedního řazení knih.
- Žáci shrnou své poznatky a dokáží rozhodnout, co se s knihou v jednotlivých odděleních děje.

Metody

práce ve skupině, didaktická hra, názorně-demonstrační metoda – instruktáž, řízená diskuze

Pomůcky

Příloha 4.7.1 – pracovní list – pro každého žáka, případně lze zvolit variantu 1 list do skupiny

Příloha 5.7.1 – podklady pro realizátora

Příloha 5.7.2 – řešení k pracovnímu listu v příloze 4.7.1

Další materiál: příklady různých dokumentů, které knihovna nakupuje (časopisy, noviny, mapy, audioknihy...), knihy či abecední papírky z přílohy 5.7.1 pro řazení abecedy (podle počtu skupin asi 5 až

6 sad), vybrané knihy pro hledání vzkazu, knihovní řád (část), fólie na obalování knih nebo papír (balicí či novinový) a kolíčky.

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová náročnost: 20-30 minut

Realizátor si zvolí knihu z novinek, do níž umístí před besedou vzkaz na barevném papíře (viz příloha 5.7.1). Knihovník vyrobí 5 až 6 náповěd s umístěním knih (jedna z nich odkazuje na knihu, ve které je vzkaz, ostatní jsou slepé). Tyto náповědy musí každý realizátor vyrobit individuálně, protože v každé knihovně má jiný knihovní fond a lze je umístit do nových, v daném dni nepůjčených knih.

Dále si realizátor nachystá hromádku knih stejného žánru, do které přimíchá jednu knihu jiného žánru (např. pohádky s jednou knihou naučnou) a hromádku knih podle počtu žáků na třídění podle oddělení pro dospělé a děti.

Fáze (1) Evokace – časová náročnost: 5 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Motivace:

Celý blok rováží příběh knihy a ztracený vzkaz v knize, který se žáci pokouší najít. Realizátor mezi jednotlivými úkoly žákům přibližuje příběh hledané knihy – mezi přesouváním se v jednotlivých odděleních je třeba žákům vždy sdělit, že když knihu nenašli v tomto oddělení, bude se možná nacházet v jiném, kam se půjdou podívat. Pokud se lekce neodehrává v knihovně, je nutné, aby realizátor lekci poupravil podle dané situace.

Úvodní slovo realizátora, příklad (realizátor si zvolí příběh podle vzkazu, může si vymyslet svůj vlastní vzkaz i příběh). V tiskárně, kde se knihy tisknou na papír, pan tiskař kontroloval nově vytištěné knihy a omylem vložil do jedné knihy důležitý vzkaz napsaný na barevném papíře. Zatím se kniha dostala do obchodu a byla odvezena do knihovny, která si knihu zakoupila. Společně se pokusíme stopovat cestu knihy knihovnou, dokud nenajdeme v knize hledanou informaci. Kde by nyní mohla kniha být?

Realizátor žáky nechá chvíli hádat a následně je rozdělí na skupiny – detektivní týmy. Rozdělení do skupin provede např. rozpočítáním na čísla. Realizátor řekne žákům, aby si zapamatovali číslo, které jim přidělí, a poté postupně po řadě ukazuje na žáky a nahlas vyslovuje čísla: 1-2-3-4-5-1-2-3-4-5 (nejvyšší číslo značí počet skupin). Skupinu vytvoří žáci s číslem 1, s číslem 2.

Žákům rozdáme pracovní listy příloha 4.7.2 a tužky na psaní. Žáci píší každý do svého listu, ale pracují ve skupinách.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová náročnost: 35 minut

Realizátor s žáky hledá knihu se vzkazem. Postupně prochází jednotlivá oddělení, plní úkoly a seznamují se tak s částmi knihovny.

1. Nákup knihy – 1. část pracovního listu (cesta z obchodu do budovy knihovny)

Úvodní slovo realizátora: “Hledáme knihu, do které tiskař vložil vzkaz. Kde by mohla být? Mohla by být v oddělení u kolegy(ně), který(á) knihy kupuje. Víte, co se do knihovny nakupuje?”

Žáci vyplní úkoly v 1. části pracovního listu, ve skupině si mohou radit. Po vyplnění 1. části pracovního listu realizátor ověřuje správné odpovědi. Vyzve k odpovědím žáky a doplňuje informace. Neznámé pojmy vysvětluje a doptává se žáků, zda se s pojmem setkali.

Pojmy – příklady:

- časopisy (*Realizátor vybere tituly vhodné pro děti. Doptává se: Čtete nějaký časopis? Znáte název některého časopisu?*)
- periodika (*Toto cizí slovo je tajenkou křížovky, vhodné zařadit až pro 4. - 5. třídu; realizátor vysvětlí pojem.*)
- noviny, mapy, hudebniny, naučná literatura – učebnice, slovníky, příručky, beletrie, poezie, audioknihy, hudební CD, knihy psané Braillovým písmem – ukázky realizátor vybere vždy podle fondu knihovny.

Realizátor dále žáky odkáže na nachystané knihy na vozíku. Každý si postupně vybere jeden dokument. Realizátor žákům vysvětlí, že poté, co se nakoupí knihy, se musí roztrždit, zda patří do dětského oddělení, nebo do oddělení pro dospělé. Žáci si prohlédnou knihu a po jednom rozhodnou, zda patří do dětského oddělení, či nikoli. Žáci pokládají dokumenty na dvě hromádky. Pokud je žáků více než 15, je vhodné pracovat ve dvojicích (1 kniha do dvojice). Realizátor žákům také připomene, aby se do knihy podívali, jestli tam není ztracený vzkaz.

2. Zpracování knihy (katalogizace) – 2. část pracovního listu (cesta knihy v prostorách, kam se čtenář nedostane)

Jelikož vzkaz v žádné knize nebyl nalezen, pátrá realizátor s žáky dále v oddělení pro zpracování knih.

Motivace: „Dále pátráme po knize, zatím jsme ji nenašli. Když se kniha přiveze do knihovny, musí se **zpracovat.**“

Realizátor může žákům rozdat knihy (pokud má malý prostor, vybere si 1 knihu a na ní vše ukazuje) a ptá se jich, co je v nich jiné než v těch, které mají doma? Proč se kniha obaluje? Proč se do knihy dávají různá označení? Zmíní se o on-line katalogu (kniha se do něho musí zapsat, abyste ji doma viděli na svém PC). Proč je na knize čárový kód/RFID kód, MDT, přírůstkové číslo, abecední řazení? (Realizátor si vybere podle místního značení knih a svého uvážení.) Realizátor vysvětluje žákům účel značení, nezachází však do podrobností a pojmů.

Úkol: „Umíš abecedu? Knihovníci musí umět řadit knihy podle abecedy. Vyzkoušej si to.“ Realizátor zadá žákům seřadit knihy (příp. lístečky) podle abecedního řazení (např. 2-3 písmena na kartičce MIL - MOJ - MOK...). Skupinovou práci může nahradit 2. pracovní list (v malých prostorách, kde žáci nemohou pracovat ve skupinkách) nebo lze využít pracovní list z knihy: SMOLÍKOVÁ, Klára. *Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství*. Praha: Portál, 2017. Str. 19. ISBN 978-80-262-1261-4.

Realizátor má dále nachystanou hromádku knih stejného žánru s jednou knihou, která tam nepatří.

Úkol: „Knihovníci musí dělit knihy i podle toho, o čem knihy jsou. Poznej naučnou knihu mezi ostatními. V hromádce knih je jedna, která do ní nepatří. Která? Podle čeho jsi to poznal? Využij dnes získané poznatky.“ Realizátor může žákům vysvětlit, že se někdy knihy obalují, aby se nepoškodily. Realizátor ukáže žákům praktický návod, jak si mohou doma či ve škole obalit knihu. Kreslený návod na obalení se nachází na pracovním listě pro žáky. Lze využít i nahrávku na internetu.⁴

⁴ Jak obalit knihu. Youtube [online]. ©2018, 26. 5. 2017 [cit. 2018-09-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=AYH1FPrsoY0>.

Realizátor žákům také vysvětlí základní principy etiky ohledně chování k vypůjčeným knihám. Otázka na žáky: „Jak se chováme ke knihám, které si v knihovně půjčujeme? Co knize nemůžu udělat?“ Žáci by měli min. pochopit, že do knihy nepíšeme, netrháme listy, nesvačíme u ní (abychom ji nepošpinili) a nepůjčujeme ji dalším lidem (aby se nám neztratila). Vzkaz tiskaře se stále nenašel. Realizátor názorně ukáže v knihách a s žáky pátrá dále. Z oddělení na zpracování knih byla kniha poslána do dětského oddělení.

3. Dětské oddělení nebo knihovna – 3. část pracovního listu (cesta knihy z knihovny ke čtenáři a zpět)

Pátrání v praxi: Realizátor žákům sdělí: „Už jsme blízko cíle. Kniha, kterou hledáme, musí být někde tady. Jak v knihovně knihu najdu?“

Realizátor žákům představí **hru na knihovníka**. Knihovník slouží jako zdroj informací, žáci mu mohou pokládat otázky. Žáci by se měli dostat k hledané knize a najít vzkaz.

Jedna nápověda vede ke knize, kde je ukrytý lísteček, ostatní jsou slepé. Každá skupina hledá jednu konkrétní knihu a pouze v jedné z nalezených knih je potom objeven lísteček s důležitým vzkazem. Realizátor žákům rozdává nápovědy, příp. je nechá jednotlivé nápovědy do skupiny vylosovat.

Úkoly pro žáky se SPU:

Žáci přiřazují k názvům pracovních činností (příloha 5.7.1 – věty k řazení) přímé věty a hádají, kdo by mohl tuto větu říci.

Fáze (3) Reflexe – časová náročnost: 5 minut

Na závěr proběhne krátká diskuze s žáky. Realizátor žákům pokládá otázky a vyzve je, aby se přihlásil vždy ten, kdo chce odpovědět. Odpovědi žáků realizátor doplňuje o informace, které žáci neznají. Na flipchart napíše realizátor tyto pojmy: NÁKUP KNIH, ZPRACOVÁNÍ KNIH, ODDĚLENÍ KNIHOVNY.

Realizátor se ptá a dělá značky (např. barevné puntíky) u části knihovny, kde činnost probíhá podle toho, jak žáci odpovídají:

- *Kde se kniha obaluje?*
- *Kde knihovník poskládá knihy podle abecedy?*
- *Kde se nakupují mapy do knihovny?*
- *Kde se do knihy umístí kód (čárový či RFID)?*
- *Kde se kniha objednává?*
- *Kde se kniha půjčuje čtenářům?*

Pokud je na výukový blok vyhrazeno více času, lze pokračovat v diskuzi na téma:

- *Co se děje s knhami, které v knihovně doslouží?*
- *Kam knihy odcházejí?*
- *Kam byste "vysloužilou knihu" poslali vy?*

2.8 Tematický blok č. 8

Téma: Žánrohrátky – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Ve výukovém bloku se žáci zamýšlejí nad základním tříděním žánrů dětské literatury, hledají vhodná kritéria pro třídění žánrů a poznatky aplikují na daný text. Žáci se v knihovně formou skládankového učení seznamují s běžnými názvy žánrů dětské literatury, jejich popisem a úryvky. Při práci vyhledávají a třídí informace z různých zdrojů. Navrhují strategie při řešení jednotlivých úkolů, prezentují výsledky práce své i skupiny a obhajují své názory.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Evokace a reflexe lekce probíhá frontálně, ostatní činnosti v uvědomění probíhají ve skupině či individuálně.

Kompetenční cíle

- Žák analyzuje získané informace, posoudí úplnost informací – analyzuje, porovná a posoudí výsledky své práce.
- Žák získá informace, hodnotí získané řešení a použitý postup.
- Žák prezentuje výsledky své práce v pracovní skupině i před třídním kolektivem.
- Žák si buduje osobní vzdělávací prostředí.
- Žák si osvojuje kompetence k řešení problému, sociální a personální, k učení, pracovní kompetence.

Znalostní cíle:

- žák pozná základní literární pojmy
- žák se učí poznávat základní literární druhy
- žák se učí vnímat specifické znaky literárního díla
- žák se učí postihovat umělecké záměry autora
- žák se učí formulovat vlastní názory o literárním díle

Metody

motivační metoda (záhada), práce s textem, vysvětlování, řízená diskuze, instruktáž, pohybová hra, karetní hra, skupinová výuka, bzučící skupiny

Pomůcky

4.8.1 – pracovní list pro každého žáka

4.8.2 – hrací karty – balíček do skupin (doporučené max. množství skupin – 6)

5.8.1 – řešení k pracovnímu listu 4.8.1

5.8.2 – řešení, které je možné rozdat žákům do skupin nebo žákům práci podle něj kontrolovat

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová náročnost: 10-40 minut

Realizátor si připraví pracovní listy a sadu karet pro každou skupinu žáků. Délka přípravy se liší podle toho, zda karty tiskne a vystřihuje, nebo je má již připravené a hotové z předchozích bloků.



Příprava sad karet – realizátor vytiskne tolik sad, kolik je plánovaných skupin. Jedna sada čítá 48 karet a je vhodná pro skupiny od 2 do 6 žáků. Jednotlivé sady si realizátor označí barvami, pokud bude chtít využít třídění žáků do skupin podle barev.

Na stanoviště pro jednotlivé skupiny umístí ukázky karet z jednotlivých sad, které pomohou žákům s tříděním do skupin (počet rozmístěných karet = počet žáků ve třídě; počet barev by měl být rovnoměrný).

Realizátor na tabuli, obrazovku či flipchart připraví otázky pro reflexi tak, aby nebyly předem viditelné.

Možné otázky:

- 1. Dospěli všichni členové skupiny ke správnému řešení své řady ze skládačky? Přiřadili správně ke svému textu zbývající karty?*
- 2. Pracovali aktivně všichni členové skupiny?*
- 3. Vyskytly se při práci nějaké problémy? Jaké? Jak je skupina vyřešila?*
- 4. Pokud se vyskytly při řešení nějaké chyby, byly skupinou opraveny bez nápovědy? Byly opraveny až s nápovědou?*
- 5. Co vás dnešní program naučil?*

Fáze (1) Evokace – časová náročnost: 8 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Motivace:

Realizátor v úvodní frontální části bloku navnadí záhadným hlasem žáky k aktivní práci po celou dobu programu tím, že je upozorní na tajemné barevné karty umístěné v prostorách knihovny.

Rozdělení žáků do skupin

Realizátor musí předem znát počet žáků ve třídě a podle toho zvolit strategii pro utvoření pracovních skupin a připravit podle toho počet sad karet. Jedna sada 48 karet je pro jednu skupinu žáků. Pokud realizátor tiskne více sad, je vhodné si jednotlivé sady označit vždy jinou barvou. Jednotlivé skupiny budou pracovat pouze se sadou karet jedné barvy. Tedy pokud bude ve třídě např. 18 žáků, rozhodne se realizátor, zda vytvoří 6 skupin po třech žácích, pak využije karty všech 6 barevných sad. Nebo vytvoří pouze 3 skupiny po šesti žácích, pak použije pouze tři sady barevných karet. Podobně postupuje při jiném počtu žáků ve třídě.

Realizátor vysvětlí první pohybovou aktivitu. Upozorní žáky, že v místnosti jsou rozmístěny barevné karty, na kterých jsou uvedeny úryvky z různých žánrů dětské literatury z poezie a prózy. Zdůrazní, že by žák měl vybírat podle svých čtenářských schopností. Realizátor zdůrazní žákům, že s kartami budou dále pracovat a je velmi důležité, aby si vybrali kartu s textem, který umí dobře přečíst, rozumí mu a případně jej již znají ze svých minulých čtenářských zkušeností. Každý žák si může vybrat pouze 1 kartu.

Pohybová hra: na domluvený pokyn (např. tlesknutí, zvuk trianglu apod.) se žáci rozptýlí po prostoru a vybírají si jednu z karet. Po splnění předešlého úkolu, kdy každý žák již drží kartu s nějakým textem, žáci dostanou pokyn, aby vytvořili skupiny podle barvy hrací karty. Tím vzniknou pracovní skupiny.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová náročnost: 25 minut

Realizátor určí každé skupině pracovní místo a přidělí každé skupině zbytek karet barevné sady. Pokud má již sady karet na pracovních místech nachystané předem, dá pokyn žákům, aby se s kartami seznámili. Každá skupina tedy obdrží a zkoumá 12 karet s názvy žánrů, 12 karet s charakteristikou jednotlivých žánrů, 12 karet s úryvky jednotlivých žánrů a 12 karet s ilustracemi k úryvkům. Realizátor opakovaně žákům připomíná, aby svůj vybraný text drželi v ruce.

Bzučící skupiny (Buzz group)

Každá skupina se seznámí se svými kartami, členové si ve dvojicích i skupinách kladou otázky, k čemu a jak lze karty použít. Plánují činnosti, volí strategie.

Některé skupiny již v této chvíli začínají karty třídit správným systémem, jiné tápají a řadí karty nesprávně. Bylo by chybou zasahovat v této chvíli a skupiny opravovat. Pouze je třeba opět žákům zdůraznit, aby měl každý žák na paměti, který byl jeho výchozí text.

Realizátor po třech minutách přeruší práci všech skupin a jasně a stručně definuje hlavní úkol: “Roztřídte hrací karty do řad tak, aby vzniklo kvarteto spojující karty s názvem žánru dětské literatury, jeho popisem (charakteristikou), úryvkem a ilustrací. Rozdělte si práci tak, aby každý člen skupiny samostatně zkompletoval nejméně svůj původní text do kompletní řady kvarteta. Tedy aby sestavil alespoň jednu řadu kvarteta.”

Hlavní body zadání zapíše realizátor na viditelné místo a ponechá k nahlížení po celou dobu aktivity. Dbá na to, aby kvarteto žáci skládali do řad, a ne na hromádky. V řadách je vše dobře čitelné, přehledné a nemusí se neustále s kartami manipulovat. Také prostor pro skládání karet je důležitý, pokud jsou v prostorách aktivity malé stoly, je lepší řady karet skládat na zemi. Realizátor zdůrazní, že členové skupiny si práci mají rozdělit, ale zároveň si také pomáhat tam, kde si to situace vyžádá. Ani ten nejlepší žák nezvládne sám v tak krátkém čase splnit zadaný úkol. Dělbá práce je nutná. Při společné diskuzi si žáci plánují čas na dokončení skládanky.

Skupiny, které pracovaly správně, pokračují a skupiny, které se při plánování řešení mýlily, upraví svoji práci a snaží se ji dokončit v časovém limitu. Realizátor může v této chvíli nabídnout radu a případné další informační zdroje tam, kde si to situace vyžádá. Žáci s SVP, kteří pracují pomaleji, si mohou roztřídit kvarteto jen na poezii a prózu a využít nápoředu dříve než ostatní.

Bzučící skupiny (Buzz group)

Organizátor dá pokyn k ukončení předešlé aktivity a vyzve žáky k vytvoření dvojic či trojic ve skupině. Rozdá každé skupině jedno správné řešení skládačky (příloha 5.8.2). Dvojice spolu diskutují o výsledcích svého třídění, kontrolují správnost, obhajují své názory, vyhledávají a opravují chyby, navzájem si pomáhají. Správnost řešení konfrontují se vzorovým řešením.

Realizátor ukončí aktivitu a vyzve skupiny, aby členové celé skupiny navzájem diskutovali o výsledcích své práce a společně připravili prezentaci práce skupiny. Skupina si rozdělí úkoly a role pro hodnocení práce, pro přípravu prezentace i pro vlastní prezentaci. Časový limit prezentace jsou 2 minuty. Uplynutí času realizátor žákům vždy oznámí.

Fáze (3) Reflexe – časová náročnost: 12 minut

Hlavní body jsou napsány na viditelném místě a realizátor je žákům ukáže. Body prezentace – otázky, na které musí žáci odpovědět:

- 1) *Dospěli všichni členové skupiny ke správnému řešení své řady ze skládačky? Přiřadili správně ke svému textu zbývající karty?*
- 2) *Pracovali aktivně všichni členové skupiny?*
- 3) *Vyskytly se při práci nějaké problémy? Jaké? Jak je skupina vyřešila?*
- 4) *Pokud se vyskytly při řešení nějaké chyby, byly skupinou opraveny bez nápovědy? Byly opraveny až s nápovědou?*
- 5) *Co vás dnešní program naučil?*

Je doporučeno, aby se při prezentaci žáci zaměřili na to, aby každý člen skupiny promluvil alespoň jednou větou. Tedy aby zhodnotil, zda se mu podařilo ke svému vybranému textu přiřadit správně ostatní karty kvarteta jeho řady. Pokud ne, ptejte se, proč si myslí, že se mu to nepodařilo, a jak by to příště mohl napravit. Byl někdo ze skupiny ochotný mu pomoci? Kde hledal pomoc a nápovědu?



2.9 Tematický blok č. 9

Téma: Z pohádky do pověsti a zpět – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Lekce se zaměřuje na dva žánry, pohádku a pověst, u kterých si klade za cíl objasnit žákům rozdíly mezi těmito dvěma žánry. Pomocí vybraných metod si žáci ujasňují typické znaky pro oba žánry a dokáží tyto prvky identifikovat ve vybrané pohádce a pověsti.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Ve fázi evokace zjišťuje realizátor, co již žáci vědí o pohádkách a pověstech, zároveň si udělá přehled, zda rozlišují rozdíly mezi těmito žánry. Ve fázi uvědomění žáci rozeznávají mezi pohádkou a pověstí a pomocí kartiček třídí jednotlivé názvy děl. Realizátor klade doplňující otázky, aby žáci poznali typické znaky pro pohádku a pověst. Pomocí hry kufr se žáci učí klást otázky a upevňují si nové znalosti. Ve fázi reflexe se opakují prvky pohádky a pověsti a žáci si ujasňují, co nového se naučili.

Kompetenční cíle

- Žák si osvojuje kompetence k učení, sociální a personální, k řešení problémů, komunikativní a pracovní.
- Žák spravuje a analyzuje získané informace.
- Žák plánuje svůj vlastní postup řešení a hodnotí získané řešení a použitý postup.
- Žák si vytvoří vlastní výstup při plnění zadaného úkolu ve skupině, obhájí vhodnost a správnost svého postupu.
- O řešení úkolu diskutuje se členy pracovní skupiny, argumentuje a respektuje názory druhých.
- Žák zhodnotí svoji práci, opraví případné chyby, popřípadě nabídne vhodný postup pro splnění úkolu ostatním členům skupiny.
- Žák spolupracuje se spolužáky na sestavení prezentace výsledků práce skupiny.

Znalostní cíle

- Po ukončení učebního celku žák objasní pojmy pověst a pohádka.
- Žák charakterizuje pověst, pohádku.
- Žák analyzuje vybraný žánr, identifikuje jeho znaky a přiřadí jej k názvu pohádky a pověsti.

Metody

- Didaktická hra – pohybová – roztřídění žáků do skupin
- Metoda demonstrační
- Heuristická metoda, objevná, řešení problémů
- Čtení pohádek s předvídáním na závěr

Pomůcky

4.9.1 – kartičky názvů pohádek a pověstí k třídění – 1x pro celou třídu

5.9.1. – řešení k příloze 4.9.1

5.9.2 – názvy postav k roztřídění žáků do skupin

5.9.3 – postavy z pohádek ke hře KUFR

Další materiály: flipchart, magnety či lepicí páska

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová dotace: 15 minut

Realizátor vytiskne přílohy a předchystá kartičky z 5.9.2 k třídění žáků podle aktuálního počtu žáků tak, aby v každé skupině byl přibližně stejný počet žáků.

Na flipchartu realizátor vytvoří dva sloupce – pohádka a pověst (lze využít karty z přílohy 4.9.1) a magnety či lepicí pásku na uchycení.

Fáze (1) Evokace – časová dotace: 10 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Realizátor vede řízenou diskuzi, při které klade otázky, které zjišťují prekoncepty žáků a vztah žáků k pohádce a pověsti. Není potřeba zapisovat odpovědi. Odpovídat se bude po přihlášení, na výzvu realizátora.

Možné otázky:

„Pamatujete si nějakou pohádku?“, „Znáte nějakou pověst?“, „Jaká je tvoje oblíbená pohádka?“, „Proč se ti líbí pohádky?“, „Znáte nějakou pohádku se zvířecím hrdinou?“

Rozdělení žáků do skupin:

Realizátor sdělí žákům, že se na chvíli přenesou do pohádky a každý z žáků se stane zvířetem z nějaké pohádky. Žáci se budou dělit podle zvuků zvířat (příloha 5.9.2). Realizátor žákům při rozdávání řekne, aby kartičku nikomu neukazovali a neříkali, co na ní mají.

Žáci se rozdělí do menších skupin podle následujícího klíče:

- Žáci si vylosují názvy pohádkových postav z klobouku (1 žák jedno zvíře) a napodobují jejich zvuky. Podle těchto zvuků se navzájem najdou a vytvoří skupiny.
- Pokud bude 24 žáků, tak si realizátor připraví např. 6 x kartičku se slovem moucha, 6x kartičku se slovem vlk, 6x kartičku se slovem holub, 6x kartičku se slovem kočka. Žáci tak budou rozděleni do čtyř skupin po 6. Tyto skupiny podle pohádky budou spolupracovat až do konce lekce.
- Realizátor dále žákům řekne, aby si vzpomněli, v jaké pohádce jejich zvíře vystupovalo, a vymysleli si jednoduchou pantomimu, kterou předvedou ostatním žákům. Ostatní žáci budou hádat, o jakou pohádku se jedná.

Možná řešení:

- moucha – Zlatovláška
- holub – Popelka
- vlk – Červená karkulka
- kočka – O pejskovi a kočičce
- čert – Čert a Káča

Po pantomimě sdělí realizátor žákům, že v této sestavě budou pracovat celý tematický blok.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová dotace: 30 minut

Aktivita: přiřazování názvů

Realizátor rozdává kartičky s názvy pohádek a pověstí (příloha č. 4.9.1), každému žákovi jednu pohádku nebo pověst, příp. kartu do dvojice. Realizátor žákům sdělí, aby se zamysleli, zda jejich název patří pohádce nebo pověsti, a že pokud nevědí, mohou si tipnout. Kartičku pak žáci umístí na flipchart do správného sloupce (pohádka X pověst). Následuje zhodnocení aktivity a otázky.

Realizátor klade žákům otázky: „Podle čeho jsi poznal, že Zlatovláska je pohádka?“, „Jaké jsou hlavní znaky **pohádky**?“, „Co je pro pohádku typické?“, „Jak poznáš, že se jedná o pohádku?“

Žáci mohou odpovídat: *V pohádce vystupují nadpřirozené bytosti, nakonec vždy všechno dobře dopadne, děj se nezakládá na pravdě, vyskytují se tam kouzelné předměty.*

Dále se realizátor ptá: „Jaké jsou hlavní znaky **pověsti**?“, „Co je pro pověst typické?“, „Jak poznáš, že se jedná o pověst?“

Žáci mohou odpovídat: *Vyprávění v pověsti bývá založeno na možné skutečnosti. Pověst je příběh z minulosti o osobě, události, válce a váže se na nějaké místo. Pověst nemá vždy šťastný konec.*

Realizátor může pustit z Youtube video Dějiny udatného českého národa (díl Praotec Čech, 3 min) a ukázat prvky pověsti.⁵

Aktivita: hra kufr

Hra kufr (příloha 5.9.3) aneb Za minutu poznej co nejvíce postav z pohádek nebo pověstí.

Žáci se v této metodě učí klást otázky, uhodnout co nejvíce postav a prakticky tak využít nabyté vědomosti. Realizátor rozdává žákům do skupin kartičky s postavami z pohádek. Každá skupina dostane šest kartiček s obrázky postav z pohádek nebo pověstí. Vždy je jedna skupina dotazovaná a ostatní skupiny hádají. Každá skupina má tři minuty, aby kladla otázky dotazované skupině. Otázky musí klást pouze tak, aby dotazovaná skupina mohla odpovídat pouze ANO - NE. Otázky musí klást stručně a jasně. Např. typu: „Jsi žena? Vystupuje ve tvé pohádce vlk?“ Realizátor podle dynamiky určí, zda se mohou ptát žáci metodou pop-up (přeskakovat náhodně), nebo má každá skupina vždy jednu otázku a následující otázku již klade vedlejší skupina.

Žáci se učí klást otázky tak, aby se co nejrychleji dozvěděli název postavy. Po uplynutí tří minut bude dotazovaná skupina další ve schématu 4 skupiny x 3 minuty. Jakmile některá skupina uhádne postavu, získává kartičku jako bod. Po ukončení této aktivity spočítá realizátor získané kartičky a vítězná skupina dostane pochvalu, příp. může dostat odměnu.

Fáze (3) Reflexe – časová dotace: 5 minut

Realizátor pomocí kladení otázek zjišťuje, co se žáci naučili: *Co je to pohádka? Co je pověst? Co se Vám víc líbí – pohádka, nebo pověst? Proč? Dokážete vysvětlit rozdíl mezi pohádkou a pověstí? Co jste se naučili nového?*

⁵ Pavel Koutský: 08 Praotec Čech Dějiny udatného českého národa (2013). YouTube [online]. 26. 11. 2013 [cit. 2018-12-13]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=6IH9Ct8oRSE&list=PLnplwgXmL67ZF4XY6BrbKpRFABnZExbv&index=8>.

2.10 Tematický blok č. 10

Téma: Znáte místní pověsti, tradice a zvyky? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Žáci se seznámí s regionální kulturou, literaturou, uměním, s místními zvyky a tradicemi. Žákům je vysvětleno, že tyto prvky měly pro lidstvo významnou úlohu a pomáhaly jim k přežití. Žáci si uvědomují, jaké tradice a zvyky dodržují v současné době, které již zanikly a které třeba ani neznají. Výukový blok seznamuje s prvky pověr a kouzelných prvků, kterým lidé věřili. Žáci se seznámí s místní pověstí.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Žáci se v úvodu zamýšlí nad tradicemi a zvyky, které znají. Ve fázi uvědomění se dozvídají o různých méně známých tradicích a zvycích a o tom, že se k nim občas váží určité pověry a kouzla. Žáci si zkouší svoje odhady či znalosti v tom, zda rozeznají, jaké pojmy lidé považují, že nosí štěstí, a jaké nosí smůlu. Sami si pak vyzkouší vymyslet kouzelný prvek. K závěru bloku pracují s regionální pověstí, ke které mají zadáno splnit několik úkolů. V reflexi si žáci ověřují správné odpovědi.

Kompetenční cíle:

- Kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní.
- Žák rozvíjí kreativní kompetence, posuzuje pravdivost informací.

Znalostní cíle:

- Žák si rozšiřuje znalosti o lidových tradicích s ohledem na místo, kde žije.
- Žák si uvědomí pravdivost (nepravdivost) informací, se kterými se setkává.

Metody

skupinová a kooperativní výuka, brainstorming, metoda řízeného rozhovoru knihovníka se žáky, didaktická hra, frontální výuka

Pomůcky

4.10.1 – seznam básniček

5.10.1 – řešení k 4.10.1

5.10.2 – seznam předmětů ke kouzlení

5.10.3 – pojmy štěstí x smůla ke společné práci

5.10.4 – návod k práci s místní pověstí

Další materiály: papíry, psací potřeby, flipchart, magnetky, papír na flipchart, klobouk nebo krabice s drobnými předměty na kouzlení (nebo s lístečky popisujícími předměty), přístup na internet (PC, tablet), encyklopedie k tématu (není nutné), slepé mapy vytisknuté pro každého žáka (volba jen podle aktivity), zeměpisný atlas ČR pro ověření správnosti úkolu – dle fondu knihovny.

Fáze (0) Příprava – časová dotace: 15 minut

Realizátor nachystá všechny přílohy, knihy a materiály. Pro aktivitu práce s textem si nachystá regionální pověst podle návodu v příloze 5.10.4, vytvoří tak pracovní list a vytiskne jej každému žákovi nebo do dvojice.

Fáze (1) Evokace – časová dotace: 10 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Realizátor na začátku pracuje klasickou metodou frontální výuky, tj. pracuje se všemi žáky najednou, podává výklad, zadává žákům úkoly, pomocí metody brainstormingu klade otázky a koriguje odpovědi na otázky i správnost provedených úkolů.

Realizátor uvede žáky do tématu výukového bloku příběhem:

Žijeme v zemi, která má bohaté tradice a zvyky. Lidé během roku slaví různé svátky, kdy mají třeba i volno a nechodí do práce nebo do školy. Některé tradice už se nedodržují po celé zemi, některé se během let změnily. O tom, co dělali lidé v minulosti, jaké zpívali písničky, jaká jedli jídla, čemu věřili a čeho se báli, jaké zvyky a svátky dodržovali, se můžete dozvědět třeba v muzeích nebo i v knihách, které máme v knihovně.

Žákům dává otázky a odpovědi zapisuje realizátor na flipchart/tabuli. S pojmy se bude dále pracovat v jiné části výukového bloku. Př.: “Znáte některé tradiční české (moravské) svátky nebo zvyky? Které svátky slavíte doma v rodině a které venku s ostatními?”

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová dotace: 30 minut

Realizátor žákům vysvětlí, že lidé v minulosti často věřili různým pověrám a kouzlům, které se vázaly právě k některým oslavám a svátkům.

Položí žákům otázky:

*Co je to **pověra**? (Možná odpověď: Věřím, že něco (někdo) může ovlivnit moji budoucnost, i když k tomu nemám žádný logický (rozumový) důvod.)* V případě nutnosti realizátor dovysvětlí.

*Kdo je **pověřivý** člověk? (Možná odpověď: člověk, který věří, že některá činnost či předmět může ovlivnit jeho budoucnost, aniž by k tomu měl rozumné vysvětlení).*

Aktivita: přiřazování pojmů

Realizátor na (nejlépe magnetickou) tabuli napíše do dvou sloupců pojmy ŠTĚSTÍ a SMŮLA. Žákům ukazuje různé pojmy příloha 5.10.2 a žáci dostanou za úkol určit, zda pověřiví lidé tyto pojmy považují za nositele štěstí či smůly.

Aktivita: kouzlení

Realizátor se vrátí k pojmům z úvodu hodiny, které má napsané na flipchartu nebo tabuli. Vybere 2-3, nejlépe podle daného ročního období, ve kterém se zrovna nachází. Realizátor žákům sdělí, že k některým

svátkům se pojí i různé pověry v kouzelnou moc předmětů nebo jevů. Sdělí žákům příklad (např. Při dožínkách měl kouzelnou moc dožínkový věnec. Hospodář si ho pověsil do síně nebo do komory, kde visel až do Vánoc. Zrní z něho se dávalo na Štědrý den slepicím, aby snášely hodně vajíček, a kravám, aby dojily hodně mléka.).

Následně realizátor žákům sdělí, že si zkusí sami vymyslet takovou pověru v kouzelnou moc věci. Realizátor dá žákům vybrat předmět (nebo lísteček s názvem předmětu – příloha 5.10.2) a žáci se snaží vymýšlet, jakou by mohl mít předmět **jednu** kouzelnou moc. Každý žák dostane jeden předmět, příp. je možné pracovat ve dvojicích.

Žáci postupně prezentují kouzelnou moc svého předmětu. Realizátor uvede sám příklad: Já mám kouzelný červený korálek. Kdo ho má v zimě v kapse, tomu nikdy nezmrzne nos a vyhne se mu rýma.

Aktivita: práce s textem

Realizátor rozdává každému žákovi pracovní list s textem regionální pověsti. Do textu pověsti nahodile přidal slova, která tam nepatří, jsou to tedy v textu vetřelci. Tato slova mají žáci najít a sestavit z nich smysluplnou větu. Hledaná věta je pro žáky zároveň úkolem. Žáci pracují samostatně nebo ve dvojicích. Je vhodné, aby si žáci informace mohli dohledávat na internetu, v encyklopediích či atlasech.

Aktivita: varianta pro práci s textem

Realizátor může místo aktivity s pověstí zvolit práci s básněmi, u kterých se žáci snaží poznávat, jestli pochází z Čech či Moravy. Seznam básní se nachází v příloze 4.10.1.

Fáze (3) Reflexe – časová dotace: 5 minut

Realizátor s žáky ověří správnost vyplněných listů. Na jednotlivé úkoly se ptá postupně různých žáků.

Závěr výuky lze prodloužit a povídat si s žáky o tom, jestli by se jim líbilo žít v době minulé, kdy neexistoval internet, televize ani mobilní telefony, kdy zábavou pro děti (i dospělé) byly tradiční zvyky a svátky. Podle času se mohou hledat pozitiva i negativa na minulé době i na přítomnosti.

2.11 Tematický blok č. 11

Téma: Poezie není nuda aneb Rýmy, to jsou dobré šprýmy – 1x 45 minut (1 hodina)

Forma a bližší popis realizace

Výukový blok je zaměřen na poezii jako na jeden ze základních druhů literatury. Žákům přibližuje tento pojem a hravou či prožitkovou formou učí poznávat verš a rým a rozeznávat rozdíl mezi prózou a poezií. Obsah je strukturován do dvou oblastí – první je především poslechová a seznamuje žáky s různorodostí básní, druhá část zapojuje žáky aktivně do přednesu. V pracovním listě si žáci prakticky vyzkouší, jak rým a verš funguje.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Ve fázi evokace realizátor zjišťuje, jestli žáci znají pojem poezie/báseň a dokáží rozlišit mezi prózou (příběhem) a poezií (básní). Ve fázi uvědomění realizátor s žáky prochází několik aktivit, které vedou k ujasnění si toho, jak vypadá báseň, z čeho se skládá a jak se tvoří. Vyzkoušejí si přednes. Ve fázi reflexe žáci hodnotí průběh bloku palcovou metodou.

Kompetenční cíle:

- Žák se učí formulovat problém.
- Žák je schopen analyzovat získané informace.
- Žák dokáže hodnotit řešení a použitý postup.
- Žák tvoří originální díla.
- Žák posuzuje úplnost informací a obhájí své názory.
- Žák si osvojuje kompetence komunikativní, sociální a personální, k učení, komunikativní.

Znalostní cíle:

- Žák se učí poznávat základní literární druhy.
- Žák se učí vnímat specifické znaky literárního díla.
- Žák se učí postihovat umělecké záměry autora.
- Žák se učí formulovat vlastní názory o literárním díle.

Metody

řízená diskuze, práce s textem, instruktáž, heuristická, brainstorming, hodnotící palcová metoda

Pomůcky

4.11.1 – rozpočítadla – možné tisknout pro každého žáky, do dvojic či do skupin nebo jen vyvěsit na tabuli podle počtu žáků

4.11.2 – říkadla – možné tisknout pro každého žáky, do dvojic či do skupin nebo jen vyvěsit na tabuli podle počtu žáků

5.11.1 – řešení k pracovnímu listu 4.11.1

5.11.2 – řešení k pracovnímu listu 4.11.2

5.11.3 – návod na přípravu listu pro žáky se SVP

5.11.4 – návod na zvukovou báseň

5.11.5 – návod na individualizovaného pracovního listu

Další materiály: flipchart, malé lepicí papírky (post-ity), tužky, nůžky, knihy s básněmi dle doporučené literatury

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová dotace: 15 - 30 minut

Realizátor si před výukou naplánuje, s jakými básněmi a formami bude pracovat, a podle toho si nachystá knihy a připraví pracovní listy podle 5.11.5.

Výukový blok je také možné modifikovat bez pracovních listů, je však důležité, aby měl realizátor dostatek knih s různými druhy básní.

Fáze (1) Evokace – časová dotace: 7 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Realizátor postupně žákům klade otázky, pomocí kterých se snaží zjistit, co si žáci pod pojmem poezie nebo básnička představují. Realizátor může žákům dát lepicí papíry a nechat žáky jejich představy napsat a nalepit na flipchart, nebo může jejich nápady rovnou psát.

Doporučené otázky: *Slyšeli jste někdy slovo POEZIE?* Realizátor žáky nechá, aby se vyjádřili. *Co se vám vybaví, když se řekne BÁSNIČKA nebo POEZIE?*

Varianta bez lepicích papírků: *Zkuste to vyjádřit jedním nebo dvěma slovy. Žádná z vašich odpovědí nebude špatná...*

Varianta s lepicími papíry: *Vyjádřete to jedním nebo dvěma slovy, napište na lísteček a přijďte přilepit na tabuli. Žádná z vašich odpovědí nebude špatná...*

Realizátor čte nápady žáků a snaží se postupně navázat na další blok hodiny, tedy na rozdíl mezi poezií a prózou (pro žáky 3. třídy je možné používat pojem příběh a básnička). Z nápadů žáků tedy realizátor vybírá takové nápady, které upozorňují na prvky poezie nebo prózy (např. rýmování).

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová dotace: 35 minut

Realizátor se zeptá žáků, jaký je rozdíl mezi knihami poezie a prózy. *“Jaký je rozdíl mezi příběhem (prózou) a básničkou (poezií)?”*

Žáci by měli pochopit základní princip, tedy že příběh (próza) se nerýmuje a je psán v blocích (odstavcích), nazývaných odstavce.

Realizátor následně vysvětlí, co je to poezie, básnička. *Básnička nám sděluje nějaký příběh, má v nás vyvolat nějaký dojem nebo pocit. Většinou se rýmuje, ale také nemusí. Často se v ní vyskytují vymyšlená slova: příšeři, kokršpanělština. Básnička může být nesmyslná. Může být také vtipná, veselá i smutná.*

Realizátor velmi stručně žákům objasní pojmy verš a rým, může k tomu použít jakoukoliv knihu s poezií a názorně ukázat: *Co je verš? Jeden řádek básně. Pokud slabiky nebo hlásky na konci veršů znějí stejně nebo podobně, říkáme, že se rýmují. Co je rým? Zvuková shoda hlásek na konci verše, většinou má pravidelný rytmus/Písmenka nám na konci řádku stejně znějí.*

Následuje přehled aktivit, které je možné přizpůsobit věku a zkušenostem žáků, stejně tak časovým možnostem vyučovací hodiny. Aktivity si realizátor vybírá podle vlastního uvážení.

Aktivita 1: pocity z básně

Realizátor sdělí žákům, že přečte básničku, u které zatím **neprozradí její název**. Po jejím přečtení se bude žáků ptát, jaký v nich tato básnička zanechala pocit a jak by báseň pojmenovali.

Realizátor přečte báseň Strašidelná.⁶ Realizátor se zeptá žáků, jaký mají z básničky pocit, dojem a jak by báseň pojmenovali. Na závěr diskuze prozradí, že se báseň jmenuje Strašidelná.

Aktivita 2: volný a vázaný verš

Báseň může mít verš volný – tzn. nemusí být rýmovaná. Volný verš je typický pro moderní básně a je opakem vázaného verše.

Jako příklad volného verše realizátor žákům přečte báseň Den velikého prádla z knihy Poetický slovníček dětem v příkladech.⁷

Opakem volného verše je verš vázaný – rýmuje se.

Co všechno se rýmuje? Zde realizátor naváže na další aktivity představující všechny typy textů, které se rýmují (hádky, říkadla atd.).

Aktivita 3: Říkadla

Znáte říkadla Paci, paci, pacičky nebo Vařila myšička kašičku? Poznali byste tohle říkadlo?

Realizátor pošle mezi žáky (nejlépe do dvojic či čtveřic) obrázky „mraku-smajlíka“ z přílohy 4.11.2. Pro mladší žáky (3. třída) je vhodné použít jednodušší verzi s méně slovy a větším písmem. Jakmile všichni žáci budou vědět, realizátor vyzve vybrané skupiny, aby celá říkadla přeříkaly.

Aktivita 4: Zaříkadla

Znáte tahle zaříkadla z knihy od Daniely Fischerové Milion melounů?

(Realizátor může přečíst např. “Podivné sňatky a Kokršpaněl”).⁸

Realizátor může pro zpestření místo svého čtení pustit báseň na zvukovém CD nosiči, který je součástí knihy. Realizátor v zaříkadlech nechá žáky vymýšlet znění nových slov, které autorka používá. Nejdříve je tedy nepřečte a po návrhu žáků doplní, jaké slovo autorka použila.

Aktivita 5: jazykolamy, hádky a ukolébavky

Rýmují se také jazykolamy: Realizátor čte následující jazykolamy, vybídne žáky, aby je zkusili zopakovat, popř. zavzpomínali na další jazykolamy, které znají.

⁶ ŠRUT, Pavel. *Šišatý švec a myšut*. Ilustroval Galina MIKLÍNOVÁ. V Praze: Paseka, 2007. Str. 61. ISBN 978-80-7185-870-6.

⁷ MALÝ, Radek. *Poetický slovníček dětem v příkladech*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2012. Modrý slon (Meander). Str. 28. ISBN 978-80-86283-79-1.

⁸ FISCHEROVÁ, Daniela. *Milion melounů*. Druhé vydání. Ilustrovala Irena ŠAFRÁNKOVÁ. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). Str. 32. ISBN 978-80-87596-01-2.

Hádej, hádej, hádači!
Když ti hlava nestačí,
pozvi rozum na pomoc,
hádej třeba celou noc!⁹

Rýmují se také hádanky: Dále realizátor přečte ukázky různých hádanek a nechá žáky hádat. Realizátor si může vybrat množství hádanek z knih nebo najít vybrané hádanky na internetu.

Rýmovat se mohou i ukolébavky: Realizátor se ptá žáků, jestli znají ukolébavky. Pokud ano, nechá je ukolébavku zazpívat/přednést. Pokud neznají, vybere realizátor jeden příklad a ukolébavku přednese. Závěrem se s žáky pobaví, jaký účel ukolébavky mají (uspání a uklidnění dítěte, ale také budování vztahu k hudbě, rozvoj jazyka).

Aktivita 6: rozpočítadla (2 min)

Realizátor nyní rozdá do dvojic obrázky s rozpočítadly (příloha 4.11.1). Pro mladší žáky je vhodné zvolit variantu s méně slovy a větším písmem.

Realizátor se žáků zeptá: *Poznáte z obrázku rozpočítadlo?* Žáci reagují, hádají, odpovídají. Pokud znají, mohou si přímo zkusit rozpočítat. Také mohou vzpomínat na další.

Aktivita 7: písničky (5 min)

Básničkami mohou být i písničky.

Realizátor nejdřív přečte básničku Pečivo z knihy *Písničky bez muziky* od Emanuela Frynty.¹⁰ Realizátor následně pustí z Youtube tuto básničku, kterou zhudebnil Petr Skoumal.¹¹ Realizátor se následně žáků zeptá, zda si pamatují nějaká slova k písničkám a dokázali by je přednést jako báseň.

Aktivita 8: praktické nácviky

a) Jak recitovat:

Realizátor položí žákům následující otázku: *Víte, jak se má správně recitovat?*

Přečte následující pravidla, může některé z nich předvést: *Ten, kdo recituje báseň, tedy recitátor:*

- měl by báseň velmi dobře znát, umět ji nejlépe nazpaměť. Text může mít pro jistotu v ruce a letnými pohledy si jej při recitování kontrolovat.
- měl by mít správný (tj. vzpřímený) postoj směrem k posluchačům, udržovat s nimi oční kontakt, ale pokud by ho to mělo vyvádět z rovnováhy, může jeho pohled směřovat dozadu, za diváky. Nikdy by se však při recitování neměl dívat před sebe dolů, do země.
- měl by recitovat nahlas, pomalu a srozumitelně
- jeho hlas, způsob vyjadřování, by měl mít „výraz“, tzn. recituje tak, aby mu posluchači „věřili“, že je s básní ztotožněný a rozumí jí.
- báseň, tedy i recitování by mělo recitátora bavit
- recitátor si může pomoci mírnými gesty rukou, ale neměl by to přehánět

⁹ POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádanky a hříčky nejen se slovíčky: hádanky, počítání, veselé malování, hříčky se slovíčky*. Praha: Portál, 2006. Str. 85. ISBN 80-7367-070-4.

¹⁰ FRYNTA, Emanuel. *Písničky bez muziky*. Ilustrovala Markéta PRACHATICKÁ. Praha: Albatros, 1988. Str. 57

¹¹ SKOUMAL, Petr. Petr Skoumal - Pečivo. *YouTube* [online]. 1995 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FS44NXIRUfA>

Pokud realizátor ví, že je ve třídě žák či žačka, kteří umí recitovat, může požádat, aby přednesl(a) spolužákům svoji oblíbenou báseň.

b) Tvorba básně a slabiky

Realizátor má motivační otázky a tvrzení: *Zkoušeli jste někdy nějakou básničku vymyslet? Nebo třeba slova k písničce? U básničky je důležitý obsah. Tedy: o čem je. A inspirace je všude kolem nás dostatek. Pokud nás něco zajímavého napadne, je dobré si nápad hned zapsat. Také můžeme začít tím, že na konec řádku napíšeme slovo, které se dobře rýmuje. Lehce se rýmují třeba zdobněliny (očička, kočička...). Pomáhá také, když nahlas vyslovíme slovo, na které chceme rým vymyslet. Pomohou nám také internetové stránky: www.rymy.cz, na kterých si zadáme slovo, na které chceme vymyslet rým, a vyhledávač nám nabídne různé varianty slov, které se rýmují s vyhledávaným slovem.*

Následně realizátor žáky nechá, aby si vymysleli rýmy či celé verše a sloky. Zájemci mohou přednést ostatním.

c) Vytleskávání rytmu

Realizátor předčítá básničku, žáci zkoušejí vytleskávat rytmus. *Verše, které se rýmují, mají mít stejný počet slabik. Počítejte se mnou a zkuste tleskat do rytmu:*

(báseň Kočičí škola)¹²

Když dě-ti nej-sou lí-né (7)

u-čí se číst a psát (6)

u ko-ťat je to ji-né (7)

u-čí se příst a spát (6)

d) Rým (4 min)

V další části se realizátor zaměří na rým. Realizátor poprosí o spolupráci dobrovolníka (měl by to být žák, který dokáže plynule přečíst neznámý text; pokud realizátor třídu nezná, domluví se předem s vyučujícím třídy). Dobrovolník bude s realizátorem na přeskáčku číst básničku o myši Viktorii. Příloha č. 8.

Realizátor vysvětlí dobrovolníkovi, že se budou střídat ve čtení básničky. Realizátor bude v básni pokládat otázky, začíná číst jako první, dobrovolník bude představovat kočičku – odpovídat. Je doporučené verše, které bude číst žák, předem vyznačit tučným fontem.

Realizátor se žáků na závěr zeptá, s kým si myslí, že si kočka v básni vyprávěla. Nápady žáků neomezujeme. Na konci realizátor žákům vysvětlí, že přednes básně může být i ve více lidech a může se stát malým divadelním vystoupením.

Doporučená báseň: Myš Viktorie¹³

¹² FISCHEROVÁ, Daniela. *Milion melounů*. Druhé vydání. Ilustrovala Irena ŠAFRÁNKOVÁ. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). Str. 41. ISBN 978-80-87596-01-2.

¹³ ŠRUT, Pavel. *Šišatý švec a myšut*. Ilustrovala Galina MIKLÍNOVÁ. V Praze: Paseka, 2007. Str. 16. ISBN 978-80-7185-870-6.

e) Společný přednes (7 min)

Nyní realizátor žákům vysvětlí, že budou do přednesu básně zapojení všichni. Rozdá žákům předem připravené lístky s různými slovy, která vyjadřují zvuk. Realizátor bude číst báseň a žáci se budou postupně přidávat se svými zvuky. Příloha 5.11.4.

Realizátor nechá žáky, aby si tyto zvuky nanečisto vyzkoušeli. Žáci si mohou navzájem poradit.

Realizátor žákům vysvětlí, že bude pomalu číst básničku a postupně všichni žáci, kteří uslyší v básni své slovo, začnou **polohlasem** vydávat zvuk, který mají na svém lístku napsaný. Realizátor zdůrazní, že se **nesmí navzájem překřikovat** a musí být všichni **celou dobu pozorní**, neboť když na konci básně realizátor přednese slova **“velké ticho”**, všichni se musí **najednou úplně ztišit**, jen realizátor sám pak báseň skoro šeptem dočte. Žáky už nesmí být vůbec slyšet.

Metodická poznámka: Žáci se budou svými hlasy postupně do básně přidávat, ale přesto musí realizátor číst velmi nahlas, aby ho bylo slyšet. Pokud není lekce limitovaná časem, je možné báseň s žáky “trénovat” – zkoušet číst vícekrát, žáky aktivita baví.

Doporučená báseň: Co všechno je slyšet, když se dobře zacpou uši.¹⁴

f) Společné skládání rozložené básně (10 min)

Realizátor žákům namátkově rozdává jednotlivé (předem nastříhané) věty z básně Opačný Ota.¹⁵ Každý žák dostane jednu větu, tedy jeden rým. Pokud je žáků více, dostanou rým do dvojice.

Realizátor žákům vysvětlí, že na jeho pokyn mají žáci za úkol se podle rýmu najít do dvojic a nakonec z těchto dvojic vytvořit řadu tak, aby báseň dávala smysl, nebo měla alespoň začátek a konec. Realizátor žáky vyzve, jestli rozumí všem slovům, která mají na svém lístečku, a některá slova jim vysvětlí (mohou to být slova kolt, ostruhy, frak apod.). Pro mladší žáky může realizátor jako nápovědu (již předem při přípravě) barevně podtrhnout poslední dvě nebo tři písmena v rýmu, aby žáci pochopili, podle čeho mají hledat dalšího do své dvojice. Na pokyn realizátora se žáci začnou podle svých rýmů vyhledávat. Realizátor je celou dobu k dispozici a pomáhá žákům s jejich úkolem. Je potřeba hlídat čas. Závěr této aktivity by měl být takový, že žáci vytvoří řadu dvojic s navzájem se rýmujícími texty básně. Na výzvu realizátora pak postupně každý žák (nebo skupina) přečte svoji větu na lístečku, dohromady by měla báseň dávat smysl. Realizátor může korigovat mírné odchylky od originálu, který na úplný závěr může přečíst.

g) Pracovní listy (10-15 min)

Realizátor rozdělí žáky do 4 skupin a každé skupině určí pracovní místo. Do každé skupiny rozdává jeden pracovní list. Může také zvolit formu samostatné práce. Dále žáky vyzve, aby společně ve skupině začali plnit úkoly, které mají ve svých pracovních listech. Realizátor si předem vybere, které z aktivit z pracovního listu do této aktivity zařadí.

Fáze (3) Reflexe – časová dotace: 3 minuty

Na závěr realizátor vyzve žáky, aby pomocí vztyčeného palce zhodnotili výukový blok: palec nahoru – líbilo se mi to, palec vodorovně – neutrální názor, palec dolů – lekce se mi nelíbila.

Pokud je možnost prodloužit čas tohoto výukového bloku, může realizátor vyzvat jednotlivé skupiny, aby ostatním skupinám prezentovaly výsledky své práce, aby seznámily ostatní se svým úkolem.

¹⁴ FISCHEROVÁ, Daniela. *Milion melounů*. Druhé vydání. Ilustrovala Irena ŠAFRÁNKOVÁ. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). Str. 44. ISBN 978-80-87596-01-2.

¹⁵ SILVERSTEIN, Shel. *Jen jestli si nevymejšíš*. V Praze: Albatros, 2014. Str. 40. ISBN 978-80-00-03672-4.

2.12 Tematický blok č. 12

Téma: Jak se mluví za humny? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). V učební jednotce se žáci při samostatné a individualizované práci pomocí slovní i písemné instrukce seznamují s různými vrstvami jazyka. Při integrované samostatné práci s textem člení slovní zásobu podle určitých hledisek na jazyk spisovný, nespisovný, seznamují se s pojmem nářečí, mapou nářečí a s tím, jak a kde se v ČR mluví. Při individualizovaném učení z textu o slangu a argotu žáci přebírají odpovědnost za porozumění a získané znalosti o těchto vrstvách českého jazyka. Žáci získávají zkušenosti a rozvíjejí své dovednosti při práci podle zpracovaného scénáře uvedeného v pracovním listě. Pomocí metody „Mastery learning“, kdy podstatou učebních strategií jsou skupinové instrukce, doplňované často zpětnou vazbou a podle potřeby každého žáka též individualizovanou korektivní pomocí, žáci dospívají k dosažení požadovaného standardu, ovládnutí základních dovedností a znalostí roztřídit slovní zásobu do výše uvedených vrstev jazyka a s těmito vrstvami dále pracovat. Ve finálním hodnocení za pomoci průběžného sebehodnocení žáci samostatně posoudí, zda a kolik se naučili z dané problematiky.

Kompetenční cíle:

- kompetence k učení, pracovní, sociální a personální, komunikativní
- vyhledávání informací, analýza informací, sdílení informací

Znalostní cíle:

- Žák poznává rozdíl mezi spisovnou a nespisovnou češtinou.
- Žák se naučí podobu vybraného nářečí.
- Žák pozná podobu slangu nebo argotu a sám si hledá pojmy, které z této vrstvy jazyka zná.

Metody

pretest, video ukázky, práce s textem, řízená diskuze, heuristická metoda, řešení problému, samostatná práce, reciproční supervize, Mastery learning, korektivní pomoc, posttest

Pomůcky

4.12.1 – pretest a posttest – 1x na třídu

4.12.2 – pracovní list

5.12.1 – návod na 4.12.1

5.12.2 – správná řešení k 4.12.2

5.12.3 – písemné záznamy zvukových ukázek

Další materiály: kartičky s čísly 0 – 10, triangl, psací potřeby, pastelky, podložky na psaní, pravidla pro práci ve výuce – realizátor si připraví předem nebo je napíše na viditelné místo, tabule (interaktivní tabule, balicí papír apod.) na záznam správného řešení úkolů „slang“ (4. aktivity, 9. úkolu)

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová dotace: 15 minut

Realizátor si nachystá pracovní listy pro žáky, kartičky 0 - 10 rozmístěné uprostřed místnosti na pomyslnou osu, pretest a posttest a další pracovní pomůcky. Předem na tabuli může napsat pravidla práce.

Vzhledem k tomu, že se v tomto bloku uplatňuje samostatná práce jednotlivců, je třeba připravit pro každého žáka dosti obsáhlé pracovní listy s texty, tabulkami, schématy apod. Je třeba si včas pracovní listy vytisknout, nejlépe oboustranně pro každého žáka. Také je vhodné pracovní listy spojit sešíváčkou, aby si je žáci nezpreházeli, nepoztráceli a dobře se v úkolech průběžně orientovali.

Fáze (1) Evokace – časová dotace: 10 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC i pro práci s mobilními telefony.

Pretest – stupnicová hodnoticí škála

Organizátor čte jednotlivé otázky testu a dává pokyn žákům, aby po každé položené otázce zaujali postavení na pomyslné číselné ose od nuly do deseti, kdy nula představuje neznalost pojmu a desítka přesné chápání a dovednost vysvětlení daného pojmu. Před samotnou aktivitou učitel demonstruje postup na příkladu: Zadaná otázka zní: Umím vysvětlit pojem UČENÍ? Podle sebeocení svých schopností zaujmu postavení na pomyslné číselné ose. „Pokud neumím tento pojem vysvětlit, postavím se na nulu, pokud umím bravurně a bez chyb pojem vysvětlit, postavím se na stupnici k číslu deset.“ Je vhodné též hodnocení zapisovat do pracovního listu (Příloha 4.12.2, úkol č. 1).

Spisovný a nespisovný jazyk

Realizátor na začátku bloku pustí žákům ukázkou nespisovného jazyka. Může použít ukázkou nářečí mluvené řeči nebo nářečí v písni. Pokud je to možné, nachystá realizátor i ukázkou v přepisu do spisovného jazyka.

Žáci si poslechnou ukázkou a realizátor se jich zeptá, co slyšeli a co je k tomu napadá za otázky. Postupně realizátor směřuje otázky k uvažování o spisovném a nespisovném jazyce (např. se jich zeptá: „Rozuměli jste všemu v ukázce?“, „V čem byla ukázkou zvláštní?“). Následně žákům sdělí, že si ukázali podobu nespisovné češtiny. Pokud má realizátor připravený i přepis do spisovné češtiny, žákům jej může přečíst a ukázat rozdíly mezi spisovnou a nespisovnou češtinou.

Realizátor žákům rozdává podložky pro psaní, psací potřeby a pracovní listy se scénářem jednotlivých aktivit a upřesní si pravidla pro práci – realizátor navrhne pravidla pro práci ve výukovém bloku: triangl oznámí začátek a konec každé aktivity, nekřičí se, neruší se ostatní v práci. Pracuje se samostatně, pokud potřebuje někdo pomoci, obrátí se na realizátora lekce. Nepracuje se dopředu, všichni se drží pokynů realizátora lekce. Žáci si také mohou do pracovního listu zaznamenat své počáteční znalosti o spisovném a nespisovném jazyce (pretest = 1. úkol na pracovním listě).

Fáze (2) Uvědomění – časová dotace: 30 minut

Práce s textem a se zdroji

Realizátor přečte zadání 2. úkolu uvedené na pracovním listě: „*Pozorně si na pracovním listě přečti poučky o spisovném a nespisovném jazyce. Vyber si z nich tu, které nejlépe rozumíš, a označ ji tečkou.*“

Poučí žáky, kde na pracovním listě poučky najdou (u tečky v bublinách). Pak přečte zadání 3. úkolu z pracovního listu a vyzve žáky, aby úlohu vypracovali. „Slova z nabídky roztříd' na spisovná a nespisovná a zapiš je do sloupců tabulky. Pokud si nejsi jistý, neboj se tipovat.“

Realizátor přečte správné řešení, žáci si samostatně opravují chyby. Správná řešení všech úkolů jsou uvedena v přílohové části VP. Na pokyn realizátora v závěru této aktivity zhodnotí správnost svého řešení palcovou metodou. Palec nahoru – mám vše správně, palec vodorovně – řešení mám napůl správně/mám několik chyb, palec dolů – nic se mi nepodařilo správně zařadit.

Realizátor dá žákům prostor na opravy chyb v tabulce.

Aktivita: **Nářečí**

Pokud je k dispozici **45 minut** na celý tematický blok, pracuje realizátor pouze **s jednou ukázkou nářečí**. Pokud je blok delší, je možné využít v pracovním listu všechny ukázky nářečí. U klipů je vhodné dodržovat nabídnutou minutáž.

(Časová dotace: celkem 8 minut pro jedno nářečí, 20 minut pro tři příklady nářečí.)

Lekce dále nabízí ukázkou práce s nářečím hanáčtiny. V případě práce s dalšími nářečími realizátor postupuje obdobně nebo si práci upraví. Je na zvážení realizátora, zda texty ostatních nářečí ponechá na pracovním listě, či ne. Při práci pouze s ukázkou hanáčtiny ostatní ukázky nepřekáží, žáci si dle paměti mezi ukázkami vyberou tu, kterou viděli a slyšeli. Pokud by se použila pouze ukázka hanáčtiny, ušetří se místo na pracovním listě a aktivita se tím výrazně zjednoduší a zpřehlední, žáci však přijdou o ukázky, ke kterým se mohou vrátit později např. v hodinách českého jazyka.

Následující aktivity zahrnují poslech, práci se zdroji, schématem, mapou ČR a odborným textem. Realizátor žákům sdělí, aby si pozorně přečetli poučky o nářečí v pracovním listě. Po přečtení pak žák označí tečkou tu poučku, které nejlépe rozuměl.

Žáci si čtou texty pouček, které vysvětlují, co znamená pojem nářečí. Případně požádají o vysvětlení toho, čemu v textu nerozumí. Realizátor pustí ukázkou nářečí, které si vybere (pro úvod je doporučené nářečí hanácké), a může na interaktivní tabuli promítnout mapu nářečí.¹⁶ Žáci vyplňují úkoly v pracovním listu. Písemný přepis se nachází v příloze 5.12.3.

Aktivita: **Slang**

Realizátor vyzve žáky, aby si pozorně přečetli poučky o slangu (pracovní list – 8. úkol). Žáci po přečtení pouček mohou klást otázky, pokud poučky nepochopili.

Realizátor zadá žákům 9. úkol – napsat do pracovního listu na připravené linky slangové výrazy, které znají ze školního prostředí, a uvést k nim spisovný souznačný výraz (synonymum) – realizátor může uvést příklad - např.: ŘÍŘDA = ředitel apod.

Hodnocení správnosti provádí realizátor frontálně. Organizátor vyzve žáky, aby přečetli svá řešení, a správná píše na tabuli, žáci své chyby na pracovním listě opraví.

¹⁶ Jak se kde mluví: Nářečí v České republice. *Ústav pro jazyk český* [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/sys/galerie-obrazky/publikace-obalky/mapa-nareci.jpg>. Konradyho dudácká muzika z Domažlic. *YouTube* [online]. 2013 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://youtu.be/UpvNLCtEkiA>. Nebo: Plk na nedělo rozezní éter hanáčtinou. *YouTube* [online]. 2015 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://youtu.be/LwUdh6epI7o>. Nebo: Slovácko sa nesúdí 01x02 polenko 1975. *YouTube* [online]. 2017 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=uTejA2K7OAI>.

Aktivita: **Argot**

Realizátor dá pokyn žákům, aby si pozorně přečetli poučky o argotu (pracovní list – 10. úkol). Po přečtení pak žák označí tečkou tu poučku, které nejlépe rozuměl.

Realizátor zadá 11. úkol a vysvětlí ho: „Slova z nabídky na pracovním listě v úkolu č. 11 roztříd' a zařad' do odpovídajících sloupců tabulky č. 2. Slova vytvoří trojice na řádcích tabulky (spisovný výraz, slangový výraz a výraz z argotu).“

Realizátor žákům po uplynutí doby čte správné řešení a žáci samostatně opravují.

Fáze (3) Reflexe – časová dotace: 5 minut

Posttest

Realizátor čte jednotlivé otázky testu a dává pokyn žákům, aby po každé položené otázce zaujali postavení na pomyslné číselné ose od nuly do deseti, kdy nula představuje neznalost pojmu a desítka přesné chápání a dovednost vysvětlení daného pojmu. Před samotnou aktivitou učitel demonstruje postup na příkladu. Např. zadaná otázka zní: „Umím vysvětlit pojem UČENÍ?“ Podle sebeocení svých schopností zaujme žák postavení na pomyslné číselné ose. Pokud neumí tento pojem vysvětlit, postaví se na nulu, pokud umí bravurně a bez chyb pojem vysvětlit, postaví se na stupnici k číslu deset. Závěrečná frontální pohybová část bloku ukáže realizátorovi, s jakými znalostmi žáci z výuky odcházejí. Zároveň tato aktivita slouží k závěrečnému hodnocení, zda měla tato forma výuky pro žáky nějaký přínos, zda je ve znalostech a dovednostech někam posunula.



2.13 Tematický blok č. 13

Téma: Žůžo dobrodružo – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Blok seznamuje žáky s dvěma žánry – dobrodružnou a detektivní literaturou. Během hodiny se žáci naučí rozlišovat mezi oběma typy literatury. Analýzou textu se žáci naučí poznávat opakující se znaky žánrů. Pomocí indicií a typických prvků budou žáci hravou formou rozlišovat jednotlivé texty a zařazovat je do daných žánrů.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). V evokaci žáci dostávají otázky různého typu, mezi nimi i takové, které naznačují tematiku žánru a obsahují i méně známá slovíčka. Ve fázi uvědomění se seznamují se třemi ukázkami knih – dobrodružnou literaturou s indiánským hrdinou, dobrodružnou literaturou s dětským hrdinou a dobrodružnou literaturou s detektivním příběhem. Různými úkoly si procvičují, jak taková literatura vypadá. V reflexi prochází opět všemi otázkami jako v úvodu bloku a ověřují si tak, jak se jejich znalost v tematice posunula.

Kompetenční cíle:

- Žák rozvíjí kreativní kompetence.
- Žák rozvíjí schopnosti argumentace informací.
- Žák rozvíjí komunikační kompetence, sociální a personální, k učení a řešení problému.

Znalostní cíle:

- Žák umí rozeznat rozdíly mezi detektivkou a dobrodružnou literaturou.
- Žák aplikuje teoretické znalosti v praxi.
- Žák umí rozlišovat jednotlivé prvky žánrů v textu a umí je popsat.

Metody

aktivizující situační metoda, předvádění a pozorování, řízená diskuze, práce s textem

Pomůcky

5.13.1 – podklady pro tvorbu aktivity

5.13.2 – doporučené otázky k evokaci

5.13.3 – žánry

Další materiály: podložky na psaní, tužky, počítače nebo výuková tabule s připojením k internetu, flipchart, připravené knihy s dobrodružnou tematikou, hudební ukázky

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová dotace: 20 minut

Realizátor před začátkem bloku výuky vybere knihu či knihy, s kterými bude pracovat. Může vybrat knihy z doporučené literatury. Podle návodu v příloze 5.13.1 vybere věty z knihy a rozstříhá je, žáci budou mít za úkol věty poskládat do správného pořadí.

Fáze (1) Evokace – časová dotace: 5 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle



platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Realizátor žáky postaví do kruhu čelem k sobě a instruuje: “Budu vám dávat otázky. Když budeš souhlasit, postup o krok dopředu, když nesouhlasíš, udělej krok vzad!”. Realizátor mezitím pozoruje situaci a nehodnotí.

Následující otázky jsou vhodné v případě, že realizátor použije knihy v doporučené literatuře. Pokud si vybere jiné beletristické knihy, je vhodné přizpůsobit tomu otázky.

Příklady otázek:

- | | |
|--|--|
| * <i>Je dnes sobota/úterý?</i> | * <i>Četl jsi knihu, kde vystupoval lupič?</i> |
| * <i>Víš, o čem se dnes budeme bavit?</i> | * <i>Bojíš se rád?</i> |
| * <i>Znáš jméno Vinnetou?</i> | * <i>Víš, co je kalumet?</i> |
| * <i>Znáš chlapce jménem Ben?</i> | * <i>Slyšel jsi o korunovačních klenotech?</i> |
| * <i>Víš, co znamená slovo detektivka?</i> | * <i>Existují mimozemšťané?</i> |
| * <i>Měli jste dnes tělocvik?</i> | * <i>Máš představu, kde žijí indiáni?</i> |
| * <i>Víš, co znamená železný oř?</i> | * <i>Chceš si jít sednout?</i> |

Realizátor vyzve žáky, aby se posadili. Dále se realizátor zeptá:

„Které otázky se týkaly indiánů?“ „Byly tam nějaké otázky, ve kterých jsi nerozuměl některým slovům?“
(Žáci si možná na pojmy nevzpomenou, realizátor se jich může zeptat, zda vědí, co je železný oř či kalumet).

Realizátor žákům řekne, že se význam slov dnes dozvedí z příběhů.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová dotace: 35 minut

Předvádění a pozorování

Následující aktivita žáky naladí na emoce, které se odehrávají v dobrodružné a detektivní literatuře. Realizátor by měl žákům následně vysvětlit, že takové emoce prožívají postavy v příbězích, ale i čtenáři při čtení těchto příběhů.

Realizátor žákům sdělí, že všichni si procvičí mimické svaly obličeje. Zadání: „Tvařte se tak, jak vám budu říkat“. Následně realizátor čte pojmy a žáci se podle nich různě tváří: **SMUTNĚ, RADOSTNĚ, CHÁPAVĚ, VYLEKANĚ, POBAVENĚ, NADŠENĚ, ROZZLOBENĚ, OSPALE, ZAMYŠLENĚ, VYŠTŘAŠENĚ, PŘEKVAPENĚ** apod.

Realizátor na to naváže: *„...a právě takhle se tvářil Ben, když... (realizátor říká s náležitou dramatickostí) ...Inu, poslechněte, co se mu stalo...“* (realizátor následně přečte ukázkou z knihy Babička drsňáčka).¹⁷

¹⁷ WALLIAMS, David. *Babička drsňáčka*. Ilustroval Tony ROSS. Praha: Argo, 2012. Ahoj! (Argo). Str. 188. ISBN 978-80-257-0713-5.

Realizátor se žáků ptá:

Co tě v této ukázce zaujalo; nějaká situace nebo nějaká slova? Poznáš, v jakém typu knihy, v knize s jakým žánrem se může tato příhoda objevit? (Žáci by měli přijít na to, že to bude s dobrodružnou tematikou, příp. jim realizátor pomůže žánr uhodnout.) Podle čeho jste poznali, že se jedná o dobrodružství? Jaké postavy v ukázce vystupovaly? Zkus jedním slovem postavy charakterizovat.

Následně realizátor přečte ukázkou z detektivní knihy, kterou čte s dramatickým přednesem.¹⁸

Realizátor se opět žáků ptá:

Poznáš, v jakém typu knihy, v knize s jakým žánrem se může tato příhoda objevit? (Žáci přijdou na to, že to bude s kriminální neboli detektivní tematikou, pokud na to nepřijdou, realizátor jim pomůže.) Podle jakých slov jste poznali, že se jedná o detektivku? Kdo v ukázce vystupoval? Čím se asi tyto postavy zabývají? Zkus jedním slovem tyto postavy charakterizovat.

Následně realizátor přečte ukázkou z knihy s indiánskou tematikou.¹⁹

Realizátor se žáků zeptá: *Poznáš, v jakém typu knihy, v knize s jakým žánrem se může tato příhoda objevit? (Žáci by měli přijít na to, že to bude tematika dobrodružná s indiány, příp. jim realizátor pomůže žánr určit.)*

Aktivita: práce s textem

Realizátor rozloží uprostřed místnosti kartičky, které vytvořil podle přílohy 5.13.1. V prostoru navíc vyčlení 3 místa, na která položí kartičky – DETEKTIVKA, DOBRODRUŽNÁ LITERATURA s indiánskou tematikou, DOBRODRUŽNÁ LITERATURA s dětským hrdinou podle přílohy 5.13.3. Ke každému místu usadí 1-2 žáky, který bude kontrolorem daného tématu. Lze zvolit nadaného či aktivního žáka. Úkolem kontrolora bude u každého dalšího žáka, který přinese kartičku s úryvkem, zkontrolovat, zda do daného žánru skutečně patří. Dále bude pomalu dopředu skládat kartičky významově tak, jak by mohly za sebou skutečně následovat.

Jakmile jsou určení kontroloři, realizátor žákům sdělí, že si mají postupně každý vzít jeden lístek a pokusit se určit, zda patří do žánru dobrodružné literatury s dětským hrdinou, s indiánskou tematikou nebo s detektivním příběhem. Jakmile budou vědět, vydají se ke stanovišti. S pomocí všech žáků, kteří donesou lístky na stanoviště, dá kontrolor dohromady příběh. Realizátor může připravit takový počet lístků, jaký je počet žáků, příp. může připravit i lístků více pro rychlejší žáky.

Realizátor žákům sdělí, že cílem tohoto úkolu bude přečíst správně sestavený dobrodružný či detektivní příběh, který pak dobrovolník přečte. Tím bude zkontrolována i správnost úkolu. Realizátor navíc každý čtený příběh může podbarvit správně zvolenou hudbou: Dobrodružný příběh s indiánskou tematikou – Theme song Vinnetou; Detektivní příběh – Theme song Pink Panther; Dobrodružný příběh s dětským hrdinou – Theme song Harry Potter.

Fáze (3) Reflexe – časová dotace: 5 minut

Na závěr se všichni přesunou k flipchartu. Realizátor má na flipchartu jednoduše dvěma čarami rozdělený papír na 3 sloupce – detektivka (lupa), dobrodružná s indiány (stan), dobrodružná s dětským hrdinou (hlava). Vyzve žáky, aby společně zkusili jedním slovem vyjádřit:

¹⁸ WIDMARK, Martin. *Záhada v kině*. Ilustroval Helena WILLIS. V Praze: Egmont, 2013. Detektivní kancelář Lasse & Maja. Str. 12 a 13. ISBN 978-80-252-2430-4.

¹⁹ MAY, Karel. *Vinnetou*. Ilustroval Zdeněk BURIAN. V Praze: Albatros, 1987. Str. 259. ISBN 13-706-87 14/54.

Co si představíš, když se řekne detektivka? Do jakých míst nás může zavést? Jakou vlastnost musí mít detektiv? (Možné odpovědi: chytrost, odvážnost, zkušenost apod.)

Co si představíš, když se řekne dobrodružná literatura s indiánskou tematikou? Do jakých míst nás děj nejčastěji zavádí? (Žáci vyslovují hesla, jako jsou hory, prerie, indiáni, exotika, místa vzdálená...). Jakou vlastnost musí mít indián? (Možné odpovědi: samostatnost, ostražitost, fyzická zdatnost, zkušenost, bystrost, trpělivost.)

Co si představíš, když se řekne dobrodružná literatura s dětským hrdinou? Do jakých míst se mohou dostat? Co byste řekli o hlavních hrdinech? (Možné odpovědi: kluci a holky jako my, obyčejné děti.)

V závěru reflektivní části realizátor zjistí, co se žáci naučili a pochopili. Vráť se k otázkám ze začátku bloku a znovu opakuje otázky, přičemž žáci opět stojí v kruhu. Pokud si žáci odnesli nové znalosti, měli by udělat více kroků vpřed než na začátku výukového bloku.



2.14 Tematický blok č. 14

Téma: Přeskakujeme v žánrech – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Hlavním cílem tematického bloku je připomenout žákům rozdíly mezi literárními žánry – pohádkou, pověstí, detektivní povídkou, fantasy a hororem, se kterými se již seznámili v předchozích lekcích. Žáci se pokusí ve skupinkách upravit krátký příběh, který dostanou v komiksové formě. Každá skupina musí dodržet znaky žánru, který si vylosovala a s nímž se již dříve seznámila. Postupnou prezentací výsledku práce jednotlivých skupin si žáci mohou ověřit své znalosti a ohodnotit práci svých spolužáků.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). V úvodu výuky se žáci seznamují s příběhem pomocí komiksu. Dále jim realizátor rozdá lístky z volbou žánru a žáci se pokouší převést daný příběh do žánru, který obdrželi. V závěru předvádí přetvořený příběh spolužákům.

Kompetenční cíle:

- Žák umí posuzovat relevanci a úplnost informací.
- Žák sdílí informace.
- Žák rozvíjí kompetence k učení, řešení problémů, komunikativní, sociální a personální.

Znalostní cíle:

- Žák definuje vybrané literární žánry.
- Žák aplikuje teoretické znalosti v praxi.
- Žák rozvíjí kreativní kompetence.
- Žák se seznamuje s literárními termíny.
- Žák dokáže vyjádřit příběh pomocí dramatizace.

Metody

skupinová a kooperativní výuka, metoda řízeného rozhovoru, metoda předvádění a pozorování, inscenační metoda, simulační hra

Pomůcky

4.14.1 – názvy žánrů – nejlépe rozstříhat po žánrech do skupin

4.14.2 – KOMIKS – pro každého žáka

5.14.1 – nápověda, kterou má realizátor u sebe k 4.14.1

Další materiály: volné čisté listy, psací potřeby, rekvizity, které by žáci mohli použít pro své ztvárnění příběhu (kouzelná hůlka, lupa pro detektiva, domovní znamení pro pověst, královské koruny pro princeznu a prince – dle možností knihovny či školy), komiksy z fondu knihovny na ukázkou (asi 10 titulů)

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová dotace: 10 minut

Realizátor si nachystá pracovní listy a další materiály

Fáze (1) Evokace – časová dotace: 5 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Realizátor rozdá komiksové listy z přílohy 4.14.2 a řekne žákům, aby si je samostatně přečetli. Následuje řízený rozhovor. Realizátor klade otázky: *Jak se říká tomu, co jste teď četli? O čem to bylo? Znáte nějaké komiksy? Které?*

Realizátor ukáže příklady různorodých komiksů, které nachystal. Následně žáky rozdělí do 4-5 skupin, nejlépe dle preferencí žáků, skupiny nemusí být stejně velké, podmínkou je 4-5 skupin o minimálním počtu 3 žáků ve skupině. Pokud se žáci nebudou schopni domluvit, konečné slovo má realizátor.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová dotace: 35 minut

Každá skupina si postupně u realizátora tajně vylosuje kartičku s jedním žánrem – příloha 4.14.1. Pro rychlejší zorientování v žánrech jsou na kartičkách jednoduché charakteristiky žánrů a podrobnější nápověda bude u knihovníka – příloha 5.14.1. Skupina si bude moci přijít pro nápovědu, pokud vyhodnotí, že potřebuje pomoci. Úkolem skupiny bude přepracovat komiksový příběh z úvodu hodiny do požadovaného žánru (podle toho, jaký žánr si vylosovala), přednést (přečíst/zahrát) nový příběh ostatním, kteří budou určovat, o jaký literární žánr jde. Žákům dáme k dispozici volné papíry a psací potřeby. Z hromádky na stole (na podlaze) si mohou půjčit rekvizity, které by potřebovali k hraní ukázky. Realizátor dohlédne, aby každá skupina měla k dispozici alespoň 1 předmět a aby měla svůj pracovní prostor, kde ji nebudou rušit ostatní. Žáci dostanou časový limit na sepsání či domluvení krátkého příběhu (15 minut) a zadání, aby příběh převyprávěli či zahráli scénku (3 minuty na scénu).

Realizátor může jednotlivé prezentace komentovat, nebo nechat žáky, aby hodnotili bodově jako porota. Boduje se např. v rozpětí 10-1 bod. Nejlepší skupina dostane nejvíce bodů.

Fáze (3) Reflexe – časová dotace: 5 minut

Ve fázi reflektivní proběhne stručné zhodnocení práce skupin realizátorem, případně volba nejúspěšnějšího žánru podle bodů přidělených žáky. Na závěr výuky realizátor pustí jako odměnu pro všechny vypravěče či herce např. Bezlesou pohádku Tomáše Kluse.²⁰

²⁰ Bezlesé pohádky Tomáše Kluse – přidejte se k výzvě Zachraňme lesy. *YouTube* [online]. 2018, 26. 6. 2018 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0qREh1KpEf4>.

2.15 Tematický blok č. 15

Téma: Od kroniky k internetu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Cílem tematického bloku je seznámit žáky s místem, kde se knihovna nachází, a naučit se pracovat se zdroji, které informace o místě poskytují. Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Ve fázi evokace se žáci zamýšlí nad zdroji, z kterých lze čerpat informace o lokalitě, kde žijí. Ve fázi uvědomění s vybranými zdroji pracují – hledají informace v kronikách, místním tisku a na internetu, porovnávají staré a současné fotografie míst a budov. Ve fázi reflexe výsledky své práce prezentují ostatním. Společně se také seznámí s tvorbou rodokmenu.

Kompetenční cíle:

- Žák použije předem vybrané zdroje, které nabízejí hledanou informaci, a zároveň určí vazbu k hledanému problému (otázce).
- Žák rozpozná souvislost získaných informací s řešeným problémem a snaží se problém na příslušné úrovni řešit.
- Žák tvoří vlastní dílo podle zadání s využitím daných či osobně vytvořených materiálů. Žák si uvědomuje, že každé dílo má svou hodnotu a autora.
- Žák si uvědomuje, že v on-line světě existuje záznam o tom, co v něm dělal, i o tom, co o něm publikují ostatní. Rozeznává rozdíl mezi fyzickým a on-line světem.
- Žák rozvíjí kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence pracovní, kompetence k řešení problému

Znalostní cíle:

- Žák chápe, z jakých zdrojů může čerpat informace o lokalitě, ve které žije.
- Žák pozná místní kroniky.
- Žák analyzuje předložené zdroje a poznává informace o lokalitě.

Metody

řízená diskuze, práce s textem, porovnání předmětů a jevů, řešení problému

Pomůcky

4.15.1 – obrázky na stanoviště – 1x do skupin

4.15.2 – pracovní list – do skupin

4.15.3 – ukázka rodokmenu

Další materiály: Tabule/flipchart, maskot (např. plyšové zvíře), místní kroniky, staré a nové místní fotografie, puzzle s místní tematikou (nepovinné), místní tisk, příklad zpracovaného rodokmenu

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová dotace: 5 minut

Realizátor připraví 4 stanoviště s potřebným materiálem (kroniky, fotografie, puzzle, rodokmen, ukázky místního tisku, počítač). Realizátor může připravit puzzle – vybere si fotografie 4-5 místních staveb a rozstříhá je na min. 6 kousků.

Fáze (1) Evokace – časová dotace: 3 minuty

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Realizátor žáky nechá libovolně usadit na stanoviště. Uvede do děje: *Postavička/maskot přijde z jiného města na návštěvu do místní knihovny (ev. školy) a chce se seznámit s místem, městem a okolím, regionem, ve kterém se knihovna nachází.*

Realizátor vyzve žáky, aby jmenovali, kde a jak můžeme získat informace o místě, kde žijeme. Nápady zapisuje realizátor na tabuli, flipchart. V případě potřeby knihovník zdroje doplní.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová dotace: 40 minut

Z návrhů realizátor vybere 4 možnosti (kroniky, fotografie, architektura – stavby, média; pokud ve výběru chybí, musí je realizátor sám doplnit) a rozdělí žáky na 4 skupiny (žáci si vylosují kartičku s piktogramem stanoviště – příloha 4.15.1, ke kterému se přiřadí, takže si prohodí místa, kde do této doby seděli).

Každá skupina dostane svůj pracovní list s úkoly (příloha 4.15.2), které mají na jednotlivých stanovištích vypracovat. Ve své skupině zvolí mluvčího a zapisovatele.

Realizátor žákům sdělí, aby začali na svém stanovišti. Po signálu se žáci přesunou k vedlejšímu stanovišti. Postupně se skupiny vystřídají na všech stanovištích.

Realizátor sleduje čas, po uplynutí určeného času (např. 7 minut na stanoviště) vyzve skupiny k výměně. V případě potřeby poprosí skupiny realizátora o pomoc.

1) Stanoviště KRONIKY

Na stanovišti je připraveno několik (1 a více) kronik. Je-li kronik více, určí se jedna, se kterou budou žáci pracovat. Žáci mají za úkol zjistit, jaká období kronika obsahuje, o jakém období vypovídá, kdo ji vedl, měli by zvládnout najít zajímavou informaci a fotografii z dané kroniky. Realizátor si zadání může upravit podle dané kroniky.

2) Stanoviště FOTOGRAFIE

Na stanovišti jsou připraveny dvojice fotografií různých konkrétních míst regionu, města, vždy je vhodné připravit jednu historickou fotografii a jednu současnou. Žáci mají za úkol porovnat fotografie a zapsat do pracovního listu rozdíly, vývoj.

3) Stanoviště STAVBY (ARCHITEKTURA)

Na stanovišti je připraveno (dle počtu žáků) 4 až 5 obrázků významných místních staveb. Pokud realizátor pracuje s obrázky ve formě puzzlí, rozmyslí si, zda žáci dostanou předlohu v podobě celého obrázku, či nikoliv. Žáci dle předlohy skládají puzzle, poté určí stavbu a doplní tabulku.

4) Stanoviště MÉDIA

Na stanovišti jsou připraveny ukázky místního tisku. Žáci uvádějí příklady médií, která působí v daném místě (místní tisk, místní rozhlas, PC, rádio, televize...). Žáci budou mít k dispozici počítač, kde mají za úkol najít oficiální stránky města, knihovny, školy, popř. v místním tisku najít zmínku o knihovně nebo škole. Žáci nižších ročníků mohou na počítači pracovat s pomocí realizátora. Po vystřídání všech skupin na všech stanovištích zůstanou skupiny na posledním stanovišti, mluvčí přečtou postupně výsledky práce svých

skupin z tohoto posledního stanoviště. Ostatní skupiny si kontrolují své výsledky, popřípadě doplní o svá zjištění či opraví chybné údaje.

Při prezentaci skupiny KRONIKY může realizátor zmínit, že mladí lidé dnes “zaznamenávají svůj život” v on-line prostředí na sociálních sítích, což přináší různá úskalí v podobě ztráty soukromí, identity. Po prezentaci realizátor žáky seznámí s dalším zdrojem lokálních informací, s **rodokmeny**. Realizátor ukáže žákům příklad, který si připravil, a připomene, jak se skládá rodokmen (příloha 4.15.3). Žáci společně vymyslí fiktivní rodokmen postavičky/maskota, realizátor rodokmen zapisuje na flipchart či tabuli.

Fáze (3) Reflexe – časová dotace: 2 minuty

Na závěr všichni společně zhodnotí, zda postavičku/maskota dostatečně seznámili s místem, regionem. Realizátor připomene, co se nového dozvěděli, a rozdá prázdné pracovní listy s rodokmenem, aby si ho mohli žáci vyplnit doma s rodiči. Realizátor jménem maskota žákům poděkuje.



2.16 Tematický blok č. 16

Téma: Knihovna budoucnosti – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Forma a bližší popis realizace

Cílem edukace je představit knihovnu žákům jako místo, které využívají všechny věkové kategorie, místo společenské, kulturní, sociální. Lekce ukazuje, že knihovna není jen místem pro půjčování knih, ale i místem, kde relaxujeme, tvoříme, hrajeme si, komunikujeme a kde se také na chvíli můžeme stát samotnými tvůrci, architekty, správci, řediteli, kteří rozhodují o tom, co se v knihovně bude dělat a čím budou knihovny v budoucnosti.

Design a forma tématu vychází z třífázového modelu učení (E-U-R). Ve fázi evokace realizátor od žáků zjišťuje jejich povědomí o funkcích knihoven a jejich službách a vymýšlí další možné funkce. Ve fázi uvědomění postupně společně vytváří podobu knihovny v budoucnosti. Ve fázi reflexe žáci prezentují svá díla.

Kompetenční cíle:

- Žák umí formulovat problém.
- Žák je schopen vymyslet jednoduchý projekt a plánuje postup řešení.
- Žák naplánovaný postup řešení umí hodnotit a postup využít.
- Žák prezentuje své dílo a přijímá kritiku.
- Žák rozvíjí kompetence k učení, komunikativní, sociální a personální a pracovní.

Znalostní cíle:

- Žák umí rozpoznat prostředí knihovny, žák umí definovat pojem knihovna.
- Žák umí dát do souvislosti jednotlivé historické údaje.
- Žák si umí představit možný vývoj knihoven a je schopný se kreativně zapojovat v procesu tvorby.
- Žák vytváří vztah ke svému dílu, hovoří o svých pocitech.

Metody

brainstorming, řízená diskuze, samostatná práce, výtvarná práce

Pomůcky

4.16.1 – obrázek knihovny dnes a v budoucnosti – pracovní list společný do skupin

5.16.1 – návrhy na obrázky

Další materiály: tvrdé papíry formátu A3 (A4), temperové barvy, akrylové barvy, vodové barvy, lepidla, nůžky, krepové papíry, černé tuše, inkoust, časopisy, noviny, raznice, razítka, pastelky, tužky, fixy, nálepky

Podrobně rozpracovaný obsah

Fáze (0) Příprava – časová dotace: 10-30 minut

Realizátor si nachystá všechny potřebné materiály. Pokud bude pracovat s aktivitou časové osy, nachystá si vhodné obrázky z přílohy 5.16.1 a případně časovou osu.

Fáze (1) Evokace – časová dotace: 6 minut

Žáky realizátor přivítá a v několika motivačních větách je seznámí s tím, co se bude v rámci výukového bloku dělat. Připomene, že se dodržují zásady BOZP a psychohygieny, stejně jako to, že žáci pracují dle platného znění školního řádu dané školy a vnitřních směrnic instituce, v níž realizace vzdělávacího programu probíhá. Nastaví si společně s žáky pravidla pro odcházení na WC a pro práci s mobilními telefony.

Realizátor žáky vyzve, aby se postavili v místnosti do kruhu. Realizátor svým posluchačům prozradí název lekce “Knihovna budoucnosti” a motivuje žáky pomocí řízené diskuze pomocí vhodných otázek. Na otázky žáci odpovídají. Otázky přibližují představy žáků, jak knihovnu vnímají a jak si ji sami v budoucnu představují. Cílem této fáze je pomocí kladení otázek u žáků rozvíjet fantazii, získat určité názory a navodit myšlení pro jejich další (výtvarnou) část ve druhé části programu.

Příklady otázek:

- A. *Chodíte do knihovny. S kým? Co tam děláte?*
- B. *Co tě napadá, když se řekne KNIHOVNA BUDOUCNOSTI?*
- C. *Jak by podle tebe mohla vypadat knihovna v budoucnu? Co bys chtěl v knihovně zažít?*
(Žáci by mohli odpovídat: číst, hrát si, povídat si, účastnit se mnoha kulturních akcí, malovat, tvořit, vzdělávat se, vyhledávat informace na internetu.)
- D. *Jaká by mohla knihovna být v budoucnosti?*
- E. *Jaké jiné služby (činnosti) by knihovna měla poskytovat?*
- F. *Myslíš si, že knihovna bude vždy potřeba? Pokud ne, z jakého důvodu?*
- G. *Kde jinde a jakým způsobem můžeš získat informace?*

Realizátor může nápady zapisovat na flipchart, aby žáci viděli soupis nápadů.

Fáze (2) Uvědomění si významu informací – časová dotace: 35 minut

Realizátor žáky rozdělí do dvojic či trojic a rozdá jim pracovní list 4.16.1. Lekci je také možné designovat na samostatnou práci a každý žák může dostat svůj pracovní list.

Na pracovním listě jsou znázorněny 2 budovy knihoven (jedna je původní budova a jedna nadčasová - moderní), v každé budově se nachází 6 oken.

Úkolem žáků je do každého vyobrazeného okna napsat jedno heslo symbolizující popis činnosti v současné knihovně a představy či vize žáků, které činnosti by knihovna v budoucnosti měla mít.

Jednotlivé skupiny mohou své představy prezentovat, realizátor však nenutí všechny skupiny. Vytvořené pracovní listy realizátor vhodně okomentuje a jejich práci pochválí. U žáků se speciálními vzdělávacími potřebami realizátor volí, kolik oken žáci vyplňují (může zvolit menší či větší počet), nadaní žáci mohou své představy shrnout do souvislého textu nebo namalovat vlastní dům.

Aktivita: Časová osa

Tuto aktivitu může realizátor zařadit, pokud je na výukový blok vyhrazeno více času, příp. pokud další aktivitu (výtvarnou činnost) přesune do hodiny výtvarné výchovy. K této aktivitě realizátor potřebuje dle vybavení místnosti tabuli či stůl a obrázky k aktivitě časové osy (příloha 5.16.). Obrázky realizátor nachystá na zemi rubem nahoru, žáci si budou losovat obrázky. Pokud je v prostoru místo na umístění šňůry, je možné za pomoci šňůry a kolíčků na prádlo vytvořit časovou osu. Úkolem žáků je pokusit se seřadit dané obrázky podle toho, kam na časovou osu patří. Není třeba trvat na znalostech letopočtů, zejména u žáků nižších ročníků tato znalost i chybí.

Realizátor žáky upozorní, že mohou hledat informace v jednotlivých obrázcích, např. pokud je v nich oblečení lidí, písmo, styl budovy, může jim to napovědět.

Žáci se posadí do kruhu. Realizátor žákům vysvětlí, že průběh hry spočívá v jednoduchých pravidlech: *“Na zemi jsou rozložené obrázky, vyberte si jeden papír a podívejte se na obrázek.”* Realizátor také může nachystat obrázků více nebo méně, než je počet žáků. Nadaní žáci tak mohou stihnout více obrázků. Někteří žáci si mohou pomáhat a pracovat společně jen s jedním obrázkem.

Varianta 1

Žáci jednotlivé obrázky po diskusi s ostatními zařazují na stůl či podlahu do připravené časové osy tak, jak si myslí, že je to správně. Realizátor přiměřeně dopomáhá. Následně žáci objasňují, z jakého důvodu obrázky do časové osy zařadili a co na nich vidí. Realizátor případné nesrovnalosti upřesňuje.

Varianta 2

Žáci vytvářejí svým postavením časovou osu do kruhu, diskutují o svém postavení, přesunují se vzájemně. Charakterizují, co na obrázku vidí, zdůvodňují, proč si myslí, že stojí na správném místě. Řeší vzájemně, co bylo dříve a co později, jak se uchovávaly knihy dříve, jaký materiál byl používán, kdo vlastnil knihy, jak budou knihy vypadat v budoucnosti. Realizátor situaci moderuje. Přiřazuje k jednotlivým obrázkům časové údaje. Po zvládnutí aktivity a přiřazení všech obrázků žáky pochválí. Na závěr žáky vyzve, aby uvedli, co je nejvíce zaujalo.

Aktivita: Výtvarná činnost

Varianta 1

Realizátor připraví velký arch papíru nebo velký balicí papír a výtvarné potřeby. Arch bude společný pro všechny žáky. Zpracovaný materiál je možné vystavit v prostorách knihovny či školy. Pokud by byla skupina velká, je vhodné vytvořit dvě pracovní místa, dva archy.

Realizátor se vrátí k nápadům z úvodu bloku, jak by mohla vypadat knihovna v budoucnosti. Žákům zadá, aby na arch namalovali náhodně jakékoliv nápady, co by se v takové knihovně mohlo dělat. Žáci společně vytvářejí knihovnu budoucnosti, znázorňují přání, co by se zde mohlo dělat, jaké knihovny se jim líbí, příp. co by se nemělo opakovat (pálení knih). Každý žák vyjádří minimálně jednu myšlenku a zakreslí na velký společný arch papíru.

Varianta 2

Realizátor rozdá každému žákovi čistý papír a vyzve jej, aby namaloval knihovnu budoucnosti podle své fantazie. Výtvarné techniky nejsou nijak omezeny.

Nejvhodnějším výstupem výtvarné části by bylo uspořádání vernisáže v prostorách knihovny, školy či galerie. Žáci společně v hodinách výtvarné výchovy vytvoří pozvánku, kterou rozdají jak rodičům, tak vedení školy, knihovně, veřejnosti. Vhodné je to např. u příležitosti rodičovského sdružení aj.

Tipy, jak uspořádat vernisáž, může realizátor vyvěsit ve třídě:

- vyberte vhodné datum, aby se mohli účastnit výtvarníci i rodiče a veřejnost
- vytvořte pozvánku (papírovou i elektronickou) a rozešlete ji rodičům, vystavte v knihovně a nasdílejte na stránky a sociální sítě knihovny a školy
- zajistěte malé občerstvení na vernisáž (postačí ovoce a pití)
- zajistěte někoho, kdo bude mít proslov a představí díla návštěvníkům
- v den konání akce vystavte všechna díla, nachystejte místa k sezení, občerstvení
- vyberte několik žáků, kteří budou vítat hosty a uvádět je na místo vernisáže

- slavnostně zahajte vernisáž proslovem a vyzvěte všechny, aby se na díla podívali
- pokud můžete, zajistěte i vystoupení živé hudby (pokud někteří žáci navštěvují ZUŠ, mohou něco zahrát)
- výstavu ponechte v knihovně nebo ve škole alespoň 14 dní

Fáze (3) Reflexe – časová dotace: 4 minuty

Realizátor žákům poděkuje za práci a pochválí je. Pokud se bude organizovat výstava, domluví se s nimi na dalším setkání a rozdá úkoly k organizaci vernisáže. Pokud se nebude pořádat výstava, umožní realizátor žákům, aby se vzájemně podívali na vzniklá díla.



3 Metodická část

3.1 Metodická část vzdělávacího programu Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. - 5. ročníku ZŠ, 16 vyučovacích hodin

Vzdělávací obsah je zasazen do třífázového modelu učení Evokace – Uvědomění si významu informací – Reflexe. Každý tematický blok je didakticky rozdělen do těchto tří fází, v rámci nichž jsou vystavěny dílčí aktivity a použity různorodé metody. Většina aktivit vychází z konstruktivistického pojetí výuky, metody se snaží aktivizovat žáky a zvyšovat u nich zájem o dané téma.

Tematické bloky výuky rozvíjejí všechny klíčové kompetence dle RVP ZV:

- kompetenci k učení
- kompetenci k řešení problémů
- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci občanskou
- kompetenci pracovní.

U jednotlivých bloků je podrobněji uvedeno, v které fázi výuky či u které metody je daná kompetence rozvíjena. Kromě těchto kompetencí je kladen důraz na rozvoj kompetencí pro neformální vzdělávání, především kompetencí informační gramotnosti dle Metodiky pro neformální vzdělávání (ed. D. Havlíčková) a kompetencí dle publikace Kompetence v neformálním vzdělávání (ed. D. Havlíčková, K. Žárská). Jedná se o rozvoj kritického a kreativního myšlení, kompetence k objevování informací a orientování se v nich, efektivní komunikaci, podporu aktivního přístupu žáků, kompetenci k samostatnosti i spolupráci a schopnosti plánovat a organizovat si práci.

Důraz je kladen na rozvoj kompetencí v práci s informacemi, zvyšování informační gramotnosti. Pro žáky 3. - 5. tříd je vybrána zejména oblast základní práce se zdroji, poznání jejich druhů a základní vyhledávání v nich, dílčím způsobem pak i hodnocení informací a jejich sdílení. Ve vybraných tematických blocích žáci pracují s online zdroji, což je vhodné zejména pro 5. třídu. U mladších žáků je doporučena asistence zkušeného (staršího žáka či dospělého).

Výběr metod je vystaven tak, aby byl různorodý. Žáci tak střídají práci samostatnou, skupinovou, týmovou i společnou pro celou třídu, v některých aktivitách pracují s prostředím, kde se nachází, pohybují se, jinde pracují s textem a obrazy, pracovními listy. V několika blocích je zařazena výtvarná činnost. Reflexe lekcí je občas vystavená na samostatné práci, jindy na společné diskusi či prezentaci skupiny.

Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou v některých blocích připraveny speciální pracovní listy, u některých témat je doporučena vzájemná pomoc spolužáků. Program sleduje běžné specifické vzdělávací potřeby a vychází ze zkušeností učitele a běžné práce žáků v knihovně. Různé modifikace pro žáky se SVP jsou uvedeny taktéž v kapitole 2.

U metodik výukových bloků v kapitole 3 je zpracována modifikace pro **žáka se sluchovým postižením** jako příklad, jak může být výuka upravena. Návod práce s tímto žákem je uveden v kapitole 3.2.

Realizátor by měl mít před výukou teoretické znalosti v oblasti uvedených výukových metod²¹, základy psychologie a didaktiky a alespoň základní znalosti o obsahu dané lekce. Pro kvalitní diskusi a výuku je však vhodné dostudování daného tématu, pokud je pro realizátora nové. Je také vhodné, aby realizátor definoval v didaktickém rozložení výuky místa, kde je rozvíjena informační gramotnost, a ve výuce tyto aktivity neopomíjel. Vhodné jsou zkušenosti s motivací žáků, kde velkou roli hraje charakter realizátora

²¹ Použité metody práce jsou popsány vždy u aktivit v kapitole 2.

a jeho schopnosti téma dobře přednést. Důležitou schopností je kvalitní vyjadřování, artikulace, používání vhodné slovní zásoby a stavby věty podle věku žáků.

Ze strany žáků nejsou potřebné žádné specifické teoretické předpoklady. Výhodou může být, pokud jsou žáci zvyklí na kooperativní výuku, práci ve skupině, rozdělování rolí a vzájemný respekt. Forma zpracování bloků podporuje tyto dovednosti, v případě, že žáci už tyto dovednosti ovládají, je výuka plynulejší.

Žáci se v průběhu bloků učí vnímat knihovnu jako prostředí s neformálním vzděláváním a jako místo, kde mohou najít kromě školy podstatné informace. Knihovníka pak vnímají jako odborníka na práci s informacemi, po poznání služeb knihovny se neobávají na knihovníka obrátit s různorodými dotazy. Knihovnu také mohou začít chápat jako místo pro celoživotní učení, tedy místo, kam se obrátit pro informace, i po dokončení školní docházky. Neformální vzdělávání také žáky pomáhá uvolnit se, zažít jiné formy práce a spolupráce. Ve velké míře je uplatňována práce ve skupinách, vzájemná pomoc a možnost správné řešení odhadnout bez postihu (např. špatné známky).

Při neformálním vzdělávání se žáci blíže seznamují s reálným stavem fungování světa, nejsou svázáni uzavřeným prostředím školy a mohou si tak budovat nové hodnoty. Zároveň si také v prostorách knihovny vytvářejí vztah ke kulturnímu dědictví, k místu, kde působí, k lokalitě i kraji.

Přínosem knihovny je také širší knihovnický fond, nejen knih, ale i různorodých technologií, které žáci poznávají. Ve vybraných tematických blocích vzdělávacího programu žáci přímo pracují s knihovnickým fondem, učí se tak uspořádání informací a orientaci v něm.

Celý vzdělávací program je koncipován tak, aby výukové bloky na sebe navazovaly, ale daly se použít i samostatně. V některých blocích je možné odkazovat na jiné bloky, vybrané bloky pracují se znalostmi nabytými v jiných fázích vzdělávacího programu. Realizátor může použít harmonogram všech 16 výukových hodin podle metodiky, je však možné učit bloky v jiné posloupnosti či některé bloky vynechat. V tomto případě je pak vhodné upravit části, které předpokládají určitou znalost. Je na realizátorovi, aby věděl, jaké znalosti žáci mají, s čím do výuky vstupují a podle toho volil její obsah.

Některé bloky jsou variabilní a umožňují realizátorovi vybrat aktivity podle potřeb. Jedná se zejména o aktivity věnující se lokálnosti (2.10 a 2.15, příp. i 2.12), kde musí realizátor pracovat s místem, kde se výuka odehrává (2.10 a 2.15), příp. časovým obdobím (2.10).

Níže představený přehled tematických bloků je tedy uveden v doporučené posloupnosti.

Metodické bloky tematických bloků č. 1 až č. 16 – 16 vyučovacích hodin

3.1.1 Metodický blok tematického bloku č. 1

Téma: Vytvoř si svoji knihu – 1x 45 minut

Téma Vytvoř si svoji knihu je zaměřené na rozvíjení povědomí žáků o knihách, jednotlivé činnosti by měly budovat pozitivní vztah ke knihám. Žáci si praktickými výtvarnými činnostmi vytváří vlastní předmět – knihu, ke které mají osobitý vztah. Realizátor tak může ilustrovat veškeré procesy při vzniku knihy právě na knihách, které si žáci vyrobili.

Takto vyrobená kniha může být také dobrý podkladem pro práci v dalších lekcích tohoto programu. Pokud si realizátor zvolí, že projde celým vzdělávacím programem (16 bloků), příp. určitým počtem, může být tento blok výchozí a bude na něj dále navazovat. Žáci tak mohou mít vyrobenou knihu stále u sebe, vkládat do ní různé materiály z dalších hodin a knihu vylepšovat podle toho, jaké nové informace se dovídají. Např. při samotné výrobě knihy na počátku neznačí procesy vazby a tisku, jakmile však tyto znalosti získají v jiném bloku výuky, mohou se u své knihy zaměřit na vazbu a tisk a knihu vylepšit.

V úvodu bloku se žáci seznamují s různými druhy existujících knih, které má ve fondu knihovna nebo škola. Žáci knihy hodnotí a zaměřují se na vizuální podobu knihy. Rozvíjí tak práci s obrazovou informací, její popisování a dokáží obhájit, proč dali přednost jedné obrazové informaci před jinou. Práce s vizuální stránkou informace je podstatnou složkou informační gramotnosti. Média, výrobci knihy a dokumentů i reklamní agentury vědí, že vizuální podoba informace pomáhá čtenáře nejen zaujmout, ale také informaci rychleji pochopit a zapamatovat si ji.

Realizátor by měl před zahájením výuky mít základní povědomí o tom, jak se vyrábí knihy profesionálně²², a znát možnosti, jak si lze knihu vyrobit svépomocí. Není potřebná hluboká znalost profesionální výroby knih, avšak realizátor by měl znát základní procesy, aby je žákům dokázal vysvětlit, pokud se na ně budou ptát.

Tip: Pedagog, asistent pedagoga či knihovník může být velmi nápomocen žákům při tvorbě knihy, ale není vhodné žákům upravovat nebo zavrhnout všechny jejich nápady. Žáci se mohou shromáždit do skupin a pomáhat si. Pedagog žáky nejlépe zná a odhadne jejich zručnost, rychlost, vztahy žáků mezi sebou a může je usadit k sobě. Pokud se ve třídě nacházejí žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, je vhodné rozmístění žáků předem promyslet. Např. rychle pracující nadané žáky posadit k žákům, kteří ocení jejich pomoc (např. rady slepením, stříháním).

Pro žáky se specifickými poruchami učení, kteří nezvládají dobře pracovat s výtvarnými postupy, je vhodná k výrobě varianta číslo 1 a 5, případně mohou vyrábět jen záložky do knihy.

1. varianta: kniha vázaná – nejjednodušší postup

- list A4 přeložit na poloviny (možné použít bílé i barevné listy)
- obal vyrobit z tvrdého, strukturovaného papíru A4, taktéž přeložit napůl
- děrovačkou udělat průrazy
- ozdobit různými ústřizky, ilustracemi z vyřazených knih, časopisů, razítky apod.
- ozdobnou šňůrkou, papírovým provázkem, dárkovou stuhou, bavlnkami svázat
- jednotlivé pracovní listy z dalších bloků výuky se dají vkládat po rozvázání provázku

²² Knihařství. Wikipedia [online]. 2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Kniha%C5%99stv%C3%AD#Postup_ru%C4%8Dn%C3%AD_%C5%A1it%C3%A9_vazby

2. varianta: kniha lepená

- složit napůl listy A4
- slepovat k sobě u hrany skladu
- obal vyrobít z barevného kartonu, velikost musí být větší cca o 1 cm
- vyrobít hřbet za pomoci pravítka, protlačit tupým předmětem (klíče, zavřená propiska, sponka apod.)
- vlepit předsádku, která bude držet knižní blok
- poslední stranu/knižní blok upevnit na závěr všech lekcí, kdy bude kniha hotová a plná různých pracovních listů a poznámek

3. varianta: kniha leporelo

- kartony rozřezat na A5
- širokou lepicí páskou slepovat oboustranně kartony po kratší straně
- nechat asi 0,2 mm mezeru
- první stranu ozdobit
- kdykoliv se dá přidat další karton a knihu zvětšit

4. varianta: kniha lapbook – skládaná kniha plná různorodých úložišť

- připravit: velikosti obálek, kartonů, barevných papírů, odstřížků
- slepit základní tvar, u každého je jiný, je vhodné nechat to na fantazii žáků
- dolepovat z odstřížků rožky, pásky, menší obálky, kapsy, kam budou žáci zasouvat pracovní listy
- pokud jsou k dispozici nýtky, žáci mohou upevnit do knihy různý počet poznámkových kartiček
- dozdobit provázky, kterými knihu na přední a zadní straně lze svázat

5. varianta: kniha obyčejná – rychlá varianta

- papír A3 poskládat do velikosti A5 (na 1/2, na 1/4, na 1/8), oboustranně přehnout, aby sklady byly lehce ohebné, uprostřed prostříhnout do čtvrtiny, složit do tvaru knihy
- vzniknou 4 strany A6

V případě výroby záložky se nabízí několik variant.

1. laminovací fólie

- potřebný materiál: lepidlo, papíry, laminovací fólie, šňůry, mašle, provázky; obrázky z vyřazených knih, časopisů, fotky, vlastnoručně namalované obrázky, nálepky, přírodniny, výrobky pomocí tiskátek, raznic apod.
- sestavit obrázek
- zalaminovat
- udělat díрку děrovačkou
- provléknout provázek
- na provázek lze navléknout korálky

2. korálky

- potřebný materiály: korálky s větším otvorem, provázek, mašle nebo vlna
- ustříhnout provázek o cca 10 cm delší, než je kniha
- navléknout na oba konce korálky
- zafixovat je suky
- korálky jsou zvenčí knihy

3. fotografie

- žáci si přinesou fotografii se zvednutýma rukama (celou postavu)
- fotografii nalepit na tvrdý papír
- děrovačkou udělat otvor do zdvižené ruky
- provléknout šňůrku
- na druhý konec šňůrky můžeme navléknout tvar draka, balonek; celkový vzhled záložky bude symbolizovat člověka držícího draka či balonek
- lze zalaminovat

4. chlupaté drátky

- chlupaté drátky vytvarovat do podoby hada
- z kartonu vystřihnout 2 ovály, lze použít vysekané tvary z pěnovky, plsti aj.
- domalovat či dolepit oči a jazyk hada

5. tyčka od nanuků, lékařské špachtle

- polepit, pomalovat, příp. omotat chlupatým drátkem
- lze použít ubrouskovou techniku

6. visačky od oděvů či výrobků se zachovanou šňůrkou

- na ozdobení použít obrázky, nálepky, barevné papíry, raznice, flitry
- realizátor může doporučit žákům, aby si sbírali visačky a jmenovky, které pak mohou přetvořit na záložku; učí se tak recyklaci (upcycling)

7. klovatina a zapouštění barev

- tvrdý karton A4 na šířku
- čistým a suchým štětcem potříť celý karton klovatinou
- druhým štětcem hned zapouštět do rozetřené klovatiny tempery různých barev
- posypat dětskou krupičkou
- po zaschnutí vystřihnout požadovaný rozměr záložky
- zalaminovat pro delší trvanlivost

Žáci by do tohoto výukového bloku měli vstupovat s tím, že již někdy navštívili knihovnu a vědí, jak vypadají beletristické knihy. Blok předpokládá, že většina žáků chodí do knihoven v první či druhé třídě ZŠ a žáci tak beletristické knihy znají.

Přínosem celé tematické hodiny může být neformální prostředí, pokud se lekce bude odehrávat v knihovně. Žáci vnímají atmosféru knihovny a při samotné činnosti se snadněji uvolní a podpoří svoji kreativitu, neboť se nebudou cítit svázáni pravidly školní práce.

Rozvíjené kompetence

Žák v bloku rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci k řešení problémů
- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci pracovní

V evokaci realizátor žákům klade otázky, kterými podněcuje přemýšlení o tom, o čem bude výuka. Vzniká řízená diskuze, při které žáci rozvíjí komunikativní kompetenci. Ve fázi hledání přitažlivé a nepřitažlivé knihy žák řeší problém a volí strategii výběru. Svůj výběr obhajuje. Rozvíjí kompetenci k řešení problémů a komunikativní kompetenci. Ve fázi uvědomění žák vyrábí knihu. Pracuje s materiálem a aplikuje jej na svůj projekt – knihu. Rozvíjí pracovní kompetenci. Pokud realizátor zvolí práci s recyklovanými materiály, může v žácích budovat environmentální myšlení a potřebu starat se o život na planetě zemi, podporovat občanskou kompetenci. Ve fázi reflexe žáci publikují své dílo tak, že umožňují ostatním nahlédnout do své tvorby. Rozvíjí kompetenci sociální a personální.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Výukový blok je možné modifikovat mnohými způsoby. Samotný obsah nabízí několik variant výroby knih, realizátor však může aplikovat svoji vlastní variantu. V bloku lze také vyrábět místo knih záložky, příp. výrobu záložky ponechat žákům, kteří vyrobí svoji knihu rychleji než ostatní.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

V úvodu žáci pracují ve dvojicích. Pokud se některý žák vyznačuje poruchami učení, je vhodné složení dvojic více řídit tak, aby vznikla vyrovnaná dvojice, která společně eliminuje slabší stránky žáka a pomáhá uplatňovat jeho silnější stránky.

Při výrobě knihy je žákům se specifickými poruchami učení nabídnutá vhodná varianta výroby knihy – např. s jednodušší vazbou, předem nachystané přehyby apod.

Modifikace s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s výrobou problém, výukový blok je založen na vizuální stránce. Realizátor dbá pokynů pro práci se žákem majícím sluchové postižení dle kapitoly 3.2.2.

Rizika

Realizátor by měl dobře odhadnout schopnosti žáků, příp. se poradit s vyučujícím, který žáky učí ve škole. Podle toho pak musí zvolit správnou aktivitu a složitost výroby knihy. Pokud odhadne schopnosti špatně, je možné, že žáci si nestihnou knihu dopracovat.

Zdroje a odkazy

BORKAR, Rujuta. Want to Know How to Make a Smash Book from Scratch? Read This. *CraftCue* [online]. 2018 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://craftcue.com/how-to-make-smash-book-from-scratch>.

How to Make a Paper Bag Book for Kids. *Premeditated Leftovers* [online]. 2016 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: https://premeditatedleftovers.com/naturally-frugal-mom/how-to-make-a-paper-bag-book/#_a5y_p=5510716.

Humbook záložky od Sharys ke stažení!. *Humbook* [online]. Praha [cit. 2019-01-18]. Dostupné z: <http://humbookfest.cz/humbook-zalozky-od-sharys-ke-stazeni>.

Knihařství. *Wikipedia* [online]. 2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kniha%C5%99stv%C3%AD#Postup_ru%C4%8Dn%C3%AD_%C5%A1it%C3%A9_vazby

3.1.2 Metodický blok tematického bloku č. 2

Téma: Jak putovala moudrost časem – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Jak putovala moudrost časem seznamuje žáky s různými zdroji informací od historie po dnešní dobu. Žáci si uvědomí, kde všude mohou nalézt informace a jak se tyto zdroje měnily v čase. Blok může fungovat velmi dobře samostatně, ale může být také odrazovou výukovou aktivitou pro blok, kde žáci pracují s lokálními zdroji (lekce Znáte místní pověsti, tradice a zvyky?). Zároveň umožňuje navázat dalšími bloky, které budou představovat moderní zdroje informací vhodné např. pro konkrétní předmět.

Žáci rozvinou ve výuce tu část informační gramotnosti, která je nutná v prvotní fázi procesu řešení problémů, tedy v situaci, kdy má žák definovaný problém a potřebuje k němu nalézt dostatek vhodných informací. Široká znalost zdrojů zajišťuje, že žák se naučí hledat informace relevantní, pravdivé a aktuální.

Realizátor by měl mít před výukou povědomí o šíři zdrojů, z kterých je možné informace čerpat.

Rozvíjené kompetence

Žák v bloku rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

V evokaci realizátor žákům klade otázky a sbírá odpovědi. Žáci přemýšlí o možnostech, kde mohou získávat informace. Žáci rozvíjí kompetenci komunikativní a kompetenci k řešení problémů. Ve fázi uvědomění žáci pracují ve skupinách, rozvíjí kompetenci sociální a personální. Dostávají za úkol rozluštit obrazovou zprávu ve formě piktogramu. Zjišťují tak, jak lidé komunikovali dříve, než měli písmo, a dozvídají se, že se piktogramy používají i v dnešní době.²³ Žáci rozvíjí kompetenci komunikativní, s ostatními žáky si sdělují možný obsah zpráv. Metoda je také zaměřena na kompetenci k učení. Tuto kompetenci žáci rozvíjí i v dalších aktivitách. Při práci s šifrou žáci spolupracují, pomáhají si a hledají společně možné řešení. Rozvíjí kompetenci k řešení problémů a sociální a personální kompetenci.

Texty z přílohy 5.2.6 mohou být vytištěny na papíře, který se může dodatečně "opálit" nad plamenem, aby vypadal "staře". Text může být smotaný do ruličky ovázané provázkem, mašlí, s pečeti apod. Text může být také vložen v obálce.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Tematický blok lze modifikovat několika způsoby. Předně je možné volit různorodé zdroje, obrázky a piktogramy, s kterými žáci pracují v aktivitách. Realizátor může tyto zdroje volit podle vstupních znalostí dané skupiny žáků. Dále je možné pozměnit práci s šifrou, realizátor sám může vymyslet takovou šifru, aby její výsledné sdělení odpovídalo tomu, co chce žákům sdělit.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

²³ Piktogram. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Piktogram>

Žáci pracují ve skupinách. V případě přítomnosti žáků se SVP je možné rozdělení do skupiny více řídit realizátorem tak, aby skupiny byly vyrovnané, zvyšovala se míra kooperace a tolerance. Toto rozdělení je vhodně předem připravit s učitelem.

U obrázkových aktivit (např. hledání původu písma) může realizátor připravit množství nápověd, které žáka navedou ke správné odpovědi (např. egyptské písmo bude obsahovat také obrázky typické pro Egypt).

Modifikace s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s obsahem výuky problém, je založen na psaných textech a vizuální stránce. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2 pro práci se žákem majícím sluchové postižení. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Pokud se realizátor rozhodne umístit nápovědu podle vzoru ("trůn královny knihy", tedy na židli knihovnice), je potřebné, aby žáky na toto místo vpustil až se svolením (jedná se o místo běžně nepřístupné), příp. aby realizátor jistotu, že žáci vědí, kde mají hledat, a nebudou přeskládat věci na stole zaměstnance.

Zdroje a odkazy

KROLUPEROVÁ, Daniela. *Proč mluvíme česky*. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2500-3.

MOLIK. Garakovy šifry pro začátečníky. *Trekkies* [online]. 2010 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <https://www.trekkies.cz/view.php?cislocclanku=2010070047>.

Národní knihovna České republiky. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2018 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Národní_knihovna_České_republiky.

Národní knihovna vystaví nejstarší a nejceněnější knihu. *Praha Press* [online]. [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <http://www.prahapress.cz/narodni-knihovna-vystavi-nejstarsi-a-nejcennejsi-knihu.html>.

Piktogram. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Piktogram>

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Spolkla mě knihovna: od hliněných destiček k tištěné knize*. Ilustroval Vojtěch ŠEDA. V Praze: Fragment, 2017. ISBN 978-80-253-3314-3.

3.1.3 Metodický blok tematického bloku č. 3

Téma: Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva seznamuje žáky s procesem výroby knihy, konkrétně s typy vazeb, obálky a písma. Žáci si uvědomí různorodost knih a výhody a nevýhody různých podob knih (např. kvalita lepené a šité vazby či kvalita měkké a tvrdé obálky).²⁴ Žáci si budují vztah ke knihám a upevňují si znalosti, které jim mohou v budoucnosti přinést výhodu snazšího rozhodování při pořizování knihy (např. zda pořídit knihu s měkkou vazbu, či ne).

Přínosem celého tematického bloku může být neformální prostředí, pokud se lekce bude odehrávat v knihovně. Žáci vnímají atmosféru knihovny a při samotné činnosti se snadněji uvolní a podpoří svoji kreativitu, neboť se nebudou cítit svázáni pravidly školní práce.

Rozvíjené kompetence

Žák v bloku rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

V úvodu bloku žáci pracují s knihami a vybírají si knihy podle vzhledu. Zaměřují se na obálku, vazbu i písmo. Knihu personifikují a představují ostatním. Rozvíjí tak improvizaci dovednosti při prezentaci. Žák rozvíjí komunikační kompetence. V aktivitě věnované popisu knihy žáci rozvíjí kompetenci k učení. Poznávají, jak se nazývají jednotlivé části knihy, a s porozuměním interpretují to, co je jim představováno. Další aktivitou je práce s tiskem. Žáci pochopí princip tisku a sami si vyrobí razítko či využít již hotové razítko k práci. Kromě kompetence k učení rozvíjí také kompetenci sociální a personální, spolupracují s ostatními žáky a pracují s výtvarným materiálem.

Možnosti tvorby razítka:

1. Tisk pomocí razítek s písmeny a obrázky – žáci tisknout pomocí různých razítek, tvoří z nich obrazce, jména apod. Realizátor může použít jakákoliv razítka (datumovky, knihovní razítka, zakoupená razítka s písmeny a čísly).
2. Tvorba ex libris – iniciály vlastního jména – žáci pomocí razítek a vlastní malby vytváří vlastní ex libris. Realizátor by měl žákům nejdříve ukázat různé podoby ex libris v knihách a vysvětlit, k čemu byla určena. (EX libris můžeme chápat jako označení vlastnictví knihy, tedy podpis, který je jedinečný. Mělo by obsahovat jméno, ale i znak, verš, slogan, motto, přezdívkou je často používaným motivem. Zpravidla je formou razítka nebo nálepky a je umístěné většinou na přední straně desek.)
3. Výroba vlastního razítka – žáci vystřihnou z kartonu nebo z pěnové hmoty písmena zrcadlově, případně mohou vytvarovat z plastelíny, vyřýt do gumy apod. Výsledek nabarví temperou a otisknou na papír. Realizátor může zadat žákům, která písmena mají vytvořit a následně si žáci písmena budou půjčovat pro svoje jméno mezi sebou.

²⁴ Knižní vazba. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Knižní_vazba.

4. Výroba matrice ve skupině – do polystyrenového táčku od potravin žáci ve skupině vyryjí tužkou či perem obrázek, natřou barvou, překryjí papírem a přejedou válečkem či sklenicí (je nutné vyvinout tlak). Každý ze skupiny si do své knihy vytiskne identický obrázek.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Blok lze upravit tak, že nebude obsahovat výtvarnou část výroby razítka. Namísto toho může realizátor pracovat hlouběji s teorií písma a typografie. Může žákům představit, jak je důležitý výběr určitého typu písma, a žákům zadat úkoly. Např. žáci mohou dostat na papíru napsané jedno slovo různým fontem a mohou určovat, do jakého typu knihy se jaký font hodí (příloha 4.3.1).

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Při tvůrčí činnosti realizátor vybírá vhodnou metodu podle schopností žáků. Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je důležité vybrat vhodnou aktivitu. Např. u výroby razítka je vhodné pro nadané žáky volit aktivitu č. 4 a pro žáky s poruchami učení aktivitu č. 1.

Modifikace s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s obsahem bloku problém, je založen na vizuální stránce. V úvodu, kdy žáci personifikují knihu a představují ji ostatním, může žák se sluchovým postižením tuto personifikaci napsat nebo nakreslit. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Samotná tvorba razítka žáky baví a je možné, že může zabrat většinu času z bloku. Realizátor si musí předem promyslet, jakou časovou dotaci bude této aktivitě věnovat, příp. může výrobu razítka přesunout do výtvarné výchovy.

Zdroje a odkazy

CIEŠLAK, Aleksandra. *Dodělej si knihu*. Přeložila Lucie ZAKOPALOVÁ. Praha: Baobab, 2017. ISBN 978-80-7515-060-8.

Knižní vazba. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Knižní_vazba.

SMITH, Keri. *Dodělej tuhle knihu*. Přeložila Olga BÁRTOVÁ. V Praze: Cooboo, 2016. ISBN 978-80-7544-175-1.

3.1.4 Metodický blok tematického bloku č. 4

Téma: Autoři knih – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok Autoři knih si klade za cíl seznámit žáky s autory, kteří se podílí na vzniku knih, ukázat jim, že autorem není jen spisovatel, ale i překladatel a ilustrátor. Žáci si vyzkoušejí tato tři autorství a naučí se mezi nimi poznávat rozdíly. V rámci jedné vyučovací hodiny lze stihnout jen krátký příběh, proto žáci pracují s připravenou větou a mají za úkol příběh dokončit. To žákům pomůže odrazit se a začít psát, aniž by strávili velké množství času přemýšlením nad obsahem příběhu. Podobně pomáhá ilustrátorovi připravený obrázek, který může dokreslit.

Pokud je v bloku více času, lze tyto nachystané části příběhů odstranit a žákům ponechat vymýšlení příběhu zcela od začátku. Role překladatele je netypická, žáci nepřekládají do jiného reálného jazyka. Žákům může být úkol překladatele představen jako hra, která testuje jejich dovednosti práce s jazykem a to, jestli se na roli překladatele hodí, příp. může být překlad představen jako nově vyvinutý jazyk. Žáky role překladatele baví, zejména výsledné dílo, které se čte nahlas.

Na obsah výuky lze navázat dalšími tématy, která s autorstvím více či méně pracují, jde zejména o bloky 2.5 Jak se rodí kniha a 2.7 Cesta knihy knihovnou, příp. i 2.15 Od kroniky k internetu, kde se žáci s autory knih setkávají v různých aktivitách.

Tematický blok je vystavěn na metodě simulační hry s vlastním objevováním. Žáci by měli dostat v evokaci vhodnou motivaci a snažit se o co nejlepší autorství. Jednou z motivací tak může být např. simulace toho, že soutěží o to, komu nakladatelství přijme knihu k vydání a mají za krátkou dobu odevzdat svoje ukázky práce. Simulační hra pomáhá žákům téma rychleji pochopit a zábavnou formou je naučit autorským rolím. Žáci během výuky objevují svoje schopnosti. Vzájemným pomáháním dalším rolím tak mohou zjistit, zda se jim více daří práce spisovatele, překladatele či ilustrátora.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení
- kompetenci občanskou

Během metody simulační hry i v rámci celého bloku se žáci učí spolu komunikovat, předávat si potřebné informace o úkolech, sdílet výsledky práce a dojít k výsledku pomocí vyřešení úkolu tak, aby byli zapojeni spravedlivě všichni.

Realizátor do výukového bloku vstupuje s předpokladem, že zná pravidla simulační hry, má pečlivě nastudovaný vzdělávací obsah bloku a zvládá teorii i praxi skupinové práce. Žáci vstupují do výuky s tím, že umí psát srozumitelný text, rozumí plynule psanému textu a umí respektovat dohodnutá pravidla.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Pro žáky se SPU je možné upravit pracovní listy podle daných potřeb žáka. U verze „spisovatel“ lze vynechat bod 2 (vlastnosti postavy) nebo upravit bod 4 (snížit počet vět). Ve verzi „překladatel“ je možné např.



v bodu 2 zadat přepis jen vybraných slov. Pracovní list ve verzi „ilustrátor“ lze zkrátit a umožnit kreslit jen jeden obrázek.

Vzdělávací obsah bloku je možné přizpůsobit délce hodiny, kreativě žáků i nápadům realizátora. Je možné ponechat žákům autorství zcela na jejich nápadech (bez úvodní věty příběhu). Nadaní žáci také mohou překládat do cizího jazyka, tematický blok tak bude mezipředmětový. Realizátor může upravit zadání podle potřeb, např. změnit slova, která se mají v příběhu vyskytovat, počet těchto slov apod.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žák se sluchovým postižením by měl dostat zjednodušený pracovní list a neměl by zastupovat roli překladatele, kde se pracuje s modifikací slov pomocí samohlásek, to může být pro žáka matoucí. Vhodnou rolí je výběr ilustrátora. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Výukový obsah s sebou nese riziko časové náročnosti. V rámci jedné vyučovací hodiny je na žáky kladen důraz pracovat rychle a realizátor musí čas hlídat. Pokud chce realizátor podpořit kreativitu žáků a ponechat jim více prostoru pro tvorbu, je nutné tematický blok prodloužit na dvě vyučovací hodiny.



3.1.5 Metodický blok tematického bloku č. 5

Téma: Jak se rodí knížka – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok Jak se rodí knížka je komplexním přehledem o tom, jak knihy vznikají od jejího počátku, kdy se zrodí nápad v autorově hlavě, až po umístění knihy na pult knihkupectví. Žáci si ujasní, jakými procesy musí kniha projít, naučí se rozlišovat jednotlivé fáze a pracovní role výrobců knih. Nabyté znalosti mohou později v životě uplatnit jak při výběru zaměstnání, tak zejména při hledání údajů o knize při citování zdrojů, které by měli započít na druhém stupni základní školy. Při citování zdrojů uplatní znalosti o tiráži knihy, kde veškeré informace naleznou.

Žáci se seznamují s fázemi procesu výroby knihy. Dozívají se o zrodu nápadu u spisovatele, zde realizátor může navázat na blok Autoři knih, pokud ho s žáky již vedl. Další oblastí je nakladatelství. Žáci proniknou do procesů, které se v nakladatelství dějí. Blok nabízí varianty práce pro žáky 3. tříd a pro žáky 4. a 5. tříd, kteří mají již širší rozhled. Žáci se díky aktivitám mohou např. dozvědět, jaká povolání se v nakladatelství vyskytují či jaké úkoly nakladatelství plní. Žáci poznají i práci ilustrátora, zde realizátor opět může navázat na blok Autoři knih. V části, kde je kniha již vydaná a putuje do knihkupectví, je hlavním cílem žákům vysvětlit, jaký je rozdíl mezi knihovnou a knihkupectvím. Žáci se tak budou lépe orientovat v možnostech, jak přistupovat ke koupi a vypůjčení knih.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

Žáci pracují s pracovním listem. Část práce je samostatná, při části spolu žáci spolupracují. Rozvíjí kompetenci sociální a personální. Domlouvají se na řešení úkolu a hledají správné řešení problému. Rozvíjí kompetenci k řešení problému. Výsledné řešení prezentují ostatním. Rozvíjí kompetenci komunikativní.

Při samostatné práci je kladen důraz jak na kritické myšlení, tak na kreativní. Žák se učí myslet nelineárně i zapojovat analytické myšlení. Pokud některé pojmy nezná, snaží se je odvodit z již nabytých znalostí. Žák se v bloku seznamuje s novými pojmy a cizími slovy. Poznává proces jako celek. Rozvíjí kompetenci k učení.

Modifikace i s ohledem na žáky se SVP

K výuce je připraven pracovní list, realizátor si může obsah výuky přizpůsobit tak, že bude některým částem pracovního listu věnovat více času a jiné aktivity zkrátí. Volí tak podle vstupních znalostí žáků. Pokud např. žáci již absolvovali téma Autoři knih, je možné zkrátit fázi o spisovateli a ilustrátorovi a věnovat se více procesům v nakladatelství a čtení informací z tiráže knihy.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s tematickým blokem problém, je založen na psaných textech a vizuální stránce. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Žáci mohou mít tendence vyplňovat pracovní list s předstihem, příp. se věnovat kresbě a vymalovávání obrázků. Realizátor musí klást důraz na to, aby se žáci věnovali aktivitě, kterou realizátor právě uvádí.

Zdroje a odkazy

DOČEKALOVÁ, Markéta. *Vyprávěj příběhy!: rádce mladého spisovatele*. Praha: Mám talent, 2017. Knížky pro talentované čtenáře. ISBN 978-80-906506-1-9.

MRÁZKOVÁ, Eva. *Knížka o knížce: jak se rodí knížka*. Ilustroval Libor DROBNÝ. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-3282-1.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství*. Ilustrovala Bára BUCHALOVÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1261-4.



3.1.6 Metodický blok tematického bloku č. 6

Téma: Knihovna od sklepa až po půdu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok seznamuje žáky s knihovnou jako institucí, která poskytuje různorodé služby. Cílem je, aby žáci pochopili, jaké služby knihovna nabízí, co se tu děje, kdo v ní pracuje a jak se mohou v konkrétní knihovně orientovat. Výuka by se měla odehrávat v knihovně, která je v místě bydliště nebo školy žáků, aby se s knihovnou seznámili a při další (např. volnočasové) návštěvě mohli služby knihovny využívat. Realizátor by měl vstupovat do výuky tématu se znalostí toho, jak fungují knihovny, jaké činnosti se zde provozují. Vhodným realizátorem či pomocníkem realizátora je tedy knihovník. V případě, že nemá realizátor na pomoc knihovníka, měl by se sám s činnostmi knihovny seznámit návštěvou nejbližší knihovny či samostatným nastudováním daných činností.²⁵

Žáci se seznámí také s historií knihoven a mohou si ke knihovnám vybudovat pozitivní vztah. Poznají, v čem je přínos moderních knihoven, a pochopí, že knihovna není jen místem k půjčování knihovních jednotek, ale místem s rozmanitými službami.

Pokud žáci již absolvovali téma Jak se rodí knížka, měli by mít znalost, že kniha putuje z nakladatelství do knihkupectví. V této výukové části se dozví, co se děje v knihovně. Blok lze vést i bez znalostí z tematického bloku Jak se rodí knížka. Žáci se seznamují s rozdílem mezi knihovnou a knihkupectvím, tuto aktivitu je tedy možné rozšířit či zúžit podle toho, s jakými znalostmi do výuky žáci vstupují.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

V úvodu jsou žáci rozděleni do 4 skupin, kde každá skupina představuje jednu oblast (knihovnu, knihkupectví, čtenáře a nákupčí). Realizátor žákům říká vybrané věty a každá skupina se hlásí k tomu, zda by daná věta mohla být pronesena za jejich skupinu. Při této aktivitě se realizátor žáků může doptávat, proč se k dané větě hlásí a rozvést diskuzi. Žáci si při této metodě rozvíjí kompetenci k učení.

Ve fázi uvědomění žáci poslouchají krátký výklad o historii knihoven a knih a na výzvu realizátora mohou doplňovat své znalosti.²⁶ Od realizátora se též dozví dělení knih na zábavnou a naučnou literaturu. Opět rozvíjí kompetenci k učení. Žáci vyplňují pracovní list, rozvíjí kompetenci k řešení problému. Pokud realizátor bude chtít, může dovolit žákům spolupracovat a radit si, v jiném případě je možné nechat žáky pracovat samostatně. Další pohybová aktivita žáky seznamuje s odděleními knihovny. Žáci ve skupině prochází knihovnou do správného oddělení a hledají odpovědi na otázky z pracovního listu. Odpovědi mohou získat od pracovníků knihovny. Rozvíjí tak kompetenci komunikativní a sociální a personální.

²⁵ Je možné si prostudovat knihovní zákon: Zákon č. 257/2001 Sb. Zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

²⁶ Historie. Knihovna (instituce). *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Knihovna_%28instituce%29#Historie

Modifikace i s ohledem na žáky se SVP

Výuku lze upravit a žáky neposílat po jednotlivých odděleních ve skupinách, ale projít s nimi oddělení společně. Další možností je s žáky oddělení knihovny probrat jen okrajově a více se věnovat možnosti, jak jsou knihy v knihovně řazeny (zábavná a naučná literatura, značení knih, vyhledávání v katalogu). Žáci by tak prohlubovali svoje dovednosti ve vyhledávání informací.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením mohou v úvodu bloku (přiřazování vyřčených vět do oblasti knihovny, knihkupectví, čtenáře a nákupčího) dostat vypracované otázky písemně a pokusit se je přiřadit na papíře. Při prezentaci realizátor dbá při přednesu pokynů z kapitoly 3.2.2 a v prezentaci volí větší písmo. Při procházení knihovny pomáhá žákovi asistent při komunikaci se zaměstnanci knihovny.

Rizika

Při aktivitě, kdy se žáci rozchází po odděleních knihovny, hrozí riziko, že zabloudí či se nechají rozptýlit jinými podněty v knihovně. Pokud se výuka odehrává v knihovně s mnoha odděleními či ve velké budově, je na zvážení realizátora, zda obsah upravit (viz modifikace výše).



3.1.7 Metodický blok tematického bloku č. 7

Téma: Knihovna od sklepa až po půdu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Cesta knihy knihovnou popisuje, co se děje s knihou v knihovně po nákupu, aby se mohla dostat na regál a ke čtenáři. Žáci se dovědí, v čem se liší knihy v knihkupectví a v knihovně, proč má na sobě kniha různá značení a která značení jsou pro čtenáře důležitá. Žáci se tak naučí lépe orientovat ve fondu. Blok může navazovat na jiné bloky, zejména na témata 2.4 Autoři knih a 2.5 Jak se rodí knížka, ale lze ho vést i samostatně bez odkazů na předchozí znalosti žáků.

Žákům je na začátku výuky představena situace ztraceného vzkazu v knize. Celým obsahem je provázána snaha vzkaz najít. Realizátor si může určit, jaký vzkaz v knize ponechá. Může se jednat o zajímavou informaci o knize či knihovně, ale také o informaci vztahující se např. k dalšímu tematickému bloku a vzkaz tak může sloužit jako motivace.

Žáci aktivně pracují s knihami a učí se, jak se kniha zpracovává v knihovně. Je tedy vhodné, aby se výuka odehrávala v knihovně. Blok je zaměřen zejména na tři oblasti – akvizici knih, jejich zpracování a na samotné oddělení, kde se kniha nachází.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

V rámci akvizice se žáci seznámí se množstvím druhů dokumentů, které knihovna nakupuje. Je vhodné žákům ukázat všechny druhy názorně, aby v nich viděli rozdíly. Žáci rozvíjí kompetenci k učení.

V aktivitě zaměřené na zpracování knih si žáci ukazují rozdíl mezi naučnou a zábavnou literaturou. Tuto znalost mohou mít již z bloku 2.6 Knihovna od sklepa až po půdu. V této fázi si mohou prakticky vyzkoušet, jak dobře dokáží mezi naučnou a zábavnou literaturou rozlišovat. Žákům jsou představeny i signatury knih (knihovna výklad volí podle svého značení) a žáci po vyrozumění, že jsou knihy řazeny abecedně, si vyzkouší řazení knih prakticky. Rozvíjí kompetenci k učení a k řešení problémů.

V aktivitě o obalování knih a etice si žáci budují vztah ke knihám a učí se, jak se ke knihám nejen z knihovny správně chovat. Rozvíjí si kompetenci k učení a kompetenci občanskou. Závěrečná aktivita - luštění nápovědy, vede žáky ke vzkazu. Žáci prochází řešením problému, čímž rozvíjí tuto kompetenci.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Realizátor se může rozhodnout, kterým aktivitám dá větší váhu a vyšší časovou dotaci. Pokud např. žáci již rozeznávají druhy dokumentů a rozlišují mezi naučnou a zábavnou literaturou, může být blok více vystaven na praktickém obalování knihy (žáci si mohou donést knihu z domu a ve výuce si ji obalit) a na vztah lidí ke knize (etika). Realizátor také může volit, jaký vzkaz do knihy umístí a tím ovlivnit jak průběh hodiny, tak její závěr.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žák se sluchovým postižením může vynechat některé části pracovního listu (dle jeho dovedností a individuálního vzdělávacího plánu). Je doporučeno vynechat v pracovním listu práci s přesmyčkami. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Žáci v bloku pracují v množství knih. Je možné, že je knihy zaujmou a budou chtít jimi listovat nebo je číst. Je nutné žáky směřovat k tomu, aby se soustředili na aktivitu, která je pro ně připravena. Pokud je to možné, je vhodné po skončení výuky nechat žáky projít si dětské oddělení a nechat jim určitou dobu na čtení a listování v knihách. Je to důležitá součást zvyšování čtenářství a čtenářské gramotnosti i budování vztahu ke knihovně.

Zdroje a odkazy

Jak obalit knihu. *YouTube* [online]. ©2018, 26. 5. 2017 [cit. 2019-01-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=AYH1FPrsoY0>.

MRÁZKOVÁ, Eva. *Knížka o knížce: jak se rodí knížka*. Ilustroval Libor DROBNÝ. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-3282-1.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství*. Ilustrovala Bára BUCHALOVÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1261-4.



3.1.8 Metodický blok tematického bloku č. 8

Téma: Žánrohrátky – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Žánrohrátky seznamuje žáky s žánry dětské literatury. Na konci výuky by žáci měli mít dostatečný přehled a měli by zvládnout vidět rozdíly mezi jednotlivými žánry. Žáci se v průběhu výuky učí hledat kritéria pro třídění žánrů. Tato kritéria pak aplikují na úkol – přiřazení textů k sobě, přičemž nepracují jen se samotnými názvy žánrů a ukázkami, ale i s obrazovým prvkem typickým pro daný žánr a definicí. V rámci jednoho žánru tak vzniká čtveřice lístků tvořící kompaktní celek. Díky ukázkám typického textu žánru musí žák analyzovat text, hledat klíčová slova, porovnávat informace a hodnotit svůj návrh řešení s návrh ostatních žáků ve skupině.

Tento blok může sloužit jako úvodní pro další tematické bloky věnující se již konkrétním žánrům, ale může takto sloužit jako samostatný blok bez návazností. Pokud realizátor plánuje více bloků, může po bloku Žánrohrátky navázat bloky 2.9 Z pohádky do pověsti a zpět, 2.11 Poezie není nuda aneb Rýmu, to jsou dobré šprýmy, 2.13 Žůžo dobrodružo a 2.14 Přeskakujeme v žánrech. Všechny tyto bloky se věnují žánrům, přičemž blok 2.14 pojímá více žánrů a učí žáky nad žánry přemýšlet komplexně podobě jako tento blok.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

V úvodu žáci losují kartičky s ukázkami žánrů a vybírají si podle toho, jak dobře textu rozumí. Učí se tak odhadnout svoje schopnosti a dovednosti. Pomocí vybraných kartiček jsou žáci roztříděni do skupin, ve kterých dostanou množství dalších karet. Aniž by realizátor sdělil, co je třeba dělat, je žákům ponechán čas k přemýšlení, co bude úkolem. Žáci rozvíjí kompetenci k řešení problémů. S ostatními žáky ve skupině se domlouvají, analyzují přijaté informace a navrhuji společně postup práce. Rozvíjí také kompetenci komunikativní. Jakmile realizátor sdělí cíl, úkol, pracují žáci společně, pomáhají si, doplňují se, vyhodnocují návrhy druhých a aplikují společně navržená řešení. Rozvíjí mj. i kompetenci sociální a personální. Při kontrole, zda úkol splnili dobře, si ujasňují, jaká kartička patří do které sady karet, a získávají tak nové informace. Rozvíjí kompetenci k učení.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Ve výuce vznikne sada karet, která může fungovat jako podklad pro hru Kvarteto. Pokud je ve výuce více času, nebo jsou žáci rychleji hotovi, mohou si žáci hru kvarteto zahrát. Realizátor žákům sdělí pravidla.

Pravidla hry Kvarteto:

Na začátku hry se hráčům rozdají karty tak, aby každý měl pokud možno stejné množství karet. Při hře tří hráčů mají dva hráči karet 11 a jeden 10 apod. Hráč, který začíná hru, je ten, který má méně karet. Pokud mají všichni stejné množství karet, hru začíná hráč po levici od rozdávajícího. Každý může na začátku hry vyložit všechny kvarteta, které má v ruce (čtveřice karet, které patří k sobě).

Hráč, který je na řadě, si může od libovolného hráče vyžádat kartu, která mu chybí do vyplnění kvarteta. Podmínkou je, že musí sám vlastnit minimálně jednu kartu z požadované sady. Hráč, který byl vyzván, pak musí kartu odevzdat, pokud ji má. Pokud kartu nemá, oznámí to a tah končí. Hra takto pokračuje, dokud nejsou všechny karty vyloženy na stole. Vítězem se stává hráč, který obdržel nejvyšší počet vyložených kvartet.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žák se sluchovým postižením nemusí mít ve výuce problém s prací, blok je založen na textech a vizuální stránce. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem. Žák může zpracovávat menší množství kartiček.

Rizika

Žáci potřebují pro tuto aktivitu dostatek místa na stole nebo na zemi. Někteří žáci mohou při aktivitě mít kartičky neuspořádané a vytvářet chaos v tom, co už mají spojené a co ještě nepřiradili. Realizátor jim může udílet rady, jak s kartami přehledně pracovat.

Zdroje a odkazy

KUDĚLKA, Viktor. *Malý labyrint literatury*. Praha: Albatros, 1982.

ŠIDÁK, Pavel. *Literární žánry*. Literární akademie, 2013.



3.1.9 Metodický blok tematického bloku č. 9

Téma: Z pohádky do pověsti a zpět – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Z pohádky do pověsti a zpět si klade za cíl žákům ukázat rozdíly mezi pohádkou a pověstí, dvěma žánry, které se mohou žákům plést a v některých prvcích splývat. Žáci se naučí rozeznávat typické prvky pro pohádku a typické prvky pro pověst. Žáci se neučí hledat jednotlivé prvky v ukázkách děl. K tomu může sloužit např. další blok, který by na tento navazoval. Žáci by si měli především na známých názvech pohádek a pověstí ujasnit, čím se vyznačují a jak je mohou začít rozlišovat. Blok může navazovat na téma 3.8 Žánrohrátky, ale není to podmínkou, může fungovat i zcela samostatně.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

Ve fázi evokace realizátor zjišťuje, jaké povědomí mají žáci o pohádkách a pověstech. Žáci jsou rozděleni do skupin podle lístků s názvy pohádkových postav. Žáci si svoji skupinu hledají podle zvuku a pohybu, který pohádková postava představuje. Žáci se tak na začátku výuky uvolní, rozhýbou a rozvinou si i improvizaci schopnosti při tvorbě zvuků a pohybů. Žáci rozvíjí kompetenci komunikativní i kreativní myšlení.

Jakmile jsou žáci ve skupinách, dostávají za úkol znázornit pantomimou postavu, kterou představují. Žáci se domlouvají na provedení, hledají možnosti a společné řešení, vytváří taktiku. Rozvíjí kompetenci sociální a personální a kompetenci komunikativní. Učí se sdělovat informaci i jinak než slovní formou.

Ve fázi uvědomění žáci dostanou lístky s názvy pohádek a pověstí a mají za úkol rozlišit, zda název na lístku označuje pohádku či pověst. Realizátor se žáků táže, proč zvolili tuto možnost, a rozebírá u toho, jaké jsou typické znaky pro pohádku a pro pověst. Žáci se postupně učí, že i podle názvu lze částečně identifikovat žánr. Žáci rozvíjí kompetenci k učení.

V další aktivitě si žáci hrají hru Kufr. Pomocí kladení otázek hádají postavu z pohádky. Žáci v této metodě si musí pamatovat, co již bylo řečeno, promýšlet takticky, jakou zvolit otázku, a vzpomínat si na postavy z pohádek. Žáci rozvíjí mj. kompetenci k řešení problémů, analyzují informace a orientují se v nich a učí se klást otázky dobře formulované.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Obsah je možné upravit podle schopností a znalostí žáků. Pokud je blok plánován pro třídu, která již rozeznává základní rozdíl mezi pohádkou a pověstí, je možné zkrátit aktivitu třídění lístků a více se věnovat hře Kufr, kde si žáci cvičí kladení otázek.

Také je možné aktivitu s lístky a jejich tříděním rozšířit a místo názvů pohádek a pověstí žákům rozdat ukázky z konkrétních děl.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu. Při hře kufr je vhodné, aby žáci se SVP byli společně ve skupině s žáky, kteří jsou zvyklí s tímto žákem komunikovat, příp. hraje tento žák jen s asistentem.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

V úvodu jsou žáci rozřazováni podle zvuků zvířat. V případě přítomnosti žáka se sluchovým postižením mohou být žáci rozdělováni jen podle kartiček z přílohy 5.9.2 bez zvuků. Žáci se najdou jen podle názvu nebo barvy. Hru kufr absolvuje žák se sluchovým postižením s žáky, kteří jsou zvyklí s tímto žákem komunikovat, příp. hraje žák s asistentem; a hru realizátor neomezí časově a nepojme soutěžně. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Při hře Kufr mohou žáci pokládat otázky špatně (nerozlišovat mezi tázacími a zjišťovacími otázkami). Realizátor jejich otázky hlídá, ukazuje příklady a opravuje.

Zdroje a odkazy

Video:

Pavel Koutský: 08 Praotec Čech Dějiny udatného českého národa (2013). *YouTube*[online]. 26. 11. 2013 [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=6IH9Ct8oRSE&list=PLnplwgXmL676ZF4XY6BrbKpRFABnZExbv&index=8>.

Knihy:

FORMÁNKOVÁ, Věra a Jarmila SERVÍTOVÁ. *Naše národní pohádky*. Praha: Svoboda, 1982. Členská knižnice (Svoboda).

GRIMM, Jacob Ludwig Karl, Božena NĚMCOVÁ, Milada MOTLOVÁ a Wilhelm Karl GRIMM. *Nejkrásnější pohádky naší babičky*. Ilustrovala Denisa WAGNEROVÁ. Praha: Egmont ČR, 2002. ISBN 80-7186-730-6.

NĚMCOVÁ, Božena, Karel Jaromír ERBEN, Jacob Ludwig Karl GRIMM, Wilhelm Karl GRIMM a Charles PERRAULT, PEISERTOVÁ, Alena a Ivan ZMATLÍK, ed. *Moje pohádky: výběr nejoblíbenějších pohádek Boženy Němcové, Karla Jaromíra Erbena, Jacoba a Wilhelma Grimmů a Charlese Perraulta*. Vyd. 3. Ilustrovala Helena ZMATLÍKOVÁ. Praha: Artur, 2014. ISBN 978-80-7483-029-7

NIKLÍČKOVÁ, Alexandra. *O kněžně Libuši a jiné české pověsti*. 4. vydání. Ilustroval Petr BAUER. Říčany: Sun, 2015. ISBN 978-80-7371-845-9.

3.1.10 Metodický blok tematického bloku č. 10

Téma: Znáte místní pověsti, tradice a zvyky? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

V tematickém bloku Znáte místní pověsti, tradice a zvyky? se žáci seznamují s významem tradic a dalších aktivit v lidské historii. Žáci pochopí, že tyto aktivity měly pro lidstvo významnou úlohu a pomáhaly lidem přežít. Žáci si uvědomují, jaké tradice a zvyky dodržují v současné době, které již zanikly a které třeba ani neznají. Je vhodné pro tematický blok vybrat příklady tradic a zvyků, které se vztahují k ročnímu období, v němž se výuka koná. Zároveň může realizátor vybrat takové tradice a zvyky, které nejsou dodržované po celé České republice, ale jsou jen lokální. Nejvhodnější by bylo, kdyby realizátor zařadil lokální tradici či zvyk z místa, ve kterém se blok odehrává. Žáci si tak prohloubí vztah k místu, ve kterém žijí, a snadněji pochopí význam aktivit, které místní lidé provozují. Upevňování lokální kultury pomáhá k tomu, aby byli žáci aktivní, zajímali se, co se v jejich okolí děje a jak se o chod místa mohou sami zasadit.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetenci k učení
- kompetence sociální a personální
- kompetenci občanskou

V evokační části realizátor žáky seznamuje s významem tradic a zvyků. Žáci vzpomínají na různé tradice a zvyky, které znají a příp. i provozují. Realizátor s žáky zapisuje a doplňuje o další tradice a zvyky, zejména o ty méně známé, a žákům rozšiřuje povědomí o šíři těchto tradic a zvyků. U žáků se buduje kompetence k učení.

Realizátor žákům vysvětluje, že se k tradicím a zvykům vztahují i různé pověry a kouzla. Žáci dostanou na kartičkách pojmy a snaží se rozlišit, zda podle pověr daný pojem přináší štěstí nebo smůlu. Jejich znalosti ohledně těchto pověr se mohou lišit, příp. mohou žáci odhadovat podle vlastního uvážení (např. “nemám rád pavouky, pavouk přináší smůlu”). Realizátor žáky při třídění neopravuje a nechává je, aby našli argumenty pro roztřídění. Žáci rozvíjí kompetenci k řešení problémů a komunikativní.

Následně jsou žákům rozdány různé předměty a žáci sami vymýšlí různá kouzla a pověry. Rozvíjí si kreativní myšlení a ujasňují si, jak takové pověry mohou vznikat (např. nápodoba barvy, tvaru apod.).

Žáci k závěru pracují s textem – vybranou regionální pověstí – a zpracovávají úkoly. Během nich se dozvídají nové informace o lokalitě, zapojují kritické i kreativní myšlení při řešení úkolů.

Celý tematický blok pomáhá žákům budovat vztah k místu a kulturnímu dědictví. Žák poznává místní kraj a jeho tradice a zvyky. Rozvíjí kompetenci občanskou.

V závěru s žáky může realizátor diskutovat na téma, jak se žilo dříve v době bez technologií, internetu apod. Žáci hledají rozdíly, porovnávají, analyzují. Vzájemně si sdělují své názory, pocity. Realizátor žáky vede k tomu, aby vzájemně respektovali pocity druhých ohledně vztahu k místu, tradicím a zvykům. Rozvíjí kompetenci sociální a personální.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Blok je obsahově nastaven tak, aby ho realizátor upravovat podle potřeb a dokázal ho přizpůsobit místu a času, kde a kdy se výuka odehrává. Realizátor může zvolit i poznávání zvyků a tradic z jiných krajů, zejména tehdy, pokud žáci již mají znalosti ohledně místní kultury.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s výukou problém, tematický blok je založen na psaných textech a vizuální stránce. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Při rozdělování pojmů na štěstí a smůlu mohou žáci přinášet vlastní dojmy a emoce (např. se bojí pavouků, takže jej špatně zařadí do kategorie “přináší smůlu”). Je vhodné, aby realizátor žákům vysvětlil, že pro ně samotné může být pavouk symbolem smůly, ale většina lidí jej považuje za zvíře přinášející štěstí a že je v pořádku, pokud to někdo cítí jinak.

Realizátor může místo práce s pověstí nechat žáky rozlišovat básně z Čech a Moravy (příloha 4.10.1).

Zdroje a odkazy:

BURIANOVÁ, M. *Stoletý kalendář, pranostiky, lidové zvyky a říkadla v jednotlivých měsících roku*. Brno, 2001.

FROLEC, Václav. *Lidové umění a dnešek*. Brno: Blok, 1977. 1. vyd., s. 184 (edice Lidová kultura a současnost, svazek 3).

GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebeprezentace v každodenním životě*. Přeložila M. McGrathová. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999. 1. vyd., s. 246. ISBN 80-902482-4-1.

HRABALOVÁ, O. *Hastrmane, tatrmane*. Praha: Supraphon, 1971.

KUKAL, Petr a Jan VINDUŠKA. *Hovory a hrátky se zvyky a svátky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-696-4.

LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2004. 342 s. ISBN 80-7106-525-0.

MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost : Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha : Portál, 2002. 1. vyd., s. 208. ISBN 80-7178-624-1.

PLICKA, K. a F. VOLF. *Český rok – Jaro, Léto, Podzim, Zima*. Praha: Odeon, 1978.

PODRACKÝ, Vlastimil. *Návrat k domovu: manifest tradicionalizmu*. Olomouc: Votobia, 2004. S. 144. ISBN 80-7220-206-5.

Pověra. *Wikipedie* [online]. 2018 [cit. 2018-12-15]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pověra>.

SKOPOVÁ, Kamila. *Hody, pústy, masopusty: slavíme, vaříme, zdobíme a hrajeme si celý rok podle lidových tradic*. Praha: Akropolis, 2007. ISBN 978-80-86903-46-0.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar a Jitka TLÁSKALOVÁ. *Zima*. Vyd. 1. Olomouc: Rubico, 2006. 118 s. ISBN 80-7346-059-9.

TINKOVÁ, Eva. *České svátky a tradice*. Vyd. 1. [Kralice na Hané]: Computer Media, 2010. 80 s. ISBN 978-80-7402-078-0.

TŘEŠTÍK, Dušan. *Mýty kmene Čechů*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2003. 291 s. ISBN 80-7106-646-X.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Vyd. 2. České Budějovice: DONA, 2005. 96 s. ISBN 80-7322-075-X.



3.1.11 Metodický blok tematického bloku č. 11

Téma: Poezie není nuda aneb Rýmy, to jsou dobré šprýmy – 1x 45 minut

Tematický blok žákům přibližuje poezii hravou či prožitkovou formou, učí poznávat verš a rým a rozeznávat rozdíl mezi prózou a poezií. Žákům realizátor předkládá množství různorodých aktivit, ve kterých si každý žák může najít oblast, která jej bude bavit. Realizátor pracuje s faktem, že pro žáky je poezie méně lákavá než próza (např. statistiky výpůjček v knihovně), a žákům se tak snaží ukázat, že poezie je různorodá a lze si v ní najít svoji oblíbenou formu nebo oblíbeného autora. Věk čtenářů 3. – 5. třídy je vhodný pro budování vztahu k poezii, neboť v tomto věku vykazují ještě zájem o poezii a vydaných poetických knih je velké množství.

Přínosem výuky je její neformálnost a hravost, zejména pokud se odehrává mimo školní prostředí. Doporučeným místem je knihovna s širokým dětským fondem, zejména poezií. Realizátor tak může číst básně přímo z knih a žáci si dané knihy mohou posléze půjčit.

Realizátorovy vstupní předpoklady pro výuku tématu by měly obsahovat schopnost kvalitního přednesu v různých formách. Žáci tak budou pozornější a vztah k poezii se jim bude vytvářet snadněji.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí několik kompetencí. Konkrétní kompetence jsou tyto:

- kompetence komunikativní
- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence sociální a personální

V úvodu žáci hledají rozdíly mezi prózou a poezií. Realizátor by měl přizpůsobit doplňující otázky úrovni znalosti žáků. Např. u žáků 3. třídy je možné hledat jen základní rozdíly, u starších žáků se realizátor může soustředit hlouběji na formu.

Další aktivity tematického bloku realizátor volí podle fondu, individuálních cílů výuky i znalostí žáků. Nabízí se různorodé aktivity k poslechu různých básní, které čte realizátor. Je vhodné vybrat více typů básní, aby žáci poznali jejich různorodost (hádanky, říkadla, písně...). Další aktivity jsou zaměřeny na aktivizaci žáků. Žáci s realizátorem různě spolupracují, pracují s verši, čtou či píší. Blíže se tak seznamují s tím, jak různorodě může vypadat báseň. Žáci rozvíjí jak kompetenci k učení, tak kompetenci komunikativní. V pracovních listech hledají správná řešení, ve vybraných úkolech spolupracují, pomáhají si, analyzují informace a vyhodnocují nejlepší volbu. Rozvíjí kompetenci sociální a personální a kompetenci k řešení problémů.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Výuka je celkově nastavena tak, aby si realizátor mohl zvolit aktivity podle vlastního uvážení, individuálních cílů bloku, znalostí žáků, časových možností i nabídky fondu knihovny či školy. Básně nabízené k tématu jsou jen doporučené, realizátor si může vybrat jakékoliv jiné básně, které pro něj a žáky budou vhodné a budou splňovat cíl celého tematického bloku nebo cíl aktivity.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Pro žáky se sluchovým postižením je nutné některé aktivity upravit, příp. je vynechat. Každá čtená báseň musí být pro žáka vytištěná – přepsaná či okopírovaná z knihy, kterou hodlá realizátor použít. Krátká říkadla a verše může realizátor psát na tabuli.

Je doporučeno vynechat různé hry s písmeny, přesmyčky a jazykolamy, stejně tak nevhodné jsou recitace i aktivita e) - společný přednes. Nevhodné mohou být písničky, je však nutné předem konzultovat vhodnost s vyučujícím nebo asistentem. Naopak vhodnou aktivitou jsou tištěná říkadla a rozpočítávadla, hledání vytištěných rýmů apod. – v přílohách 4.11.1 a 4.11.2 jsou vždy nabídnuty varianty jednodušších textů.

Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Jelikož je obsah výuky zcela otevřený a realizátor si ho skládá podle svého zvážení, hrozí možnost, že se do obsahu přidá množství aktivit, které na sebe nebudou navazovat, což musí realizátor ošetřit důkladnou přípravou a příp. provázat příběhem.

Dalším rizikem je možnost, že aktivit bude velké množství a nebude dostatek času na jejich důkladné provedení. U každé aktivity je proto uvedena časová dotace, aby si realizátor dokázal představit, kolik minut je třeba dané aktivitě věnovat.

Zdroje a odkazy

FISCHEROVÁ, Daniela. *Milion melounů*. Druhé vydání. Ilustrovala Irena ŠAFRÁNKOVÁ. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-01-2.

FRYNTA, Emanuel. *Písničky bez muziky*. Ilustrovala Markéta PRACHATICKÁ. Praha: Albatros, 1988.

MALÝ, Radek. *Poetický slovníček dětem v příkladech*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2012. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-79-1.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádky a hříčky nejen se slovíčky: hádky, počítání, veselé malování, hříčky se slovíčky*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-070-4.

SILVERSTEIN, Shel. *Jen jestli si nevymejšlíš*. V Praze: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03672-4.

SKOUMAL, Petr. Petr Skoumal - Pečivo. *YouTube* [online]. 1995 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FS44NXIRUfA>

ŠRUT, Pavel. *Šišatý švec a myšut*. Ilustrovala Galina MIKLÍNOVÁ. V Praze: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-870-6.

ŽÁČEK, Jiří. *Nemalujte čerta na zeď*. Ilustroval Alois MIKULKA. Praha: Albatros, 2001. ISBN 80-00-00981-1.

3.1.12 Metodický blok tematického bloku č. 12

Téma: Jak se mluví za humny? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

V tematickém bloku Jak se mluví za humny? se žáci seznamují pomocí samostatné práce a instruktáže s různými vrstvami jazyka. Žáci poznávají, jaká existují nářečí, jakou mají podobu, čím se liší od spisovného jazyka. Učí se členění jazyka na spisovnou a nespisovnou formu, chápou nářečí jako nespisovnou formu, ale uvědomují si jeho významnost. Kromě nářečí poznávají slang a argot a vychází ze své znalosti pojmů z běžného používání např. ve škole (řída x ředitel). Pomocí metody „Mastery learning“, kdy podstatou učebních strategií jsou skupinové instrukce, doplňované často zpětnou vazbou a podle potřeby každého žáka též individualizovanou korektivní pomocí, žáci dospívají k dosažení požadovaného standardu, ovládání základních dovedností a znalostí roztřídit slovní zásobu do výše uvedených vrstev jazyka a s těmito vrstvami dále pracovat. Ve finálním hodnocení za pomoci průběžného sebehodnocení žáci samostatně posoudí, zda a kolik se naučili z dané problematiky.

Blok je časově i obsahově náročný. Realizátor by před zahájením výuky mít celý obsah podrobně nastudovaný a zvládat metodu Master learning. Podstatou učebních strategií jsou skupinové instrukce, doplňované častou zpětnou vazbou a podle potřeby každého žáka individualizovanou korektivní pomocí. Korektivní pomoc znamená, že žáci, kteří neuspěli, si opraví chyby a doplňují mezery. Realizátor toho docílí doporučením vhodného studijního materiálu, zřízením svépomocných skupin, povzbuzováním. Cíle jednotlivých aktivit jsou stanoveny tak, aby jich mohl dosáhnout každý jedinec. Výsledek každé aktivity je průběžně hodnocen a toto hodnocení slouží k posouzení, zda bylo cíle dosaženo. Formativní hodnocení na závěr jednotlivých aktivit nám shrne, zda byl dosažen požadovaný standard ve vědomostech a dovednostech třídit jazykové prostředky do jednotlivých vrstev mateřského jazyka.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí několik kompetencí. Konkrétní kompetence jsou tyto:

- kompetence komunikativní
- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetence pracovní

Žák v úvodu prochází pretestem, aktivita je pohybová. Při ní si žák stanovuje svoje vstupní znalosti k tématu. Úvodní frontální pohybová část bloku ukáže realizátorovi, s jakými znalostmi žáci na výuku přicházejí. Zároveň tato aktivita slouží k navnadění žáků k aktivní práci po celou dobu programu: „Posuneš se v závěru bloku na hodnotící škále nějakým směrem?“ Po postavení žáků na hodnotící stupnici při první otázce je doporučeno požádat nejvýše stojícího žáka o vysvětlení daného pojmu. Vyvaruje se napříště tomu, že přespříliš sebevědomí žáci nebudou přeceňovat své znalosti a budou si pravdivě stoupat na hodnotící stupnici. Dále pracují žáci s pracovním listem. Žáci obdrží na pracovním listě scénář k jednotlivým aktivitám a postupují podle instrukcí zde uvedených a podle požadavků realizátora. Na konci bloku prochází žáci posttestem a ujasňují si, kam se ve svých znalostech během lekce posunuli. Žáci se v průběhu práce seznamují s texty, novými informacemi, které dále třídí, ujasňují si, jak jsou pro ně srozumitelné, a snaží se odpovídat na otázky. Žák čte a poslouchá mluvenou podobu jazyka, seznamuje se s dalšími podobami jazyka. Žák hledá chybějící informace související s tématem třídění vrstev jazyka, pojmenuje je jinými slovy. Rozvíjí kompetenci komunikativní. Žák používá při hodnocení své práce odborné termíny, se kterými se v programu seznámil, a uvádí je do souvislostí (spisovná a nespisovná slova, nářečí, slang ve škole, argot). Rozvíjí kompetenci k učení. Žák formuluje jednoduchou hypotézu na základě získaných informací o tom, jak je třeba postupovat při určování vrstev jazyka. Podporuje kompetenci k řešení problémů.

Žák posoudí, zda má dost informací k tomu, aby dle pokynů ve scénáři splnil problémové úkoly: rozpoznat nářečí a umístit jeho název na správné místo na mapě ČR, nalézt v textu spisovné a nespisovné výrazy, roztřídit je podle různých hledisek a vzájemně k nim hledat alternativy. Pokud posoudí, že informace jsou nedostačující, dokáže požádat o pomoc. Žák plánuje dílčí činnosti nutné ke splnění úkolu vyplývající ze zadání pracovního listu. S pomocí realizátora stanoví čas na realizaci úkolu. Žák si při přípravě hodnocení své práce uvědomuje, které pracovní činnosti vzdělávání ho těší, které mu jdou lépe než jiné. Rozvíjí se kompetence pracovní, sociální a personální i občanská.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Pokud se nachází ve třídě větší množství žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, je nutné obsah upravit tak, aby časově odpovídal schopnostem žáků. Pro žáky nadané je možné hlouběji propracovat aktivitu o jednotlivých nářečích, nechat je pracovat s různými zdroji, slovníky, internetem. Pro žáky, pro které může být obsah náročný (časový tlak na splnění úkolu), je možné některé aktivity vynechat a je vhodné zapojit žáky, kteří mají již práci hotovou, aby pomohli dalším.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Pro žáka se sluchovým postižením je nutné připravit textovou oporu všech nahrávek. Příkladové nahrávky najde realizátor v příloze 5.12.3. V případě těžšího postižení je nutné obsah výuky pro žáka přizpůsobit tak, aby se setkal jen s omezeným množstvím nových (nářečních) slov. Realizátor konzultuje možnosti s pedagogem či asistentem. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Tematický blok je časově náročný a může se stát, že se žáci u některé aktivity budou chtít zdržet, ať už z důvodu, že je zaujme, či že je pro ně úkol těžký. Realizátor při přípravě výuky musí odhadnout schopnosti žáků a podle toho obsah upravit. Pokud realizátor žáky nezná (např. knihovník), měl by zvolit jednodušší variantu realizace a případně některé aktivity vynechat (např. argot).

Zdroje

BLOOM, Benjamin S., George F. MADAUS a J. Thomas HASTINGS. *Evaluation to improve learning*. New York: McGraw-Hill, c1981. ISBN 00-700-6109-2.

Jak se kde mluví: Nářečí v České republice. *Ústav pro jazyk český* [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/sys/galerie-obrazky/publikace-obalky/mapa-nareci.jpg>.

Konradyho dudácká muzika z Domažlic. *YouTube* [online]. 2013 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=UpvNLCTeKiA>.

O češtině, hlavně o té nespisovné. *Slangy* [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: http://www.slangy.cz/SNC_O_cestine.html.

Plk na nedělo rozezní éter hanáčtinou. *YouTube* [online]. 2015 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LwUdh6epI7o>.

Slovácko sa nesúdí 01x02 polenko 1975. *YouTube* [online]. 2017 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=uTejA2K7OAI>.

3.1.13 Metodický blok tematického bloku č. 13

Téma: Žůžo dobrodružo – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Žůžo dobrodružo se zaměřuje na žánr dětské literatury – dobrodružnou literaturu. Seznamuje žáky se třemi specifickými oblastmi této literatury – dobrodružnou literaturou s dětským hrdinou, s indiánskou tematikou a detektivním příběhem. Učí žáky rozeznávat mezi těmito oblastmi. Žák také poznává znaky dobrodružné literatury jako celku a dokáže jednotlivé prvky nalézt v textu.

V úvodu klade realizátor žákům otázky. Tyto otázky by měly být zaměřeny jak na obecná témata (*Jaký je dnes den?* apod.), tak na témata z dobrodružné literatury (výběr podle obsahu knih, s kterými se bude v bloku pracovat – např. otázka *Máš rád indiány?*).

Ve fázi uvědomění žáci pracují s několika druhy dobrodružné literatury. Obsah bloku vyžaduje, aby si realizátor vybral dílčí věty z knih a připravil je pro aktivitu Práce s textem. Je vhodné volit ukázky textu, které jsou srozumitelné i bez znalosti příběhu a které zároveň neprozradí děj.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k učení
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci pracovní

Žáci při dílčích aktivitách hledají správná řešení (skládání vět), musí texty analyzovat, hledat klíčová slova a skládat text tak, aby vznikl srozumitelný celek. Žáci spolupracují, domlouvají se, vymýšlejí strategii, kooperují. Při hledání možného řešení respektují názor druhého. Pracují jako tým, který se snaží dosáhnout kvalitního výsledku. Rozvíjí zde především kompetenci komunikativní, k řešení problémů, sociální a pracovní kompetenci. Žáci dodržují pravidla stanovená realizátorem, i rozložení pracovní skupiny. V úvodní části fáze uvědomění poznávají znaky dobrodružné literatury, rozvíjí kompetenci k učení. V závěru tematického bloku žáci ověřují své znalosti pomocí stejných otázek, které byly kladeny v úvodu výuky.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Obsah bloku je možné upravit použitím jiných dobrodružných knih, než které jsou v metodice doporučeny, příp. lze vynechat detektivní formu a pracovat jen s dětským a indiánským hrdinou.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

V úvodu je třeba respektovat dovednosti žáka a úvodní aktivitu lze zjednodušit položením menšího množství otázek, případně udělat papírovou verzi. Ve zbylé části programu bloku se pracuje s textovou oporou a měla by být pro žáka bezproblémová. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

V části výuky, kdy žáci skládají jednotlivé věty do posloupností, jsou žáci roztrženi do skupin, přičemž každá skupina má jednoho člena nebo jednu členku, kteří pozorují proces a navrhnou konečné řešení. Může se stát, že žáci nebudou spokojeni s výběrem této osoby (ať už ji vybere realizátor, nebo se o roli přihlásí osoba sama) a nebudou respektovat pravidla role této osoby. Realizátor by měl předem odhadnout situaci a podle toho zvolit třídění žáků, také by měl ovládat pedagogickou psychologii v problémových situacích, které ohledně této aktivity mohou nastat. V případě, že realizátor třídu nezná, nebo neví, jak si poradit s takovou situací, může aktivitu upravit a ponechat skupinu, aby pracovala samostatně bez určení osoby, která bude proces hlídat.

Zdroje a odkazy

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006.

GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež /ve srovnávacím žánrovém pohledu/*. 1. vyd. Praha: SPN, 1984.

MAY, Karel. *Vinnetou*. Ilustroval Zdeněk BURIAN. Praha: Albatros, 1987. ISBN 13-706-87 14/54.

REISSNER, Martin. *Proměny literatury pro mládež*. Brno: MU, 2006.

ROSOVÁ, Milena. *Úvod do studia literatury pro děti a mládež*, Ostrava: Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta, 2003. 19 s. ISBN 8070422246

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: PF v Českých Budějovicích, 1992.

WALLIAMS, David. *Babička drsňačka*. Ilustroval Tony ROSS. Praha: Argo, 2012. Ahoj! (Argo). ISBN 978-80-257-0713-5.

WIDMARK, Martin. *Záhada v kině*. Ilustrovala Helena WILLIS. V Praze: Egmont, 2013. Detektivní kancelář Lasse & Maja. ISBN 978-80-252-2430-4.



3.1.14 Metodický blok tematického bloku č. 14

Téma: Přeskakujeme v žánrech – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Přeskakujeme v žánrech se zaměřuje na prohloubení znalostí z oblastí žánrů. Obsah může navazovat na předchozí bloky probírající některé žánry (2.8, 2.9, 2.11, 2.13), ale může také fungovat samostatně, pokud žáci mají základní znalosti v oblasti žánrů – konkrétně rozeznávají zběžně žánry pohádku, pověst, detektivní povídku, fantasy a horor. Cílem je ukázat na jednom příběhu jeho změny, pokud se zařadí do jiného žánru.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci občanskou

Žáci na začátku výuky dostanou komiks, ve kterém se seznámí s příběhem. Žáci se pokusí ve skupinkách připravit krátký příběh v žánru, který si vylosují. Příběh by měl znázorňovat dění, které se odehrávalo v komiksu z úvodu bloku. Každá skupina musí dodržet znaky žánru, který si vylosovala a se kterým se již dříve seznámila. Postupnou prezentací výsledku práce jednotlivých skupin si žáci mohou ověřit své znalosti a ohodnotit práci svých spolužáků. Realizátor je nápomocen a může žákům radit, jaké prvky do příběhu zařadit. Žáci se společně domlouvají na strategii, pravidlech, sdělují si znalosti a nápady, vzájemně se respektují a naslouchají si. Dokáží společně vymyslet řešení, které prezentují ostatním. Rozvíjí kompetenci sociální a personální, občanskou a komunikativní.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Realizátor může zvolit jiné druhy žánrů podle potřeb či znalostí žáků. Také může zadat všem skupinám stejný žánr a při prezentaci mohou všichni porovnávat rozdíly v kreativitě žáků, rozdílech v příbězích, ale zejména mohou hledat společné rysy žánru, které se všem skupinám podařilo zachovat.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žák pracuje s textovou a vizuální oporou a realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem. Žák neprezentuje výsledek před třídou.

Rizika

Problematickým se zdá být žánr pověstí, který je pro některé žáky těžký a hůře se jim vymýšlí příběh. Realizátor může tento žánr vynechat, nahradit jiným, nebo žákům s příběhem pomoci. Také může žánr přiřadit skupině nadaných žáků.

Zdroje a odkazy

Bezlesé pohádky Tomáše Kluse – přidejte se k výzvě Zachraňme lesy. *YouTube* [online]. 2018, 26. 6. 2018 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0qREh1KpEf4>.

DOČEKALOVÁ, Markéta. *Vyprávěj příběhy!: rádce mladého spisovatele*. Praha: Mám talent, 2017. Knížky pro talentované čtenáře. ISBN 978-80-906506-1-9.

3.1.15 Metodický blok tematického bloku č. 15

Téma: Od kroniky k internetu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Od kroniky k internetu seznamuje žáky s různorodými zdroji informací, přičemž se zaměřují na poznání lokálních zdrojů či zdrojů, které přináší informace o lokalitě, ve které žáci žijí či studují. V průběhu výuky se žáci s jednotlivými zdroji seznamují, učí se s nimi pracovat, vyhledávat v nich informace a správné informace zaznamenat. Rozšiřují svoji informační gramotnost o prvky hledání a hodnocení informací i jejich prezentování. Ve fázi evokace se žáci zamýšlí nad zdroji, z kterých lze čerpat informace o lokalitě, kde žijí. Ve fázi uvědomění s vybranými zdroji pracují – hledají informace v kronikách, místním tisku a na internetu, porovnávají staré a současné fotografie budov. Ve fázi reflexe své výsledky práce prezentují ostatním.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci občanskou
- kompetenci pracovní
- kompetenci k učení

Žáci pracují s různorodými zdroji informací. Upevňují si dovednosti v hledání informací, jejich analýze, hodnocení a přesnosti. Žáci se orientují v daných zdrojích a dokáží rozpoznat jejich specifika, různorodost i významnost. Rozšiřují si praktické postupy, které zvyšují informační gramotnost žáků. Žáci rozvíjí kromě informační gramotnosti také kompetenci komunikativní, prezentují spolužákům své výstupy a domlouvají se vzájemně na řešení úkolů. Pracují ve skupinách, domlouvají se na nejlepším řešení a dodržují pravidla práce. Rozvíjí kompetenci sociální a personální i kompetenci pracovní. V průběhu výuky se dozví nejen o množství zdrojů, z kterých mohou čerpat, ale poznají i informace o dané lokalitě a budují si k místu vztah. Rozvíjí kompetenci k učení a kompetenci občanskou.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Obsah lze upravit několika způsoby. Realizátor může určit jiné zdroje, zejména pokud se v dané lokalitě nachází vhodnější zdroje, z kterých lze čerpat. Výuka také může probíhat v počítačové učebně a žáci mohou veškeré informace dohledávat na internetu (vhodné pro žáky 5. třídy).

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žák pracuje s textovou a vizuální oporou a realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem. Žák neprezentuje výsledek před třídou.

Rizika

Je důležité, aby realizátor vybral zdroje názorné a přehledné. Žáci se mohou ztrácet zejména v části věnované kronikám (špatně se jim může číst, setkávají se s tímto druhem většinou poprvé) a v části věnované médiím. Pokud žáci pracují s IT a internetem, mohou se lehce ztratit, příp. se zabavit jinou nalezenou informací. Zde může být vhodná součinnost např. druhé dospělé osoby, která s technologiemi pomáhá a zároveň kontroluje, zda žáci nenavštěvují špatné stránky.

Zdroje a odkazy

MLADÁ, Jarmila a Ladislav PODROUŽEK. *Pracovní sešit k učebnici Prvouka pro 3. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2003. 47 s. ISBN 80-7235-079-X

Realizátor dále pracuje se zdroji odkazujícími na danou lokalitu a se zdroji vydávanými v obci, v níž sídlí škola či knihovna (jedná se např. o místní zpravodaj).



3.1.16 Metodický blok tematického bloku č. 16

Téma: Knihovna budoucnosti – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Knihovna budoucnosti přibližuje žákům knihovnu jako místo moderní, které sleduje vývoj a mění se s dobou. Ukazuje žákům, že je místem nejen pro půjčování knih a dalších zdrojů, ale i místem, kde relaxujeme, tvoříme, hrajeme si, komunikujeme a kde se také na chvíli můžeme stát samotnými tvůrci, architekty, správci, řediteli, kteří rozhodují o tom, co se v knihovně bude dělat a čím budou knihovny v budoucnosti. V části bloku si žáci upevňují znalosti o knihovnách, knihách a písemnictví pomocí kladení obrázků do časové osy, přičemž na samotném okraji současné doby jsou umístěny i obrázky odkazující na blízkou budoucnost (např. roboti v knihovnách). V části bloku pak žáci uvažují nad tím, jak by mohla knihovna vypadat v budoucnosti. Žáci pracují společně, ve skupinách či samostatně podle uvážení realizátora, velikosti třídy či podle prostoru, ve kterém se výuka odehrává.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí několik kompetencí. Konkrétní kompetence jsou zejména tyto:

- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanská
- kompetence pracovní
- kompetence k učení

Žáci si budují vztah k místu, zejména k místní knihovně. Rozvíjí kompetenci občanskou. Pracují společně podle pravidel na konkrétním zadání (pokud tuto variantu realizátor zvolí), vytvářejí společnou podobu knihovny. Žáci hledají nápady a zakreslují je společně na jeden papír. Žáci respektují prostor dalších žáků, nezabírají si velkou plochu papíru, domlouvají se a hledají nejlepší řešení pro výsledný obraz. Rozvíjí kompetenci pracovní, sociální a personální a komunikativní. V časové ose rozvíjí kompetenci k učení.

Modifikace s ohledem na žáky se SVP

Celý blok může být zaměřen jen na výtvarnou činnost. Žáci se mohou pomocí výtvarných pomůcek snažit znázornit nápady, jak by mohla vypadat knihovna v budoucnosti. Pokud realizátor zvolí tuto variantu, je doporučeno uspořádat výstavu děl v knihovně nebo ve škole s případnou vernisáží.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Obsah je opřen o vizuální oporu a je pro žáka snadnější výuku absolvovat. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2 a komunikaci přizpůsobuje dovednostem žáka. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem. Žák neprezentuje slovně výsledek před třídou, ale jeho dílo je se žakovým souhlasem vystaveno spolu s ostatními.

Rizika

Pokud bude tematický blok fungovat samostatně, nebude tedy navazovat na předešlé části vzdělávacího programu, je možné, že nebudou mít žáci dostatečné znalosti k aktivitě s časovou osou. Realizátor by proto měl v tomto případě vybírat obrázky míst, která žáci poznají a dokáží alespoň odhadnout, jak se vyvíjela v čase; příp. může realizátor tuto aktivitu vynechat či pracovat jen s obrázky moderní knihovny.

Zdroje a odkazy

DONNELLY, Jennifer. *Kráska a zvíře*. Přeložila Eva VYBÍRALOVÁ. Praha: Egmont Publishing, 2017. Disney (Egmont). ISBN 978-80-252-3906-3.

HAGERUP, Klaus. *Dívka, která chtěla zachránit knížky*. Ilustrovala Lisa AISATO, přeložila Šárka STEJSKALOVÁ. Praha: Dobrovský, 2018. Knihy Omega. ISBN 9788073909369.

ITURBE, Antonio G. *Osvětimská knihovnice*. Přeložil Štěpán ZAJAC. Praha: Akropolis, 2013. ISBN 978-80-7470-049-1.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Knihožrouti*. Ilustrovala Bára BUCHALOVÁ. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-998-3.

ULIČIAŇSKÝ, Ján. *Analfabeta Negramotná*. Ilustroval Vladimír KRÁL. Praha: Práh, 2013. ISBN 978-80-7252-432-7.



3.2 Metodická část vzdělávacího programu Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ se speciálními vzdělávacími potřebami, 16 vyučovacích hodin

Vzdělávací obsah je zasazen do třífázového modelu učení Evokace – Uvědomění si významu informací – Reflexe. Každý tematický blok je rozdělen do těchto tří fází, v rámci nichž jsou didakticky vystavěny dílčí aktivity a použity různorodé metody. Většina aktivit vychází z konstruktivistického pojetí výuky, metody se snaží aktivizovat žáky a zvyšovat u nich zájem o dané téma. Předpokladem úspěšné realizace vzdělávacího programu je to, že práce se žáky se SVP je ve vzdělávacím programu postavena na relevantní erudici realizátora z formálního i neformálního prostředí v problematice heterogenní edukační skupiny, speciální či sociální pedagogiky, na konkrétních podmínkách dané studijní skupiny, respektuje individualitu každého žáka a řídí se patřičnou legislativou.

Tematické bloky vzdělávacího programu rozvíjí všechny kompetence:

- kompetenci k učení
- kompetenci k řešení problémů
- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci občanská
- kompetenci pracovní

U jednotlivých tematických bloků je podrobněji uvedeno, ve které fázi výuky či u které metody je daná kompetence rozvíjena. Kromě těchto kompetencí je kladen důraz na rozvoj kritického a kreativního myšlení, na kompetence k objevování informací a orientování se v nich, na efektivní komunikaci, podporu aktivního přístupu žáků, samostatnosti i spolupráci a schopnosti plánovat a organizovat si práci.

Důraz je kladen na rozvoj kompetencí v práci s informacemi, zvyšování informační gramotnosti. Pro žáky 3. až 5. ročníku je vybrána zejména oblast základní práce se zdroji, poznání jejich druhů a základní vyhledávání v nich, dílčím způsobem pak i hodnocení informací a jejich sdílení. Ve vybraných blocích žáci pracují s online zdroji, což je vhodné zejména pro 5. ročník. U mladších žáků je doporučena asistence zkušeného (staršího žáka či dospělého).

Výběr metod je vystaven tak, aby byl různorodý také s ohledem na vzdělávací potřeby heterogenní skupiny žáků. Žáci tak střídají práci samostatnou, skupinovou, týmovou i společnou pro celou třídu, v některých aktivitách pracují s prostředím, kde se nachází, pohybují se, jinde pracují s textem a obrazy, pracovními listy. V několika blocích je zařazena výtvarná činnost. Reflexe bloků je občas vystavená na samostatné práci, jindy na společné diskuzi či prezentaci skupiny.

Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou v některých blocích připraveny speciální pracovní listy, dále je doporučena vzájemná pomoc spolužáků s akcentem na podporu inkluze a rozvoj měkkých kompetencí. Vzdělávací program reflektuje běžné specifické vzdělávací potřeby a vychází ze zkušeností učitele a běžné práce v knihovně.

V kapitole 3.2.2 je uveden příklad práce s konkrétní kategorií SVP – práce s žákem se sluchovým postižením. Příklady modifikace obsah bloků jsou uvedeny u jednotlivých lekcí v kapitole 3.1.

Žáci se v průběhu realizace vzdělávacího programu učí vnímat knihovnu jako prostředí s neformálním vzděláváním a jako místo, kde mohou najít kromě školy podstatné informace. Knihovníka pak vnímají jako odborníka na práci s informacemi, po poznání služeb knihovny se neobávají obrátit se na knihovníka s různorodými dotazy. Knihovnu také mohou začít chápat jako místo pro celoživotní učení, tedy místo, kam se obrátit pro informace i po skončení školní docházky. Neformální vzdělávání také umožňuje žákům uvolnit se, prožívat pozitivní emoce, zažít jiné formy práce a spolupráce. Ve velké míře je uplatňována

práce ve skupinách, vzájemná pomoc a možnost správné řešení odhadnout bez sumativního hodnocení (např. špatné známky).

Při neformálním vzdělávání se žáci blíže seznamují s reálným stavem fungování světa, nejsou svázáni uzavřeným prostředím školy a mohou si tak budovat nové hodnoty. Zároveň si také v prostorách knihovny vytvářejí vztah ke kulturnímu dědictví, k místu, kde působí, k lokalitě i kraji. Knihovna je žákům představena jako bezpečný komunitní inkluzivní prostor otevřený všem bez rozdílu.

Přínosem knihovny je také širší knihovní fond, nejen knih, ale i různorodých technologií, které žáci poznávají. Ve vybraných blocích žáci přímo pracují s knihovním fondem, učí se tak uspořádání informací a orientaci v něm.

Celý vzdělávací program je koncipován tak, aby bloky na sebe navazovaly. V některých blocích je možné odkazovat na jiné, vybrané bloky pracují se znalostmi nabytými v jiných blocích. Realizátor tak může provést všech 16 výukových hodin podle předložené metodiky, je však možné realizovat tematické bloky v jiné posloupnosti či některá témata vynechat. V tomto případě je pak vhodné upravit části, které předpokládají určitou znalost. Je na realizátorovi, aby věděl, jaké znalosti žáci mají, s jakými prekoncepty do výuky vstupují, a podle toho volí obsah daného tematického bloku.

Některé tematické bloky jsou variabilní a umožňují realizátorovi vybrat aktivity podle potřeb. Jedná se zejména o aktivity věnující se lokálnosti (2.10 a 2.15, příp. i 2.12), kde musí realizátor pracovat s místem, v němž se výuka odehrává (2.10 a 2.15), příp. časovým obdobím (2.10).

3.2.1 Práce s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)

Všechny aktivity v jednotlivých tematických blocích jsou koncipovány tak, aby se jich mohli účastnit žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Důraz je kladen na vzájemnou pomoc či skupinovou práci. V případě individuální práce je doporučeno, aby žákovi pomáhal osobní asistent nebo asistent pedagoga – vždy dle zvyklostí, které jsou pro žáka přijatelné z hlediska fungování v daném prostředí. Vzhledem k univerzálnímu designování vzdělávacího programu pro běžnou školní třídu jsou v této části metodiky uvedeny základní informace pro praktikující realizátory z formálního i neformálního vzdělávání.

Žáci se SVP, se kterými je možné se setkat v běžných ZŠ

- Žáci nadaní
- Žáci s tělesným postižením (vrozeným nebo získaným) – lehčí formy
- Žáci s mentálním postižením – maximálně na ZŠ, pouze lehká forma
- Žáci s dětským autismem – maximálně na ZŠ
- Žáci s Aspergerovým syndromem
- Žáci se zrakovým postižením – maximálně slabozrací
- Žáci se sluchovým postižením – v běžných školách se můžeme setkat pouze s žáky nedoslýchavými (max. lehká a střední nedoslýchavost)
- Žáci s narušenou komunikační schopností – lehčí formy (koktavost, breptavost,...)
- Žáci s kombinovaným postižením (kombinace tělesného a mentálního či zrakového, sluchového znevýhodnění,... – jen lehčí formy)
- Žáci s disociálním chováním
- Žáci s asociálním chováním
- Žáci s dyslexií
- Žáci s dysgrafií
- Žáci s dysortografií

- Žáci s dyspraxií²⁷
- Žáci s poruchou pozornosti (ADD)
- Žáci s poruchou pozornosti s hyperaktivitou (ADHD)
- Žáci s poruchou chování s opozičním vzorem (ODD)
- Žáci po úraze
- Žáci po nehodě
- Žáci po dlouhodobém nebo vážném onemocnění

Principy práce s žáky se SVP

Zohlednění jednotlivých znevýhodnění žáků se SVP při komunikaci

- Žáci s omezením sluchu jsou omezeni v komunikaci běžnou řečí v získávání akustických informací.
- Žáci s postižením zraku jsou omezeni v orientaci a získávání vizuálních informací.
- Žáci s narušenou komunikační schopností mají narušenou kvantitu nebo kvalitu vnímání a produkci řeči
- Žáci s mentálním postižením jsou omezeni v porozumění složitějším sdělením, mají malou slovní zásobu, mívají vady výslovnosti.
- Žáci s tělesným postižením jsou omezeni v komunikačních příležitostech, popř. mají postiženou motoriku mluvidel apod.
- Žáci se sociokulturním znevýhodněním mají jazykovou bariéru, kulturní odlišnosti, vliv subkultury.

Inspiraci ke způsobu práce s žáky se SVP (viz výše) lze čerpat z níže uvedených doporučení:

Zvláštnosti žáků s mentálním postižením

- zvýšená závislost na rodičích, infantilnost osobnosti, pohotovost k úzkosti a neurastenickým reakcím,²⁸ sugestibilita²⁹ a rigidita chování,³⁰ nedostatky v osobní identifikaci a ve vývoji „já“, opoždění psychosexuálního vývoje, nerovnováha aspirace a výkonu, zvýšená potřeba uspokojení a bezpečí, porucha interpersonálních vztahů a komunikace, malá přizpůsobitelnost k sociálním a školním požadavkům, impulzivnost, hyperaktivita nebo hypoaktivita, citová vzrušivost, zpomalená chápavost, ulpívání na detailech, malá srovnávací schopnost, snížená mechanická i logická paměť, těkavá pozornost, porucha vizuomotoriky a celkové pohybové koordinace, myšlení příliš konkrétní, nedůsledné, nekritické, úsudky nepřesné, deficit je zejména při abstrakci, dedukci a úsudku, opožděný řečový vývoj, řeč je po formální a obsahové stránce narušena, většina osob plně nezávislých v sebeobsluze, v sociálně nenáročném prostředí pohyb bez omezení a problémů

Komunikace žáků s mentálním postižením

- řeč nedosáhne úrovně běžné v populaci,
- u osob s lehkou mentální retardací a v hraničním pásmu mentální retardace,
- chudší slovní zásoba
- občasné echolálie³¹, dysgramatismy³², někdy nesprávná výslovnost, neobratnost v artikulaci slov (komolení slov), naučené slovní stereotypy nemusí odpovídat konkrétní situaci, selhává přenos naučeného na podobné situace

²⁷ Žáci s dysmúzií, dyspíxií a dyskalkúlií (SPU) se mohou VP zúčastnit bez podpůrných opatření, nebudou je potřebovat.

²⁸ dráždivá slabost, která se projevuje střídáním podrážděnosti a únavy, bolestmi hlavy, poruchami soustředění, nespavostí, řadou vegetativních obtíží (poruchy stolice, impotence, bušení srdce aj.)

²⁹ ovlivnitelnost, nechat se snadno přesvědčit

³⁰ ovlivnitelnost, nechat se snadno přesvědčit

³¹ opakování slyšeného, aniž by byl pochopen obsah sdělovaného

³² nevhodné gramatické tvary v řeči

- doporučuje se zdůrazňovat tzv. **prozodické faktory** (melodie, rytmus řeči, dynamika a výrazovost, využívání pauzy a ticha v promluvě),
- pro zlepšení komunikačních schopností osob s těžším mentálním (i dalším) postižením se využívá prostředků tzv. **alternativní a augmentativní komunikace** (AAK)
- obrázky, piktogramy, jednoduchý znakový systém (Znak do řeči, Makaton),
- v komunikaci nepoužíváme rozvětvená souvětí,
- trpělivě opakujeme nejen svoje otázky (s modifikací, pokud vidíme, že nám postižený nerozumí).

Praktické možnosti komunikace žáků s lehkou mentální retardací

- s těmito osobami se obvykle dorozumíme bez větších problémů běžnou řečí,
- někdy bývá srozumitelnost jejich vyjadřování zhoršena nesprávnou výslovností některých hlásek (dyslalie),
- vyjadřují se jednoduše, ne vždy gramaticky správně, zpravidla mají menší aktivní i pasivní slovní zásobu, proto složitějším sdělením nemusejí správně rozumět,
- často kopírují ustálené výroky a fráze, které slychávají v blízkém okolí,
- dokážou velmi dobře zvládnout některé efektivní komunikační strategie (např. hlasitě pozdravit na ulici, pochválit něco druhému člověku, zdvořile se na něco zeptat i neznámé osoby), někdy i až s dětinsky přehnaným výrazem,
- spontánnost jejich komunikace může druhé zaskočit, nebývá však příliš rušivá, ale spíše vstřícná.³³

Praktické rady k interakci se žáky s mentálním postižením

- Chovejte se k lidem s postižením adekvátně jejich věku.
- Pokud máte pocit, že člověk s mentálním postižením potřebuje vaši podporu, můžete ji nabídnout, ale počkejte, až bude váš návrh přijat. Dohodněte se, jakým způsobem mu můžete nejlépe pomoci. Nezačínejte „velet“ a dělat za něj všechno sami.
- Pamatujte, že ne všichni lidé s mentálním postižením mají nutně velké potíže v komunikaci, a ne všichni lidé, kteří v komunikaci problémy mají, mají zároveň mentální postižení.
- Věnujte čas vytvoření bezpečné atmosféry a budování důvěry.
- Aktivně naslouchajte, nechte jedince povídat bez přerušování, udržujte přiměřeně oční kontakt, dejte najevo svůj zájem a ochotu komunikovat.
- Pokud jste přestali partnerovi rozumět, jeho sdělení je velmi dlouhé nebo rychlé, přerušujte jej citlivě (zopakováním toho, čemu jste nerozuměli).
- Mluvte tváří v tvář, pomalu a zřetelně a konkrétně, nepoužívejte složitá a příliš abstraktní slova, cizí slova, květnatá souvětí.
- Neposkytujte mnoho informací najednou.
- Využívejte nejdříve otevřených otázek. V případě, že vám jedinec nerozumí, můžete mu nabídnout výběr z několika možností.
- Poskytněte vždy dost času na odpověď, nebojte se ticha.
- Ověřujte si v průběhu rozhovoru, jak vám bylo rozuměno.
- Pokud jedinci nerozumíte, zeptejte se znovu. Pokud stále nerozumíte, žádejte vysvětlení jiným způsobem.
- Když upadá pozornost jedince, přerušte rozhovor nebo ukončete domlouvání stručným shrnutím doposud řečeného.
- Ptejte se lidí v okolí člověka s postižením, kdy se komunikace daří, jak s ním komunikují oni.
- Pro zaměření pozornosti či zklidnění používejte dotek, pohlazení rukou atd.

³³ SLOWÍK, Josef. *Komunikace s lidmi s postižením*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 155 s. ISBN 978-80-7367-691-9.

- Vysílejte jasné signály, když odcházíte, ukončujete konverzaci, ... Pokud se typ komunikace opakuje, je vhodné jejich počátky a ukončení „ritualizovat“³⁴

Vhodné způsoby navázání kontaktu se žáky s mentálním postižením

- Projevení zájmu.
- Všimněte si neverbálních projevů vašeho partnera (přemýšlí, něco sleduje ...).
- Pojmenujte to, co podle vás jedinec dělá, cítí, myslí.
- Přijměte a rozvíjejte sdělení, téma vašeho partnera.
- Ptejte se na to, co je pro tázaného zajímavé. Využívejte otevřených otázek.
- Nebojte se konstruktivní kritiky. Pokud kritizujete, kritizujte aktuální chování (např. teď ses choval hrubě), nikoli osobu (např. jsi hrubý).
- Nepředpokládejte automatické přenesení dovedností z jedné oblasti do druhé, i když jsou si v mnohém podobné.
- Chvalte za jakýkoli pokrok i za snahu, oceňujte zapálení a chuť. Chvalte vždy konkrétně a adresně, aby bylo jasné, za co je člověk chválen.³⁵

Specifika jedinců s poruchou autistického spektra

- porucha sociální interakce (malý zájem až nezájem o kontakt s okolím, nízká schopnost až neschopnost kontakt navázat a udržet),
- zkreslené, resp. narušené vnímání a chápání sebe samého i vztahu k „já“ jako vlastní osobě,
- disproporce mezi vývojem a úrovní jednotlivých složek inteligence (zejména emoční a sociální),
- dysfunkce vývoje a užití řeči,
- atypické, omezené a stereotypní zájmy či aktivity,
- egocentrismus, denní „snění“ a uplívání pozornosti,
- přehnaný zájem o nepodstatné věci, detaily, maličkosti,
- zvýšená citlivost na osobní kontakt (dotečky, osobní prostor),
- obtížná adaptace na změny prostředí a programu či režimu dne,
- někdy jednostranně nadprůměrný (avšak neprakticky) rozvinutý intelekt.³⁶

Hlavní specifika žáků s tělesným postižením

- ztížení nebo ztráta schopnosti pohybu a případné omezení životních svobod,
- problematická koordinace pohybů,
- atypické až patologické pohybové stereotypy a užívání takových kompenzačních úkonů, pohybů či souhybů, které následně vedou k druhotnému zdravotnímu postižení,
- možné markantní narušení jemné motoriky,
- individuálně zvýšená závislost na technických pomůckách či opatřeních (bezbariérovost) a na externí fyzické pomoci (asistence, dopomoc, péče),
- nutnost dlouhodobého respektování určité životosprávy nebo specifických zdravotních opatření včetně léčebné rehabilitace,
- zřejmé nebo skryté ohrožení citovou a podnětovou, resp. informační deprivací,
- možné působení výkonové, „činnostní“ deprivace,
- různě závažné obtíže při zvládnutí procesu osamostatňování a z toho plynoucí nebezpečí sociální izolace,

³⁴ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

³⁵ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

³⁶ NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 269 s. ISBN 978-80-7367-509-7.

- možné poruchy sebezpojetí, např. zkreslené sebehodnocení,
- případná emoční labilita, neadekvátní prožívání a sebeprožívání,
- nedostatečné dovednosti působící nezdary při navazování sociálních vztahů, problematické utváření sociálních a interpersonálních kontaktů i vazeb a nejisté zvládání přirozených a běžných sociálních rolí, snížená sociabilita,
- komunikační bariéry:
 - o z důvodu spasticity nebo jinak narušené funkce mluvidel
 - o vzhledem k stigmatizujícím projevům spasticity³⁷ dochází k „nevyhledávání“ komunikace ze strany postiženého i jeho okolí
 - o z důvodu nezkušenosti a nedostatečného sociálního učení, absentujících sociálních dovedností nebo obtíží při plném porozumění či vyjadřování
 - o vzhledem k přidruženému smyslovému postižení (sluch, zrak),
- menší zkušenost až nezkušenost v mezilidských nebo partnerských vztazích,
- možné oslabení vůle a motivace k seberozvoji i sociální adaptaci, často nedostatečná motivace k překonání překážek a problémů, vyplývajících z nejasných či neujasněných životních perspektiv,
- zkreslené, neadekvátní hodnocení OTP³⁸ sociálním okolím (včetně haló-efektu, kdy je s OTP jednáno, jako by byla postižena i mentálně, ačkoli tomu tak ve většině případů není), její stigmatizace.³⁹

Komunikace se žákem s tělesným postižením (TP)

- rozhovor vedeme s postiženým, ne s doprovodem, dodržujeme oční kontakt, jednání věnujeme dostatek času, odstraníme bariéry v prostoru, nevytýkáme nedostatky ve stravování, oblékání, nešikovnost, pomalé tempo, pokud manipulujete s vozíkem, zvedejte je pouze za pevné rámy, pamatujte na to, že vozíčkář má jiný úhel pohledu než vy, takže nemusí vidět všechno, co mu ukazujete, mimické projevy mohou být odlišné, v závislosti na typu postižení mohou být tyto projevy minimální, nebo může jít o vůli neovladatelné grimasy nebo mimovolní pohyby.

Zvláštnosti v interakci se žáky s tělesným postižením

- Lidem s poškozenou hybností horních končetin dělá potíže psaní, pokud si takový člověk potřebuje udělat poznámky, můžeme mu body z jednání, termíny nebo doporučené kontakty zapsat na počítači nebo okopírovat příslušnou pasáž textu, která se týká jeho záležitosti.
- Obavy ze zranění, pádu, nezdaru a „ztrapnění“ často vedou při zátěži k patrné neobratnosti, trémě, úzkostlivosti a zvýšenému psychickému napětí, které se manifestuje i tělesnými projevy (pocení, dechové obtíže, artikulace apod.); zejména u spastiků zátěžové situace zhoršují projevy jejich postižení – proto nespěchejme a snažme se udržet klidnou, vstřícnou atmosféru; (pseudo) vlídné pokyny typu „uklidněte se, vydechněte se, odpočiňte si, ať se uvolníte“ mívají zcela opačný účinek.
- Pokud není člověk vozíčkář, nabídneme mu místo k sezení; odmítne-li ho, není to nezdvořilost, ale on zřejmě ví, co dělá; křesla či měkké pohovky mnoha lidem s tělesným postižením nevyhovují (vzhledem k postižení páteře, kloubů, snížené svalové síle apod.) – nepříjemný až bolestivý posez a obtížné, nedůstojné vstávání; optimální bývá nabídka z více typů sedacího nábytku; vhodná bývá stabilní židle s područkami; pozor na kulaté stoly s jednou, centrální nohou (při opření může dojít k převrácení stolu a pádu jedince).
- Prostorová dispozice místnosti by měla zohlednit, že lidé na vozíku i o berlích potřebují širší průchod mezi nábytkem (cca 1,5 m), manipulační prostor pro vozík by měl být minimálně cca 1,6 x 1,6 m.

³⁷ zvýšené, vůli neovlivnitelné, svalové napětí – křečovitě pohyby, grimasování

³⁸ osoby s tělesným postižením

³⁹ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

- Mnohým lidem s tělesným postižením dělá potíže určitý pohyb, koordinace pohybů, změna polohy, udržení rovnováhy, proto je třeba přizpůsobit interiér budovy, přístup do budovy i prostor před ní – parkování atd.; vše by mělo být označeno a upraveno s ohledem pro osoby se zrakovým postižením (Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb).⁴⁰
- Důležité je umět pomoci při lokomoci – vhodný je určitý zácvik, jak člověka s TP zvednout, uchopit, poskytnout mu oporu, balanční jistotu atd. i jak manipulovat s vozíkem aj. pomůckami.⁴¹

Zásady interakce s žákem s tělesným postižením

- Snažit se předcházet možným nedorozuměním – pokud jedinec obtížně vyslovuje, jeho řeč je hůře srozumitelná, popř. špatně slyší nebo se zdá, že neporozuměl obsahu toho, co mu sdělujeme, je třeba se ptát, ujišťovat se – „co jste mi rozuměl?“, „na čem jsme se domluvili?“, opakovat sdělení apod.
- Pokud má jedinec nějaký komunikační problém, dát mu prostor k vyjádření a citlivě si ověřovat, zda porozuměl a zda jsme porozuměli jemu; nevhodné je dokončování vět za jedince nebo necitlivé podsouvání domnělých tvrzení typu „chtěl jste říci, že ...“; pokud má doprovod, brát ho jako doprovod, který může jedince doplnit, ale adresátem rozhovoru je jedinec sám.
- Lidem s poškozenou hybností horních končetin dělá potíže psaní, pokud si takový člověk potřebuje udělat poznámky, můžeme mu body z jednání, termíny nebo doporučené kontakty zapsat na počítači nebo okopírovat příslušnou pasáž textu, která se týká jeho záležitosti; po vzájemné dohodě mu také můžeme pomoci vyplnit formulář, musí jej však pro kontrolu sám přečíst a podepsat.
- Umět nabídnout alternativní řešení, např. schůzka na jiném bezbariérovém místě, nabídnout použití diktafonu.
- Volit formu akceptovatelné, partnerské pomoci, vědět, jak pomoci.
- Rizikovým faktorem bývá provedení podlah v budovách (PVC krytiny, keramická dlažba, linoleum, leštěné parkety) i povrch přístupové komunikace do budovy (asfalt, dlažební kostky aj.) – za mokra jsou kluzké, venku namrzají.
- Zajištění psychické pohody a vřidné atmosféry – obavy ze zranění, pádu, nezdaru a „ztrapnění“ často vedou při zátěži k patrné neobratnosti, trémě, úzkostlivosti a zvýšenému psychickému napětí, které se manifestuje i tělesnými projevy (pocení, dechové obtíže, artikulace apod.); psychickou tenzi jedinců s TP také zvyšuje zvyk některých pracovníků zvyšovat hlas a vyjadřovat se nepřiměřeně „polopaticky“, což je pro jedince nepřijemné a nedůstojné.
- V roli pomáhajícího – mediátora umět odhadnout, jaký spor či nedorozumění jsme schopni mediací zvládnout, a kde naše schopnosti i kompetence již nestačí.⁴²

Zvláštnosti v přístupech k žákům s chronickým onemocněním

- Mít základní povědomost o příčinách, vývoji, projevech, důsledcích a prognóze jedincovi nemoci; mít základní znalosti, jak postupovat při srdeční slabosti, diabetické nevolnosti, epileptickém záchvatu, těžké dušnosti nebo jiném náhlém zhoršení zdravotního stavu jedince,
- Mít představu o tom, co z nemoci vyplývá ve vztahu k jedincově existenci – styl života, pracovní a jiná omezení, stravování (dieta, pravidelnost), bydlení včetně rizikových faktorů (schody, nedostatek soukromí k odpočinku, alergizující nebo hlučné prostředí, osamělost a špatná dostupnost dovolání se pomoci), náklady na léčbu, resp. stabilizaci zdravotního stavu, zakotvení v komunitě a kvalita, resp.

⁴⁰ Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. 5. 11. 2019, [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/f015224c-ff91-4cad-a37b-dc0dc1072946/Vyhlaska-MMR-398_2009.

⁴¹ NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. První vydání. Praha: Portál, 2009. 272 s. ISBN 978-80-7367-509-7.

⁴² MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

funkční úroveň interpersonálních vztahů (rodina, informování sousedé), zabezpečení sociálními službami,

- Znalost toho, že např. diabetik musí v určité době jíst (jde o „režimovou“ nutnost daného onemocnění),
- Předcházet možným nedorozuměním – pokud jedinec špatně artikuluje, hůře slyší nebo neporozuměl obsahu sdělení, je lepší se ptát, opakovat nebo přeformulovat sdělení než domýšlet, co asi říká, nebo předpokládat, že rozumí,
- Nestresovat jedince časem (netrpělivostí) nebo suverénním, paušalizujícím jednáním či opakovaným vyptáváním se na okolnosti, které jsou jedinci nepříjemné (Michalík J. 2011)

Funkční dopady zrakového postižení v psychosociální úrovni

- Častější unavitelnost – z důvodu trvale vysoké koncentrace na vykonávání běžných činností (u každého je jiná).
- Zvýšená psychická labilita – v důsledku např. kolísavého vidění či postupující ztráty zraku.
- U později osleplých osob nebo u lidí s postupující ztrátou zraku nervozita stres při adaptaci na delší čas pro vykonávání běžných činností a dále na potřebu využívání různých kompenzačních pomůcek a dalších prostředků.
- Je ztížen oční kontakt – problémy při navazování (zejména prvního) kontaktu.
- Některé obtíže v oblasti sociálního kontaktu, např. mimovolní grimasy či naopak strnulost obličeje, gestika, pozice těla a dalších komunikačních výrazů – zejména u dětí a dospělých s vrozeným těžkým zrakovým postižením atd.⁴³

Obecné zásady komunikace se žáky se zrakovým postižením

- Pozdravit jako první, nevidomý ani slabozraký jedinec nás nemusí zaznamenat; představit se – jedinec nás nemusí poznat po hlase (po hlase poznají mnoho lidí, které již znají).
- Pokud nevidomý přijde do místnosti s průvodcem, hovořit přímo s nevidomým; neobracet se na průvodce, ten jen doprovází a pomáhá při orientaci.
- Při hovoru se jedinci dívat do očí, jen velmi malá skupina osob na úrovni nevidomosti nevidí skutečně nic.
- Nevidícího nepodceňujeme ani nepřeceňujeme.
- Nutno počítat s tím, že kvůli zrakovému handicapu bude možná potřeba jedinci věnovat více času, např. na vysvětlení daného problému.
- Pokud chceme jedinci nabídnout pomoc, udělejme to, nebojme se, mnozí budou velmi rádi, pomoc nevnučujeme, pokud jedinec pomoc odmítne, nepotřebuje ji.

Možnost projevů poruch chování u žáků se sluchovým postižením

- Narušené, až chaotické chování, pocity napětí a nejistoty, které se ventilují neadekvátními reakcemi, narušená pozornost, neadekvátní sociální kontakty se slyšícími vrstevníky nebo dospělými, agresivní chování, emocionální nevyrovnanost, zvýšená závislost na jiných, úzkostné chování, neschopnost nebo obavy si hrát, narušené sebehodnocení, projevující se zvýšená snaha dosáhnout cíle podvodem, úskokem či jiným snadnějším způsobem.⁴⁴

⁴³ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

⁴⁴ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

Projevy vztahující se k sebereflexi žáků se sluchovým postižením

- Zvýšená snaha o upozornění na sebe za každou cenu, problémy s vystižením či popisem emocí, tendence reagovat podle aktuálních impulzů, u dětí se projevující neschopnost si hrát, způsobená neochotou k sociálnímu kontaktu, u dospělých absence zájmů, koníčků, dalšího vzdělávání, nepřiměřená obava z neúspěšnosti nebo z jejich následků, zvýšená frekvence stavů denního snění.⁴⁵

Zvláštnosti v přístupech k žákům se sluchovým postižením

- Schopnost odezírat není automaticky „dána“ každému. Odezírání ztěžuje nevhodné osvětlení až oslnění, přecházení hovořícího po místnosti, rychle a nedbale artikulovaná řeč i vousy, zakrývající ústa mluvícího. Totéž platí o gestikulaci rukama před obličejem nebo o odvrácení obličeje za účelem listování v dokumentech, domlouvání se s další osobou apod.
- Nekřičme, nezvyšujme hlas. Křik ubírá řeči na srozumitelnosti a neslyšícím lidem znemožňuje mimika křičícího kvalitně odezírat. Výraz „křičícího“ obličeje může svádět k matoucí domněnce, že se hovořící zlobí, rozčiluje.
- Mezi nedoslýchavými mohou být lidé, kteří mají poškozenou analytickou složku slyšení, tzn., že sice slyší, že se něco říká, ale v některých situacích nerozumějí obsahu sdělení. Pokud se takový člověk něco zeptá, odpovídejme klidně, mírnějším tempem a snažme se zřetelně artikulovat.
- Je-li mezi více slyšícími lidmi neslyšící člověk, měli bychom mu jakkoli sdělit, o čem je řeč. Odkazy na pozdější dobu typu „potom ti to povíme“ jsou pro něho ponižující.
- Neumíme-li znakovat a nejsme-li vhodný objekt pro odezírání, není ostuda použít tužku a papír nebo počítač.
- I když má člověk dobré podmínky pro odezírání, nemůže si současně dělat poznámky, zápisky. Odezírání je velmi náročné na pozornost a soustředění, jež asi po 20 minutách klesá.
- Tlumočení z a do „znakové řeči“ je velmi vysilující, proto se tlumočníci střídají po cca 20 minutách. Kromě tlumočnicků můžeme využít orální / artikulační tlumočení, které usnadňuje odezírání.
- Pokud spolupracujeme s tlumočníkem „znakové řeči“, je optimální si s ním předem všechny pojmy i sdělení ujasnit, blíže specifikovat témata hovoru, jednání a poskytnout mu vhodné podmínky i dostatek času na plnohodnotné tlumočení.⁴⁶

Zásady komunikace s neslyšícími

- Před rozhovorem s člověkem se sluchovým postižením navážeme zrakový kontakt. Pokud se na nás nedívá, můžeme jej upozornit lehkým dotechem na rameno, paži nebo předloktí, že s ním chceme hovořit. Zrakový kontakt udržujeme po celou dobu rozhovoru.
- Každého člověka se sluchovým postižením se zeptáme, zda chce mluvit, odezírat, psát, nebo používat znakový jazyk. Otázku můžeme i napsat.
- Odezírání bez pomoci sluchu není spolehlivá metoda vnímání mluvené řeči. Odezírající osobě předem sdělíme téma hovoru.
- Při hovoru s nedoslýchavým člověkem nezvyšujeme hlas a nekřičíme. Zajistíme vhodné poslechové podmínky bez okolního hluku.
- Doprovází-li člověka se sluchovým postižením tlumočník či jiná osoba, vždy oslovujeme přímo člověka, se kterým jednáme, nikoli jeho doprovod.

⁴⁵ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

⁴⁶ NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. První vydání. Praha: Portál, 2009. 272 s. ISBN 978-80-7367-509-7.

- Občas požádáme, aby nám člověk se sluchovým postižením svými slovy sdělil, co nám rozuměl (nikdy se neptáme, zda nám rozuměl). Ptáme se zásadně vždy po každém důležitém sdělení.
- Při neúspěšné komunikaci máme na paměti, že jde o důsledek sluchového postižení. Proto k takovému člověku přistupujeme se stejným respektem a ohledem na důstojnost jako k člověku bez postižení. Neprojevujeme netrpělivost, neomezujeme komunikaci, ale snažíme se najít cesty, jak se vzájemně lépe dorozumívat.
- Na konci každého uceleného sdělení uděláme malou pauzu. Při tlumočení vždy dochází k malému časovému posunu. Tlumočník musí mít čas přijmout informaci, zpracovat ji a zprostředkovat.
- Dáme prostor neslyšícímu vstřebat informace, položit doplňující otázky. Chce-li se neslyšící člověk ještě na něco zeptat, poskytneme mu k tomu čas. Na konci hovoru se ho sami zeptáme, zda potřebuje něco dalšího upřesnit.
- Při odchodu dáme neslyšícímu písemné sdělení o tom, co jsme projednávali.⁴⁷

Komunikace se žákem s koktavostí

- Pozorně poslouchajte, když mluví a o čem mluví.
- Při mluvení používejte pomalé tempo řeči a prodlužujte přestávky mezi jednotlivými akty řeči.
- Redukujte počet otázek, které jedinci kladete, poskytněte mu dost času na odpověď a komunikaci vůbec.
- Pozorujte situace, kdy se plynulost řeči zlepšuje – nebo zhoršuje, během plynulých fází podněcujeme jedince k verbální komunikaci.
- Snažte se redukovat vlivy, které mohou mít negativní efekt na plynulost (např. nečekané nové situace, časový tlak, podráždění, únava).
- Neupozorňujte jedince na řeč a nepřikazujte mu direktivně: „*Mluv pomaleji!*“, ale sami hovoříme pomalým klidným tempem.
- V okamžiku dysfluence poskytněte jedinci dostatek času bez projevů netrpělivosti a dokončování vět za jedince.
- Nepřerušujte jedince v jeho projevu, neopravujte neplynule vyslovená slova.
- Nedoplňujte za jedince slova, nenapovídejte. Zhoršujete tak situaci. Možná chce říct něco jiného, než si myslíte.
- Udržujte přirozený oční kontakt, dáváte tím najevo svůj zájem, neubližujete soucitem.
- Vyčkejte, až jedinec řekne vše, co měl na mysli. Snažte se neupadat do rozpaků.
- Nevyvolávejte pocit časové tísně. Zdůrazňujte zájem o to, co říká, ne jak to říká.
- Kontrolujte vlastní řeč. Mluvte pomalu, ale přirozeně.
- Nedávejte dobře míněné rady („*Nadechni se.*“ „*Uvolni se.*“ „*Ještě jednou.*“). Čím více se jedinec zaměří na vlastní mluvní projev, tím hůře mluví. Můžete způsobit blokádu jeho řeči.
- Nepovažujte takového jedince za méněcenného. Respektujte jeho osobnost.⁴⁸

Komunikace se žákem s breptavostí

- Zpomalte vlastní tempo řeči, vokalizujte řeč – tempo řeči zpomalte lehkým prodloužením vokálů, ale aby řeč zněla přirozeně.
- Pracujte s hlasem (dělejte pauzy, tónem hlasu vyjadřujete vstřícnost a zájem, na okamžik např. zeslabte hlas), mluvte se správnou hlasovou technikou, relaxovaně, s měkkým hlasovým začátkem, který je pro hlas nejšetrnější.
- Neverbálně komunikujte v přátelském tónu, udržujte oční kontakt.

⁴⁷ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

⁴⁸ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

- Aktivně jedinci naslouchejte, koncentrujte se na to, co vám říká, nechte ho dokončit myšlenku, poskytněte mu dost času na formulaci myšlenek.
- Snažte se porozumět řečenému hned napoprvé, případně reprodukuje sdělené, dáte tak najevo, že jste porozuměli – např. uplatníte tzv. empatické parafrázování: „*Pokud tomu dobře rozumím, termín další schůzky vám vyhovuje.*“ „*Takže byste si přála, abychom se znovu setkali.*“
- Vytvářejte klidnou, neuspěchanou atmosféru, dostatečný časový prostor pro formulaci odpovědi jedince.
- Až jedinec domluví, malou chvíli počkejte, než odpovíte – může se stát, že vám jedinec chce ještě něco sdělit.
- Pokládejte otevřené a zavřené otázky. Otevřená otázka nabízí možnost zamyslet se, odpověď je zpravidla delší, na odpověď jedince nespěcháme. Např. „*Mohl byste mi říci více o tom, kdy plánujete vaše stěhování?*“ „*Jaké pocity to ve vás vyvolává?*“
- Můžete použít oceňující výroky: „*Líbí se mi, jak se připravujete na poradu.*“
- Směřujte k upoutání jedincovi pozornosti.⁴⁹

Zvláštnosti žáků s parciálními poruchami (ADHD, ADD, specifické vývojové poruchy učení – zejména dyslexie, dysgrafie a dyskalkulie) a interakce s nimi

- obtíže s udržením pozornosti, nepřesné vnímání, horší soustředění, snadnější unavitelnost, komunikační potíže jsou dány poruchami učení, pohybovou nekoordinovaností a kolísáním psychické výkonnosti, mohou mít nízké sebehodnocení a malou sociální zkušenost, obávají se vyjádřit, dlouho a obtížně hledají správná slova, jsou nejistí a mají zvýrazněnou emocionalitu
- nutnost všechny důležité informace zopakovat, počítat s časem na relaxaci a respektovat obtíže jedince, je třeba člověka povzbudit a trpělivě nastolit atmosféru důvěry, použít individuální přístup, zajistit atmosféru vzájemné důvěry, respektovat trpělivost a porozumění.⁵⁰

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-509-7.

SLOWÍK, Josef. *Komunikace s lidmi s postižením*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 155 s. ISBN 978-80-7367-691-9.

Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj ČR. *Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb*. 5. 11. 2019, [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/f015224c-ff91-4cad-a37b-dc0dc1072946/Vyhlaska-MMR-398_2009

⁴⁹ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

⁵⁰ NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-509-7.

3.2.2 Tematický blok č. 1

Téma: Vytvoř si svoji knihu – 1x 45 minut

Téma Vytvoř si svoji knihu je zaměřené na rozvíjení povědomí žáků o knihách, jednotlivé činnosti by měly budovat pozitivní vztah ke knihám. Žáci si praktickými výtvarnými činnostmi vytváří vlastní předmět – knihu, ke které mají osobitý vztah. Realizátor tak může ilustrovat veškeré procesy při vzniku knihy právě na knihách, které si žáci vyrobili.

Takto vyrobená kniha může být také dobrý podkladem pro práci v dalších lekcích tohoto programu. Žáci tak mohou mít vyrobenou knihu stále u sebe, vkládat do ní různé materiály z dalších tematických bloků a knihu vylepšovat podle toho, jaké nové informace se dovídají. Např. při samotné výrobě knihy na počátku neznají procesy vazby a tisku, jakmile však tyto znalosti dostanou z jiného bloku, mohou se u své knihy zaměřit na vazbu a tisk a knihu vylepšit.

V úvodu se žáci seznamují s různými druhy existujících knih, které má ve fondu knihovna nebo škola. Žáci knihy hodnotí a zaměřují se na vizuální podobu knihy. Rozvíjí tak práci s obrazovou informací, její popisování a dokáží obhájit, proč dali přednost jedné obrazové informaci před jinou. Práce s vizuální stránkou informace je podstatnou složkou informační gramotnosti. Média, výrobci knihy a dokumentů i reklamní agentury vědí, že vizuální podoba informace pomáhá čtenáře nejen zaujmout, ale také informaci rychleji pochopit a zapamatovat si ji.

Realizátor by měl před zahájením výuky mít základní povědomí o tom, jak se vyrábí knihy profesionálně⁵¹, a znát možnosti, jak si lze knihu vyrobit svépomocí. Není potřebná hluboká znalost profesionální výroby knih, avšak realizátor by měl znát základní procesy, aby je žákům dokázal vysvětlit, pokud se na ně budou ptát.

Pro žáky SVP realizátor plánuje pomoc se stříháním, lepením apod. a zapojuje spolužáky do pomoci. Je vhodné rozmístění žáků předem promyslet. Např. rychle pracující nadané žáky posadit k žákům, kteří ocení jejich pomoc (např. rady slepením, stříháním).

Pro žáky se SVP je doporučená výroba knihy „vázaná“ a „obyčejná“.

Kniha vázaná – nejjednodušší postup

- list A4 přeložíme na poloviny (možné použít bílé i barevné listy)
- obal vyrobit z tvrdého, strukturovaného papíru A4, taktéž přeložit napůl
- děrovačkou udělat průrazy
- ozdobit různými ústřížky, ilustracemi z vyřazených knih, časopisů, razítky apod.
- ozdobnou šňůrkou, papírovým provázkem, dárkovou stuhou, bavlnkami svázat
- jednotlivé pracovní listy z dalších tematických bloků se dají vkládat po rozvázání provázku

Kniha obyčejná – rychlá varianta

- papír A3 poskládat do velikosti A5 (na ½, na ¼, na 1/8), oboustranně přehnout, aby sklady byly lehce ohebné, uprostřed prostříhnout do čtvrtiny, složit do tvaru knihy
- vzniknou 4 strany A6

⁵¹ Knihařství. *Wikipedia* [online]. 2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Kniha%C5%99stv%C3%AD#Postup_ru%C4%8Dn%C3%AD_%C5%A1it%C3%A9_vazby

Přínosem celého bloku může být neformální prostředí, pokud se výuka bude odehrávat v knihovně. Žáci vnímají atmosféru knihovny a při samotné činnosti se snadněji uvolní a podpoří svoji kreativitu, neboť se nebudou cítit svázáni pravidly školní práce.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci k řešení problémů
- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci pracovní

V evokaci realizátor žákům klade otázky, kterými podněcuje přemýšlení o tom, jaké bude téma výuky. Vzniká řízená diskuze, při které žáci rozvíjí komunikativní kompetenci. Ve fázi hledání přitažlivé a nepřitažlivé knihy žák řeší problém a volí strategii výběru. Svůj výběr obhajuje. Rozvíjí kompetenci k řešení problémů a komunikační kompetenci. Ve fázi uvědomění žák vyrábí knihu. Pracuje s materiálem a aplikuje jej na svůj projekt – knihu. Rozvíjí pracovní kompetenci. Pokud realizátor zvolí práci s recyklovanými materiály, může v žácích budovat environmentální myšlení a potřebu starat se o život na naší planetě.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s výrobou problém, vzdělávací obsah bloku je založen na vizuální stránce. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2.

Rizika

Realizátor by měl dobře odhadnout schopnosti žáků, příp. se poradit s vyučujícím, který žáky učí ve škole. Podle toho pak musí zvolit správnou aktivitu a složitost výroby knihy. Pokud odhadne schopnosti špatně, je možné, že žáci si nestihnou knihu dopsat.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

BORKAR, Rujuta. Want to Know How to Make a Smash Book from Scratch? Read This. *CraftCue* [online]. 2018 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://craftcue.com/how-to-make-smash-book-from-scratch>.

How to Make a Paper Bag Book for Kids. *Premeditated Leftovers* [online]. 2016 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: https://premeditatedleftovers.com/naturally-frugal-mom/how-to-make-a-paper-bag-book/#_a5y_p=5510716.

Humbook záložky od Sharys ke stažení!. *Humbook* [online]. Praha [cit. 2019-01-18]. Dostupné z: <http://humbookfest.cz/humbook-zalozky-od-sharys-ke-stazeni>.

Knihařství. *Wikipedia* [online]. 2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kniha%C5%99stv%C3%AD#Postup_ru%C4%8Dn%C3%AD_%C5%A1it%C3%A9_vazby

3.2.3 Tematický blok č. 2

Téma: Jak putovala moudrost časem – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Jak putovala moudrost časem seznamuje žáky s různými zdroji informací od historie po dnešní dobu. Žáci si uvědomí, kde všude mohou nalézt informace a jak se tyto zdroje měnily v čase. Blok může obsahově fungovat velmi dobře samostatně, ale může být také odrazovým pro jiný blok, kde žáci pracují s lokálními zdroji (blok Znáte místní pověsti, tradice a zvyky?). Zároveň umožňuje navázat dalšími tématy, která budou představovat moderní zdroje informací vhodné např. pro konkrétní předmět.

Žáci si ve výuce rozvinou tu část informační gramotnosti, která je nutná v prvotní fázi procesu řešení problémů, tedy v situaci, kdy má žák definovaný problém a potřebuje k němu nalézt dostatek vhodných informací. Široká znalost zdrojů zajišťuje, že žák se naučí hledat informace relevantní, pravdivé a aktuální.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

V evokaci realizátor žákům klade otázky a sbírá odpovědi. Žáci přemýšlí o možnostech, kde mohou získávat informace. Žáci rozvíjí kompetenci komunikativní a kompetenci k řešení problémů. Ve fázi uvědomění žáci pracují ve skupinách, rozvíjí kompetenci sociální a personální. Dostávají za úkol rozluštit obrazovou zprávu ve formě piktogramu. Zjišťují tak, jak lidé komunikovali dříve, než měli písmo, a dozvídají se, že se piktogramy používají i v dnešní době.⁵² Metoda je také zaměřena na kompetenci k učení. Tuto kompetenci žáci rozvíjí i v dalších aktivitách. Při práci s šifrou žáci spolupracují, pomáhají si a hledají společně možné řešení. Rozvíjí kompetenci k řešení problémů a sociální a personální kompetenci. Žáci se SVP pracují s dalšími spolužáky a pomáhají si, příp. pracuje žák se SVP s asistentem.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s obsahem bloku problém, výuka je založena na psaných textech a vizuální stránce. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Rizika

Pokud se realizátor rozhodne umístit nápoředu podle vzoru ("trůn královny knihy", tedy na židli knihovnice), je potřebné, aby žáky na toto místo vpustil až se svolením (jedná se o místo běžně nepřístupné), příp. měl realizátor jistotu, že žáci vědí, kde mají hledat, a nebudou přeskládávat věci na stole zaměstnance.

⁵² Piktogram. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Piktogram>

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

KROLUPEROVÁ, Daniela. *Proč mluvíme česky*. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2500-3.

MOLIK. Garakovy šifry pro začátečníky. *Trekkies* [online]. 2010 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <https://www.trekkies.cz/view.php?cislocclanku=2010070047>.

Národní knihovna České republiky. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2018 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Národní_knihovna_České_republiky.

Národní knihovna vystaví nejstarší a nejcennější knihu. *Praha Press* [online]. [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <http://www.prahapress.cz/narodni-knihovna-vystavi-nejstarsi-a-nejcennejsi-knihu.html>.

Piktogram. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Piktogram>

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Spolkla mě knihovna: od hliněných destiček k tištěné knize*. Ilustroval Vojtěch ŠEDA. V Praze: Fragment, 2017. ISBN 978-80-253-3314-3.



3.2.4 Tematický blok č. 3

Téma: Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva seznamuje žáky s procesem výroby knihy, konkrétně s typy vazeb, obálky a písma. Žáci si uvědomí různorodost knih a výhody a nevýhody různých podob knih (např. kvalita lepené a šité vazby či kvalita měkké a tvrdé obálky).⁵³ Žáci si budují vztah ke knihám a upevňují si znalosti, které jim mohou v budoucnosti přinést výhodu snazšího rozhodování při pořizování knihy (např. zda pořídit knihu s měkkou vazbu, či ne).

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

V úvodu žáci pracují s knihami a jejich vzhledem. Zaměřují se na obálku, vazbu i písmo. Knihu personifikují a představují ostatním. Rozvíjí tak improvizální dovednosti při prezentaci. Žák rozvíjí komunikativní kompetence. V aktivitě věnované popisu knihy žáci rozvíjí kompetenci k učení. Poznávají, jak se nazývají jednotlivé části knihy, a s porozuměním interpretují to, co je jim představováno realizátorem. V další aktivitě žáci pochopí princip tisku a vyrobí si razítko či využít již hotové razítko k práci. Kromě kompetence k učení rozvíjí také kompetenci sociální a personální, spolupracují s ostatními žáky a pracují s výtvarným materiálem.

Postup výroby razítka volí realizátor podle dovedností žáků se SVP. Doporučení varianta je tisk pomocí razítek s písmeny a obrázky – žáci tisknou pomocí razítek a z natištěných vzorů tvoří obrazce, jména apod. Realizátor může použít jakákoliv razítka (datumovky, knihovní razítka, razítka s písmeny a čísly).

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s absolvováním výuky problém, blok je založen na vizuální stránce. V úvodu, kdy žáci personifikují knihu a představují ji ostatním, může žák se sluchovým postižením tuto personifikaci napsat nebo nakreslit. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Samotná tvorba razítka žáky baví a je možné, že může zabrat většinu času výuky. Realizátor si musí předem promyslet, jakou časovou dotaci bude aktivitě věnovat, příp. může výrobu razítka přesunout do výtvarné výchovy.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

CIEŠLAK, Aleksandra. *Dodělej si knihu*. Přeložila Lucie ZAKOPALOVÁ. Praha: Baobab, 2017. ISBN 978-80-7515-060-8.

Knižní vazba. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Knižní_vazba.

SMITH, Keri. *Dodělej tuhle knihu*. Přeložila Olga BÁRTOVÁ. V Praze: CoBoo, 2016. ISBN 978-80-7544-175-1.

⁵³ Knižní vazba. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Knižní_vazba.

3.2.5 Tematický blok č. 4

Téma: Autoři knih – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Autoři knih si klade za cíl seznámit žáky s autory, kteří se podílí na vzniku knih, ukázat jim, že autorem není jen spisovatel, ale i překladatel a ilustrátor. Žáci si přímo v bloku vyzkoušejí tato tři autorství a naučí se mezi nimi poznávat rozdíly. Realizátor využije pracovních listů a žákovi se SVP upraví pracovní list podle jeho potřeb. Např. připravenou větu rozepíše, obrázek více podrobně namaluje apod.

Celý obsah bloku je vystavěn na metodě simulační hry s vlastním objevováním. Žáci by měli dostat v evokaci vhodnou motivaci a snažit se o co nejlepší autorství. Jednou z motivací tak může být např. simulace toho, že soutěží o to, komu nakladatelství přijme knihu k vydání, a mají za krátkou dobu odevzdat svoje ukázky práce. Simulační hra pomáhá žákům téma rychleji pochopit a zábavnou formou je naučit autorským rolím. Žáci během výuky objevují svoje schopnosti. Vzájemným pomáháním dalším rolím tak mohou zjistit, zda se jim více daří práce spisovatele, překladatele či ilustrátora.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení
- kompetenci občanskou

Během metody simulační hry i v rámci celého tematického bloku žáci rozvíjí kompetenci komunikativní, sociální a personální kompetenci, kompetenci k učení, občanskou i kompetenci k řešení problému. Žáci se spolu učí komunikovat, předávat si potřebné informace o úkolech, sdílet výsledky práce a dojít k výsledku pomocí vyřešení úkolu tak, aby byli zapojeni spravedlivě všichni.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žák se sluchovým postižením by měl dostat zjednodušený pracovní list a neměl by zastupovat roli překladatele, kde se pracuje s modifikací slov pomocí samohlásek, to může být pro žáka matoucí. Vhodnou rolí je výběr ilustrátora. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Blok s sebou nese riziko časové náročnosti. V rámci jedné vyučovací hodiny je na žáky kladen důraz pracovat rychle a realizátor musí čas hlídat. Pokud chce realizátor podpořit kreativitu žáků a ponechat jim více prostoru pro tvorbu, je nutné blok prodloužit na dvě vyučovací hodiny.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

3.2.6 Tematický blok č. 5

Téma: Jak se rodí knížka – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Jak se rodí knížka je komplexním přehledem o tom, jak knihy vznikají od jejího počátku, kdy se zrodí nápad v autorově hlavě, až po umístění knihy na pult knihkupectví. Žáci si ujasní, jakými procesy musí kniha projít, naučí se rozlišovat jednotlivé fáze a pracovní role výrobců knih. Žáci se seznamují s fázemi procesu výroby knihy. Realizátor jednotlivé fáze probírá do takových podrobností, jak mu dovolí možnosti žáků se SVP a jaké jiné tematické bloky, které již žáci absolvovali. Může např. jen krátce projít fází ilustrátora, pokud již žáci absolvovali téma Autoři knih. Případně může realizátor ponechat na výběru žáka se SVP, která oblast jej zajímá, a s asistentem žák oblast projde podle vlastních možností.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

Žáci pracují s pracovním listem. Část práce je samostatná, při části spolu žáci spolupracují. Rozvíjí kompetenci sociální a personální. Domlouvají se na řešení úkolu a hledají správné řešení problému. Rozvíjí kompetenci k řešení problému. Výsledné řešení prezentují ostatním. Rozvíjí kompetenci komunikativní.

Při samostatné práci je kladen důraz jak na kritické myšlení, tak na kreativní. Žák se učí myslet nelineárně i zapojovat analytické myšlení. Pokud některé pojmy nezná, snaží se je odvodit z již nabytých znalostí. Žák se při výuce seznamuje s novými pojmy a cizími slovy. Poznává proces jako celek. Rozvíjí kompetenci k učení.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s absolvováním bloku problém, je založen na psaných textech a vizuální stránce. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Žáci mohou mít tendence vyplňovat pracovní list s předstihem, příp. se věnovat kresbě a vymalovávání obrázků. Realizátor musí klást důraz na to, aby se žáci věnovali aktivitě, kterou realizátor právě uvádí.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

DOČEKALOVÁ, Markéta. *Vyprávěj příběhy!: rádce mladého spisovatele*. Praha: Mám talent, 2017. Kničky pro talentované čtenáře. ISBN 978-80-906506-1-9.

MRÁŽKOVÁ, Eva. *Knížka o knížce: jak se rodí knížka*. Ilustroval Libor DROBNÝ. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-3282-1.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství*. Ilustrovala Bára BUCHALOVÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1261-4.

3.2.7 Tematický blok č. 6

Téma: Knihovna od sklepa až po půdu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok seznamuje žáky s knihovnou jako institucí, která poskytuje různorodé služby. Cílem je, aby žáci pochopili, jaké služby knihovna nabízí, co se tu děje, kdo v ní pracuje a jak se mohou v konkrétní knihovně orientovat. Výuka by se měla odehrávat v knihovně, která je v místě bydliště nebo školy žáků, aby se s knihovnou seznámili a při další (např. volnočasové) návštěvě mohli služby knihovny využívat. Realizátor by měl vstupovat do výuky tematického bloku se znalostí toho, jak fungují knihovny, jaké činnosti se zde provozují. Vhodným realizátorem či pomocníkem realizátora je tedy knihovník. V případě, že nemá realizátor na pomoc knihovníka, měl by se sám s činnostmi knihovny seznámit návštěvou nejbližší knihovny či samostatným nastudováním daných činností.⁵⁴

Pokud žáci absolvovali již blok Jak se rodí knížka, měli by mít znalost, že kniha putuje z nakladatelství do knihkupectví. V tomto tematickém bloku se dozví, co se děje v knihovně. Blok lze vést i bez znalostí z bloku Jak se rodí knížka. Žáci seznamují s rozdílem mezi knihovnou a knihkupectvím, tuto aktivitu je tedy možné rozšířit či zúžit podle toho, s jakými znalostmi do tohoto bloku žáci vstupují.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

V úvodu jsou žáci rozděleni do 4 skupin, kde každá skupina představuje jednu oblast (knihovnu, knihkupectví, čtenáře a nákupčí). Realizátor žákům říká vybrané věty a každá skupina se hlásí k tomu, zda by daná věta mohla být pronesena za jejich skupinu. Při této aktivitě se realizátor žáků může doptávat, proč se k dané větě hlásí, a rozvést diskuzi. Žáci si při této metodě rozvíjí kompetenci k učení.

Ve fázi uvědomění žáci poslouchají krátký výklad o historii knihoven a knih a na výzvu realizátora mohou doplňovat své znalosti.⁵⁵ Od realizátora se též dozví dělení knih na zábavnou a naučnou literaturu. Opět rozvíjí kompetenci k učení. Žáci vyplňují pracovní list, rozvíjí kompetenci k řešení problému. Pokud realizátor bude chtít, může dovolit žákům spolupracovat a radit si, v jiném případě je možné nechat žáky pracovat samostatně. Další pohybová aktivita žáky seznamuje s odděleními knihovny. Žáci ve skupině prochází knihovnou do správného oddělení a hledají odpovědi na otázky z pracovního listu. Odpovědi mohou získat od pracovníků knihovny. Rozvíjí tak kompetenci komunikativní a sociální a personální.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením mohou v úvodu bloku (přiřazování vyřčených vět do oblasti knihovny, knihkupectví, čtenáře a nákupčího) dostat vypracované otázky písemně a pokusit se je přiřadit na papíře. Při prezentaci realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2 a v prezentaci volí větší písmo. Při procházení knihovny pomáhá žákovi asistent při komunikaci se zaměstnanci knihovny.

⁵⁴ Je možné si prostudovat knihovní zákon: Zákon č. 257/2001 Sb. Zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

⁵⁵ Historie. Knihovna (institute). *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Knihovna_%28institute%29#Historie

Rizika

Při aktivitě, kdy se žáci rozcházejí po odděleních knihovny, hrozí riziko, že zabloudí či se nechají rozptýlit jinými podněty v knihovně. Pokud se výuka odehrává v knihovně s mnoha odděleními či ve velké budově, je na zvážení realizátora, zda vzdělávací obsah upravit (viz modifikace výše).

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.



3.2.8 Tematický blok č. 7

Téma: Knihovna od sklepa až po půdu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Cesta knihy knihovnou popisuje, co se děje s knihou v knihovně po nákupu, aby se mohla dostat na regál a ke čtenáři. Žáci se dozvědí, v čem se liší knihy v knihkupectví a v knihovně, proč má na sobě kniha různá značení a která značení jsou pro čtenáře důležitá. Žáci se tak naučí lépe orientovat ve fondu. Téma bloku může navazovat na jiné bloky, zejména na 2.4 Autoři knih a 2.5 Jak se rodí knížka, ale výuku lze vést i samostatně bez odkazů na předchozí znalosti z jiných tematických bloků.

Žákům je na začátku představena situace ztraceného vzkazu v knize. Celým obsahem výuky je provázána snaha vzkaz najít. Realizátor si může určit, jaký vzkaz v knize ponechá. Může se jednat o zajímavou informaci o knize či knihovně, ale také o informaci vztahující se např. k dalšímu bloku, a vzkaz tak může sloužit jako motivace.

Žáci aktivně pracují s knihami a učí se, jak se kniha zpracovává v knihovně. Je tedy vhodné, aby se výuka odehrávala v knihovně. Obsah bloku je zaměřen zejména na tři oblasti – akvizici knih, jejich zpracování a na samotné oddělení, kde se kniha nachází.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

V rámci akvizice se žáci seznámí se množstvím druhů dokumentů, které knihovna nakupuje. Je vhodné žákům ukázat všechny druhy názorně, aby v nich viděli rozdíly. Žáci rozvíjí kompetenci k učení.

V aktivitě zaměřené na zpracování knih si žáci ukazují rozdíl mezi naučnou a zábavnou literaturou. Tuto znalost mohou mít již z bloku 2.6 Knihovna od sklepa až po půdu. V této fázi si mohou prakticky vyzkoušet, jak dobře dokáží mezi naučnou a zábavnou literaturou rozlišovat. Žákům jsou představeny i signatury knih (knihovna výklad volí podle svého značení) a žáci si po vyrozumění, že jsou knihy řazeny abecedně, vyzkouší řazení knih prakticky. Rozvíjí kompetenci k učení a k řešení problémů.

V aktivitě o obalování knih a etice si žáci budují vztah ke knihám a učí se, jak se ke knihám nejen z knihovny správně chovat. Rozvíjí si kompetenci k učení a kompetenci občanskou. Závěrečná aktivita – luštění nápovědy, vede žáky ke vzkazu. Žáci prochází řešením problému, čímž rozvíjí tuto kompetenci.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Realizátor se může rozhodnout, kterým aktivitám dá větší váhu a vyšší časovou dotaci. Pokud např. žáci již rozeznávají druhy dokumentů a rozlišují mezi naučnou a zábavnou literaturou, může být obsah bloku více vystaven na praktickém obalování knihy (žáci si mohou donést knihu z domu a ve výuce si ji obalit) a na vztah lidí ke knize (etika).

Žák se sluchovým postižením může vynechat některé části pracovního listu (dle jeho dovedností a individuálního vzdělávacího plánu). Je doporučeno vynechat v pracovním listu práci s přesmyčkami. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Žáci pracují v množství knih. Je možné, že je knihy zaujmou a budou chtít jimi listovat nebo je číst. Je nutné žáky směřovat k tomu, aby se soustředili na aktivitu, která je pro ně připravena. Pokud je to možné, je vhodné po skončení výuky nechat žáky projít si dětské oddělení a nechat jim určitou dobu na čtení a listování v knihách. Je to důležitá součást zvyšování čtenářství a čtenářské gramotnosti i budování vztahu ke knihovně.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

Jak obalit knihu. *YouTube* [online]. ©2018, 26. 5. 2017 [cit. 2019-01-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=AYH1FPrsoY0>.

MRÁZKOVÁ, Eva. *Knížka o knížce: jak se rodí knížka*. Ilustroval Libor DROBNÝ. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-3282-1.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství*. Ilustrovala Bára BUCHALOVÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1261-4.



3.2.9 Tematický blok č. 8

Téma: Žánrohrátky – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Žánrohrátky seznamuje žáky s žánry dětské literatury. Na konci výuky by žáci měli mít dostatečný přehled a měli by zvládnout vidět rozdíly mezi jednotlivými žánry. Žáci se v průběhu bloku učí hledat kritéria pro třídění žánrů. Tato kritéria pak aplikují na úkol – přiřazení textů k sobě, přičemž nepracují jen se samotnými názvy žánrů a ukázkami, ale i s obrazovým prvkem typickým pro daný žánr a definicí. V rámci jednoho žánru tak vzniká čtveřice lístků tvořící kompaktní celek.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

Pomocí vybraných kartiček jsou žáci roztříděni do skupin, ve kterých dostanou množství dalších karet. Aniž by realizátor sdělil, co je třeba dělat, je žákům ponechán čas k přemýšlení, co bude úkolem. Žáci rozvíjí kompetenci k řešení problémů. S ostatními žáky ve skupině se domlouvají, analyzují přijaté informace a navrhuji společně postup práce. Rozvíjí také kompetenci komunikativní. Jakmile realizátor sdělí cíl, úkol, pracují žáci společně, pomáhají si, doplňují se, vyhodnocují návrhy druhých a aplikují společně navržená řešení. Rozvíjí mj. i kompetence sociální a personální. Při kontrole, zda úkol splnili dobře, si ujasňují, jaká kartička patří do které sady karet, a získávají tak nové informace. Rozvíjí kompetenci k učení.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žák se sluchovým postižením nemusí mít ve výukovém bloku problém s prací, blok je založen na textech a vizuální stránce. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem. Žák může zpracovávat menší množství kartiček.

Rizika

Žáci potřebují pro tuto aktivitu dostatek místa na stole nebo na zemi. Někteří žáci mohou při aktivitě mít kartičky neuspořádané a vytvářet chaos v tom, co už mají spojené a co ještě nepřiřadili. Realizátor jim může udílet rady, jak s kartami přehledně pracovat.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

KUDĚLKA, Viktor. *Malý labyrint literatury*. Praha: Albatros, 1982.

ŠIDÁK, Pavel. *Literární žánry*. Literární akademie, 2013.



3.2.10 Tematický blok č. 9

Téma: Z pohádky do pověsti a zpět – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Výukový blok Z pohádky do pověsti a zpět si klade za cíl žákům ukázat rozdíly mezi pohádkou a pověstí, dvěma žánry, které se mohou žákům plést a v některých prvcích splývat. Žáci se naučí rozeznávat typické prvky pro pohádku a typické prvky pro pověst. Žáci se neučí hledat jednotlivé prvky v ukázkách děl.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci k učení

Ve fázi evokace jsou žáci rozděleni do skupin podle lístků s názvy pohádkových postav. Žáci si svoji skupinu hledají podle zvuku a pohybu, který pohádková postava představuje. Žáci se tak na začátku výuky uvolní, rozhýbou a rozvinou si i improvizaci schopnosti při tvorbě zvuků a pohybů. Žáci rozvíjí kompetenci komunikativní i kreativní myšlení.

Jakmile jsou žáci ve skupinách, dostávají za úkol znázornit pantomimou postavu, kterou představují. Žáci se domlouvají na provedení, hledají možnosti a společné řešení, vytváří taktiku. Rozvíjí kompetence sociální a personální a kompetenci komunikativní. Učí se sdělovat informaci i jinak než slovní formou.

Ve fázi uvědomění žáci dostanou lístky s názvy pohádek a pověstí a mají za úkol rozlišit, zda název na lístku označuje pohádku či pověst. Realizátor se žáků táže, proč zvolili tuto možnost, a rozebírá u toho, jaké jsou typické znaky pro pohádku a pro pověst. Žáci se postupně učí, že i podle názvu lze částečně identifikovat žánr. Žáci rozvíjí kompetenci k učení.

V další aktivitě si žáci hrají hru Kufr. Pomocí kladení otázek hádají postavu z pohádky. Žáci v této metodě si musí pamatovat, co již bylo řečeno, promýšlet takticky, jakou zvolit otázku, a vzpomínat si na postavy z pohádek. Žáci rozvíjí mj. kompetenci k řešení problémů, analyzují informace a orientují se v nich a učí se klást otázky dobře formulované. Při hře Kufr je vhodné, aby žáci se SVP byli společně ve skupině s žáky, kteří jsou zvyklí s tímto žákem komunikovat, příp. hraje tento žák jen s asistentem.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

V úvodu jsou žáci rozřazováni podle zvuků zvířat. V případě přítomnosti žáka se sluchovým postižením mohou být žáci rozdělováni jen podle kartiček z přílohy 5.9.2 bez zvuků. Žáci se najdou jen podle názvu nebo barvy a neabsolvují fázi pantomimy. Hru Kufr absolvuje žák se sluchovým postižením s žáky, kteří jsou zvyklí s tímto žákem komunikovat, příp. hraje žák s asistentem; a hru realizátor neomezí časově a nepojme soutěžně. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Při hře Kufr mohou žáci pokládat otázky špatně (nerozlišovat mezi tázacími a zjišťovacími otázkami). Realizátor jejich otázky hlídá, ukazuje příklady a opravuje.

Zdroje a odkazy

Video:

Pavel Koutský: 08 Praotec Čech Dějiny udatného českého národa (2013). *YouTube*[online]. 26. 11. 2013 [cit. 2018-12-13]. Dostupné z:
<https://www.youtube.com/watch?v=6IH9Ct8oRSE&list=PLnplwgXmL676ZF4XY6BrbKpRFABnZExbv&index=8>.

Knihy:

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

FORMÁNKOVÁ, Věra a Jarmila SERVÍTOVÁ. *Naše národní pohádky*. Praha: Svoboda, 1982. Členská knižnice (Svoboda).

GRIMM, Jacob Ludwig Karl, Božena NĚMCOVÁ, Milada MOTLOVÁ a Wilhelm Karl GRIMM. *Nejkrásnější pohádky naší babičky*. Ilustrovala Denisa WAGNEROVÁ. Praha: Egmont ČR, 2002. ISBN 80-7186-730-6.

NĚMCOVÁ, Božena, Karel Jaromír ERBEN, Jacob Ludwig Karl GRIMM, Wilhelm Karl GRIMM a Charles PERRAULT, PEISERTOVÁ, Alena a Ivan ZMATLÍK, ed. *Moje pohádky: výběr nejoblíbenějších pohádek Boženy Němcové, Karla Jaromíra Erbena, Jacoba a Wilhelma Grimmů a Charlese Perraulta*. Vyd. 3. Ilustrovala Helena ZMATLÍKOVÁ. Praha: Artur, 2014. ISBN 978-80-7483-029-7

NIKLÍČKOVÁ, Alexandra. *O kněžně Libuši a jiné české pověsti*. 4. vydání. Ilustroval Petr BAUER. Říčany: Sun, 2015. ISBN 978-80-7371-845-9.



3.2.11 Tematický blok č. 10

Téma: Znáte místní pověsti, tradice a zvyky? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

V bloku Znáte místní pověsti, tradice a zvyky? se žáci seznamují s významem tradic a dalších aktivit v lidské historii. Žáci pochopí, že tyto aktivity měly pro lidstvo významnou úlohu a pomáhaly lidem přežít. Žáci si uvědomují, jaké tradice a zvyky dodržují v současné době, které již zanikly a které třeba ani neznají. Realizátor by měl pro výuku vybrat příklady tradic a zvyků, které se vztahují k ročnímu období, v němž se lekce koná. Zároveň může realizátor vybrat takové tradice a zvyky, které nejsou dodržované po celé České republice, ale jsou jen lokální. Nejvhodnější by bylo, kdyby realizátor zařadil lokální tradici či zvyk z místa, ve kterém se výuka odehrává. Žáci si tak prohloubí vztah k místu, ve kterém žijí, a snadněji pochopí význam aktivit, které místní lidé provozují. Upevňování lokální kultury pomáhá k tomu, aby byli žáci aktivní, zajímali se o to, co se v jejich okolí děje a jak se o chod místa mohou sami zasadit.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k řešení problémů
- kompetenci k učení
- kompetence sociální a personální
- kompetenci občanskou

V evokační části realizátor žáky seznamuje s významem tradic a zvyků. Žáci vzpomínají na různé tradice a zvyky, které znají a příp. i provozují. Realizátor s žáky zapisuje a doplňuje o další tradice a zvyky, zejména o ty méně známé, a žákům rozšiřuje povědomí o širší těchto tradic a zvyků. U žáků se buduje kompetence k učení.

Realizátor žákům vysvětluje, že se k tradicím a zvykům vztahují i různé pověry a kouzla. Žáci dostanou na kartičkách pojmy a snaží se rozlišit, zda podle pověr daný pojem přináší štěstí nebo smůlu. Jejich znalosti ohledně těchto pověr se mohou lišit, příp. mohou žáci odhadovat podle vlastního uvážení (např. "nemám rád pavouky, pavouk přináší smůlu"). Realizátor žáky při třídění neopravuje a nechává je, aby našli argumenty pro rozřazení. Žáci rozvíjí kompetenci k řešení problémů a komunikativní. Realizátor může vybrat menší množství pojmů na kartičky, pokud pracuje se žáky se SPU. Naopak může vybrat větší množství kartiček a méně známých pojmů pro žáky nadané.

Následně jsou žákům rozdány různé předměty a žáci sami vymýšlí různá kouzla a pověry. Rozvíjí si kreativní myšlení a ujasňují si, jak takové pověry mohou vznikat (např. nápodoba barvy, tvaru apod.). Nadaní žáci mohou vymyslet celý příběh.

Žáci k závěru pracují s textem – vybranou regionální pověstí – a zpracovávají úkoly. Během nich se dozvídají nové informace o lokalitě, zapojují kritické i kreativní myšlení při řešení úkolů. Realizátor volí přiměřeně složitý text na základě dovedností žáků se SVP a může přidat či ubrat klíčová slova k doplnění.

Celý tematický blok pomáhá žákům budovat vztah k místu a kulturnímu dědictví. Žáci poznávají místní kraj a jeho tradice a zvyky. Rozvíjí kompetenci občanskou.

V závěru s žáky může realizátor diskutovat na téma, jak se žilo dříve, v době bez technologií, internetu apod. Žáci hledají rozdíly, porovnávají, analyzují. Vzájemně si sdělují své názory, pocity. Realizátor žáky vede k tomu, aby vzájemně respektovali pocity druhých ohledně vztahu k místu, tradicím a zvykům. Rozvíjí kompetenci sociální a personální.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením by neměli mít s absolvováním výuky problém, obsah je založen na psaných textech a vizuální stránce. Odpovědi v diskuzi může žák komunikovat s asistentem. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Při rozdělování pojmů na štěstí a smůlu mohou žáci přinášet vlastní dojmy a emoce (např. se bojí pavouků, takže jej špatně zařadí do kategorie "přináší smůlu"). Je vhodné, aby realizátor žákům vysvětlil, že pro ně samotné může být pavouk symbolem smůly, ale většina lidí jej považuje za zvíře přinášející štěstí, a že je tedy v pořádku, pokud to někdo cítí jinak.

Realizátor může místo práce s pověstí nechat žáky rozlišovat básně z Čech a Moravy (příloha 4.10.1).

Zdroje a odkazy:

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

BURIANOVÁ, M. *Stoletý kalendář, pranostiky, lidové zvyky a říkadla v jednotlivých měsících roku*. Brno, 2001.

FROLEC, Václav. *Lidové umění a dnešek*. Brno: Blok, 1977. 1. vyd., s. 184 (edice Lidová kultura a současnost, svazek 3).

KUKAL, Petr a Jan VINDUŠKA. *Hovory a hrátky se zvyky a svátky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-696-4.

LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2004. 342 s. ISBN 80-7106-525-0.

MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost : Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha : Portál, 2002. 1. vyd., s. 208. ISBN 80-7178-624-1.

PLICKA, K. a F. VOLF. *Český rok – Jaro, Léto, Podzim, Zima*. Praha: Odeon, 1978.

Pověra. *Wikipedie* [online]. 2018 [cit. 2018-12-15]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pověra>.

SKOPOVÁ, Kamila. *Hody, půsty, masopusty: slavíme, vaříme, zdobíme a hrajeme si celý rok podle lidových tradic*. Praha: Akropolis, 2007. ISBN 978-80-86903-46-0.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar a Jitka TLÁSKALOVÁ. *Zima*. Vyd. 1. Olomouc: Rubico, 2006. 118 s. ISBN 80-7346-059-9.

TINKOVÁ, Eva. *České svátky a tradice*. Vyd. 1. [Kralice na Hané]: Computer Media, 2010. 80 s. ISBN 978-80-7402-078-0.

TŘEŠTÍK, Dušan. *Mýty kmene Čechů*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2003. 291 s. ISBN 80-7106-646-X.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Vyd. 2. České Budějovice: DONA, 2005. 96 s. ISBN 80-7322-075-X.

3.2.12 Tematický blok č. 11

Téma: Poezie není nuda aneb Rýmy, to jsou dobré šprýmy – 1x 45 minut

Tematický blok žákům přibližuje poezii hravou či prožitkovou formou, učí poznávat verš a rým a rozeznávat rozdíl mezi prózou a poezií. Žákům realizátor předkládá množství různorodých aktivit, ve kterých si každý žák může najít oblast, která jej bude bavit. Obsah pracuje s faktem, že pro žáky je poezie méně lákavá než próza (např. statistiky výpůjček v knihovně), a žákům se tak snaží ukázat, že poezie je různorodá a lze si v ní najít svoji oblíbenou formu nebo oblíbeného autora. Věk čtenářů 3. - 5. třídy je vhodný pro budování vztahu k poezii, neboť v tomto věku vykazují ještě zájem o poezii a vydaných poetických knih je velké množství.

Přínosem výuky je její neformálnost a hravost, zejména pokud se odehrává mimo školní prostředí. Doporučeným místem je knihovna s širokým dětským fondem, zejména poezií. Realizátor tak může číst básně přímo z knih a žáci si dané knihy mohou posleze půjčit.

Realizátorovy vstupní předpoklady pro výuku tématu by měly obsahovat schopnost kvalitního přednesu v různých formách. Žáci tak budou pozornější a vztah k poezii se jim bude vytvářet snadněji.

Rozvíjené kompetence

Žák ve výuce rozvíjí několik kompetencí. Konkrétně jsou to:

- kompetence komunikativní
- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence sociální a personální

V úvodu žáci hledají rozdíly mezi prózou a poezií. Realizátor by měl přizpůsobit doplňující otázky úrovni znalosti žáků. Např. u žáků se SPU je možné hledat jen základní rozdíly, u nadaných žáků se realizátor může soustředit hlouběji na formu.

Další aktivity v obsahu si realizátor volí podle fondu, individuálních cílů výuky i dovedností žáků se SVP. Blok nabízí různorodé aktivity k poslechu různých básní, které čte realizátor. Je vhodné vybrat více typů básní, aby žáci poznali jejich různorodost (hádky, říkadla, písně apod.). Další aktivity jsou zaměřeny na aktivizaci žáků. Žáci s realizátorem různě spolupracují, pracují s verši, čtou či píší. Blíže se tak seznamují s tím, jak různorodě může vypadat báseň. Žáci rozvíjí jak kompetenci k učení, tak kompetenci komunikativní. V pracovních listech hledají správná řešení, ve vybraných úkolech spolupracují, pomáhají si, analyzují informace a vyhodnocují nejlepší volbu. Rozvíjí kompetenci sociální a personální a kompetenci k řešení problémů. Tematický blok nabízí různou úroveň pracovních listů a realizátor by měl výběr konzultovat s pedagogem nebo asistentem.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Blok je celkově nastaven tak, aby si realizátor mohl zvolit aktivity podle vlastního uvážení, individuálních cílů výuky, znalostí žáků, časových možností i nabídky fondu knihovny či školy. Básně nabízené v obsahu jsou jen doporučené, realizátor si může vybrat jakékoliv jiné básně, které pro něj a žáky budou vhodné a budou splňovat cíl lekce nebo cíl aktivity.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Pro žáky se sluchovým postižením je nutné některé aktivity upravit, příp. je vynechat. Každá čtená báseň musí být pro žáka vytištěná – přepsaná či okopírovaná z knihy, kterou hodlá realizátor použít. Krátká říkadla a verše může realizátor psát na tabuli.

Je doporučeno vynechat různé hry s písmeny, přesmyčky a jazykolamy, stejně tak nevhodné jsou recitace i aktivita e) - společný přednes. Nevhodné mohou být písničky, je však nutné předem konzultovat vhodnost s vyučujícím nebo asistentem. Naopak vhodnou aktivitou jsou tištěná říkadla a rozpočítávadla, hledání vytištěných rýmů apod. – v přílohách 4.11.1 a 4.11.2 jsou vždy nabídnuty varianty jednodušších textů.

Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Jelikož je blok zcela otevřený a realizátor si obsah výuky skládá podle sebe, hrozí možnost, že do obsahu přidá množství aktivit, které na sebe nebudou navazovat, což musí realizátor ošetřit důkladnou přípravou a příp. provázet příběhem.

Dalším rizikem je možnost, že aktivit bude velké množství a nebude dostatek času na jejich důkladné provedení. U každé aktivity je proto návrh časové dotace, aby si realizátor dokázal představit, kolik minut má dané aktivitě věnovat.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

FISCHEROVÁ, Daniela. *Milion melounů*. Druhé vydání. Ilustrovala Irena ŠAFRÁNKOVÁ. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-01-2.

FRYNTA, Emanuel. *Písničky bez muziky*. Ilustrovala Markéta PRACHATICKÁ. Praha: Albatros, 1988.

MALÝ, Radek. *Poetický slovníček dětem v příkladech*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2012. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-79-1.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádanky a hříčky nejen se slovíčky: hádanky, počítání, veselé malování, hříčky se slovíčky*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-070-4.

SILVERSTEIN, Shel. *Jen jestli si nevymejšlíš*. V Praze: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03672-4.

SKOUMAL, Petr. Petr Skoumal - Pečivo. *YouTube* [online]. 1995 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FS44NXIRUFa>

ŠRUT, Pavel. *Šišatý švec a myšut*. Ilustrovala Galina MIKLÍNOVÁ. V Praze: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-870-6.

ŽÁČEK, Jiří. *Nemalujte čerta na zeď*. Ilustroval Alois MIKULKA. Praha: Albatros, 2001. ISBN 80-00-00981-1.



3.2.13 Tematický blok č. 12

Téma: Jak se mluví za humny? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

V tematickém bloku Jak se mluví za humny? se žáci seznamují pomocí samostatné práce a instruktáže s různými vrstvami jazyka. Žáci poznávají, jaká existují nářečí, jakou mají podobu, čím se liší od spisovného jazyka. Učí se členění jazyka na spisovnou a nespisovnou formu, chápou nářečí jako nespisovnou formu, ale uvědomují si jeho významnost. Kromě nářečí poznávají slang a argot a vychází ze své znalosti pojmů z běžného používání např. ve škole (řídka x ředitel). Pomocí metody „Mastery learning“, kdy podstatou učebních strategií jsou skupinové instrukce, doplňované často zpětnou vazbou a podle potřeby každého žáka též individualizovanou korektivní pomocí, žáci dospívají k dosažení požadovaného standardu, k ovládnutí základních dovedností a znalostí roztřídit slovní zásobu do výše uvedených vrstev jazyka a s těmito vrstvami dále pracovat. Ve finálním hodnocení za pomoci průběžného sebehodnocení žáci samostatně posoudí, zda a kolik se naučili z dané problematiky.

Realizátor musí předem konzultovat vstupní úroveň žáka se SVP a podle toho volit aktivity, které v bloku bude probírat. Pro některé SPU může být složité rozlišovat nářeční termíny či chápat argot, realizátor tak může tyto prvky obsahu vynechat a zaměřit se na objevování maximálně pěti nových slov tak, aby žák pochopil, že lidé v různých krajích mluví různě.

Tematický blok je časově i obsahově náročný. Realizátor by před měl mít před výukou celý obsah podrobně nastudovaný a zvládat metodu Master learning. Podstatou učebních strategií jsou skupinové instrukce, doplňované častou zpětnou vazbou a podle potřeby každého žáka individualizovanou korektivní pomocí. Korektivní pomoc znamená, že žáci, kteří neuspěli, si opraví chyby a doplňují mezery. Realizátor toho docílí doporučením vhodného studijního materiálu, zřízením svépomocných skupin, povzbuzováním. Cíle jednotlivých aktivit jsou stanoveny tak, aby jich mohl dosáhnout každý jedinec. Výsledek každé aktivity je průběžně hodnocen a toto hodnocení slouží k posouzení, zda bylo cíle dosaženo. Formativní hodnocení na závěr jednotlivých aktivit nám shrne, zda byl dosažen požadovaný standard ve vědomostech a dovednostech třídit jazykové prostředky do jednotlivých vrstev mateřského jazyka.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí několik kompetencí. Konkrétně jsou to:

- kompetence komunikativní
- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetence pracovní

Žák v úvodu prochází pretestem, aktivita je pohybová. Při ní si žák stanovuje svoje vstupní znalosti k tématu. Úvodní frontální pohybová část ukáže realizátorovi, s jakými znalostmi žáci na výuku přicházejí. Zároveň tato aktivita slouží k navnadění žáků k aktivní práci po celou dobu programu: „Posuneš se v závěru hodiny na hodnotící škále nějakým směrem?“ Po postavení žáků na hodnotící stupnici při první otázce je doporučeno požádat nejvýše stojícího žáka o vysvětlení daného pojmu. Vyvaruje se napříště toho, že přespříliš sebevědomí žáci nebudou přeceňovat své znalosti a budou si pravdivě stoupat na hodnotící stupnici. Dále pracují žáci s pracovním listem. Žáci obdrží na pracovním listě scénář k jednotlivým aktivitám a postupují podle instrukcí zde uvedených a podle požadavků realizátora. Na konci výuky prochází žáci posttestem a ujasňují si, kam se ve svých znalostech během výukového bloku posunuli. Žáci se v průběhu práce seznamují s texty, novými informacemi, které dále třídí, ujasňují si, jak jsou pro ně srozumitelné, a snaží se odpovídat na otázky.



Žák čte a poslouchá mluvenou podobu jazyka, seznamuje se s dalšími podobami jazyka. Žák hledá chybějící informace související s tématem třídění vrstev jazyka, pojmenuje je jinými slovy. Rozvíjí kompetenci komunikativní.

Žák používá při hodnocení své práce odborné termíny, se kterými se v programu seznámil, a uvádí je do souvislostí (spisovná a nespisovná slova, nářečí, slang ve škole, argot). Rozvíjí kompetenci k učení. Žák formuluje jednoduchou hypotézu na základě získaných informací o tom, jak je třeba postupovat při určování vrstev jazyka. Podporuje kompetenci k řešení problémů. Žák si při přípravě hodnocení své práce uvědomuje, které pracovní činnosti vzdělávání ho těší, které se mu daří lépe než jiné. Rozvíjí kompetence pracovní, sociální a personální i občanskou.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Pokud se nachází ve třídě větší množství žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, je nutné obsah výuky upravit tak, aby časově odpovídal schopnostem žáků. Pro žáky nadané je možné hlouběji propracovat aktivitu o jednotlivých nářečích, nechat je pracovat s různými zdroji, slovníky, internetem. Pro žáky, pro které může být výuka náročná (časový tlak na splnění úkolu), je možné některé aktivity vynechat, je vhodné zapojit žáky, kteří mají již práci hotovou, aby pomohli dalším.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Pro žáka se sluchovým postižením je nutné připravit textovou oporu všech nahrávek. Příkladové nahrávky najde realizátor v příloze 5.12.3. V případě těžšího postižení u žáka je nutné obsah výuky přizpůsobit tak, aby se setkal jen s omezeným množstvím nových (nářečních) slov. Realizátor konzultuje možnosti s pedagogem či asistentem. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

Tematický blok je časově náročný a může se stát, že se žáci u některé aktivity budou chtít zdržet, ať už z toho důvodu, že je zaujme, nebo proto, že je pro ně úkol těžký. Realizátor při přípravě výuky musí odhadnout schopnosti žáků a podle toho obsah upravit. Pokud realizátor žáky nezná (např. knihovník), měl by zvolit jednodušší variantu bloku a případně některé aktivity vynechat (např. argot).

Zdroje

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

Jak se kde mluví: Nářečí v České republice. *Ústav pro jazyk český* [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/sys/galerie-obrazky/publikace-obalky/mapa-nareci.jpg>.

Konradyho dudácká muzika z Domažlic. *YouTube* [online]. 2013 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=UpvNLCTEkiA>.

O češtině, hlavně o té nespisovné. *Slangy* [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: http://www.slangy.cz/SNC_O_cestine.html.

Plk na nedělo rozezní éter hanáčtinou. *YouTube* [online]. 2015 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LwUdh6epI7o>.

Slovácko sa nesúdí 01x02 polenko 1975. *YouTube* [online]. 2017 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=uTejA2K7OAI>.

3.2.14 Tematický blok č. 13

Téma: Žůžo dobrodružo – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Žůžo dobrodružo se zaměřuje na žánr dětské literatury – dobrodružnou literaturu. Seznamuje žáky se třemi specifickými oblastmi této literatury – dobrodružnou literaturou s dětským hrdinou, s indiánskou tematikou a detektivním příběhem. Učí žáky rozeznávat mezi těmito oblastmi. Žák také poznává znaky dobrodružné literatury jako celku a dokáže jednotlivé prvky nalézt v textu.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetenci k učení
- kompetenci k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetenci pracovní

Žáci při dílčích aktivitách hledají správná řešení (skládání vět), musí texty analyzovat, hledat klíčová slova a skládat text tak, aby vznikl srozumitelný celek. Žáci spolupracují, domlouvají se, vymýšlejí strategii, kooperují. Při hledání možného řešení respektují názor druhého. Pracují jako tým, který se snaží dosáhnout kvalitního výsledku. Rozvíjí zde především kompetenci komunikativní, k řešení problémů a sociální a pracovní kompetenci. Pokud je známo, že žák se SVP nemůže pracovat ve skupině, zvolí realizátor práci s asistentem. Žáci dodržují pravidla stanovená realizátorem i rozložení pracovní skupiny. Rozvíjí kompetenci pracovní. V úvodní části fáze uvědomění poznávají znaky dobrodružné literatury, rozvíjí kompetenci k učení. V závěru bloku žáci ověřují své znalosti pomocí stejných otázek, které byly kladeny v jeho úvodu.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Obsah je možné upravit použitím jiných dobrodružných knih, než jaké jsou pro výuku doporučeny, příp. lze vynechat detektivní formu a pracovat jen s dětským a indiánským hrdinou.

V úvodu je třeba respektovat dovednosti žáka a úvodní aktivitu lze zjednodušit položením menšího množství otázek, případně udělat papírovou verzi. Ve zbylé části výuky se pracuje s textovou oporou a měla by být pro žáka bezproblémová. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem.

Rizika

V části obsahu, kdy žáci skládají jednotlivé věty do posloupností, jsou žáci roztrženi do skupin, přičemž každá skupina má jednoho člena nebo jednu členku, kteří pozorují proces a navrhuji konečné řešení. Může se stát, že žáci nebudou spokojeni s výběrem této osoby (ať už ji vybere realizátor, nebo se o roli přihlásí osoba sama) a nebudou respektovat pravidla role této osoby. Realizátor by měl předem odhadnout situaci a podle toho zvolit třídění žáků, také by měl ovládat pedagogickou psychologii v oblasti problémových situací, které ohledně této aktivity mohou nastat. V případě, že realizátor třídu nezná, nebo neví, jak si poradit s takovou situací, může aktivitu upravit a ponechat skupinu, aby pracovala samostatně bez určení osoby, která bude proces hlídat.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006.

GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež /ve srovnávacím žánrovém pohledu/*. 1. vyd. Praha: SPN, 1984.

MAY, Karel. *Vinnetou*. Ilustroval Zdeněk BURIAN. Praha: Albatros, 1987. ISBN 13-706-87 14/54.

REISSNER, Martin. *Proměny literatury pro mládež*. Brno: MU, 2006.

ROSOVÁ, Milena. *Úvod do studia literatury pro děti a mládež*, Ostrava: Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta, 2003. 19 s. ISBN 8070422246

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: PF v Českých Budějovicích, 1992.

WALLIAMS, David. *Babička drsňačka*. Ilustroval Tony ROSS. Praha: Argo, 2012. Ahoj! (Argo). ISBN 978-80-257-0713-5.

WIDMARK, Martin. *Záhada v kině*. Ilustrovala Helena WILLIS. V Praze: Egmont, 2013. Detektivní kancelář Lasse & Maja. ISBN 978-80-252-2430-4.



3.2.15 Tematický blok č. 14

Téma: Přeskakujeme v žánrech – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Tematický blok Přeskakujeme v žánrech se zaměřuje na prohloubení znalostí z oblastí žánrů. Obsahem může navazovat na předchozí bloky probírající některé žánry (2.8, 2.9, 2.11, 2.13), ale může také fungovat samostatně, pokud žáci mají základní znalosti v oblasti žánrů – konkrétně rozeznávají zběžně žánry pohádku, pověst, detektivní povídku, fantasy a horor. Cílem výuky je ukázat na jednom příběhu jeho změny, pokud se zařadí do jiného žánru.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci občanskou

Žáci na začátku výuky dostanou komiks, ve kterém se seznámí s příběhem. Žáci se pokusí ve skupinkách připravit krátký příběh v žánru, který si vylosují. Žáci se SPU mohou pracovat samostatně. Příběh by měl znázorňovat dění, které se odehrávalo v komiksu z úvodu bloku. Každá skupina musí dodržet znaky žánru, který si vylosovala a se kterým se již dříve seznámila. Postupnou prezentací výsledku práce jednotlivých skupin si žáci mohou ověřit své znalosti a ohodnotit práci svých spolužáků. Realizátor je nápomocen a může žákům radit, jaké prvky do příběhu zařadit. Žáci se společně domlouvají na strategii, pravidlech, sdělují si znalosti a nápady, vzájemně se respektují a naslouchají si. Dokáží společně vymyslet řešení, které prezentují ostatním. Rozvíjí kompetenci sociální a personální, občanskou a komunikativní. Žáci se SPU nemusí prezentovat, ale příběh napsat a probrat s asistentem.

Modifikace s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Realizátor může zvolit jiné druhy žánrů podle potřeb či znalostí žáků. Také může zadat všem skupinám stejný žánr a při prezentaci mohou všichni porovnávat rozdíly v kreativitě žáků, rozdílech v příbězích, ale zejména mohou hledat společné rysy žánru, které se všem skupinám podařilo zachovat. Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu. Žák se sluchovým postižením pracuje s textovou a vizuální oporou a realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem. Žák neprezentuje výsledek před třídou.

Rizika

Problematickým může být žánr pověstí, který někteří žáci těžce chápou a hůře vymýšlí příběh. Realizátor může tento žánr vynechat, nahradit jiným, nebo žákům pomoci. Také může žánr přiřadit skupině nadaných žáků.

Zdroje a odkazy

Bezlesé pohádky Tomáše Kluse – přidejte se k výzvě Zachraňme lesy. *YouTube* [online]. 2018, 26. 6. 2018 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0qREh1KpEf4>.

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasperta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

DOČEKALOVÁ, Markéta. *Vyprávěj příběhy!: rádce mladého spisovatele*. Praha: Mám talent, 2017. Knížky pro talentované čtenáře. ISBN 978-80-906506-1-9.

3.2.16 Tematický blok č. 15

Téma: Od kroniky k internetu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok Od kroniky k internetu seznamuje žáky s různorodými zdroji informací, přičemž se zaměřují na poznání lokálních zdrojů či zdrojů, které přináší informace o lokalitě, ve které žáci žijí či studují. Žáci se s jednotlivými zdroji seznamují, učí se s nimi pracovat, vyhledávat v nich informace a správné informace zaznamenat. Rozšiřují svoji informační gramotnost o prvky hledání a hodnocení informací i jejich prezentování. Ve fázi evokace se žáci zamýšlí nad zdroji, z kterých lze čerpat informace o lokalitě, kde žijí. Ve fázi uvědomění s vybranými zdroji pracují – hledají informace v kronikách, místním tisku a na internetu, určují stavby, porovnávají staré a současné fotografie. Žáci se SPU nemusí absolvovat všechna stanoviště. Nadaní žáci mohou vyhledávat na internetu podrobnější informace o lokalitě. Ve fázi reflexe své výsledky práce prezentují ostatním. Žáci se SPU nemusí svoji práci prezentovat, ale postačí písemné zpracování.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí zejména tyto kompetence:

- kompetenci komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetenci občanskou
- kompetenci pracovní
- kompetenci k učení

Žáci pracují s různorodými zdroji informací. Upevňují si dovednosti v hledání informací, jejich analýze, hodnocení a přesnosti. Žáci se orientují v daných zdrojích a dokáží rozpoznat jejich specifika, různorodost i významnost. Rozšiřují si praktické postupy, které zvyšují informační gramotnost. Žáci rozvíjí kromě informační gramotnosti také kompetenci komunikativní, prezentují spolužákům své výstupy a domlouvají se vzájemně na řešení úkolů. Pracují ve skupinách, domlouvají se na nejlepším řešení a dodržují pravidla práce. Rozvíjí kompetenci sociální a personální i kompetenci pracovní. V průběhu výuky se dozví nejen o množství zdrojů, z kterých mohou čerpat, ale poznají i informace o dané lokalitě a budují si k místu vztah. Rozvíjí kompetenci k učení a kompetenci občanskou.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Obsah lze upravit několika způsoby. Realizátor může určit jiné zdroje, zejména pokud se v dané lokalitě nachází vhodnější zdroje, z kterých lze čerpat. Výuka může probíhat také v počítačové učebně a žáci mohou veškeré informace dohledávat na internetu (vhodné pro žáky 5. třídy).

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Žák se sluchovým postižením pracuje s textovou a vizuální oporou a realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem. Žák neprezentuje výsledek před třídou.

Rizika

Je důležité, aby realizátor vybral zdroje názorné a přehledné. Žáci se mohou ztrácet zejména v části věnované kronikám (špatně se jim může číst, setkávají se s tímto druhem většinou poprvé) a v části věnované médiím. Pokud žáci pracují s IT a internetem, mohou se lehce ztratit, příp. se zabavit jinou nalezenou informací. Zde může být vhodná součinnost např. druhé dospělé osoby, která s technologiemi pomáhá a zároveň kontroluje, zda žáci nenavštěvují špatné stránky.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

MLADÁ, Jarmila a Ladislav PODROUŽEK. *Pracovní sešit k učebnici Prvouka pro 3. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2003. 47 s. ISBN 80-7235-079-X

Realizátor dále pracuje se zdroji odkazujícími na danou lokalitu a se zdroji, které vydává obec, v níž sídlí škola nebo knihovna (typicky se jedná o místní zpravodaj).



3.2.17 Tematický blok č. 16

Téma: Knihovna budoucnosti – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

Blok Knihovna budoucnosti přibližuje žákům knihovnu jako místo moderní, které sleduje vývoj a mění se s dobou. Ukazuje žákům, že je místem nejen pro půjčování knih a dalších zdrojů, ale i místem, kde relaxujeme, tvoříme, hrajeme si, komunikujeme a kde se také na chvíli můžeme stát samotnými tvůrci, architekty, správci, řediteli, kteří rozhodují o tom, co se v knihovně bude dělat a čím budou knihovny v budoucnosti. V části bloku si žáci upevňují znalosti o knihovnách, knihách a písemnictví pomocí kladení obrázků do časové osy, přičemž na samotném okraji současné doby jsou umístěny i obrázky odkazující na blízkou budoucnost (např. roboti v knihovnách). Realizátor může pro nadané žáky vytvořit časovou osu podrobnější, pro žáky se SPU vybrat jen 5 časových prvků. V části výuky pak žáci uvažují nad tím, jak by mohla knihovna vypadat v budoucnosti. Žáci pracují společně, ve skupinách či samostatně podle uvážení realizátora, dovedností žáka se SVP, velikosti třídy či podle prostoru, ve kterém se výuka odehrává.

Rozvíjené kompetence

Žák rozvíjí několik kompetencí. Konkrétně jsou to zejména:

- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanská
- kompetence pracovní
- kompetence k učení

Žáci si budují vztah k místu, zejména k místní knihovně. Rozvíjí kompetenci občanskou. Pracují společně podle pravidel na konkrétním zadání (pokud tuto variantu realizátor zvolí), vytvářejí společnou podobu knihovny. Žáci hledají nápady a zakreslují je společně na jeden papír. Žáci respektují prostor dalších žáků, nezabírají si velkou plochu papíru, domlouvají se a hledají nejlepší řešení pro výsledný obraz. Rozvíjí kompetenci pracovní, sociální a personální a komunikativní. V časové ose rozvíjí kompetenci k učení.

Modifikace i s ohledem na žáky se sluchovým postižením

Celý výukový obsah může být zaměřen jen na výtvarnou činnost. Žáci se mohou pomocí výtvarných pomůcek snažit znázornit nápady, jak by mohla vypadat knihovna v budoucnosti. Pokud realizátor zvolí tuto variantu, je doporučeno uspořádat výstavu děl v knihovně nebo ve škole s případnou vernisáží.

Pokud se vzdělávacího programu budou účastnit žáci se SVP, třídní učitel těchto žáků bude realizátora předem informovat o tom, který z žáků je podpořen konkrétními podpůrnými opatřeními. Tato opatření pak budou zohledněna při realizaci vzdělávacího programu.

Obsah výuky je založen na vizuální opoře a pro žáka se sluchovým postižením je snadnější výuku absolvovat. Realizátor dbá pokynů z kapitoly 3.2.2 a komunikaci přizpůsobuje dovednostem žáka. V případě nutnosti žák nepracuje ve skupině, ale jen s asistentem. Žák neprezentuje slovně výsledek před třídou, ale jeho dílo je na souhlas žáka vystaveno spolu s ostatními.

Rizika

Pokud bude tematický blok fungovat samostatně, nebude tedy navazovat na předešlé části vzdělávacího programu, je možné, že nebudou mít žáci dostatečné znalosti k aktivitě s časovou osou. Realizátor by proto měl v tomto případě vybírat obrázky míst, která žáci poznají a dokáží alespoň odhadnout, jak se vyvíjela v čase; případně může realizátor tuto aktivitu vynechat či pracovat jen s obrázky moderní knihovny.

Zdroje a odkazy

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.

DONNELLY, Jennifer. *Kráska a zvíře*. Přeložila Eva VYBÍRALOVÁ. Praha: Egmont Publishing, 2017. Disney (Egmont). ISBN 978-80-252-3906-3.

HAGERUP, Klaus. *Dívka, která chtěla zachránit knížky*. Ilustrovala Lisa AISATO, přeložila Šárka STEJSKALOVÁ. Praha: Dobrovský, 2018. Knihy Omega. ISBN 9788073909369.

ITURBE, Antonio G. *Osvětimská knihovnice*. Přeložil Štěpán ZAJAC. Praha: Akropolis, 2013. ISBN 978-80-7470-049-1.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Knihožrouti*. Ilustrovala Bára BUCHALOVÁ. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-998-3.

ULIČIAŇSKÝ, Ján. *Analfabeta Negramotná*. Ilustroval Vladimír KRÁL. Praha: Práh, 2013. ISBN 978-80-7252-432-7.



3.2.18 Práce s žáky se sluchovým postižením

Jedná se o senzorické postižení, kompenzované do jisté míry kochleárním implantátem nebo sluchadlem.

Konkrétní skupina sluchového postižení: **žák nedoslýchavý různého stupně využívající či nevyužívající kompenzační pomůcky** (nejčastěji kochleární implantát nebo sluchadla) **a komunikující mluveným jazykem.**

Typická je přítomnost asistenta pedagoga příp. jiného pedagogického pracovníka ve výuce: stěžejní komunikaci se žákem zajišťuje on, tzn. zopakuje řečené pokyny, sleduje komunikaci a porozumění dítěte, snižuje jeho nejistotu. Přítomnost asistenta nemusí být vždy dána, žák může být ve výuce přítomen i bez asistenta, ovšem s vyučujícím, který žáka zná a zná nutný způsob komunikace.

Komunikace realizátora se žákem nedoslýchavým

- Komunikujeme přirozeně.
- Základním bodem všech komunikačních situací je nerušený zrakový kontakt a umožnění dobrého pohledu na obličej realizátora.
- Dítě využívá v určité míře odezírání, a tak mu pomáhají i neverbální projevy realizátora – mimika, gesta atd.
- Artikulace realizátora je přirozená, případně je vhodné slabé zvýraznění výslovnosti.
- Tempo řeči realizátora je přirozené – nikoli však zrychlené či naopak příliš pomalé.
- Výhled nedoslýchavého žáka na obličej realizátora by neměl být zakrýván knihou, sešitem, ani jiným objektem, realizátor by neměl sklánět hlavu, mluvit při ukazování informací do tabule nebo do plátna s prezentací.
- Realizátor by měl mluvit vždy v dobrém dohledu žáka neslyšícího.

Žák nebude moci odezírat a zároveň si psát poznámky. Je třeba využít individuální domluvu ohledně zápisu látky, učiva, poznámek. Není vhodné zbytečně zvyšovat hlas v přítomnosti nedoslýchavého žáka, neboť i u něho to budí rozpaky a nejistotu, rovněž se to jeví s rozpaky i ostatním žákům třídy.

Jak navazovat kontakt?

Nejlepším způsobem navázání kontaktu je možnost se navzájem vidět, příp. dotykem. Realizátor musí počítat s tím, že mluvní dovednosti žáků se sluchovým postižením jsou na různé úrovni, může to být i snížená komunikační schopnost či hlasitá mluva. Je třeba respektovat Individuální vzdělávací plán, o němž má informace jak učitel, tak i asistent/osobní/, informacemi z IVP se lze ve výuce řídit. Realizátor by měl obsah a průběh výuky předem konzultovat s vyučujícím či asistentem a ujistit se, že má vše dobře připraveno pro žáka se sluchovým postižením.

Žák a prostor/prostředí

Žák nedoslýchavý musí na realizátora vždy dobře vidět, je třeba, aby seděl vždy vpředu a co nejbližší realizátorovi. Za vhodné je považovat i to, když se realizátor citlivě žáka zeptá, kde mu sezení nejvíce vyhovuje. Realizátor se také může poradit s učitelem nebo asistentem pedagoga. Realizátor omezí popocházení po učebně (prostoru knihovny), zatímco na žáky mluví – to zvyšuje stres a nemožnost odpovídat na případné otázky či jinak adekvátně reagovat na didaktickou situaci. Se zvýšenou nutností soustředit se, odezírat, kompenzovat sluchovou vadu se pojí zvýšená únava a snížená soustředěnost žáka na učení – je třeba mít toto na zřeteli. Vhodná je také úprava prostředí – odhlučňovaná místnost výuky (koberec, závěsy, podložky).

Hluk v učebně je obtěžující pro sluchově postiženého žáka, větší množství hlasů významně snižuje jeho možnost porozumění. Orientace žáka ve chvíli, kdy mluví více osob najednou, je tedy ztížena, hlučné prostředí může u žáka vyvolat až fyzicky nepříjemné pocity.

Jak postupovat při výuce, při edukačních aktivitách

Je třeba zvážit při všech aktivitách stav sluchu dítěte, schopnosti, dovednosti, kognitivní zralost, věk žáka, inteligenční předpoklady apod. Všechny důležité pokyny musí realizátor psát na tabuli nebo je mít velmi zřetelně uvedeny v prezentacích, které vizualizuje. Realizátor zřetelně uvádí v psané podobě všechna cizí slova, odborné termíny, nová jména apod. – to žákovi výrazně ulehčí orientaci.

Žák náročně vnímá bisenzoricky údaje typu matematických operací, příkladů, zadání s číselnými i slovními kombinacemi údajů – vše je třeba dávat žákovi v psané podobě, a to zřetelně, jasně, pochopitelně, stručně, i případně vizuálně upravené a zjednodušené.

Je vhodné udržovat ve výuce příznivé sociální a třídní klima celé skupiny žáků.

Velkou zátěží jsou pro žáky se sluchovým postižením cizí jazyky – proto se pokud možno vyhýbejme i v tematických blocích složitým cizím slovům s odlišnou výslovností – vyhýbejte se poslechovým cvičením skrze reproduktory – ale tady je to vždy individuální záležitost, spjatá s tím, jak má žák formulovanou zprávu k IVP ze školského poradenského zařízení.

Žák i s implantátem neslyší jednotlivé hudební nástroje, ale s poslechem hudby problém mít nemusí, lépe slyší hlubší tóny, hůře slyší zpěv. Texty písní je dobré mít připraveny v psané podobě.

Hodnocení dělat individuálně, s výraznými prvky formativními – slovními.

Několik důležitých poznámek

Žáci se sluchovým postižením mají vytvořeny své vlastní „kompenzační mechanismy“ – sledují chování spolužáků při výuce, všímají si, co dělá jejich soused v lavici, napodobují ho v případě nejistoty, naučí se odkoukávat reakce učitele / realizátora.

U dítěte s hendikepem je třeba častěji počítat s tím, že i když neporozumí tomu, co se děje, nebude to dávat najevo, bude pasivní, nebude chtít na sebe upozorňovat, je méně průbojný, introvertnější – proto je třeba nečekat, až se žák na něco zeptá, nezeptá se – ale citlivým způsobem opakovat, podporovat, povzbuzovat.

Není dostačující klasická otázka „Rozumíš mi?“. Je třeba zeptat se konkrétně: „Jaké cvičení máš vypracovat? S jakým zadáním máš pracovat? Který pracovní list máš vyplnit? O čem jsem nyní mluvila?“.

Je vhodné tyto otázky žákovi pokládat také individuálně, mezi čtyřma očima, mimo ostatní skupinu, která už pracuje, a věnovat mu pozornost tak, aby nebyl centrem pozornosti třídy. Žák získá pocit jistoty, důvěry, osmělí se, bude s realizátorem spolupracovat. I pokud realizátor opakuje sdělení poněkolikrát, vždy zachová klid, vstřícnost, nekomentuje situaci, není nevládný.

Řada zádrhelů vzniká jen proto, že nedoslýchavý žák zkrátka neslyšel, nerozuměl realizátorovi nebo spolužákům. Omylem vypracuje jiné cvičení, jiný pracovní list, jinou otázku apod. Při čtení ztratí orientaci v textu / na PC, nerado vykonává některé činnosti před třídou jako první. Mnohá nedorozumění lze eliminovat pomocí písemného zadávání a maximálního využití informací, které žák může přijímat zrakem. Čím větší má žák možnost **písemné a vizuální podpory**, tím lépe.

Děti s určitou ztrátou sluchu představují velmi specifickou skupinu žáků, jejich potřeby jsou obtížně odhadnutelné a prakticky realizovatelné i pro zkušenější pedagogy. Ideální je vytvořit takový vzájemný vztah, aby ani jeden nebyl stresován a v nejistotě.

Dítě se sluchovým postižením, má-li dobré rodinné zázemí, se postupně naučí samostatně vyhledávat informace či učivo a doplňovat si možné informační mezery z výuky. Této jeho schopnosti a rutiny může tedy realizátor využít, počítat s ní částečně jako s osvojenou dovedností – je to jistá samostatnost v žakově stylu učení a poznávání. Co tedy žák nemůže vnímat sluchem, je většinou schopen dohledat či doplnit si v psané či literární formě.

Zpracováno dle publikace:

BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.



4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu

Tematické bloky č. 1 až č. 16 – 16 vyučovacích hodin

4.1 Tematický blok č. 1

Téma: Vytvoř si svoji knihu – 1x 45 minut

K tomuto tematickému bloku není potřebný žádný předem připravený pracovní list. Obsah je založen na individuálních kreativních nápadech.

4.2 Tematický blok č. 2

Téma: Jak putovala moudrost časem – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.2.1](#) – pracovní list – nácvik obrázkového písma

[Příloha 4.2.2](#) – pracovní list – cvičení na téma staré písmo

[Příloha 4.2.3](#) – pracovní list – cvičení na téma materiálů používaných v písemnictví

[Příloha 4.2.4](#) – test

[Příloha 4.2.5](#) – pracovní list – aktivita šifra

4.3 Tematický blok č. 3

Téma: Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.3.1](#) – ukázka rozdílnosti fontů

4.4 Tematický blok č. 4

Téma: Autoři knih – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.4.1](#) – pracovní list – scénáře povolání

4.5 Tematický blok č. 5

Téma: Jak se rodí knížka – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.5.1](#) – pracovní list – vizuální schéma cesty knihy

[Příloha 4.5.2](#) – skupinová aktivita – definování povolání

[Příloha 4.5.3](#) – skupinová aktivita – nácvik povolání a jejich činností

4.6 Tematický blok č. 6

Téma: Knihovna od sklepa až po půdu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.6.1](#) – pracovní list – druhy knihoven

[Příloha 4.6.2](#) – pracovní list – druhy oddělení v knihovně



[Příloha 4.6.3](#) – pracovní list – cvičení na téma jednotlivé druhy knihoven pro SVP, slabší žáci

4.7 Tematický blok č. 7

Téma: Cesta knihy knihovnou – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.7.1](#) – pracovní list – souhrnné cvičení k procesům v knihovně

4.8 Tematický blok č. 8

Téma: Žánrohrátky – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.8.1](#) – pracovní list – nácvik prózy a poezie

[Příloha 4.8.2](#) – hrací karty

4.9 Tematický blok č. 9

Téma: Z pohádky do pověsti a zpět – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.9.1](#) – karty – názvy pohádek a pověstí

4.10 Tematický blok č. 10

Téma: Znáte místní pověsti, tradice a zvyky? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.10.1](#) – pracovní list – básně z Čech a Moravy

4.11 Tematický blok č. 11

Téma: Poezie není nuda aneb Rýmy, to jsou dobré šprýmy – 1x 45 minut

[Příloha 4.11.1](#) – pracovní list – rozpoznávání říkadel 1.

[Příloha 4.11.2](#) – pracovní list – rozpoznávání říkadel 2.

4.12 Tematický blok č. 12

Téma: Jak se mluví za humny? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.12.1](#) – pretest, posttest

[Příloha 4.12.2](#) – pracovní list – souhrnná cvičení na téma dialektů, nářečí

4.13 Tematický blok č. 13

Téma: Žůžo dobrodružo – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

K této lekci není žádný předem připravený didaktický materiál.



4.14 Tematický blok č. 14

Téma: Přeskakujeme v žánrech – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.14.1](#) – skupinové cvičení – definování žánrů

[Příloha 4.14.2](#) – komiksové ztvárnění příběhu

4.15 Tematický blok č. 15

Od kroniky k internetu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.15.1](#) – vizualizace stanovišť

[Příloha 4.15.2](#) – pracovní list – skupinové cvičení ke stanovištím

[Příloha 4.15.3](#) – vizualizace rodokmenu

4.16 Tematický blok č. 16

Téma: Knihovna budoucnosti – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 4.16.1](#) – pracovní list – vizualizace knihovny ke skupinovému vyplnění, možné je jakékoliv řešení



5 Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů

Tematické bloky č. 1 až č. 16 – 16 vyučovacích hodin

V této části se nachází řešení k pracovním listům, ale také různé metodické pomůcky pro realizátora či příklady tvorby sloužící jen jako inspirace (např. list 5.3.2 je ukázkou, jak může vypadat výstup z výuky, ale konkrétní zadání závisí na realizátorovi).

5.1 Tematický blok č. 1

Téma: Vytvoř si svoji knihu – 1x 45 minut

[Příloha 5.1.1](#) – seznam knih k prezentaci

[Příloha 5.1.2](#) – ukázky vyrobených knih

5.2 Tematický blok č. 2

Téma: Jak putovala moudrost časem – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.2.1](#) – možná řešení k pracovnímu listu 4.2.1

[Příloha 5.2.2](#) – řešení k pracovnímu listu 4.2.2

[Příloha 5.2.3](#) – řešení k pracovnímu listu 4.2.3

[Příloha 5.2.4](#) – řešení k pracovnímu listu 4.2.4

[Příloha 5.2.5](#) – řešení k pracovnímu listu 4.2.5

[Příloha 5.2.6](#) – příklady textu jako inspirace pro realizátora

5.3 Tematický blok č. 3

Téma: Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.3.1](#) – možná řešení k pracovnímu listu 4.3.1

[Příloha 5.3.2](#) – ukázky hravé typografie, není řešením pracovního listu, ale ukázkou a inspirací pro realizátora

[Příloha 5.3.3](#) – ukázky hravé typografie, není řešením pracovního listu, ale ukázkou a inspirací pro realizátora

5.4 Tematický blok č. 4

Téma: Autoři knih – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.4.1](#) – texty lístků k rozdělení žáků do skupin

[Příloha 5.4.2](#) – návod pro realizátory

5.5 Tematický blok č. 5

Téma: Jak se rodí knížka – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.5.1](#) – texty lístků k rozdělení žáků do skupin

[Příloha 5.5.2](#) – řešení k pracovnímu listu 4.5.2

[Příloha 5.5.3](#) – řešení k pracovnímu listu 4.5.3

5.6 Tematický blok č. 6

Téma: Knihovna od sklepa až po půdu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.6.1](#) – řešení k pracovnímu listu 4.6.1

[Příloha 5.6.2](#) – možné řešení k pracovnímu listu 4.6.2

[Příloha 5.6.3](#) – možné řešení k pracovními listu 4.6.3 (SVP)

[Příloha 5.6.4](#) – role v knihovně, které si může realizátor vytisknout a použít v aktivitách

5.7 Tematický blok č. 7

Téma: Cesta knihy knihovnou – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.7.1](#) – návod pro realizátory

[Příloha 5.7.2](#) – řešení k příloze 4.7.1

5.8 Tematický blok č. 8

Téma: Žánrohrátky – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.8.1](#) – řešení k příloze 4.8.1

5.9 Tematický blok č. 9

Téma: Z pohádky do pověsti a zpět – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.9.1](#) – řešení k příloze 4.9.1

[Příloha 5.9.2](#) – názvy postav k roztřídění žáků do skupin

[Příloha 5.9.3](#) – názvy pohádkových postav

5.10 Tematický blok č. 10

Téma: Znáte místní pověsti, tradice a zvyky? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.10.1](#) – řešení k příloze 4.10.1

[Příloha 5.10.2](#) – tipy na předměty ke kouzlení

[Příloha 5.10.3](#) – slova vyjadřující štěstí a smůlu

[Příloha 5.10.4](#) – návod na vytvoření zadání v pracovním listu

5.11 Tematický blok č. 11

Téma: Poezie není nuda aneb Rýmy, to jsou dobré šprýmy – 1x 45 minut

[Příloha 5.11.1](#) – řešení k pracovnímu listu 4.11.1

[Příloha 5.11.2](#) – řešení k pracovnímu listu 4.11.2

[Příloha 5.11.3](#) – návod na přípravu listu pro žáky se SVP

[Příloha 5.11.4](#) – návod na zvukovou báseň

[Příloha 5.11.5](#) – návod individualizovaného pracovního listu

5.12 Tematický blok č. 12

Téma: Jak se mluví za humny? – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.12.1](#) – návod na 4.12.1

[Příloha 5.12.2](#) – správná řešení k 4.12.2

[Příloha 5.12.3](#) – písemné záznamy zvukových ukázek

5.13 Tematický blok č. 13

Téma: Žůžo dobrodružo – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.13.1](#) – podklady pro tvorbu aktivity

[Příloha 5.13.2](#) – otázky k úvodu výuky

[Příloha 5.13.3](#) – texty k rozdělení žánrů

5.14 Tematický blok č. 14

Téma: Přeskakujeme v žánrech – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.14.1](#) – texty k nápovědě

5.15 Tematický blok č. 15

Téma: Od kroniky k internetu – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

V tomto bloku žáci pracují se specifickými místními informacemi a neexistuje jednotný klíč k aktivitám.

5.16 Tematický blok č. 16

Téma: Knihovna budoucnosti – 1x 45 minut (1 vyučovací hodina)

[Příloha 5.16.1](#) – návrhy na obrázky k použití



6 Příloha č. 3 – Zpráva o ověření programu v praxi – průběžná/závěrečná⁵⁶

I.

Příjemce	Centrum rozvojových aktivit Unie zaměstnavatelů České republiky, z. s.
Registrační číslo projektu	CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008278
Název projektu	Co nebylo v učebnici – spolupráce knihoven a škol ve vzdělávání žáků 21. století
Název vytvořeného programu	Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ
Pořadové číslo zprávy o realizaci	03

II.

Místo ověření programu	Datum ověření programu	Cílová skupina, s níž byl program ověřen ⁵⁷
ZŠ Arménská – Brno Knihovna Jiřího Mahena – Brno, pobočka Bohunice-Lány	16. 4. až 14. 5. 2019	15 až 18 žáků 4. ročníku ZŠ, v indikovaném měřítku 11 žáků účastnících se všech 16 výukových hodin vzdělávacího programu

III.

1. Stručný popis procesu ověření programu
<p><i>a) Jak probíhalo ověření programu (organizace, počet účastníků, počet realizátorů atd.)?</i> Ověření programu proběhlo ve dvou fázích a celkem na šesti místech – čtyřikrát pilotní a dvakrát finální ověření. Organizační komunikace probíhala plynule a bez problémů, byly stanoveny vhodné termíny výuky. Při finálním ověřování vzdělávacího programu v Brně-Lánech v termínu duben až květen 2019 na výukové lekce docházelo většinou 15 – 18 žáků a žaček 4. ročníku s paní učitelkou a paní asistentkou. Všechny 16 vyučovacích hodin, tedy celý vzdělávací program, absolvovalo při finálním ověření v Brně-Lánech 11 žáků. Finální ověřování bylo realizováno ve výukových blocích po cca dvou až třech výukových hodinách, bylo tedy možné vyzkoušet také jiné časové rozložení programu než v předchozí fázi ověřování. Ověřovatelka-realizátorka byla ve finálním ověřování jedna.</p> <p><i>b) Jaký byl zájem cílové skupiny?</i> Učitelé nebo knihovníci, kteří byli ověřovateli v obou fázích ověřování, žáky vždy předem připravovali na plánované konání výuky v rámci vzdělávacího programu. Žáci se na program těšili. Někteří žáci prostředí</p>

⁵⁶ Nehodící se škrtněte.

⁵⁷ Uvedte stručně charakteristiku a velikost skupiny (např. 25 žáků 7. ročníku ZŠ apod.) a název organizace.

knihovny již znali, jiní navštívili knihovnu jako místo realizace ověřování až poprvé během programu, takže oznámení konání realizace ověřování vzdělávacího programu ve veřejné knihovně bylo pro žáky velmi motivační.

c) Jaká byla reakce cílové skupiny?

Žáci celkově spolupracovali s ověřovateli-realizátory velmi dobře a těšili se vždy na další setkání, které bylo avizováno na konci lekcí. Ve všech třídách, v nichž postupně ověřování proběhlo, byli žáci intaktní i žáci se SVP, rovněž tu byli rozdílně motivovaní žáci, někteří spolupracovali na všech tématech, některé bavila témata jen některá, většinou témata kreativní, vyžadující aktivitu, spolupráci či samotnou práci s knihami.

(1) **Vyrob si svoji knihu** – žáci si vyráběli svoji knihu, každému se povedlo vytvořit takovou knihu, aby s ní byl spokojen.

(2) **Jak putovala moudrost časem** – spojena v dvouhodinovou lekci s přestávkou spolu s Výrobou knihy I. Žáky nejvíce bavil tisk.

(3) **Anatomie knihy** – žáci projevili velikou míru kreativity u řešení obrázkové zprávy a při tvorbě vlastní obrázkové zprávy.

(4) **Autoři knih** – skupiny pracovali nerovnoměrně, někteří psali dlouhý příběh a jiní měli rychle hotovo. Žákům pomohlo, že byl příběh již započatý v prac. listu.

(5) **Jak se rodí knížka** – žáci lekci užili, nevýhodou u rychlejších žáků bylo přeskakování v pracovním listě, když se čekalo na další žáky a vyplňování řešení dříve, než ověřovatelka zadala práci.

(6) **Knihovna od sklepa až po půdu** – nejvíce žáky bavila práce s knihami, kdy si knihy berou sami do rukou. Někteří žáci měli tendenci se do knih začíst, bylo nutné více korigovat.

(7) **Cesta knihy knihovnou** – žáky zaujalo, jak se knihy do knihovny dostávají a kolik osob se knížky dotkne, než ji sami najdou v regálu knihovny,

(8) **Žánrohrátky** – lekce byla pro žáky jednoduchá, neboť paní učitelka s nimi žánry již pečlivě probírala a většina žáků žánry rozlišovala dobře. Problém jim dělalo rozlišení mezi sci-fi a fantasy.

(9) **Z pohádky do pověsti a zpět** – žáky bavilo více, když jsme se věnovali pohádkám, pověstem hůře rozuměli.

(10) **Znáte místní pověsti, tradice a zvyky?** – žákům byl představen svátek sv. Jana a knihy věnující se zvykům na jaře, lekce je bavila, sami se naučili hledat v herbáři, když hledali svatojánskou bylinu.

(11) **Poezie není nuda** – lekce byla velmi akční, žáci se dobře zapojovali.

(12) **Jak se mluví za humny?** – pro žáky bylo těžké určovat dílčí znaky nářečí, bavilo je přemýšlet o argotu.

(13) **Žůžo dobrodružo** – žáci byli v této lekci docela unavení, ale zvládli vše dobře.

(14) **Přeskakujeme v žánrech** – většina žáků se do vymyšlení příběhů nadchnula. Problém měla skupinka s pověstí, která byla složena z pečlivých žáků, kteří chtěli odvést dobrou práci, ale zároveň zcela nechápali, jaké jsou znaky pověsti.

(15) **Od kroniky k internetu** – žáci pojali práci po stanovištích jako soutěž a velmi si to užívali. Naučili se dobře pracovat s některými zdroji.

(16) **Knihovna budoucnosti** – opět se jednalo o kreativní lekci, u které žáci přednesli mnoho možností, kam se budou knihovny ubírat.

2. Výsledky ověření

a) Výčet hlavních zjištění/problémů z ověřování programu:

Jelikož bylo po pilotování zajištěno, aby se některé výukové části/lekce upravily, nevychází z ověřování žádný závažný problém. V těch výukových částech, kde je nutné pečlivě sledovat čas, bude v lekcích přidána poznámka, jak dlouho je doporučeno aktivitě věnovat času. Do některých lekcí bude vpraveno více zdrojů, z kterých lze čerpat.

b) Návrhy řešení zjištěných problémů:

Viz a)

c) Bude/byl vytvořený program upraven?

Viz a)

d) *Jak a v kterých částech bude program na základě ověření upraven?*
Pečlivé rozvržení času u lekce věnované autorům a rovinám jazyka.

3. Hodnocení účastníků a realizátorů ověření⁵⁸

a) *Jak účastníci z cílové skupiny hodnotili ověřovaný program? – podložit nějakým sledováním*

Paní učitelka chválila všechny lekce velmi pozitivně, sama plánuje lekce vyzkoušet později s jinou třídou. Žáci v dotaznících lekce chválili pozitivně. Většinou je nebavilo jen vyplňování samotných dotazníků, výjimečně některé nebavily dlouhé pracovní listy.

b) *Co bylo v programu hodnoceno v rámci ověřovací skupiny nejlépe?*

V průběžných ověřováních byla všechna výuková témata hodnocena žáky v evaluačních dotaznících velmi pozitivně, stejně tak byla kladná zpětná vazba od neověřovatelů v dotaznících. Žáci i neověřovatelé (většinou učitelé) ocenili možnost trávení času výuky v prostředí knihovny, orientaci v ní a především funkční a zároveň kreativní práci žáků s knihami. Žáci hodnotili v hodnoticích listech nejlépe tvorbu knihy, komiks, dramatizaci, také práci ve skupinách. Pozitivním výstupem je také to, že se někteří žáci, kteří ještě před ověřováním vzdělávacího programu nebyli registrováni v knihovně, se po prvních výukových tématech zaregistrovali jako čtenáři knihoven.

c) *Jak byl hodnocen věcný obsah programu?*

Hodnocení proběhlo jak v dotazníku, tak fakultativně ústně po každé lekci. Hodnocení obsahu bylo velmi pozitivní od všech aktérů ověřování, nejvíce však všechny lekce věnující se žánrům a práci s knihami. Paní asistentka pedagoga ocenila výrobu knihy.

d) *Jak bylo hodnoceno organizační a materiální zabezpečení programu?*

Hodnocení bylo pozitivní, materiálů i publikačních zdrojů a pracovních listů byl vždy dostatek, zejména neověřovatelé-učitelé ocenili možnost ponechání si výtvořů žáků pro další didaktickou potřebu i pro prezentaci v prostředí školy.

e) *Jak byl hodnocen výkon realizátorů programu?*

Z hodnoticích listů žáků i dotazníků zpětné vazby neověřovatelů i osobního rozhovoru vyplynulo, že výkon realizátorky-lektorky při finálním ověřování v Brně i jejích kolegů při ostatních ověřováních byl hodnocen výborně. Ukázalo se tedy, že učící knihovník může být platným a důležitým edukátorem v neformálním prostředí pro účely zajištění formální části výuky.

f) *Jaké měli účastníci výhrady/připomínky?*

Některým žákům se nechtělo vyplňovat dotazníky, někteří žáci upřednostňovali komunikaci před psaným textem a nelíbily se jim konkrétní pracovní listy.

g) *Opakovala se některá výhrada/připomínka ze strany účastníků častěji? Jaká?*

Ne.

h) *Budou případné připomínky účastníků zapracovány do další verze programu?*

Pokud ne, proč?

Nejčastěji se objevovala nechuť vyplňovat dotazník, ale v samotných výukových částech vzdělávacího programu není dotazník uveden jako povinný a je vždy doporučena různá reflexe, čímž by bylo možné předejít stereotypnímu vyplňování dotazníků.

i) *Jak byl program hodnocen ze strany realizátorů programu?*

⁵⁸ Vychází z evaluačních dotazníků žáků, učitelů, realizátorů programů – pracovníků neformálního vzdělávání či záznamů z rozhovorů s dětmi, které příjemce uchovává pro kontroly na místě.

Realizátoři hodnotili program v reflektivních záznamnících. Existovala rozdílná hodnocení především kvůli rozdílné dynamice ověřujících skupin žáků. Snadnější bylo motivovat vždy třídu velmi aktivní, jako tomu bylo ve finálním ověřování v Brně. Zároveň bylo třeba pro motivované žáky připravovat více aktivit a náročněji pojaté a také korigovat ne vždy ohleduplné a korektní jednání žáků. Vzdělávací program byl hodnocen téměř vždy známkou 1 na škále 1-5.

j) *Navrhují realizátoři úpravy programu, popř. jaké?*

Po pilotních i finálních ověřováních je navrženo přesnější stanovení časové dotace u vybraných lekcí (autoři, jazyk) tak, aby budoucí lektor nebo realizátor vzdělávacího programu věděl, kolik maximálně času může dané výukové aktivitě věnovat.

k) *Budou tyto návrhy realizátorů zapracovány do další verze programu? Pokud ne, proč?*

Ano, po pilotážích i finálních dvou ověřováních dochází k zapracování návrhů do verze vzdělávacího programu odesílané na MŠMT.

l) *Konkrétní výčet úprav, které budou na základě ověření programu zapracovány do další/finální verze programu:*

Tematický blok **Autoři knih** – ve fázi (U)vědomění si významu informací je nutné stanovit časový limit pro práci ve skupině a pro prezentování.

Tematický blok **Jak se mluví za humny?** – po finálním ověření byla nově stanovena časová dotace na zpracování pracovního listu.

	Jméno, příjmení, titul	Datum a místo	Podpis
Zpracoval/a	Mgr. Dagmar Chytková	6. 6. 2019	

7 Příloha č. 4 - Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu

From: pavlina.dobruska@uzs.cz <pavlina.dobruska@uzs.cz>

Sent: Thursday, October 10, 2019 11:59 AM

To: 'lenka.perglova@nuv.cz' <lenka.perglova@nuv.cz>

Subject: konzultace ke zveřejnění programu

Dobrý den, vážená paní Perglová,

realizujeme projekt Co nebylo v učebnici – spolupráce knihoven a škol ve vzdělávání žáků 21. století (r.č.p. CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008278), který reaguje na Výzvu Budování kapacit pro rozvoj škol II, konkrétně na aktivitu č. 4: Propojování formálního a neformálního vzdělávání – rozvoj klíčových kompetencí.

V rámci tohoto projektu máme celkem vytvořit 9 vzdělávacích programů. Nyní máme hotové 3 vzdělávací programy, které budeme potřebovat umístit na Metodický portál RVP.cz. Dle pokynů, které nám byly zaslány z NIDV, jsem se zaregistrovala. Dále jsem si připravila tabulku, kterou požadujete. Ráda bych ji s Vámi zkontualovala, zda takto bude vyhovující, nebo zda mám ještě jinak upravit. Tabulku příkládám v příloze (zatím nevyplněnou). Jde mi jen o to, zda v takové podobě bude dostačující.

Do posledního sloupce jsem ještě přidala Odkaz, kde celý VP a jednotlivé materiály budou uveřejněné, i když v pokynech není uveden. Jinak nevím, kam bychom potom tento odkaz vkládali.

Ještě prosím o informaci, zda do zápatí máme vložit povinný logolink, nebo zda tabulku máme vložit na hlavičkový papír (kde je i logolink), aby bylo patrné, kdo tabulku posílá.

Pokud tomu správně rozumím, tak ke každému VP, který budeme na portál RVP vkládat, vytvoříme samostatnou tabulku.

Děkuji Vám za konzultaci.

Přeji příjemný den.

S pozdravem Pavlína Dobruská

út 15. 10. 2019 v 11:54 odesílatel <pavlina.dobruska@uzs.cz> napsal:

Dobrý den, vážení paní Perglová,

nejdéle 29. 10. 2019 potřebujeme odevzdávat Zprávu o realizaci a vytvořené 3 vzdělávací programy. Potřebovala bych s Vámi zkontualovat příloženou tabulku, kterou bychom Vám měli odeslat (viz e-mail níže). Úplně však nerozumím tomu, zda do vytvořené tabulky uvádět všechny přílohy (k jednomu VP jich je 65) – počet zveřejňovaných materiálů. Nemyslím tím uvedení počtu materiálů, ale ke každé příloze uvést téma, formát a velikost souboru, jak je uvedeno v zasláných pokynech. Do tabulky jsem si navíc přidala odkaz, na kterém je možné nahlédnout do odpovídající přílohy. Bez toho asi nelze zkontualovat.

Předem děkuji za reakci.

Přeji příjemný den.

Pavlína Dobruská

From: Lenka Perglová <lenka.perglova@nuv.cz>
Sent: Thursday, October 17, 2019 12:40 PM
To: pavlina.dobruska@uzs.cz
Cc: Splavcova Hana <hana.splavcova@nuv.cz>
Subject: Re: FW: konzultace ke zveřejnění programu

Vážená paní Dobruská,

omlouvám se za opožděnou odpověď, čerpala jsem dovolenou.

Tabulku potřebujeme vyplnit pouze pro vytvoření představy o vkládaných materiálech, nejedná se o žádný oficiální dokument, který bychom někde předkládali, je to jen pro nás. Nemusíte si tedy dělat starosti s kopírováním tabulky na hlavičkový papír.

Vyplněnou tabulku chceme zejména proto, abychom věděli, kolik cca materiálů organizace bude vkládat (kolik příloh obsahují vzdělávací programy), jaké formáty a zda bude mít vlastní úložiště viz [podmínky spolupráce](#). Z Vámi zasláního návrhu struktury tabulky vidím, že materiály budete mít uložené na vlastním úložišti? Pokud tedy tato informace platí, materiály budeme vkládat do modulu EMA (<https://ema.rvp.cz/>).

Pokud již máte vzdělávací programy uložené na vlastním úložišti, prosím o zaslání linků. Potřebovali bychom vědět, jak budou soubory na Vašem webu koncipované. Zda bude mít 1 vzdělávací program (zahrnující všechny přílohy) konkrétně 1 URL. Nebo zda budete chtít zprostředkovávat každou přílohu pod vlastní URL.

From: Lenka Urbanová <lenka.urbanova@nuv.cz>
Sent: Wednesday, October 23, 2019 2:28 PM
To: pavlina.dobruska@uzs.cz
Cc: Lenka Perglová <lenka.perglova@nuv.cz>
Subject: Katalog EMA - zveřejnění výstupů

Vážená paní Dobruská,
starám se o katalog EMA, který je součástí Metodického portálu [RVP.CZ](#). Projevili jste zájem zveřejnit na Metodickém portálu, resp. v katalogu EMA výstupy z vašeho projektu. Katalog EMA se v tomto školním roce soustředí právě na napojování partnerů. Ráda bych vás tedy vedla, vysvětlila všechno potřebné a pomohla vám, aby se všechno povedlo připravit rychle, abyste byli spokojeni a aby EMA získala zajímavého partnera. Od Lenky Perglové vím, že zatím byste do katalogu EMA přidali 3 záznamy, jestli to dobře chápu, tak 3 odkazy na informace o vzdělávacích programech. Posílám vám informace pro partnery EMY k přečtení, ale ráda bych vám pak všechno vysvětlila. Myslíte, že bych vám mohla někdy zavolat?
Děkujeme za zájem a těšíme se na spolupráci!
Lenka Urbanová



Lenka Urbanová
manažerka technické podpory v projektu Podpora práce učitelů
(Podpora budování kapacit pro rozvoj základních pre/gramotností
v předškolním a základním vzdělávání);
garantka diskuzí Metodického portálu [RVP.CZ](#)
+420 603 186 023
lenka.urbanova@nuv.cz
www.rvp.cz

From: Lenka Urbanová <lenka.urbanova@nuv.cz>
Sent: Wednesday, October 23, 2019 4:09 PM
To: pavlina.dobruska@uzs.cz
Cc: Lenka Perglová <lenka.perglova@nuv.cz>
Subject: Re: Katalog EMA - zveřejnění výstupů

Dobrý den!
Děkuji za rychlé předání kontaktu panu Pergloví. Myslím, že jsme se spolu domluvili na postupu.
Posílám tabulku k vyplnění - zapíšete do ní informace o vašich výukových programech.
Dále posílám draft memoranda, které s partnery podepisujeme. Není to smlouva, spíš vzájemné strvení, že si rozumíme. Prosím, projděte si a doplňte vaše údaje. Partnerem bude váš projekt, nikoli organizace. Napadlo mě, že kdybychom zvládli podpis brzy, možná byste mohli kopii přiložit do monitorovací zprávy, pokud by vám to pomohlo. Mají existovat 3 paré, podepsané memorandum si klidně můžeme poslat poštou, to se ještě domluvíme.
Kdybyste cokoliv potřebovali, pište, volejte!

S pozdravem a díky
Lenka Urbanová



Lenka Urbanová
manažerka technické podpory v projektu Podpora práce učitelů
(Podpora budování kapacit pro rozvoj základních pre/gramotností
v předškolním a základním vzdělávání);
garantka diskuzí Metodického portálu [RVP.CZ](#)
+420 603 186 023



8 Nepovinné přílohy – Souhrnná evaluace vzdělávacího programu *Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ*

Souhrnná evaluace zahrnuje dílčí fáze evaluace, reflektující práci expertního týmu ET 0 2 čítajícího celkem 14 členů: šest dvojic tvořených vždy učitelem (pracovník formálního vzdělávání) a učícím knihovníkem (pracovník neformálního vzdělávání), do týmu patřily také metodička a koordinátorka – studentka pregraduální pedagogické přípravy z Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Evaluační zpráva reflektuje jednak proces vzniku vzdělávacího programu, jednak pilotní fázi ověřování vytvořeného vzdělávacího programu, jednak finální fázi ověřování vytvořeného vzdělávacího programu. Součástí evaluační zprávy jsou také informace o vzdělávacích aktivitách, jimiž prošli v průběhu dané fáze projektu *Co nebylo v učebnici* tvůrci a realizátoři vzdělávacího programu a to v Centrech kolegiální podpory (dále CKP), v Národním institutu dalšího vzdělávání (dále NIDV), ve školicích programech BOZP a ve zdravotnické edukaci.

8.1 Evaluace účasti pracovníků formálního a neformálního vzdělávání v CKP

V průběhu tvorby vzdělávacího programu se workshopu CKP konaného 6. 11. 2018 v Plzni zúčastnili jeden pracovník formálního vzdělávání a jeden pracovník neformálního vzdělávání. Na workshopech pracovali ve skupinách i individuálně dle pokynů a nastavené organizace této aktivity CKP. Oba členové expertního týmu ET 02 poté sdíleli na workshopu získané informace, poznatky i metodické materiály ostatním členům ET 02 včetně metodika a koordinátora na jednom z dvoudenních setkání ET. Tematických setkání v CKP v Praze 6. 2. 2019 a 13. 3. 2019 se zúčastnili jiní dva projektoví pracovníci formálního a neformálního vzdělávání. Poznatky a materiály z tematických setkání byly nasdíleny všem členům projektového odborného týmu napříč expertními týmy v dané fázi realizace projektu.

8.2 Evaluace proškolení pracovníků potřebných pro ověření programů pro žáky

Pro naplnění plánovaných aktivit projektu bylo povinnou součástí této fáze projektu v ET 02, který vzdělávací program tvořil, realizoval a evaluoval, proškolení těch pracovníků, kteří se poté podíleli jako realizátoři na pilotním a finálním ověřování vytvořeného 16hodinového vzdělávacího programu *Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně*.

- Proškolení v BOZP formou e-learningového kurzu absolvovali v ET 02 dva pracovníci formálního vzdělávání a dva pracovníci neformálního vzdělávání, obdrželi osvědčení.
- Proškolení Základní normy zdravotnických znalostí (ZNZZ) pro pedagogické pracovníky v rozsahu 20 hodin absolvovali v ET 02 dva pracovníci formálního vzdělávání, obdrželi osvědčení.
- Proškolení Zdravotník zotavovacích akcí (ZZA) v rozsahu 40 hodin úspěšně absolvovali v ET 02 čtyři pracovníci neformálního vzdělávání, obdrželi osvědčení.

8.3 Spolupráce expertních týmů v rámci tvorby vzdělávacího programu

Dle znění projektového záměru spolupracovali tvůrci vzdělávacího programu v expertním týmu ET 02, který byl tvořen 14 členy na pozicích dvojice učitel (pracovník formálního vzdělávání) + učící knihovník (pracovník neformálního vzdělávání), metodička a koordinátorka. Práce expertního týmu na tvorbě vzdělávacího programu byla realizována jednak na 7 dvoudenních setkáních, jednak online v prostředí znalostní platformy vytvořené na sdíleném Google disku. Setkávání online a offline přineslo oběma skupinám, jak pracovníkům formálního vzdělávání, tak pracovníkům neformálního vzdělávání, rovněž metodikovi a koordinátorce mnoho nových poznatků, kompetencí, zkušeností a dobré a nadále využitelné praxe. Pracovníci formálního i neformálního vzdělávání získali nové digitální kompetence pro interakci v online prostředí, navzájem si předali odbornou expertizu v oblasti moderní pedagogiky, didaktiky i informační gramotnosti a její edukace v reálném školním prostředí.

Společná setkávání učitelů a učících knihovníků se stala společenstvím praxe, které fungovalo na principu sdílení, předávání zkušeností a vzájemné podpory. Aby bylo možné společnou prací vytvořit smysluplný, funkční a tematicky zajímavý originální vzdělávací program, byli tvůrci na začátku realizace projektu vyzváni k úvodní reflektivní aktivitě, která byla designována jako první evaluační projektový nástroj. Evaluační nástroj *Reflexe výchozího stavu aneb Jak jsme vlastně na tom?* obsahoval čtyři okruhy otázek: (1) Spolupráce knihovny a školy, (2) Podmínky, zázemí, vybavení, (3) Cílová skupina, (4) Témata edukačních aktivit. Zpracování otázek v jednotlivých okruzích přineslo potřebné vstupní informace o aktuálním stavu spolupráce mezi učiteli a knihovníky, o tematických preferencích vzdělávacího programu, prekonceptech učitelů a učících knihovníků na úrovni kompetencí v pedagogice, didaktice i odborných témat, o bariérách i příležitostech, které při spolupráci knihoven a škol vznikají a díky projektovým aktivitám je možné s nimi pracovat. Tyto skutečnosti byly klíčovým východiskem pro následnou společnou práci tvůrců na vzniku vzdělávacího programu *Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ*. Formulář evaluační aktivity *Reflexe výchozího stavu aneb Jak jsme vlastně na tom?* Je součástí evaluační zprávy jako Ukázka A.

8.4 Evaluace vzdělávacího programu *Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ*

Dle znění projektového záměru byla pro projekt designována komplexní evaluace zahrnující takové nástroje, které reflektují zapojení všech aktérů vzdělávání do procesu evaluace vytvořeného VP – žáků, realizátorů a dalších zúčastněných osob.

8.4.1 Evaluační nástroje

Pro potřeby projektu byly jako evaluační nástroje využity:

- 1) Evaluační dotazníky pro žáky mladšího školního věku – v tištěné verzi (formulář evaluačního dotazníku viz Ukázka B),
- 2) Evaluační dotazníky pro neověřovatele (učitele mimo projektový tým nebo učící knihovníky účastníci se pasivně realizace ověřování hotového VP, často v roli doprovodu ověřující třídy), v tištěné verzi (formulář evaluačního dotazníku viz Ukázka C)
- 3) Reflektivní záznamy realizátorů průběžně zachycující průchod realizátora ověřováním 16hodinového VP s danou skupinou žáků (formulář Reflektivního záznamníku viz Ukázka D).

8.4.2 Průběh ověřování vzdělávacího programu

Ověřování programu se uskutečnilo ve dvou fázích. Cílem pilotního ověřování byla snaha předejít chybám, které se přirozeně ve vzdělávacím procesu vyskytují, a eliminovat jejich přenesení do procesu výuky. Pilotní ověřování se uskutečnilo v Olomouci, Plasích, Mikulově a Vsetíně. Finální ověření proběhlo v Mikulově a v Brně. Do všech 16 lekcí pilotní části se zapojilo celkem 62 žáků. Finálního ověřování všech 16 lekcí se zúčastnilo 20 žáků. Celkem pilotní i finální ověřování kompletního vzdělávacího programu absolvovalo 82 žáků. Obě fáze projektu trvaly přes 2 měsíce – od 4. března do 9. května 2019.

8.4.3 Cílová skupina ověřovaného vzdělávacího programu

Žáci se na pilotní ověřování těšili, pro některé z nich to byla vůbec první návštěva knihovny. Mnozí z nich byli motivováni i samotnými rodiči. Účast na projektu byl pro některé žáky ověřovací skupiny rovněž alternativou pobytu ve školní družině. Pozitivně reagovali i na střídání činností během projektu. V některých případech, především u žáků se SVP, se projevila nesoustředěnost žáků v druhé části vzdělávacího programu. Žáci hodnotili výukové aktivity kladně. Téma vzdělávacího programu se ukázalo jako ideální pro žáky 4. ročníku.

8.4.4 Hodnocení nově vytvořeného programu – účastníci žáci

Evaluačním nástrojem pro hodnocení nově vytvořeného vzdělávacího programu žáky byl tištěný dotazník *Hodnoticí list žáků*, který žáci vyplňovali vždy po skončení jednotlivých výukových tematických bloků. Forma dotazníku byla přizpůsobena věku cílové skupiny žáků mladšího školního věku. Obsahoval celkem šest otázek, z toho čtyři otázky s výběrem odpovědi ve formě „smajlíků“: (1) Jak mě lekce bavila, (2) Jak mi vyhovoval způsob výuky, (3) Jak hodnotím práci lektora, (4) Z lekce si odnáším nové informace, dvě otázky otevřené s možností volné odpovědi: (5) Nejvíce se mi líbilo, (6) Nejméně mě bavilo (ukázka prázdného evaluačního dotazníku viz Ukázka B).

Hodnocení proběhlo jak v dotazníku, tak ústně po absolvování každého bloku. Reakce žáků na program byla pozitivní. Žádnou z aktivit neoznačili negativně. Líbil se jim týmový duch práce ve skupinách a společná kooperace, také tvořivost. Celkově žáci kladně hodnotili rozličné aktivity, kterými byl program naplněn. V případě pilotního ověřování v Mikulově byli žáci ovlivněni únavou z dopolední výuky, přesto úkoly plnili aktivně. Ocenili možnost trávení času v knihovně, orientaci v ní a především práci s knihami – několik žáků mělo v průběhu ověřování tendenci začít se do knihy, s níž pracovalo. Nejvíce se jim líbily aktivity kreativní, například tvorba piktogramů, pracovní list Jak se rodí knížka, strom života, hry na kouzlení, dále aktivity obsahující netradiční téma nebo netradiční formu poznávání nového – například lokální zdroje jako kroniky či historické fotografie v rámci místně zakotveného učení, tvorba poezie, poznávání jazykových vrstev a přemýšlení o nich. Pozitivním výstupem ověřování vzdělávacího programu je také to, že někteří žáci, kteří před první vyučovací hodinou ještě nebyli registrováni v knihovně, se po absolvování ověření dobrovolně zaregistrovali jako uživatelé knihovny. Z evaluačních dotazníků vyplynulo, že žáky nebavilo pouze vyplňování samotných dotazníků, výjimečně některé žáky nebavily rozsahem větší pracovní listy.

V dotaznících žáků i jednotlivých reakcích žáků byl velmi kladně hodnocen výkon realizátorů programu. Žáci pozitivně vnímali osobnost učícího knihovníka, spojeného se stále ne dostatečně akceptovaným edukačním prostředím knihovny. Pouze v jednom případě bylo nutné při nepochopení ze strany žáků opakovaně vysvětlit jednu z aktivit, aby celá skupina mohla pracovat.

8.4.5 Hodnocení nově vytvořeného programu – neověřovatelé

Jako neověřovatelé jsou v evaluaci vnímání učitelé mimo odborný tým projektu nebo učící knihovníci či učitelé projektu účastníci se jako pozorovatelé pasivně realizace ověřování hotového VP, často v roli doprovodu ověřující třídy. Evaluačním nástrojem pro hodnocení nově vytvořeného vzdělávacího programu neověřovateli byl tištěný *Dotazník zpětné vazby neověřovatelů*, který neověřovatelé vyplňovali vždy po skončení jednotlivých výukových tematických bloků (formulář evaluačního dotazníku viz Ukázka C). Otazník obsahoval celkem 10 otázek, z nichž osm bylo formulováno s odpovědí na škále 1-5, dvě s otevřenou slovní odpovědí:

1. Jak hodnotíte odborné zpracování tématu lekce?
2. Do jaké míry formát lekce odpovídá žákům daného ročníku?
3. Jak hodnotíte přístup lektora k žákům?
4. Jak hodnotíte srozumitelnost výkladu a komunikaci lektora?
5. Do jaké míry považujete obsah lekce za přínosný pro žáky?
6. Jak hodnotíte organizační a materiální zajištění lekce?
7. Jak Vás osobně inspiroval obsah lekce k využití ve Vaší výuce?
8. Jak celkově hodnotíte realizovanou lekci?
9. Co považujete v lekci za nejvíce zdařilé?
10. Co považujete za slabinu lekce?

V evaluačním dotazníku pedagoga nebo knihovníka, který se ověřování programu účastnil v roli pozorovatele, byl hodnocen výkon realizátora velkou většinou známkou 1 – byla oceňována trpělivost, perfektní připravenost, vhodně vymyšlený koncept vzdělávacího programu. K otázce *Co považujete v lekci za nejvíce zdařilé* byly nejčastěji doplněny dílčí slovní odpovědi shrnuté do stvrzení, že celý vzdělávací program je didakticky moderní v konstruktivistickém duchu s využitím E-U-R modelu učení, zahrnuje různorodost aktivit v jednotlivých výukových hodinách a podporuje tvořivost žáků, týmový duch, spolupráci napříč vzdělávacími potřebami a vztah ke knize jako zdroji informací.

8.4.6 Hodnocení nově vytvořeného programu – ověřovatelé (realizátoři)

Pro hodnocení vzdělávacího programu ze strany ověřovatelů (realizátorů) byl evaluátorem připraven nástroj *Reflektivní záznamník* s různorodými otázkami zachycující v reflexi práci realizátorů v každé fázi pilotního i finálního ověřování vzdělávacího programu (formulář Reflektivního záznamníku viz Ukázka D). Z reflektivních záznamníků realizátorů vyplynuly tyto závěry:

- vzdělávací programu byl označen za zajímavý, žáci při jeho realizaci zažívali radost, smích, panovala veselá nálada a tvůrčí i poznávací atmosféra;
veřejná knihovna je velmi vhodným, v mnohém nezastupitelným, zajímavým a bezpečným edukačním a kreativním prostředím pro vzdělávání a celoživotní učení, pozitivem a inovací programu je velká variabilita edukačních aktivit umožňujících pohyb po prostoru, využití prostoru i materiálního a technického zabezpečení knihovny, dostatek prostorové kapacity knihovny pro vzájemně se nerušící aktivity;
- devizou vzdělávacího programu a zároveň kontextovou inovací je rozhodně spolupráce učící knihovník-učitel, také didaktická schopnost a odborná erudice učícího knihovníka, který dokáže vhodně a bezprostředně navazovat kontakt a komunikaci se všemi žáky učební skupiny, vést výukovou aktivitu a nabídnout bezpečné, přívětivé a pozitivní prostředí pro výuku;
- žáci se ve VP dozvědí mnoho nových informací, naučí se klást otázky doptávat se na podrobnosti, které je zajímají, a s informacemi pracovat v rámci rozvíjení informační a čtenářské gramotnosti;
- výstupy žáků směřují k prezentaci individuální práce, individuálního úspěchu, a to ve veřejném prostoru, což je pro žáky motivující;

- pozitivem vzdělávacího programu je průřezovost témat i aktivit napříč RVP ZV i ŠVP jednotlivých zúčastněných škol; žáci se díky koncepci vzdělávacího programu mohou realizovat v různých oblastech (výtvarná tvorba, pracovní činnosti, práce s textem);
- vyučovací hodiny na sebe v obsahu plynule navazují a je dobře patrný konstruktivistický přístup tvůrců ke koncepci vzdělávacího programu, neboť žáci při evokaci nového tématu vycházejí z kvalitních prekonceptů daných předchozím průběhem programu;
- obsah vzdělávacího programu dobře koresponduje s metodikou pro rozvoj informační gramotnosti NIQUES dle ČŠI a také se zahraničními modely informační gramotnosti pro danou věkovou kategorii cílové skupiny, především BIG6;
- připomínkou realizátorů byla předimenzovanost časová a v konkrétních případech i přílišná obsahová náročnost, což bylo po finálním ověření vyřešeno, výukové bloky optimálně reflektují heterogenitu školní třídy – díky účasti žáků s SVP v realizovaných ověřováních.

Do hodnocení realizátorů se zčásti promítlo klima a celková úroveň dané ověřovací skupiny žáků. Některou třídu bylo třeba více motivovat k práci, většinu aktivních tříd však ne. Pokud byli ve skupinách velmi aktivní žáci (kategorie nadaných), bylo třeba eliminovat vhodnými pozitivními prostředky a motivačními nástroji jejich vyrušování nebo neakceptaci pokynů realizátora.

8.5 Evaluace ověřování vzdělávacího programu

Evaluace ověřování vzdělávacího programu *Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ* byla designována tak, že zahrnovala dvě fáze. Pro obě fáze ověřování – (1) pilotní a (2) finální – sloužily projektovému evaluátorovi jako evaluační nástroj průběžné a závěrečné evaluační zprávy ověřovatelů vzdělávacího programu, formulované řídicím orgánem MŠMT. Průběžné evaluační zprávy se týkaly vyhodnocení průběhu pilotní fáze ověřování VP, závěrečné evaluační zprávy reflektovaly finální fázi ověřování vzdělávacího programu vytvořeného ET 02, která následovala po pilotáži a společné evaluaci tvůrců, realizátorů, metodika, koordinátora, evaluátora a garanta vzdělávacího programu projektu. V rámci vzdělávacího programu ET 02 vznikly čtyři průběžné evaluační zprávy a dvě finální evaluační zprávy.

Typ evaluační zprávy	Lokace a datum vzniku evaluační zprávy	Celkový počet evaluačních zpráv
Průběžná	Knihovna města Olomouce – březen – duben 2019	4
	Městská knihovna v Plasích – březen – duben 2019	
	Masarykova veřejná knihovna Vsetín – březen – duben 2019	
	Městská knihovna Mikulov – březen – duben 2019	
Závěrečná	Knihovna Jiřího Mahena Brno, pobočka Lány – duben – květen 2019	2
	ZŠ Mikulov – duben – květen 2019	

Úpravy v některých částech vzdělávacího programu byly po pilotní fázi ověřování formulovány v průběžných evaluačních zprávách a poté implementovány do pilotních ověřování. Jednalo se především o přesnější stanovení časové dotace u vybraných lekcí (autoři, jazyk), aby budoucí realizátor věděl, kolik maximálně času může dané aktivitě věnovat.

8.6 Ukázky evaluačních nástrojů

Ukázka A – *Reflexe výchozího stavu aneb Jak jsme vlastně na tom?*

(nástroj evaluace pro dvojice učitel-učící knihovník na prvním dvoudenním setkání ET)

Okruh 1: Spolupráce knihovny a školy

1. Spolupracujeme spolu?
2. Proč zde vlastně jsme?
3. V čem pro nás spočívá největší přidaná hodnota naší spolupráce?
4. Inicializuje naši spolupráci spíše škola, nebo knihovna?
5. Je naše spolupráce kontinuální, nebo nárazová? (Případně proč?)
6. V jakých časových intervalech spolu spolupracujeme?
7. Spolupracujeme už při tvorbě koncepce edukačních aktivit? (Případně jak?)
8. Je realizace edukačních aktivit vyvážená, nebo některá strana přebírá iniciativu?

Okruh 2: Podmínky, zázemí, vybavení

1. Pokud realizujeme edukační aktivity, kde probíhají? (Vyhrazený prostor, park atp.)
2. Kolik osob zasahuje do přípravy lekce / edukační aktivity? (Ředitelé, kolegové atp.)
3. Z jakých materiálů a podkladů vycházíme, z čeho čerpáme?
4. Kde se zhruba pohybují finanční náklady na realizaci lekce / edukační aktivity?
5. V jaké podobě realizujeme edukační aktivity nejčastěji? (Přednáška, workshop atp.)
6. Jsou naše edukační aktivity založené spíše na samostatné práci, nebo práci v týmu?
7. Jaké máme pro spolupráci technologické vybavení? (Tablety, počítače atp.)
8. Když slyšíme pojem "BYOD", tak se nám vybaví...

Okruh 3: Cílová skupina

1. S jak velkými skupinami jsme ve své edukační spolupráci pracovali?
2. Jak velké skupiny se nám nejvíce osvědčily? (Případně proč?)
3. Jaké časové dotace jsme si při naší spolupráci vyzkoušeli?
4. Jaká časová dotace se nám nejvíce osvědčila? (Případně proč?)
5. Zohledňujeme při tvorbě edukační koncepce zájmy cílové skupiny?
6. Měli jsme někdy ve skupině i žáka se SVP (včetně SPU)? Jak jsme s ním pracovali?
9. Cílová skupina podle nás vnímá knihovnu jako...

Okruh 4: Témata edukačních aktivit

1. Pohybujeme se ve své spolupráci spíše ve čtenářské, nebo informační gramotnosti?
2. Jaká témata jsme spolu doposud zpracovávali?
3. Spojujeme charakter lekcí v knihovně s právě probíranou látkou ve škole?
4. Jakou kompetenci jsme u cílové skupiny rozvíjeli? (Čeho jsme chtěli dosáhnout?)
5. Jaké na základě naší spolupráce vznikly výstupy? (Ukázali jsme je někde?)
6. Využívali jsme v rámci edukačních aktivit i on-line prostředí? (Případně jak?)
7. Jakou jsme dostali zpětnou vazbu? (Od žáků, od vedení školy, od knihovny atp.)
8. Podle nás by měl žák na konci 5. třídy z informační gramotnosti zvládat...



Ukázka B – Hodnoticí list pro žáky mladšího školního věku

HODNOTICÍ LIST ŽÁKŮ

Téma lekce: Místo konání:	VP č.: Datum:
------------------------------	------------------

Ohodnot lekci vybarvením vždy jednoho smajlíka ke každé otázce.

Jak mě lekce bavila	😊	😐	☹️	
Jak mi vyhovoval způsob výuky	😊	😐	☹️	
Jak hodnotím práci lektora	😊	😐	☹️	
Z lekce si odnáším nové informace	😊	😐	☹️	
Nejvíce se mi líbilo (stručně):				
Nejméně mě bavilo (stručně):				

Ukázka C – Evaluační dotazníky pro neověřovatele

DOTAZNÍK ZPĚTNÉ VAZBY PRO NEOVĚŘOVATELE

Téma lekce:	VP č.:
Místo konání:	Datum:

V odpovědích prosím hodnotíte na škále 1 – 5 (1=nejvyšší možná míra, 5=nejnižší možná míra)

1. Jak hodnotíte odborné zpracování tématu lekce? _____
2. Do jaké míry formát lekce odpovídá žákům daného ročníku? _____
3. Jak hodnotíte přístup lektora k žákům? _____
4. Jak hodnotíte srozumitelnost výkladu a komunikaci lektora? _____
5. Do jaké míry považujete obsah lekce za přínosný pro žáky? _____
6. Jak hodnotíte organizační a materiální zajištění lekce? _____
7. Jak Vás osobně inspiroval obsah lekce k využití ve Vaší výuce? _____
8. Jak celkově hodnotíte realizovanou lekci? _____

Otázky se slovní odpovědí:

9. Co považujete v lekci za nejvíce zdařilé?

10. Co považujete za slabinu lekce?

Vaše případné další poznámky k lekci (Co vám chybělo, přebývalo, co byste pochválili, zlepšili?):

Ukázka D – Reflektivní záznamy realizátorů/ověřovatelů

REFLEKTIVNÍ ZÁZNAMNÍK jednotlivých částí vzdělávacího programu – PILOTNÍ FÁZE

Číslo a téma vzdělávacího programu:

Tematický výukový blok/vyučovací hodina:

Místo pilotáže:

Datum pilotáže:

Ověřovatel:

I – Popis procesu pilotního ověřování

- a) Organizace:
- b) Počet účastníků:
- c) Počet ověřovatelů:
- d) Reakce cílové skupiny – viz dotazníky zpětné vazby

II – Výsledky pilotního ověření lekce/modulu

- a) Výčet hlavních zjištění / problémů z pilotního ověřování lekce:
- b) Návrhy řešení zjištěných problémů: (Bude vytvořená lekce/modul upravena? Pokud ano – jak a ve kterých konkrétních částech?)

III.1 – Hodnocení od účastníků pilotního ověření

- a) Jak hodnotili lekci/modul účastníci žáci? – viz dotazníky zpětné vazby
- b) Jak hodnotili lekci/modul účastníci neověřovatelé/učitelé? – viz evaluační dotazníky
- c) Co je nejlépe hodnoceno žáky
- d) Co je nejlépe hodnoceno učiteli
- e) Hodnocení obsahu lekce/modulu – konkrétně rozvíjení informační gramotnosti
- f) Hodnocení organizační a materiální složky lekce/modulu
- g) Hodnocení výkonu lektora – ověřovatele
- h) Výhrady/připomínky účastníků žáků – výčet + nejvíce opakované
- i) Výhrady/připomínky účastníků učitelů – výčet + nejvíce opakované
- j) Zpracování připomínek účastníků žáků/učitelů do verze lekce pro finální ověřování – ano / ne – proč

III.2 – Reflektivní hodnocení od ověřovatele pilotáže

- a) Co se povedlo
- b) Co se nepovedlo – proč
- c) Jiné reflektivní poznámky k žákům, obsahu, metodám..., celkovému průběhu lekce/modulu
- d) Návrhy ověřovatele na úpravu lekce/modulu
- k) Zpracování připomínek ověřovatelů do verze lekce pro finální ověřování – ano / ne – proč

9 Portfolio pro žáky

Ke zpracované části 2 je jako samostatná příloha 9.1 vytvořen portfoliový soubor aktivit pro žáky. Jedná se o soubor všech materiálů (pracovní listy, zadání, kvízy, křížovky apod.), s nimiž budou žáci v jednotlivých výukových blocích pracovat. Materiály jsou v souboru uspořádány dle struktury vzdělávacího programu a harmonogramu plánovaných výukových aktivit v části 2 a 3. Ve vzdělávacím programu *Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro věkovou kategorii žáků z 3. – 5. ročníku ZŠ*, obsahujícím 16 výukových témat, se jedná o soubor portfolioů z každého tematického bloku, pro každý tematický výukový blok tedy existuje jedno portfolio, které může být složené z jedné či více stran či pracovních listů. Struktura a uspořádání portfoliového souboru umožňuje realizátorovi využít ho jako celek, tedy všechny v něm soustředěné materiály pro 16hodinový vzdělávací program, nebo může realizátor vybrat ze vzdělávacího programu např. dva výukové bloky a k nim z portfoliového celku využije konkrétní dílčí portfolio. Pokud se rozhodne realizátor pracovat s portfolioem jako celkem, může vyzvat žáky, aby si vybrané prvky (zejména obrázky a úkoly) vlepovali do jimi vyrobené knihy z první lekce. V případě, že realizátor s žáky aktivitu výroby knihy vynechá, je vhodné umožnit žákům tvořit si portfolio jako složku vystřižených, vybarvených a vyplněných listů. Portfolio aktivit je připraveno k individuální práci realizátora se žáky – lze s ním tedy pracovat také velmi výběrově.

